T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

T16873

(Yüksek Lisans Tezi)

116873

ʿĀBİDÎ

RAVŻATÜ'L-İSLĀM

(GİRİŞ-İNCELEME-METİN-SÖZLÜK-TIPKIBASIM)

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Osman YILDIZ

Hazırlayan
Hakan DAĞ
9930205050

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

ISPARTA-2002

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ ..... I-III
KISALTMA VE İŞARETLER ..... IV-V
KAYNAKÇA ..... VI-IX

GİRİŞ

A. DİNÎ EDEBİYATA VE XVI. YÜZYIL MESNEVÎLERİNE GENEL BİR BAKIŞ ... 1
B. ʿÂBİDÎ 4
C. RAVZATÜ'L-İSLÂM 4
a. Eserin Muhtevası 4
b. Eserin Nüshaları 7
D. RAVZATÜ'L-İSLÂM'DA VEZİN 10

I. BÖLÜM
YAZILIŞ (İMLÂ) ÖZELLİKLERİ

A. YAZI İŞARETLERİNİN KULLANILIŞI 15
B. ÜNLÜLERİN YAZILIŞI 19
"a" ünlüsü 19
"e" ünlüsü 21
"ı" ünlüsü 22
"i" ünlüsü 23
"o" ünlüsü 25
"ö" ünlüsü 26
"u" ünlüsü 27
"ü" ünlüsü 29
C. ÜNSÜZLERİN YAZILIŞI 30
"ç" ünsüzü 30
"g" ünsüzü 32
"ñ" ünsüzü 33
"p" ünsüzü 33
"s" ünsüzü 35
"t" ünsüzü 36
D. VEZİN ZARURETİNDEN KAYNAKLANAN DEĞİŞİKLİKLER 38
a. Vezin Gereği Ünlüsü Kısaltılan Kelimeler 38
b. Vezin Gereği Ünsüzü Tekleşen Kelimeler 39
E. BİTİŞİK YAZILAN KELİME VE EKLER 40
F. AYRI YAZILAN EKLER 42
G. ORİJİNAL İMLÂSINDAN FARKLI YAZILAN KELİMELER 43

II. BÖLÜM
SES BİLGİSİ (FONETİK)

I. ÜNLÜLER 45
A. UZUN ÜNLÜLER 45
B. ÜNLÜ DEĞİŞMELERİ 47
"i/e" değişmesi 47
"u/i ve ü/i" değişmesi 49
"i/ü" değişmesi 50
"o/u ve ö/ü" değişmesi 50
"ö/e" değişmesi 51
"ı/u, u/ı" değişmesi 51
C. ÜNLÜ KISALMASI 51
D. ÜNLÜ TÜREMESİ 52
E. ÜNLÜ DÜŞMESİ 53
F. BİRLEŞME 54
G. ÜNLÜ UYUMU 54
a. İncelik-Kalınlık Bakımından 54
a.1. Uyuma aykırı ekler 55
a.2. Uyuma tabi ekler 55
b. Düzlük-Yuvarlaklık Bakımından 56
b.1. Kelimelerde Yuvarlaklaşma 57
b.1.1. -G# foneminin düşmesi sebebiyle 57
b.1.2. Dudak ünsüzleri sebebiyle yuvarlak ünlü taşıyan kelimeler 57
b.1.3. Teşkil eklerindeki yuvarlak ünlü sebebiyle yuvarlak ünlü taşıyan kelimeler 58
b.1.4. Bir sebebe bağlı olmadan yuvarlak ünlü taşıyan kelimeler 58
b.2. Eklerde Yuvarlaklaşma 59
b.2.1 Ünlüsü Sürekli Yuvarlak Olan Ekler 59
b.2.2 Ünlüsü Sürekli Düz Olan Ekler 60
b.2.3 Ünlüsü Hem Düz Hem Yuvarlak Olanlar 60
II. ÜNSÜZLER 61
A. ÜNSÜZ DEĞİŞMELERİ 61
"k̟ > g̟" değişmesi 61
"k > g" değişmesi 62
"ğ > v" değişmesi 62
"b > v" değişmesi 63
"b > p" değişmesi 63
"t > d" değişmesi 63
"d/ > y/, z/" değişmesi 65
B. ÜNSÜZ UYUMU 65
a. İmlâsı Kalıplaşmış Ekler 65
b. Tonlulaşma 66
C. GÖÇÜŞME 67
D. ÜNSÜZ DÜŞMESİ 67

E. ÜNSÜZ TÜREMESİ..... 68
F. HECE YUTULMASI..... 68
G. TONSUZLAŞMA..... 69
I. TEKLEŞME..... 69
İ. İKİZLEŞME..... 70
SONUÇ..... 71

III. BÖLÜM

A. TRANSKRİPSİYONLU METİN..... 76
B. NOTLAR..... 245

IV. BÖLÜM

A. SÖZLÜK..... 252
B. ŞAHIS, KABİLE, ESER VE YER ADLARI DİZİNİ..... 278

V. BÖLÜM

TIPKIBASIM..... 280

ÖN SÖZ

Türkler tarih sahnesine çıktıkları günden bu yana pek çok sahada adlarından söz ettirmişler, paha biçilmez bir kültür mirası oluşturmuşlardır. Özellikle Türklerin İslâmiyet'i kabul edişiyle ortaya çıkan ihtişamlı medeniyetin izlerini dört bir kıtada görmek mümkündür. Zaman zaman hepimiz bu göz kamaştıran birikimle övünmüş, kültürel zenginliğimizle gururlanmışızdır. Bu övünç ve gururun yeni nesillerce daha iyi idrak edilebilmesi ancak bu mirası bütünüyle günümüze aktarabilmekle sağlanabilir. Bu da dille mümkündür. Mazi ile hâli birleştiren en önemli unsur dildir. Bir derya olarak nitelendirilebilecek dil ürünlerinin gün ışığına çıkarılması da, Türk diline gönül vermiş birçok araştırmacının özverili çalışmasıyla gerçekleşecektir.

Bu düşünce ve inançtan hareketle üzerinde çalışmaya başladığımız Ravzatü'l-islâm da gerek dili, gerek muhtevası yönüyle geçmişten gelen değerli bir mirastır. Yazılış tarihi itibariyle Klâsik Osmanlı Türkçesi devrine dahil edebileceğimiz eserin sade bir Türkçe ile ve harekeli olarak nazm edilmiş olması dil çalışması bakımından onu daha da değerli kılmaktadır.

Çalışmamız *Giriş*'ten sonra, beş ana bölümden meydana gelmiştir: *Yazılış (İmlâ) Özellikleri, Ses Bilgisi Özellikleri, Metin (Transkripsiyonlu Metin, Notlar), Sözlük, Şahıs, Kabile, Eser ve Yer Adları Dizini ve Tıpkıbasım.* **Giriş** bölümünde ilk olarak ana hatlarıyla dinî edebiyatımıza ve XVI. yüzyıl mesnevîlerine değinilmiş, daha sonra ulaşabildiğimiz kaynaklar dahilinde yazar ve eser hakkında bilgi verilmiştir. Eserle ilgili kısımda tespit edebildiğimiz nüshalar ve özellikleri de yer almıştır. Yine bu bölümde, eserimizin manzum olması sebebiyle vezinle ilgili kimi hususiyetlerine değinilmiş, beyitlerde hangi vezinlerin kullanıldığı numaralarıyla birlikte gösterilmiştir.

Yazılış (İmlâ) Özellikleri bölümünde, öncelikle yazma eserlerin okunuşunda birer kılavuz sayılan yazı işaretleri ele alınmıştır. Daha sonra Türkçe kelimelerdeki ünlü ve ünsüzlerin yazılış özelliklerine geçilmiş, her birinin kelime kök ve tabanlarındaki yazılışları misalleriyle birlikte verilmeye çalışılmıştır. Vezin etkisiyle meydana gelen değişiklikler de ayrı bir başlık açılarak verilmiştir. Bunların yanında; Arap imlâ geleneğinin etkisiyle bitişik yazılan kelime ve ekler, Uygur imlâ geleneğinin etkisiyle ayrı yazılan ekler ve son olarak da orijinal imlâsından farklı yazılan kelimeler -tespit edebildiğimiz ölçüde- misalleriyle birlikte verilmeye çalışılmıştır.

Ses Bilgisi bölümünde ilk olarak ünlüler alt başlığında; uzun ünlüler, "i/e, u/i, ü/i" vb. ünlü değişmeleri ile ünlü kısalması, ünlü türemesi, ünlü düşmesi, birleşme gibi ses hâdiseleri; incelik-kalınlık, düzlük-yuvarlaklık uyumları, kelime ve ek bazında yuvarlaklaşma işlenmeye çalışılmıştır. İkinci olarak ünsüzler alt başlığında; "ḳ>ḫ, k>g" vb. ünsüz değişmeleri, ünsüz uyumu ile göçüşme, ünsüz düşmesi, ünsüz türemesi, hece yutulması, tonlulaşma, tonsuzlaşma, tekleşme, ikizleşme gibi ses hâdiseleri ele alınmıştır.

Çalışmamızın üçüncü bölümünü **Transkripsiyonlu Metin ve Notlar** oluşturmaktadır. Metnimizin kuruluşunda Millî Kütüphane nr.768'de kayıtlı nüsha (A nüshası) esas alınmakla birlikte, TDK Kütüphanesi nr.474'teki nüshadan (B nüshası), orijinali Gazi Hüsrev-Begova Biblioteka The Gazi Hüsrev-Bey Library'de bulunan mikrofilmini yine TDK'den temin ettiğimiz nüshadan (C nüshası) ve Süleymaniye Kütüphanesi Fatih Bölümü 57137 numarada kayıtlı nüshadan (D nüshası) yararlanılmıştır. Diğer nüshalarla yaptığımız mukayesede metnimizde eksik olduğunu tespit ettiğimiz kısımlar (Fihristin 40. bâbına kadar olan kısım, 5a.88-5b.111, 15b.341-16a.367) B nüshasından (B.1a-2a, B.4b.93-B.5a.115, B.12b.348-B.13b.372) tamamlanmıştır. Bu kısımlar metne dahil edilirken ayrı bir varak numarası verilmemekle birlikte, metin bütünlüğünü bozmamak için A'daki beyit numarası aynen devam ettirilmiş, B'deki numaraları da yanlarına eklenmiştir. Eksik kısımlar köşeli parantez içinde verilerek ilgili yerlerde dipnotlarla duruma dikkat çekilmiştir. Esas aldığımız nüshadaki eksik, okunamayan ve vezin yönünden problemli kelimeler de bu nüshalardan tamamlanmaya, mümkün mertebe metin sağlamlaştırılmaya çalışılmıştır. Ufak tefek değişikliklerle düzeltilemeyen vezin kusurlarıyla karşılaşıldığında, diğer nüshalardan beytin tamamı alınmak suretiyle bu hatalar giderilmeye çalışılmıştır. Yapılan değişikliklerin tamamı dipnotla gösterilmiştir. Vezin gereği fazla olan kısımlar ( ) içinde verilmiştir. Nüshalara başvurulurken öncelikle vermiş olduğumuz alfabetik sıraya riayet edilmiştir. Çeşitli sebeplerle diğer nüshalardan metne dahil ettiğimiz kelimeler imlâ ve ses bilgisi bölümlerine alınmamıştır. Vezin gereği ünlüsü kısalan kelimeler metindeki şekilleriyle bırakılmış, vezinle ilgili olmayan kısalmalarda kelimelerin orijinal şekilleri verilmiş, metindeki şekiller yine dipnotlarla belirtilmiştir. Metinde okunamayan bir kelime B nüshasından alınmıştır ("çetük" 68b.1643). Üçüncü bölümün ikinci kısmını ayet, hadis ve Arapça ibarelerin manalarını açıklamaya çalıştığımız Notlar bölümü teşkil etmektedir. Metinde bu kısımların Arapça kısa ibare niteliğinde olanları anlamıyla birlikte dipnotta gösterilirken; ayetlerde numaralar, hadislerde de alınan kaynaklar belirtilmekle iktifa edilmiş, bunların manaları Notlar bölümünde verilmiştir. Mana ve yazılış bakımından eksik veya fazla olan kısımlarda tashihe gidilmiştir.

Dördüncü bölümü; **Sözlük** ile **Şahıs, Kabile, Eser ve Yer Adları Dizini** teşkil etmektedir. Sözlüğü oluştururken uyulan esaslar sözlüğün başlangıç kısmında sıralanmıştır. Bu kısımda, metnin anlaşılması için gerekli gördüğümüz kimi alıntı kelimeler ile bugünkünden farklı mana ve yazılıştaki kelimelerin yer aldığı seçmeli sözlük niteliğinde bir bölüm oluşturulmuştur. Kelimeler açıklanırken metindeki manaları esas alınmıştır. Sözlükte manasında tereddüt edilen kelimeler ile manası hiç bulunamayan kelimelerin yanına (?) işareti konulmuştur. Şahıs, Kabile, Eser ve Yer Adları Dizini adından da anlaşılacağı üzere metinde yer alan özel isimleri ihtiva etmektedir. Bu bölümde, metinde geçen şahıs, kabile, eser ve yer adlarının geçtikleri yerler tespit edilebildiği ölçüde belirtilmiştir.

Son bölümde ise, yapılan çalışmaların daha sağlıklı takip edilmesine imkân sağlamak amacıyla metnin **Tıpkıbasımına** yer verilmiştir.

Üzerinde çalıştığımız eserin hacimli oluşu elbetteki birtakım hataların mevcudiyetine ve gözden kaçmasına sebep olacaktır. Bu bakımdan mazur görülmemizi temenni ederken, çalışmamın her merhalesinde göstermiş oldukları yakın alâka, özveri ve anlayıştan dolayı kıymetli hocam Yrd. Doç. Dr. Osman YILDIZ'a, metinde yer alan ayet ve hadislerin tespitinde değerli bilgilerinden istifade ettiğim Yrd. Doç. Dr. Saadettin ÖZDEMİR' e ve üzerimde emeği olan tüm hocalarıma teşekkür ederim.

Hakan DAĞ
Isparta / 2002

KISALTMA VE İŞARETLER

A.	: Arapça.
a.g.e.	: Adı geçen eser.
a.g.m.	: Adı geçen makale.
bk.	: Bakınız.
C.	: Cilt.
çev.	: Çeviren.
DİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.
DTCF	: Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi.
E.	: El-ezkâr, 1973. (bk. Kaynakça)
F.	: Farsça.
H.	: Hicrî.
hzl.	: Hazırlayan veya Hazırlayanlar.
Hz.	: Hazreti.
Ktp.	: Kütüphane.
M.	: Milâdî.
nr.	: Numara.
ölm.	: Ölüm.
s.	: Sayfa.
S.	: Sayı.
Ş.İ.	: Şir'atü'l-islâm, 1990. (bk. Kaynakça)
TDAY	: Türk Dili Araştırmaları Yıllığı.
TDED	: Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi.
TDK	: Türk Dil Kurumu.
TKAE	: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü.
vr.	: Varak.
vb.	: Ve benzeri.
vs.	: Ve saire.
yk.	: Yaprak.

( )	: Parantez içindeki sesin ihtiyari olduğunu gösterir.
-	: Fiil veya fiile bağlanmayı gösterir.
+	: İsme bağlanmayı gösterir.
A	: a, e
G	: g, ġ
I	: ı, i
I4	: ı, i, u, ü
K+ / K-	: (Gramer tahlilinde) k / g ünsüz değişimlerini gösterir.
Ḳ+ / Ḳ-	: (Gramer tahlilinde) ḳ / ġ ünsüz değişimlerini gösterir.
<, >	: Değişmenin yönünü gösterir.
T	: t, d.

U	: u, ü.
#x	: Kelime başındaki ses ya da şekli gösterir.
x#	: Kelime sonundaki ses ya da şekli gösterir.
#x#	: Kelime içindeki ses ya da şekli gösterir.
~	: Alternans, değişken şekil.

KAYNAKÇA

► Ahmet Vefik Paşa, **Lehçe-i Osmânî**, hzl. Recep TOPARLI, TDK Yayınları, Ankara 2000.

► AKSAN, Doğan, **Her Yönüyle Dil, Ana Çizgileriyle Dilbilim**, TDK Yayınları, Ankara 1998.

► AKSOY, Ömer Asım, **Deyimler ve Atasözleri Sözlüğü I-II**, TDK Yayınları, Ankara 1978.

► Ali Nazîmâ, Faik Reşat, **Mükemmel Osmanlı Lügati,** hzl. Necat BİRİNCİ... [ve başk.], TDK Yayınları, Ankara 2002.

► ARAT, R. Rahmeti, ***"Türkçe metinlerde e/i meselesine dair"*** **Makaleler**, C. I, hzl. Osman Fikri SERTKAYA, TKAE Yayınları, Ankara 1987, s.334-341.

► ARGUNŞAH, Mustafa, **Tuhfe-i Murâdî** (İnceleme-Metin-Dizin), TDK Yayınları, Ankara 1999.

► ATALAY, Besim, **Divanü Lûgat-it-Türk Dizini "Endeks"** C. IV, TDK Yayınları, Ankara 1999.

► BANARLI, Nihad Sâmi, **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**, C. I, MEB Yayınları, İstanbul 1998, s.597.

► BANGUOĞLU, Tahsin, **Türkçenin Grameri**, 5.baskı, TDK Yayınları, Ankara 1998.

► **Büyük Türk Klâsikleri** (Tarih-Antoloji-Ansiklopedi) C. III, Ötüken-Söğüt Yayınları, İstanbul 1986.

► **Büyük Türk Klâsikleri** (Tarih-Antoloji-Ansiklopedi) C. IV, Ötüken-Söğüt Yayınları, İstanbul 1986.

► CAFEROĞLU, Ahmet, ***"Anadolu Ağızlarındaki Metathese Gelişmesi "*** TDAY-Belleten, TDK Yayınları, Ankara 1955, s.1-7.

► CAFEROĞLU, Ahmet, **Türk Dili Tarihi I-II,** 4.baskı, Alfa Kitabevi, İstanbul 2001.

► ÇELEBİOĞLU, Âmil, **Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları,** MEB Yayınları, İstanbul 1998.

► ÇELEBİOĞLU, Âmil, **Muhammediye I-II,** MEB Yayınları, İstanbul 1996.

► ÇELEBİOĞLU, Âmil, **Türk Edebiyatında Mesnevî** (XV. yy'a kadar), Kitabevi Yayınları, İstanbul 1999.

► DENY, Jean, **Türk Dili Gramerinin Temel Kuralları** (Türkiye Türkçesi), çev. Oytun ŞAHİN, TDK Yayınları, Ankara 1995.

► DEVELİ, Hayati, **Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyıl Osmanlı Türkçesinde Ses Benzeşmeleri ve Uyumlar**, TDK Yayınları, Ankara 1995.

► DEVELLİOĞLU, Ferit, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat**, 12.baskı, Aydın Kitabevi, Ankara 1995.

► DİLÇİN, Cem, **Mes'ud Bin Ahmed, Süheyl ü Nev-Bahâr**, (İnceleme-Metin-Sözlük), TDK Yayınları, Ankara 1991.
► DİLÇİN, Cem, **Örneklerle Türk Şiir Bilgisi**, 6.baskı, TDK Yayınları, Ankara 2000.
► DİLÇİN, Cem, **Yeni Tarama Sözlüğü**, TDK Yayınları, Ankara 1983.
► DUMAN, Musa, **Birgili Muhammed Efendi, Vasiyyet-name** (Dil İncelemesi-Metin-Sözlük-Ekler İndeksi ve Tıpkıbasım), R Yayınları, İstanbul 2000.
► DUMAN, Musa, ***"Klâsik Osmanlı Türkçesi Döneminde i/e Meselesine Dair"***, İlmi Araştırmalar, S.7, İstanbul 1999, s.65-103.
► ERGİN, Muharrem, **Orhun Âbideleri**, 21.baskı, Boğaziçi Yayınları, İstanbul.
► ERGİN, Muharrem, **Türk Dil Bilgisi**, 21.baskı, Bayrak Yayınları, İstanbul 1993.
► ERSOYLU, Halil, **Kız Destanı**, TDK Yayınları, Ankara 1996.
► GABAIN, A. Von, **Eski Türkçenin Grameri**, çev. Mehmet AKALIN, 2.baskı, TDK Yayınları, Ankara 1995.
► GÜLSEVİN, Gürer, **Eski Anadolu Türkçesinde Ekler**, TDK Yayınları, Ankara 1997.
► İmâm-ı Nevevî, **El-Ezkâr Tercemesi** (Peygamber Efendimizin Mübarek Sözlerinden Seçilmiş Zikirler), çev. Abdülhalık DURAN, İslâmi Neşriyat Yayınevi, Konya 1973.
► İmâm-ı Nevevî, **El-Ezkâr Tercemesi** (Peygamberimizden Dualar ve Zikirler), çev. A. Fikri YAVUZ, Uysal Kitabevi, Konya 1991.
► **İmlâ Kılavuzu**, TDK Yayınları, Ankara 2000.
► İPEKTEN, Haluk, **Eski Türk Edebiyatı** (Nazım Şekilleri ve Aruz), 2.baskı, Dergâh Yayınları, İstanbul 1997.
► KANAR, Mehmet, **Büyük Farsça-Türkçe Sözlük**, Birim Yayınları, İstanbul 1993.
► KARAKUŞ, İdris, ***"Bilinmeyen Bir Eser 'Ravzatü'l İslâm' Üzerine"***, Bilge Dergisi, Kış/3, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 1995, s.55-58.
► KARAOSMANLIOĞLU, Ali Fehmi, **Seyf-i Sarâyî, Gülistân Tercümesi**, TDK Yayınları, Ankara 1998.
► KILICOĞLU, Vecihe, **Cerrahiye-i İlhaniye**, Ankara Üniversitesi DTCF Yayınları, Ankara 1956.
► KOÇ, Mustafa, ***"Bazı Arapça Yapıların Türkçe Söz Diziminde Kullanılış Değerleri"***, Arayışlar Dergisi -İnsan Bilimleri Araştırmaları-, Yıl:1, S.1, Isparta 1999, s.145-150.
► KORKMAZ, Zeynep, ***"Batı Anadolu Ağızlarında Aslî Ünlü Uzunlukları Hakkında"*** **Türk Dili Üzerine Araştırmalar**, C. II, TDK Yayınları, Ankara 1995, s.123-127.

► KORKMAZ, Zeynep, *"Eski Anadolu Türkçesinde Aslî Ünlü (Vocal) Uzunlukları"* **Türk Dili Üzerine Araştırmalar**, C. I, TDK Yayınları, Ankara 1995, s.443-458.

► KORKMAZ, Zeynep, *"Eski Anadolu Türkçesinde İmlâ-Fonoloji Bağlantısı Üzerine Notlar"* **Türk Dili Üzerine Araştırmalar**, C. I, TDK Yayınları, Ankara 1995, s.491-508.

► KORKMAZ, Zeynep, *"Eski Osmanlı Kaynaklarının Yayınında Transkripsiyonla İlgili Değerlendirmeler"* **Türk Dili Üzerine Araştırmalar**, C. I, TDK Yayınları, Ankara 1995, s.483-490.

► KORKMAZ, Zeynep, *"Fuzuli'nin Dili"* **Türk Dili Üzerine Araştırmalar**, C. I, TDK Yayınları, Ankara 1995, s.527-534.

► KORKMAZ, Zeynep, **Türkçede Eklerin Kullanılış Şekilleri ve Ek Kalıplaşması Olayları,** TDK Yayınları, Ankara 1994.

► KORKMAZ, Zeynep, *"Türkiye Türkçesi"* **Türk Dili Üzerine Araştırmalar**, C. II, TDK Yayınları, Ankara 1995, s.537-606.

► KORKMAZ, Zeynep, *"uçun ~ üçün ~ için vb. Edatların Yapısı Üzerine"* **Türk Dili Üzerine Araştırmalar**, C. I, TDK Yayınları, Ankara 1995, s.94-97.

► **Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli**, hzl. Ali ÖZEK... [ve başk.], Türkiye Diyânet Vakfı Yayınları, Ankara 1993.

► LEVEND, Âgah Sırrı, *"Dinî Edebiyatımızın Başlıca Ürünleri"*, TDAY-Belleten, TDK Yayınları, Ankara 1972, s.35-80.

► MANSUROĞLU, Mecdut, *"Eski Osmanlıca"*, **Tarihi Türk Şiveleri**, çev. Mehmet AKALIN, 3.baskı, TKAE Yayınları, Ankara 1998, s.247-276.

► MENGİ, Mine, **Eski Türk Edebiyatı Tarihi** (Edebiyat Tarihi-Metinler), Akçağ Yayınları, Ankara 1999.

► Muallim Nâci, **Lûgat-ı Nâci**, İstanbul 1936.

► **Mürşid CD'si**, Sürüm 3.1, Turan Yazılım.

► ORKUN, Hüseyin Namık, **Eski Türk Yazıtları**, TDK Yayınları, Ankara 1994.

► ÖZKAN, Abdurrahman, *"Anadolu'daki Türk Yazı Dilinin Durumu"*, Türk Yurdu, C. 21, S.162-163, Şubat-Mart 2001, s.341-348.

► ÖZKAN, Abdurrahman, *"Kitâb-ı Mukaddime-i Ebu'l-leysi's-Semerkandî'nin Dil Özellikleri"*, Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi **Sosyal Bilimler Dergisi**, S.5, Isparta 2000, s.177-210.

► ÖZKAN, Mustafa, **Mahmut b. Kâdî-i Manyâs, Gülistan Tercümesi**, (Giriş-İnceleme-Metin-Sözlük), TDK Yayınları, Ankara 1993.

► ÖZKAN, Mustafa, **Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi**, Filiz Kitabevi, İstanbul 1995.

► ÖZTÜRK, Rıdvan, **Yeni Uygur Türkçesi Grameri**, TDK Yayınları, Ankara 1994.

► PAÇACIOĞLU, Burhan, **Orta Türkçe**, 1.baskı, Sivas 1995.

► PAKALIN, Mehmet Zeki, **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, C. I-III, MEB Yayınları, İstanbul 1993.
► PEKOLCAY, Neclâ, **İslâmî Türk Edebiyatı**, 2.baskı, Kitabevi Yayınları, İstanbul 1994.
► REDHOUSE, Sir James, **A Turkısh And Englısh Lexicon**, Beirut.
►REDHOUSE, Sir James, **New Redhouse Turkısh - Englısh Dıctıonary**, Redhouse Yayınları, İstanbul 1968.
► **Resulullah'ın Dilinden Sure ve Duaların Esrarı, Hikmeti ve Fazileti**, hzl. Arif PAMUK, Pamuk Yayınları, İstanbul 2000.
► Seyyid ALİZADE, **Tam Şir'at'ül-İslam Şerhi**, çev. Naim ERDOĞAN, 2.baskı, Pamuk Yayınları, İstanbul 1990.
► STEINGASS, F., **A Comprehensive Persian-English Dictionary**, Beirut, 1970.
► Şemseddin Sami, **Kâmûs-ı Türkî**, 6.baskı, Çağ Yayınları, İstanbul 1996.
► ŞÜKÛN, Ziya, **Farsça-Türkçe Lûgat, Gencinei Güftar Ferhengi Ziya**, C. I-III, 2.baskı, MEB Yayınları, İstanbul 1996.
► TEKİN, Arslan, **Şirvanlı Mahmûd, Tarih-i İbn-i Kesîr Tercümesi** (Dil Özellikleri-Metin-Sözlük), TDK Yayınları, Ankara 1998.
► TEKİN, Talat, **Ana Türkçede Aslî Uzun Ünlüler**, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara 1975.
► TİMURTAŞ, Faruk Kadri, **Eski Türkiye Türkçesi** (Gramer-Metin-Sözlük), Enderun Kitabevi, İstanbul 1994.
► TİMURTAŞ, Faruk Kadri, ***"Şeyhi ve Çağdaşlarının Eserleri Üzerinde Gramer Araştırmaları I, Ses Bilgisi"*** **Makaleler** (Dil ve Edebiyat İncelemeleri), hzl. Mustafa ÖZKAN, TDK Yayınları, Ankara 1997, s.63-107.
► TOPARLI, Recep, **İrşâdü'l-Mülûk Ve's-Selâtîn**, TDK Yayınları, Ankara 1992.
► TUNA, Osman Nedim, ***"Köktürk Yazılı Belgelerinde ve Uygurcada Uzun Vokaller"***, TDAY Yayınları, Ankara 1960, 213-282.
► TUNA, Osman Nedim, **Türk Dilbilgisi** (Fonetik ve Morfoloji), İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Ders Notları: 3, Malatya 1988.
► **Türkçe Sözlük I-II**, TDK Yayınları, Ankara 1998.
► **Türk Dil Kurumu Kütüphanesi Yazma Eserler Kataloğu**, hzl. Müjgan CUMBUR.... [ve başk.], TDK Yayınları, Ankara 1993.
► **Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü**, C. XI, 2.baskı, TDK Yayınları, Ankara 1993.
► **Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü**, C. IX, 2.baskı, TDK Yayınları, Ankara 1993.
► **Türkiye Yazmaları Toplu Kataloğu, Amasya Bayezid İl Halk Kütüphanesi** C.IV, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1995.

► ULUDAĞ, Süleyman, **Tasavvuf Terimleri Sözlüğü**, 2.baskı, Marifet Yayınları, İstanbul 1995.

► WENSINCK, A.J... [ve başk.], **Concordance Et Indıces Tradıtıon Musulmane**, C. I-VIII., Leiden 1967.

► YEĞİN, Abdullah, **Osmanlıca-Türkçe Yeni Lûgat**, Hizmet Vakfı Yayınları, İstanbul 1992.

► YELTEN, Muhammet, **Târihi İbn-i Kesîr Tercümesi** (Giriş-İnceleme-Metin-Sözlük), TDK Yayınları, Ankara 1998.

► YILDIZ, Osman, **Ahvâl-i Kıyâmet** (Giriş-İnceleme-Metin-Dizinler), Şûle Yayınları, İstanbul 2002.

► YILDIZ, Osman, **Cemâlî-i Karamânî, Miftâhu'l-Ferec**, (Dil Özellikleri-Metin-Söz Dizini), İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Doktora Tezi, C. IV, Malatya 1993.

► YILDIZ, Osman, ***"Dilimizdeki Arapça ve Farsça Kökenli Kelimelerde Görülen Fonetik Değişmeler"***, Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi- Osmanlı Devletinin Kuruluşunun 700. Yılı Özel Sayısı, S.4, Isparta 1999, s.321-338.

► YILDIZ, Osman, ***"Orta Türkçe Metinlerinde 'Peygamber' Terimiyle Anlamdaş (Synonyme) Türkçe Kökenli Terimler"***, I. Kutlu Doğum Sempozyumu (Tebliğler), Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Isparta 1998, s.325-339.

► YILDIZ, Osman, ***"Türkçe'de Kelime Sonu ünsüz grupları"***, Dil Dergisi, S.97, Ankara 2000, s.66-78.

GİRİŞ

A. DİNÎ EDEBİYATA VE XVI. YÜZYIL MESNEVÎLERİNE GENEL BİR BAKIŞ

"Ümmet çağındaki Türk edebiyatının en önemli ve en bereketli ürünleri dinî eserlerdir. Bu konuda, sanat heyecanıyla yazılan şiirlerden, birer öğüt olarak kaleme alınan yazılara varıncaya dek, her eser 'dinî edebiyat' çerçevesi içine girer."[1]

"Türk milleti İslâmiyet'i kabul ettikten sonra yeni bir medeniyet dairesi içine girmiştir. Kur'an dilinin Arapça olması sebebiyle Müslüman milletler ister istemez Arap dilini öğrenme ihtiyacı hissetmişlerdir. Yeni dinin öğrenilmesi için bazı dinî tâbirlerin dile girmesi tabiîdir."[2] Bu gelişmeye Kur'an ve Hadis çevirileri ile tefsirleri, fıkıh, kelam, akaid, tasavvuf, evliya ve enbiya kıssaları, tabakat ve menakıp kitapları vb. kaynaklık etmiştir. Güçlü bir medrese öğrenimi görerek doğu kültürü ile beslenen, Arapça ve Farsça'yı ana dillerinden iyi bilen Türk şairlerinin, bu ilk kaynaklardan aldıkları esinle yazdıkları eserler, dinî edebiyatın başlıca ürünleridir.[3]

"Halk için kaleme alınmakla birlikte, bu gibi eserlerde sanatın ve nazım tekniğinin "telkin" edici gücünden de yararlanılmıştır. Düşünce, duygu, dinî ve tasavvufî neşve aynı derecede yer alır. Oldukça sade bir dille, biraz da özenilerek yazılmış bulunan bu eserler daha çok manzumdur."[4]

Dinî mevzûların manzum olarak kaleme alınmasında muhtelif sebepler tesbit olunabilir. Bunlardan ilk akla geleni, herhâlde bizzat nâzımın şair oluşu ve tabiî olarak dinî mevzûlarda da manzum eserler vermesi veya yazmak istemesidir. Tercüme eserlerde, aslının manzum oluşu da bu hususta rol oynamaktadır. Bazen aynı vezin ve nazım şekli devam ettirilir.

Dinî eserlerin nazmen yazılmasının mühim sebeplerinden biri veya birincisi, tâlîmî (didaktik) olmak maksadıyla ilgilidir. Bu nev'i eserlerin bir kısmı, tedris gâyesiyle yazıldığından, ezberlenmesi istendiğinden; nazmın, okunma ve ezberlenme kolaylığı ile herhâlde mûsikî ciheti de dikkate alınarak birçok manzum eserler yazılmıştır.[5]

---

[1] Agâh Sırrı LEVEND, *"Dini Edebiyatımızın Başlıca Ürünleri"*, TDAY-Belleten, TDK Yay., Ank., 1972, s.35.

[2] Abdurrahman ÖZKAN, *"Anadolu'daki Türk Yazı Dilinin Durumu"*, Türk Yurdu, C.21, S.162-163, Şubat - Mart 2001, s.341.

[3] Agâh Sırrı LEVEND, a.g.m. , s.35.

[4] Agah Sırrı LEVEND, a.g.m., s.36.

[5] Âmil ÇELEBİOĞLU, **Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları**, MEB Yay., İst., 1998, s.350-352.

Bu eserler vücuda getirilirken en çok mesnevî nazım türü tercih edilmiştir. XVI. yüzyıl mesnevî için parlak bir dönem olmuştur. Türk şiiri bu duruma gelinceye kadar üç yüz yıllık bir deneme, uygulama ve gelişme sürecinden geçmiştir.[6]

On beşinci yüzyılın ortalarına gelmeden önce Anadolu'da bir mesnevî edebiyatı tabiatıyla mevcut ise de, daha tercüme merhalesinin tesirlerinden tam mânâsıyla kurtulunmuş olmadığını veya nazmın didaktik ve ahlâkî konularda ekseriyetle bir vasıta oluştan öteye gitmediğini görmemiz de mümkündür.[7] Bir bakıma bu normaldir. Çünkü islâmî müşterek medeniyet halkası içerisinde bizzat edebî sahada şekil ve muhtevâ bakımından tesirinde kaldığımız İran edebiyatı, cihân-şumûl eserlerin ve klâsik örneklerin sahibi ve kaynağı idi.

On üçüncü ve on dördüncü yüzyıllar, ilerisi için basamaklık vazifesini görmüşlerdir. On beşinci yüzyılın ilk yarısından itibaren klâsik edebiyatın artık teessüs etmeye başladığını ifade edebiliriz.[8]

On altıncı yüzyılda mesnevî edebiyatı, diğer sanat ve edebiyat türlerine müvâzî olarak asrın hayatına ve refahına uygun bir gelişme göstermiştir. Asrın mesnevîleri her bakımdan iyi işlenmiş, bilhassa hikâye ve roman psikolojisi bakımından insan ve cemiyet hayatına; insan ihtiras ve faziletlerine dikkat eden eserlerdir.[9]

On altıncı yüzyıl din, ahlâk ve tasavvuf konularının çok işlendiği mesnevîlerin yazıldığı bir yüzyıldır. Bu yüzyılda özellikle ahlâkî konulu manzum ve mensur eserler dikkati çekecek kadar çoktur. Bunun nedeniyse, İmparatorluğun büyümesi sonucu idaresindeki güçlüğün yarattığı bozukluklar ayrıca servet ve rahatla birlikte gelen ahlâkî çöküşle izah edilebilir.[10]

Bu devirde İran edebiyatının birçok klâsik mesnevîleri de Türkçe'ye çevrilmiş, bu mesnevîlerin kudretli Türk şâirleri tarafından tekrar kaleme alınıp yeni eserler haline konuldukları görülmüştür.

Devrin sosyal hayatını; mahallî renklerini; Osmanlı coğrafyasının medenî köşelerini; tarih ve fütühat hareketlerini ve inanış hayatını aksettiren mesnevîler yazılmıştır. Şehrengîzler, Selimnâme, Süleymannâme, fetihnâme, şecaatnâme ve dini, ahlâkî, tasavvufî eserler, Maktel-i Hüseyn'ler, mevlîdler, Osmanlı tarihleri ve vekayinâmeler bunlar arasındadır.

---

[6] **Büyük Türk Klasikleri** (Tarih-Antoloji-Ansiklopedi) III. C., Ötüken-Söğüt Yay., İst., 1986, s.202-203.

[7] XIII.-XV. yüzyıl mesnevîleri için bk. Âmil ÇELEBİOĞLU, **Türk Edebiyatında Mesnevî** (XV. yy'a kadar), Kitabevi Yay., İst., 1999.

[8] Âmil ÇELEBİOĞLU, **Muhammediye**, C.I, MEB Yay. İst., 1996, s.43.

[9] Nihad Sâmi BANARLI, **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**, C. I, MEB Yay., İst., 1998, s.597.

[10] Mine MENGİ, **Eski Türk Edebiyatı Tarihi** (Edebiyat Tarihi-Metinler), Akçağ Yay., Ank., 1999., s.169.

Bu dönemde ortaya konan eserlerin ortak özellikleri, oturmuş bir Osmanlı Türkçesi; edebî sanatları ustalıkla, alışkanlıkla kullanan sade bir lisan; bir de hayat ve cemiyet hâdiselerini ya ibret gözüyle ya da kültür, tefekkür, zeka ve sanat penceresinden görebilen bir anlayıştır. Dinde İslâm'a samimî bağlanışlar; dinî riyâkarlık ve taassuba karşı oluşlar; aşkta ince ve fedakâr duygular; tasavvufta hayat vak'alarıyla ustalıkla birleştirilmiş fikrî ve mistik inanışlar bu mesnevîlerin yine ortak vasıflarındandır. Karakter, eşya ve tabiat tasvirlerinde tafsilata girmeyen kısa ve keskin çizgiler, şiir gibi, mesnevîlerin de uzun tasvirlerden hoşlanmayan bir üslûbudur.[11] Bu yüzyılda kaleme alınan mesnevîlerin belli başlıları şunlardır:

Yüzyılın başında tezkirecilerin verdikleri bilgilere göre Alî Şîr Nevâyî ile aynı yıllarda Anadolu'da ilk *Hamse*'yi Bihiştî Sinân Çelebî (ölm.1520?) meydana getirmiştir: *Vâmık u Azrâ, Yûsuf u Züleyhâ, Hüsn-i Nigâr, Süheyl ü Nevbahâr ve Leylâ vü Mecnûn* mesnevîlerinden bugün yalnız *Leylâ vü Mecnûn* elimizdedir. Âhî, Benli Hasan (ölm.1517), Şeyhî'nin *Hüsrev u Şîrîn'ine* nazire söylediği *Şîrîn ü Pervîz ve Rivâyet-i Gülgûn u Şebdîz* mesnevîsiyle tanınmıştır. Güvâhî (ölm. 1519-1526), Attâr'ın *Pend-nâme*'sini örnek alarak 1526 yılında yazdığı *Kenzü'l-Bedâyî* adını verdiği mesnevîsinde pek çok atasözünü de delil göstererek halka öğütler vermiştir. Meşhur İran şairlerinden çevirdiği mesnevîleriyle tanınan Bursalı Lâmi'î (ölm. 1531-32) nin tanınmış mesnevîleri şunlardır: 1521'de tamamladığı *Ferhâd u Şîrîn*, Câmî'den çevirdiği *Salamân u Absâl* ve *İskender-nâme*, Unsurî'nin bugün elde 515 beyti bulunan mesnevîsini çevirerek ve eklemelerle 5789 beyte çıkardığı *Vâmık u Azrâ*, Fahr Gurânî'den çevirdiği *Vîs ü Râmin*, 1522 yılında Farsça'dan çevirdiği *Şem' ü Pervâne, Maktel-i İmâm Hüseyn* ve bir de Kanûnî'ye sunduğu Bursa iline dair *Şehrengîz*'i.

Asrın büyük bilgin-tarihçisi Kemâlpaşa-zâde (ölm.1534) nin de Türk edebiyatının en uzun; 7777 beyitlik bir *Yûsuf u Züleyhâ* mesnevîsi vardır. Edebiyatımızın en çok kaside ve gazel söyleyen şâiri Zâtî (ölm.1546) de mesnevî yazmayı denemiştir. 1524 yılında *Şem' ü Pervâne*'yi yazmış, ısmarlama üzerine parayla iki bin beyitli *Ahmed ü Mahmûd* mesnevîsini meydana getirmiştir. Zâtî'nin ayrıca *Edirne Şehrengîzi* ve *Mevlid*'i de vardır. Yüzyılın her tür şiirde erişilmez şiir ustası olan Fuzûlî (ölm. 1556) nin de Türkçe ve Farsça mesnevîleri vardır. Bağdad'ın alınışı sırasında aralarında Hayâlî ve Yahyâ Beylerin de bulunduğu Osmanlı şâirlerinin teklif ve ısrarıyla 1535 yılında yazdığı 3036 beyitli *Leylâ vü Mecnûn* 'u bütün Leylâ ve Mecnûn hikâyeleri içinde en tanınmışıdır. *Leylâ vü Mecnûn* kadar ses getirmeyen *Beng ü Bâde* ve ona aidiyeti şüpheli olan *Sohbetü'l-Esmâr* Fuzûlî'nin diğer mesnevîleridir. Kaynaklara göre *Hümâ vü Hümâyun* ve *Lehçetü'l-Esrâr* adlı mesnevîleri de olan Kara Fazlî (ölm.1563-64) nin bugün elimizde yalnız *Gül ü Bülbül* mesnevîsi vardır. Yüzyılın en tanınmış mesnevî şâiri sayılan Taşlıcalı Yahyâ Bey (ölm.1582) de *Hamse* sahibi şâirlerdendir. Lâtîfî'nin tezkiresini yazdığı 1546 yılından önce tamamlanan bu *Hamse* şu mesnevîlerden oluşmuştur : Tasavvufî mahiyetteki *Şâh u Gedâ*, 1535 yılında yazdığı *Usûl-nâme* yahut *Kitâb-ı Usûl* . 40 makale içinde dinî hikâyelerin toplandığı *Gencîne-i*

[11] Nihad Sâmi BANARLI. **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**, C. I, MEB Yay., İst., 1998, s.597.

Râz (yazılışı 1540) . Yahyâ Bey'in hac dönüşü Kenan ülkesini gördükten sonra yazdığı *Yûsuf u Züleyhâ* . 5179 beyitli bu mesnevî Türk edebiyatında yazılmış Yûsuf u Züleyhâ mesnevîlerinin en tanınmışıdır. *Gülşen-i Envâr Hamse'nin* son mesnevîsidir.

Yüzyılın sonlarında 1579 yılında Âzerî İbrâhim Çelebî (ölm.1585) nin *Nakş-ı Hayâl* mesnevîsi de edebiyatımızın tanınmış eserlerindendir. Ahlâkî ve tasavvufî 26 hikâyeden oluşan bu mesnevî, şâirine ün kazandırmıştır. Hakânî (1606) nin Peygamberimizin şekil ve şemalinden bahsettiği 716 beyitlik Hilye-i Hakânî (1598) si de beğenilen eserler arasında yer almıştır.[12]

B. ʿÂBİDÎ

Yaptığımız araştırma neticesinde, ulaşabildiğimiz eserlerde ʿÂbidî'yle ilgili elle tutulur bir bilgiye rastlayamadık. Belli başlı biyografik eserlerde de müellifin adı geçmemektedir. Müellifle ilgili kısıtlı çaptaki bilgileri yine kendisinden alıyoruz. ʿÂbidî eserini Demirhisar'da yazdığını belirtmektedir. Muhtemelen bu bilgiye dayanarak, nüshasının bulunduğu çeşitli kütüphanelerdeki kataloglara Demirhisarlı ʿÂbidî olarak kaydedilmiştir. Yine eserin telif tarihinden hareketle pek çok katalogda müellifin 1511'de sağ olduğuna işaret edilmektedir.[13] Eserin dibâce bölümünde ʿÂbidî, eseri yazmaya başladığında yaşının altmışa yaklaştığını söylemektedir:

Yaḳın olmışıdı sittine yaşum
Aḳardı dāyimā derdile yaşum (3a.24)

Buradan çok güvenilir olmamakla birlikte müellifin doğum tarihi 1451 olarak çıkmaktadır.

C. RAVZATÜ'L-İSLÂM

a. Eserin Muhtevası

Türkler şâir ruhlu insanlardır. Duygularını şiirle anlattıkları gibi düşünce ve inançlarını da şiirle anlatmışlardır. Yaratıldığı andan itibaren köklü bir edebiyat geleneği kurmaya başlayan Türkler, yaşayış tarzlarını, inançlarını ve tarihlerini gelecek nesillere nakleden pek çok eser meydana getirmişlerdir. Bunlardan biri de İslâm'ın

---

[12] Mesnevîler için bk. **Büyük Türk Klasikleri** (Tarih-Antoloji-Ansiklopedi) III.C., Ötüken-Söğüt Yay., İst., 1986, s.206-208.; Haluk İPEKTEN, **Eski Türk Edebiyatı** (Nazım Şekilleri ve Aruz), II.Baskı. Dergah Yay., İst., 1997, s.64-66; Neclâ PEKOLCAY, **İslâmî Türk Edebiyatı**, Kitabevi Yay., II.Baskı, İst., 1994, s.272-285.; Mine MENGİ, **Eski Türk Edebiyatı Tarihi** (Edebiyat Tarihi-Metinler), Akçağ Yay., Ank., 1999., s.169-172.; Nihad Sâmi BANARLI, **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**, I.C. , MEB Yay., İst., 1998, s.597-603.

[13] **Türk Dil Kurumu Kütüphanesi Yazma Eserler Kataloğu**, Haz. Müjgan CUMBUR.... [ve başk.] TDK Yay., 1993, Ank., s.111-112.

esaslarının nazm edildiği Ravzatü'l-islâm'dır. Kutadgu Bilig'in yazılış düşüncesiyle kaleme alınmıştır.[14]

Ravzatü'l-islâm, İmâm-zâde eş-Şargî Muhammed b. Ebî Bekr (ölm. 573/ 1177) in Fıkıh alanında Arapça kaleme aldığı *Şir'atü'l-islâm* adlı eserinin Türkçe'ye yapılan nazmen tercümesidir.[15] Tercümenin tarihi Sultan II. Bâyezîd dönemine denk gelmektedir. Aynı eser XVII. yüzyılda Bahtî tarafından da (1070/ 1659-1660) nazm olunmuştur.[16]

Ravzatü'l-islâm'ın baş ve son kısmlarında eserin telifine kaç yılında, nerede başlandığı ve yine kaç yılında, nerede tamamlandığına ilişkin bizatihi müellif tarafından bilgi verilmektedir:

Bu dürr-i baḥre dil olmaḳda baḥri
Maḳām olmışdı Ḳoṣṭanṭîn şehri (4b.67)

Siṭanbul içre olup ibtidāsı
Demürḥiṣārda oldı intihāsı (4b.73)

Bu dil levḥine naḳş itdüge ḳudret
Ṭoḳuz yüz on yedi olmışdı hicret (4b.74)

Hem oruç ayınuñ onında tamām oldı kitāb
İtmeyeler luṭf idüp bize ḫaṭāsıçun ḫiṭāb (80a.1898)

Hem Demürḥiṣār bu dürrüñ naẓmına menzil idi
Hem Resūlüñ hicreti ṭoḳuz yüz on beş yıl idi (80a.1889)

Ravzatü'l-islâm, mesnevî tarzında kaleme alınmış bir eser olup -numaralandırdığımız bazı Arapça kısımlar hariç tutulursa- üzerinde çalıştığımız nüshası -A nüshasındaki eksik yaprakların diğer nüshalardan tamamlanmasıyla birlikte- toplam 1903 beyitten oluşmaktadır. Her ne kadar eserde müellif ;

Ger ṣorarlarsa bunuñ ebyāt-ı ʿaddinden ḥisāb
Biñ ṭoḳuz yüz elli beyt oldı ʿadetde bu kitāb (80a.1900)

dese de, elimizdeki diğer nüshalarla yaptığımız mukayesede, ufak tefek değişmelerin dışında, eserin 1905 beyit civarında nihayet bulduğu görülmektedir.

---

[14] İdris KARAKUŞ, *"Bilinmeyen Bir Eser 'Ravzatü'l İslâm' Üzerine"*, Bilge Dergisi, Kış/3, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yay., Ank., 1995, s.55.

[15] **Türkiye Yazmaları Toplu Kataloğu, Amasya Bâyezid İl Halk Kütüphanesi** C.IV, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., İst., 1995, s.298.

[16] Âmil ÇELEBİOĞLU, **Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları**, MEB Yay., İst., 1998., s.362.

Ravzatü'l-islâm'ın nüshalarının çoğunun baş kısmında fihrist yer almaktadır. Fihristin ışığında, eserde ele alınan konuları genel olarak : "Îmânın, sünnetin, ilmin, talimin ve taallümün, namazın vb.nin faziletleri; Kur'an okumanın ve yazmanın, taharetin, ezan okumanın, duânın, tevbe ve istiğfarın, zekatın, orucun, haccın, yemenin, içmenin, giyinmenin, uyumanın, konuşmanın, yürümenin, sefer ve gaza etmenin, bayram vb. özel günlerin, helal kazancın, dostluğun, nikâhın vb.nin sünnetleri; komşunun, ananın, babanın, akrabaların, hastaların, kölelerin ve cariyelerin, sayir mahlûkların hakkı ve hukuku vb. şeklinde sıralayabiliriz.

Eser elli bâb üzerine kurulmuştur. 2a.1-5a.84 varakları arasında *Dibâce* bölümü yer almaktadır. Mesnevîlere bu şekilde giriş yapılması sıkça tesadüf edilen bir durumdur.[17] ʿÂbidî giriş kısımında; eseri ne zaman, nerede ve hangi sebeple vücuda getirdiği, kaç bâb üzerine oluşturduğu, eserin Arapça aslının (Şir'atü'l-islâm) ne gibi özelliklere haiz olduğu...vb. mevzulara değinmektedir. Genel olarak arı bir Türkçe ile yazıldığını söyleyebileceğimiz Ravzatü'l-islâm'ın, dibâce kısmında dilinin, şâirin sanatını gösterme endişesinden kaynaklanması muhtemel bir sebepten, metnin diğer bölümlerine göre, biraz daha ağır olduğunu söyleyebiliriz.

Ravzatü'l-islâm XVI. yüzyılın ilk çeyreğinde, Klâsik Osmanlı Türkçesi'nin başlangıç döneminde telif edilmiştir. Bu dönem Türkçe'ye Arapça ve Farsça'dan pek çok kelime ve tamlamanın yoğun olarak nüfuz ettiği bir dönem olmasına mukabil, -yukarıda da işaret ettiğimiz üzere- Ravzatü'l-islâm bu etkiden uzak sâde, duru bir Türkçe ile nazm edilmiştir. Zeynep KORKMAZ bu durumu şu şekilde izâh ediyor: Bu yüzyılda klâsik yazı dili ağır bir seyir izlerken, halkın zevkine hitap eden edebî, tarihî, ve dinî eserler sade ve anlaşılır bir dille yazılmıştır. Tekke edebiyatı da sâde Türkçe'yi benimsemiştir. Böylece XVI. yüzyılda divân edebiyatı ürünleri ile halk ve tekke edebiyatı ürünleri arasında dil bakımından büyük ayrılıklar doğmuştur.[18] Bu durumda Ravzatü'l-islâm'ın geçiş devresi eseri olmasının da etkisi olduğu muhakkaktır. Ayrıca sanat endişesinin ötesinde, didaktizmin ön planda tutulduğunu, gâyenin halkı eğitmek olduğunu da gözden uzak tutmamak gerekir.

Mesnevî, şâirin kendisi için yaptığı duâ ile nihayet bulmaktadır:

Yā nāẓıren sel bi'llāhi merḥameten
ʿAle'l-muṣannifi vestaġfiri'ṣ-ṣāḥibihi

Temmete'l-varaḳa
Biʿavni'l-meliki'r-Rezzāḳ

---

[17] Cem DİLÇİN, **Örneklerle Türk Şiir Bilgisi**, TDK Yay. VI.Baskı, Ank., 2000, s.168.

[18] Zeynep KORKMAZ, ***"Türkiye Türkçesi"*** **Türk Dili Üzerine Araştırmalar**, C.-II-, TDK Yay., 1995, Ank., 562.

b. Eserin Nüshaları

Ravzatü'l-islâm halkı eğitmek gayesiyle yazılan bir eser oluşu cihetiyle birçok şahsiyet tarafından, çeşitli dönemlerde istinsah edilmiştir. Eserin tespit edebildiğimiz nüshaları içerisinde tıpkıbasımına ulaşabildiklerimizden metnin okunmasında ve eksikliklerin giderilmesinde yararlandık. Eserin okunmasında yararlandığınız nüshaları ve çalışmamıza konu olan nüshayı bir harfle isimlendirdik. Buna göre yararlandığımız nüshaların özellikleri şunlardır:

A Nüshası

Millî Kütüphane Yz.A.768

Ravzatü'l-islam'ın, çalışmamıza konu olan nüshasıdır. Diğer nüshalar arasından bu nüshayı tercih etmemizde öncelikli sebebimiz, istinsah tarihinin belli oluşuydu. Nitekim dil çalışmalarında metnin tarihinin bilinmesi araştırmacıya büyük bir avantaj sağlamaktadır. Yapılan değerlendirmelerin, varılan sonuçların sahihliği noktasında da büyük önemi haizdir. İkinci sebep, diğer nüshalara göre daha düzgün bir hatla, okunaklı yazılmış olmasıydı. Yine metnimizin kimi eksikliklerine rağmen, diğer nüshalara göre daha sağlam bir yapı arz etmesi de esas nüsha olarak belirlenmesindeki sebepler arasındadır. Yaptığımız araştırmada eserin müellif hattıyla yazılmış nüshasına rastlayamadık.

Türkçe, harekeli nesih yazıyla, 205x170 mm ölçüsünde, -kimi varaklarda değişmekle birlikte genel olarak-13 satırlı, 80 yaprakta, kahverengi meşin kaplı mukavva bir cilt içindedir. Müstensihi belli olmayan nüshanın istinsah tarihi H.984/ M.1576 (Zilkade) olarak geçmektedir. (bk. 80a) Eserin başında yer alan fihrist kısmında eksiklik vardır.

B Nüshası

TDK Kütüphanesi Yz.A.474

Çü bismi'llāhi oldı ibtidāsı
Yine ḥamdıla olsun intihāsı

beytiyle başlamaktadır. Türkçe, kısmen harekeli nesih hatla, 200x165-140x90 mm. ölçüsünde, 19 satırlı, çift sütunlu, 56 yaprakta, saykallı nohudî kağıda yazılmıştır. Konu başları kırmızı, çoğu sayfalar rutubet lekelidir. Sırtı, sertabı ve kenarları kahverengi meşin, satıhları ebrû kağıt kaplı, mıklebli mukavva bir cilt içerisindedir.

Kātibi vü nāẓımı içün duʿā idenlere
Dilerem raḥmet ḳılasın ya İlāhī anlara

beytiyle son bulur. 1b-2a-b yaprakları arasında fihrişt vardır. 2b'de Salih'in mührü vardır.[19] A nüshasının numaralandırılma sistemine göre değerlendirdiğimizde 78a.1859-79b.1890 beyitleri arasında kalan kısım eksik görünmektedir.

C Nüshası

Bu nüshanın orijinali Gazi Hüsrev-Begova Biblioteka The Gazi Hüsrev-Bey Library'de bulunmaktadır. Çalışmamızda nüshanın TDK kütüphanesi 311 numarada kayıtlı mikrofilminden yararlandık.

Çü bismi'llāhi oldı ibtidāsı
Yine ḥamdıla olsun intihāsı

beytiyle başlamaktadır. Türkçe, 77 yaprakta, harekeli nesih hatla kaleme alınmış olan nüshanın bitiminden itibaren başka bir eser başlamaktadır. İstikrarlı bir satır dizilişi bulunmayan nüshanın, baş kısmında fihristi bulunmamaktadır. Diğer nüshalarla yaptığımız karşılaştırmalarda yer yer eksikliklerin olduğu görülmektedir. Bu eksikliğin bulunduğu bir bölümde eserin sonudur.

D Nüshası

Süleymaniye Ktp. Fatih Bl. tasnif n.: 287.8, kyt n.: 57137, dmb.n.: 471

Çü bismi'llāhi oldı ibtidāsı
Yine ḥamdıla olsun intihāsı

beytiyle başlamaktadır. Türkçe, harekeli nesih hatla, 208x142-153x98 mm. ölçüsünde, 13 satırlı, 76 yaprakta, saykallı nohudî kağıda yazılmıştır. Konu başları kırmızı, çoğu sayfalar rutubet lekelidir. Sırtı deri, kağıt kaplı bir cilt içerisindedir. Baş kısmında fihrist bulunmamaktadır.

Her ki diler raḥmete vaṣıl ola dimiş
Fātiḥa iḫsān ide yazan ḳula dimiş

beytiyle son bulur.

Ravzatü'l-islâm'ın tespit edebildiğimiz diğer nüshaları şunlardır:

1. Amasya İl Halk Kütüphanesi tasnif n.: 297.511, kyt. n.: 05 Ba 931/2

Çü bismi'llāhi oldı ibtidāsı
Yine ḥamdıla olsun intihāsı

---

[19] **Türk Dil Kurumu Kütüphanesi Yazma Eserler Kataloğu**, Haz. Müjgan CUMBUR.... [ve başk.] TDK Yay., 1993, Ank., s.111-112.

beytiyle başlamaktadır. Molla Veli b. Ahmet'in harekeli nesih hattıyla, Türkçe, 217x158-165x80 mm. ölçüsünde, 17 satırlı, 65b.144b yaprakları arasında, üç ay filigranlı kağıda, H.1106/M.1694 tarihinde yazılmıştır. Çaharkuşe kahverengi meşin, yıpranmış lekeli bej kağıt kaplı mukavva bir cilt içindedir.

ʿĀbidīye raḥmetu'llāhi ʿaleyhi diyeler
Ḫayr yazsuñ şerini Kirāmen Kātibin

beytiyle bitmektedir.

2. Amasya İl Halk Kütüphanesi tasnif n.: 297.511, kyt. n.: 05 Ba 52/2

Çü bismi'llāhi oldı ibtidāsı
Yine ḥamdıla olsun intihāsı

sözleriyle başlar. Türkçe, nesih kırması yazıyla, 215x150x-165x80 mm. ölçüsünde, 17 satırlı, 61b.-143b. yapraklarında, taç filigranlı kağıda Demirhisar'da H.917/M.1511 yılında yazılmıştır. Sırtı kahverengi meşin, kağıt kaplı bir cilt içindedir. Beyit araları sarı boya ile belirlenmiştir.

ʿĀbidīye raḥmetu'llāhi ʿaleyhi diyeler
Ḫayr yazsuñ şerini Kirāmen Kātibin her kime duʿāyide

3. Amasya İl Halk Kütüphanesi tasnif n.: 297.511, kyt. n.: 05 Ba 1643

Çü bismi'llāhi oldı ibtidāsı
Yine ḥamdıla olsun intihāsı

beytiyle başlamaktadır. Türkçe, harekeli nesih yazıyla, 190x140-135x95 mm. ölçüsünde, 13 satırlı, 82 yaprakta, çapa filigranlı kağıda yazılmıştır. Çaharkuşe kahverengi meşin, mıklebli, yıpranmış mukavva bir cildi vardır. Söz başları kırmızı mürekkepledir.

Yā nāẓıren sel billāhi merḥameten
ʿAle'l-muṣannifi vestaġfiri'ṣ-ṣāḥibihi

Temmete'l-varaḳa biʿavni'l-meliki'r-Rezzāḳ

sözleriyle bitmektedir. Başta üç yapraklık fihrist vardır.[20]

[20] **Türkiye Yazmaları Toplu Kataloğu, Amasya Bâyezid İl Halk Kütüphanesi** C.IV, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., İst., 1995, s.297-298.

4. Ankara Genel Kütüphanesi, nr. 102/2.[21]
5. İstanbul Arkeoloji Müzeleri Kütüphanesi, nr. 682.[22]
6. İstanbul Üniv. Edb. Fak. Türk Dili Seminer Kütüphanesi, nr.:92.
7. Millî Kütüphane, nr. 487 (31 yk., 190x120 mm, H.986/M.1578).
8. Millî Kütüphane, nr. 1610/1 (1b-80b yk., 202x132 mm, H.1064/M.1653).
9. Millî Kütüphane, nr. 3079 (50 yk., 185x120 mm).
10. Millî Kütüphane, nr. 3676 (65 yk., 205x160 mm).
11. Millî Kütüphane, nr. 4165 (72 yk., 260x185 mm, H.1059/M.1649).
12. Millî Kütüphane, nr. 4643/2 (129b-205a yk., 205x155 mm, H.1178/M.1764).
13. Millî Kütüphane, nr. 8012 (51 yk., 137x72 mm, H.1114/M.1731).
14. Süleymaniye Kütüphanesi, nr. 91545.
15. TDK Kütüphanesi, nr. 556 (81 yk, 13 satır).

Ayrıca, İdris KARAKUŞ hangi kütüphanede kayıtlı olduğunu belirtmediği bir Ravzatü'l-islâm nüshasından bahsetmekte ve nüshayla ilgili şu bilgileri vermektedir:

"200x140-155x115 mm. Ölçülerinde pondozit bez kaplı eski bir cilt içerisindedir. Kasım bin Muhammed'in Seba'nın harekeli nesih hattıyla ve çift sütün üzerine 15 satırda yazılmıştır. Söz başları kırmızı mürekkeple belirlenmiştir."[23]

D. RAVZATÜ'L-İSLÂM'DA VEZİN

Vezin manzum bir eserin yazılmasında araç olmakla birlikte, bu aracın güzel kullanılıp kullanılmaması, o eserin sanat değerini yakından etkilemektedir. Kusursuz bir vezin beytin âhengini oluşturduğu gibi, beyit beyit birbirine kaynaşan bu âhengin tümü de eserin musikisini yaratır. Dil ile vezni birbirine kaynaştırabilmek, daha doğrusu, vezni dilin yapısına sindirebilmek güçlü bir şâirlik yeteneği gerektirir. Bunun yanı sıra, dilin yapısıyla veznin uzlaşması da zorunludur.[24]

"Türkiye Türkçesi edebiyatının ilk devirlerinde şâirlerimizin aruz veznini kullanmaları pek de maharetli değildir. Türk dilini aruz kalıplarına uydurmak uzun çalışmalardan sonra mümkün olmuştur. Hatta denilebilir ki, aruzun Türk dili ile tam mânâsıyla telifi; ancak son zamanlarda, Muallim Naci, Tevfik Fikret, Ahmed Haşim, Mehmet Akif, Yahya Kemal ve Faruk Nafiz ile Gerçekleşebilmiştir.

Eski Türkiye Türkçesi devresinde şâirler, aruzu kullanmakta bir hayli acemilik göstermişlerdir. Türkçe kelimelerde vokaller uzatıldığı gibi, yabancı kelimelerde uzun

---

[21] Agâh Sırrı LEVEND, *"Dini Edebiyatımızın Başlıca Ürünleri"*, TDAY-Belleten, TDK Yay., Ank., 1972, s.73.
[22] Âmil ÇELEBİOĞLU, **Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları**, MEB Yay., İst., 1998, s.362.
[23] İdris KARAKUŞ, *"Bilinmeyen Bir Eser 'Ravzatü'l İslâm' Üzerine"*, Bilge Dergisi, Kış/3, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yay., Ank., 1995, s.55.
[24] Cem DİLÇİN, **Mes'ud Bin Ahmed, Süheyl ü Nev-Bahâr**, (İnceleme-Metin-Sözlük), TDK Yay, Ank., 1991, s.133.

vokaller kısaltılmış, ayrıca vezin kalıplarına uydurmak mecburiyeti dolayısıyla çok defa mısra içinde hece ve vokal düşürülmüş, iki kelime birleştirilmiştir."[25]

Bu açıdan değerlendirildiğinde Ravzatü'l-islâm edebi bir iddiası olmayan, didaktik unsurları öne çıkan bir eserdir. Bu sebeple vezin, musiki değerinin dışında, anlatılmak istenen konun sunulmasında bir araç olarak kullanılmıştır. Bu da doğal olarak veznin birçok yerde kusurlu olmasına yol açmıştır. Bunun yanında, elimizdeki nüshanın müellif hattı olmadığı düşünülürse vezindeki kimi eksiklik ve kusurların müstensihlerden kaynaklanabileceğini de gözden uzak tutmamak gerekir.

Ravzatü'l-islâm'da beş farklı vezin kullanılmıştır. Kullanılan bu vezinler içerisinde ilgi çekici bir husus; *Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün* vezni ile *Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün* vezni ve *Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün* vezni ile *Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün* vezni arasında bir ayrım gözetilmeden, sanki ikisi bir vezinmiş gibi kabul edilerek kullanılmasıdır. Eserde kullanılan vezinler ve beyitlere dağılımı şu şekildedir:

1. Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün / Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün
(Fâ'ilâtün) (Fa'lün)
(84-107, 120-143, 146-150, 153-156, 194-206, 209-224, 237-241, 250-267, 273-274, 277-278, 281-286, 296-307, 331-386,)

2. Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün / Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün
(Fâ'ilâtün) (Fa'lün)
(108-119, 144-145, 157-163, 168-174, 176-180, 184-185, 190-193, 225-233, 235-236, 245-249, 270-272, 275-276, 279-280, 287-290, 294-295, 308-310, 317-330, 387-1903)

3. Fa'ûlün Fa'ûlün Fa'ûlün Fa'ûl
(292-293, 311-316)

4. Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fa'ûlün
(2-83, 164-167)

5. Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün
(151-152, 175, 181-183, 186-189, 207-208, 234, 242-244, 268-269, 291)
Veznin uygulanışındaki hususlar şunlardır:

a) İmâle

"Türk şiirinde imâle yabancı kelimelerin dile yerleşmeye başlaması ve şâirlerin aruz ölçüsüne gittikçe alışmalarıyla birlikte giderek azalmaya başlamış, ama hiçbir

---

[25]Faruk K. TİMURTAŞ, *"Şeyhi ve Çağdaşlarının Eserleri Üzerinde Gramer Araştırmaları I, Ses Bilgisi"* Makaleler (Dil ve Edebiyat İncelemeleri), Haz. Mustafa ÖZKAN, TDK Yay., Ank.,1997

zaman bütünüyle ortadan kalkmamıştır. Bütün çabalara karşın yine de yüzyıllar boyu ve bütün şâirlerde az ya da çok imâleli aruz uygulamaları görülmüştür."[26]

Ravzatü'l-islâm'ın hemen hemen her beyitinde bir iki imâleye tesadüf etmek mümkündür. (Aşağıdaki beyitlerde, italik ve siyah yazılmış hecelerde imâle yapılmıştır.)

Elüñd*e* y*o*ġs*a* māl *ü* menālüñ
Dilüñd*e* v*a*rıs*a* söyl*e* mecālüñ (2a.11)

Kelām-*ı* Ḳadīm*i* meger yazmış ol
Kiç*i* ḳıṭ' a üzr*e* an*ı* düzmiş ol (14b.313)

b) Zihâf

İmâleye göre daha az rastlanan, uzun sesli heceleri bulunan Arapça ve Farsça kelimeleri aruz kalıplarına uydurabilmek için yapılan hatadır. Bu tür kelimelerde zihâf yapma yoluna gidilmesi, onların o dönemde kısalmaya ya da Türkçe'nin fonetik yapısına uymaya başladıkları ihtimalini akla getirmektedir.[27] Eserimizde görülen zihâflardan bazıları şunlardır : (Aşağıdaki beyitlerde, italik ve siyah yazılmış hecelerde zihâf yapılmıştır.)

Barmaġıla yā elile hīç selām virmeyeler
Ol Yehūdīler selāmıdur daḫı Naṣrānīler (46a.1103)

Dünyā taḥṣīl itmegiçün gemiye girmeyeler
İllā ḥacca yā ġazāya varmaġıçun gireler (49a.1170)

Er ādem nā-maḥrem olan söylemeye ʿavrata
Hem daḫı mehīresin alup nikāḥ eylemeye (61a.1463)

Kimi Arapça ve Farsça kelimelerde gerçekleşen bu zihâflar, onların o dönemde kısalmaya ya da Türkçe'nin fonetik yapısına uymaya başladıkları ihtimalini akla getirmektedir. Bugün, yaʿnī (56a.1336), ʿāṣī (59b.1424) ḫurmā (29a.689) vb. pek çok kelimenin ya uzun hecelerini kısaltarak ya da değişik biçimlerde telaffuz ediyoruz.[28]

Bu genel hususiyetlerin dışında eserimizde ilgi çekici birkaç husus daha mevcuttur. Bunlardan ilki, metnimiz içerisindeki kimi Türkçe kelimelerde uygulanan med'lerdir. (Aşağıdaki misâllerde, altı çizili hecelerde med yapılmıştır.)

---

[26] Haluk İPEKTEN, **Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz**, II.Baskı, Dergah Yay., İst., 1997, s.145.

[27] Cem DİLÇİN, **Mes'ud Bin Ahmed, Süheyl ü Nev-Bahâr**, (İnceleme-Metin-Sözlük), TDK Yay, Ank., 1991. s.137.

[28] Cem DİLÇİN, a.g.e., s.137.

Ki şaḳınalar baḳır ḳapdan şuyı içmeyeler
Daḫı altun yā gümiş yā tuc ḳap ṭutmayalar (40b.971)

Aç taḳṣīr varısa anuñ şora aḥvālini
Ṭoḳ olan kişi ne bilsün aç olanuñ ḥālini (60a.1441)

Saġdan şolı seçicek eyü ʿādet ögrede
Ḫayrı şerri anlara bildürmegiçün saʿy ide (63b.1524)

Metinde görülen bir husus da, hece düşmeli ulamalardır. Biri ünlüyle bitip öteki ünlüyle başlayan herhangi iki kelime arasında, ilk kelimenin sonundaki ünlü düşerek iki kelime birbirine ulanarak okunmaktadır.[29] (Ulama çizgi ile belirtilmiştir.)

Bevl-i ġāyiṭden birisi ḥāżır ola göreler
Evvelā_anı defʿ ide andan namāza ṭuralar (20a.466)

Vālidin içün namāz ḳılmaġı terk itmeyeler
Müstecāb olur duʿāsı_anları unutmayalar (21a.491)

Birkaç kelimede orta hece ünlüsünün vezin zaruretinden dolayı düşürüldüğüne şahit oluyoruz : (Kesme işareti ile belirtilen heceler düşürülmüştür.)

Eger ik'si-de berāber olsa pes yā neyleye
Eskiden dost olana varup riʿāyet eyleye (59b.1430)

Bal arusı serce ḳar'cayı ölüdürmeye
Nefse binüp ṭavarı dögüp yüzi urmaya (68b.1638)

"Farsça birleşik sözcük durumundaki "vasf-ı terkibi" lerin yazımında da iki kelime arasına genellikle bir ötre getirilmektedir. Böyle bir yazım biçimi uygulanmasının nedeni, ilk kelimede vezin gereği med yapılmasıdır."[30] Bu hâdisenin metindeki tek misâli şu kelimedir :

ḳārubān (47b.1134) < ḳār-bān

İlgi çekici bir husus da, baḫtulu (< F. baḫt + u + T.+lu) gibi, vezin zoruyla yabancı sözcükle Türkçe ek arasında görülen ses türemesidir.

---

[29] Bu konuda bk. Âmil ÇELEBİOĞLU, **Muhamediye I. C.**, MEB Yay., İst.,1996., s.127. ; Cem DİLÇİN, **Mes'ud Bin Ahmed, Süheyl ü Nev-Bahâr**, (İnceleme-Metin-Sözlük), TDK Yay, Ank., 1991, s.139. ; Faruk K. TİMURTAŞ, **Eski Türkiye Türkçesi** (Gramer-Metin-Sözlük), Enderun Kitabevi, İst.,1994, s.44.

[30] Cem DİLÇİN, a.g.e., s.44.

I.BÖLÜM

YAZILIŞ (İMLÂ) ÖZELLİKLERİ

Çalışmamızın bu bölümünde, fonetik tahlillerin daha sıhhatli bir biçimde ortaya konulmasında ve anlaşılmasında önemli bir faktör olan yazılış (imlâ) özellikleri üzerinde duracağız. Ünlülerin ve ünsüzlerin yazılışları olmak üzere iki başlık altında el alacağımız bu bahisde, metin içerisinde ünlü ve ünsüz harflerin ne suretlerde yazıldığını, ne tarz yazı işaretlerinden yararlanıldığını dikkatlere sunmaya çalışacağız.

Eserin üzerinde çalıştığımız nüshası, Eski Anadolu Türkçesi dönemi izlerini bünyesinde barındıran, iri nesih hatla harekeli olarak yazılmış, okunaklı bir Klâsik Osmanlı Türkçesi metnidir. Klâsik Osmanlı devrine ait eserlerde, Arap harfli imlâ belirli bir standarda kavuşmuştur. Özellikle edebî metinlerin usta kâtiplerin elinden çıkan nüshalarında bu standartlaşmanın sıkı sıkıya takip edildiği görülür. Ancak, devrin standart imlâ geleneğine pek riayet etmeyen müellif veya müstensihlerin yazdıkları edebi iddiası olmayan geniş halk kitleleri için yazılmış eserlerde çok sayıda incelenmeye uygun fonetik ve morfolojik malzeme vardır. Özellikle harekeli eserler, ek bir çabayı gerektiren farklı işaretlendirmelerin bulunduğu yazmalar bu bakımdan ayrı bir öneme sahiptirler. Bu tarz eserlere; *Kız Destanı* (Ersoylu 1996), *Vasiyetname* (Duman 2000), bazı *Sa'atname* nüshaları (Yelten 1998), *Evliya Çelebi Seyahatnamesi* (Develi 1995, Duman 1995) ve *Ahvâl-i Kıyâmet* (Yıldız 2002) vb. misâl olarak gösterilebilir.[31]

"Bilindiği gibi harekeli yazılarda, yazının özelliğinin bir sonucu olarak, Türkçe kelimelerde imlâ harfleri (elif, vav, ye) genellikle kullanılmaz. Bu harflerin işlevini harekeler üstlenmiştir. Başka bir deyişle, yazıda hareke kullanılması, "elif, vav, ye" harflerinin Türkçe kelimelerde bir kurala bağlı olmaksızın gelişigüzel yazılması sonucunu doğurmuştur. Yazımı kesin olarak kalıplaşmış kimi eklerde de aksamalar görülmektedir. Kısaca, kimi kelimelerde hem imlâ harfleri hem de hareke kullanılmıştır."[32] Metnimizde de sıklıkla görülen bu durum Uygur ve Arap, Fars imlâ geleneklerinin etkilerini bir arada devam ettirmelerinden kaynaklanmaktadır. Bu etkiler metnimizde ve bu dönem metinlerinin pek çoğunda farklı imlâ hususiyetlerinin gözlemlenmesine, başka bir ifadeyle ıttıratsızlıklara yol açmıştır.

Ünlü ve ünsüzlerin yazılışlarına geçmeden evvel, metnin çözümlenmesinde kolaylık sağlayacağı düşüncesiyle, bazı yazı işaretlerinin dikkat çekici kullanılışlarını birkaç misâlle vermeyi uygun görüyoruz.

---

[31] Osman YILDIZ, **Ahvâl-i Kıyâmet** (Giriş-İnceleme-Metin-Dizinler), Şule Yay., 2002, İst., s.21.

[32] Cem DİLÇİN, **Mes'ud Bin Ahmed, Süheyl ü Nev-Bahâr**, (İnceleme-Metin-Sözlük), TDK Yay, Ank., 1991, s.36-37.

A. YAZI İŞARETLERİNİN KULLANILIŞI

1. Med

Med işareti metnimizde (üstün ile birlikte) Arapça ve Farsça kelimelerdeki uzun "a" yı göstermek üzere alışılagelmiş kullanımının yanında, Türkçe kelimelerdeki "a" ve "e" ünlüleri için de tercih edilmiştir. "a" ünlüsünün yazılışında "e" ünlüsüne göre kısmen daha istikrarlı bir kullanım bulunması dolayısıyla imlâ başlığında "a" ünlüsüyle ilgili gerekli misâller verilmiştir. "e" ile ilgili olarak burada, bir fikir vermesi cihetiyle, kısıtlı birkaç örneği vermekle yetiniyoruz. Med işaretinin Türkçe kelimelerdeki kullanımında uzun ünlüye delalet edip etmediği, ilerleyen sayfalarda ayrıca ele alınacaktır.[33] Metnimizde medin Türkçe ve yabancı kelimelerdeki kullanımına şu misâller gösterilebilir:

ḫarāb	خَرَآبْ	2b.20	ādem	آدَمْ	22b.528
adum	آدَمْ	2b.17	danışıḳ	دَآنِشِقْ	58a.1394
etile	آتِيلَهْ	9b.207	söyleye	سُوْيْلَيَاَ	52a.1233

Metinde kimi Türkçe kelimelerde yer verilen med işaretinin vezin gereği kullanıldığını düşündüren misâller mevcutsa da, vezinle ilgili olmayan kullanılışlar da az değildir. Bu nedenle böyle bir değerlendirmede bulunabilmek mümkün olmamaktadır.

2. Esre

Esre, Türkçe ve yabancı kelimelerin yazılışında bilinen göreviyle karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte, metnimizdeki Farsça terkiplerin oluşturulmasında izâfet kesresinin esreli y ile belirtilmesinin yanında, son sesin ünsüz bir harfle bittiği durumlarda tamlamanın sadece esre kullanılarak oluşturulduğuna da şahit oluyoruz.

āb-ı ḥayāt	آبِ حَيَاتْ	3a.31
Şām-ı ʿābā	شَامِ عَبَاَ	4b.66
ism-i tevḥīd	اِسْمِ تَوْحِيدْ	78a.1856
Ḥażret-i Peyġamber	حَضْرَتِ پَيْغَمْبَرْ	32a.756

[33] Bu konuda bk. "Uzun Ünlüler"

3. Ötre

Metnimizde ötre normal kullanımının yanında, Farsça bağlama edatı "u,ü" nün karşılanması durumlarında, kimi zaman vav harfi yazılmaksızın tek başına kullanılmıştır.

fisḳ u fücūr فِسْقٌ فُجُوْرٌ 59b.1425

ins ü cān اِنْسٌ جَانْ 9b.212

"Fars diline göre yapılan bazı tamlamaların izâfet kesresi çeşitli sebeplerle bir söyleyiş, bir ağız özelliği olarak zaman zaman yuvarlaklaşmış, bu durum en çok da halk dili, halk imlâsı ile kaydedilen eserlere yansımıştır." [34]

daʿvāt-u ġufrān دَعَوَاتٌ غُفْرَانْ 29a.667

ʿilm-ü Ḳur'ān عِلْمٌ قُرْآنْ 10a.215

4. Elif-i maksûre

Bir çeşit "a" olarak telaffuz edilen elif-i maksûrenin metnimiz içerisinde birkaç kelimede kullanıldığını görüyoruz.

fidā فِيدَىٰ 23b.551 (Metnimizde 1 yerde geçmektedir.)

ʿİsā عِيسَىٰ 5a.86, 33b.789 (Metnimizde 2 yerde geçmektedir.)

Taʿālā تَعَالَىٰ 6a.128, 80a.1902 ... (Metnimizde eksiz olarak geçtiği her yerde elif-i maksûreyle karşılanmıştır.)

Muṣṭafā مُصْطَفَىٰ 3b.45 (Metnimizde eksiz olarak 1 yerde kullanılmıştır.)

Muṣṭafā مُصْطَفَا 13a.285, 26a.609 / 617, 28a.665, 29b.690, 37b.882, 49b.1185 (Metnimizde eksiz olarak 7 yerde kullanılmıştır.)

5. Şedde

Metnimizde şedde iç sesi ikizleşen Arapça ve Farsça kelimelerde düzenli olarak kullanılırken, son seslerde bu düzenlilik kimi kelimelerde bozulmaktadır. Bu durum, Türkçe'de ikiz ünsüz ile kelimelerin bitmemeleri kuralı ile ilgilidir.[35]

sünnet سُنَّتْ 5b.115 cennet جَنَّتْ 61b.1475

---

[34] Halil ERSOYLU, **Kız Destanı**, TDK Yay., Ank., 1996, s.26.

[35] Bu konuda bk. Osman YILDIZ, **Ahvâl-i Kıyâmet** (Giriş-İnceleme-Metin-Dizinler), Şule Yay., 2002. İst., s.44.

ḥac	حَجْ	30b.715	~	ḥacc	حَجّْ	30b.719
ḫāṣ	خَاصْ	25b.604	<	A. ḫāṣṣ		
ḥaẓ	حَظْ	25b.606	<	A. ḥaẓẓ		
żan	ظَنْ	7a.153	<	A. żann		

Türkçe kelimelerde ise şedde, "iç sesi ikizleşen veya kendi tabanının tekrarlanan sessizleri olmadığı halde ya da eklerle kullanılış alanına çıkarılan bir kelimenin, raslantı sonucu yan yana düşen aynı çeşit sessizlerinin her ikisi de normal olarak yazıda gösterilmiştir. Bu durumda da, düzenli ve sürekli bir biçimde şedde kullanılmıştır. Tabii, bu durumdaki şedde işareti, bulunduğu ünsüzün iki kez okunuşunu değil, bulunduğu ünsüzün yanında, aynı çeşitten bir ünsüzün daha var oluşunu belirtmektedir. Çünkü, zaten, yan yana bulunan iki ünsüz, normal durumda, elbette ki, iki kez okunacaktır."[36] Türkçe kelimelerde şeddenin kullanımına dair metnimizdeki bazı misâller aşağıdadır:

elleri	اَللَّرِي	24b.571	dilleri	دِللَّرِي	55b.1326
issi	اِسِّي	59b.1429	ḳulluḳ	قُوللُّقْ	14a.307
atduḳça	اَتْدُقْجَهْ	2b.18	işitdüreler	اِشِّيتْدُورَهْلَرْ	45b.1092

6. Hemze

Metnimizde hemen hemen her beyitte birkaç kez tesadüf ettiğimiz hemze işareti, özellikle Türkçe kelimelerde sonuca varmayı zorlaştıracak denli farklı kullanımlar içermektedir. Fonetik bir hususiyetin alameti olmanın ötesinde, kelimeler için bir tezhip unsuru intibaını uyandırmaktadır. Bu sebeple, şeddeli yazılışlara imlâ kısmında yer verilmemiştir. Bu başlıkta hemzenin metin içerisinde ilgi çekici birkaç kullanımı ile hemzeli kelimelerin okunuşlarına dair açıklamalarda bulunulacaktır.

"Arapça kelimelerde, çok sık olarak uzun "a" (ā) ünlüsünden sonraki hemze düşmekte ve iki ünlü arasında bir "y" türemesi olmaktadır" [37] :

melāyik	مَلَايِكْ	77a.1839	< A. melā'ik (Metinde 9 yerde geçmektedir.)

---

[36] Osman YILDIZ, **Ahvâl-i Kıyâmet** (Giriş-İnceleme-Metin-Dizinler), Şule Yay., 2002, İst., s.41.

[37] Mustafa ARGUNŞAH, **Tuhfe-i Muradi** (İnceleme-Metin-Dizin), TDK Yay., Ank., 1999, s.57. ; bu konuda misâl için bk. Osman YILDIZ, ***"Dilimizdeki Arapça ve Farsça Kökenli Kelimelerde Görülen Fonetik Değişmeler"***, SDÜ Fen-Edb. Fak. Sosyal Bilimler Dergisi, Osmanlı Devletinin Kuruluşunun 700. Yılı Özel Sayısı, S.4, Isp., 1999, s.331-332.

fāyide فَايِدَه 39b.947 < A. fā'ide (Metinde 5 yerde geçmektedir.)

Mikāyil مِكَايِلْ 32a.754 < A. Mikā'il (Metinde 1 yerde geçmektedir.)

Bunun yanında normal imlâlarında hemzeli yazılan bazı kelimeler de metinde sürekli esreli ye ile karşılanmıştır:

ḳāyim قَايِمْ 7a.151, 10b.227 < A. ḳā'im (Metinde 2 yerde geçmektedir.)

ġāyib غَايِبْ 46a.1099, 51b.1225, 54b.1306, 63b.1519 < A. ġā'ib (Metinde 4 yerde geçmektedir)

sāyir سَايِرْ 35b.836, 21b.499, 63a.1510 < A. sā'ir (Metinde 3 yerde geçmektedir)

Yine, aslî yazılışlarında son seste hemze bulunduran kelimeler, metnimizde sürekli olarak hemzesiz yazılmıştır:

fidā فِيدَى 23b.551 < A. fidā'

ḳurrā قُرَّا 12a.270 < A. ḳurrā'

ṣafā صَفَا 26a.617 < A. ṣafā'

Hemzenin metnimizde genel olarak, tamlanan unsuru ha-i resmiyye ile sona eren Farsça terkiplerin izâfet kesresini belirtmek için kullanılışının yanı sıra iki yerde hususi olarak kullanılışı dikkat çekmektedir. Biri sonu ünlü ile biten Türkçe, Arapça ve Farsça kelimelere getirilen yükleme hali ekini kelime tabanına bağlamak amacıyla kullanılırken; diğeri ise yine sonu ünlü ile biten kelime tabanlarına vasıta hali ekini bitiştirmek amacıyla esreli ye üzerinde kullanılmaktadır.Bu durumun metindeki bazı misâlleri şunlardır:

du'āyı	دُعَايِ	29a.681	Muṣṭafāyı	مُصْطَفَايِ	7a.156
ḳapuyı	قَپُّويِ	41a.978	kişiyi	كِشِيِ	78b.1874
besmeleyile	بِسْمَ لَيِلَه	39b.948	du'āyıla	دُعَائِلَه	45a.1077
ḫurmāyıla	خُرْمَائِلَه	29b.690	ṣuyıla	صُوئِلَه	76a.1818

Hem Türkçe hem de Arapça ve Farsça kelimeler için, her iki kullanımın da metin boyunca istikrarlı olduğunu söylemek mümkün değildir.

İlgi çekici bir husus da; hemzenin Türkçe bir kelimede, Arapça kelimelerde kullanım tarzına benzer bir telakki içinde kullanılmasıdır :

ṣovuḳ *"soğuk"* صُوْءُق 41a.975, 43b.036 (Metinde 2 yerde geçmektedir.)

B. ÜNLÜLERİN YAZILIŞI

"a" ünlüsü

1. Ön seslerde

Ön seslerde "a" ünlüsünü karşılamak üzere; üstünlü elif, üstünlü-medli elif kullanılmakla birlikte, üstünlü elif ve üstünlü-medli elif alternanslı yazılışlar da görülmektedir:

a) Üstünlü elif ile

aġ	اَغْ	23a.546	aġır	اَغِرْ	28b.665
arpa	اَرْپَهْ	36a.859	ayru	اَيْرُوْ	64b.1543

b) Üstünlü-medli elif ile

aşurı	آشُورِي	43b.1037

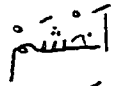
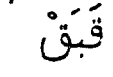
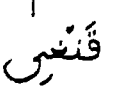
c) *Üstünlü elif ve üstünlü-medli elif ile*

aç	اَچْ	60a.1442	~	آچْ	60a.1441
ad+	اَدْ	63b.1515	~	آدْ	63b.1514
añа	اَكَا	47b.1132	~	آكَا	55b.1329
anı	اَنِي	74a.1446	~	آنِي	55b.1329
at	اَتْ	71b.1722	~	آتْ	47a.1126
az	اَزْ	39a.926	~	آزْ	10b.231

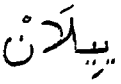
2. İç seslerde

İç seslerde "a" ünlüsünü karşılamak üzere; üstün, üstünlü elif kullanılmakla birlikte, alternanslı yazılışlar da görülmektedir:

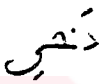
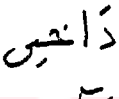
a) Üstün ile

aḫşam		20b.482	balġam		38b.920
ḳabaḳ		39a.927	ḳanġı		18b.431

b) Üstünlü elif ile

baş		19a.440	yılan		42a.1009
ḳan		35b.843	ṣaġ		41a.982

c) Üstün, üstünlü elif ve üstünlü-medli elif ile

daḫı		78a.1865	~		27a.641	~
					27a.630	
ḳatı		13b.297	~		77a.1833	~
					18b.427	
var-		56b.1357	~		56a.1342	~
					31a.738	

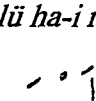
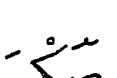
3. Son seslerde

Son seslerde "a" ünlüsünü karşılamak üzere; üstünlü elif, üstünlü ha-i resmiye kullanılmakla birlikte, alternanslı yazılışlar da görülmektedir:

a) Üstünlü elif ile

ḳına		43a.1029	paça		38b.914

b) Üstünlü ha-i resmiyye ile

ayva		39a.925	ṣoñra		38a.905
ṭaşra		47a.1123	alaca		68b.1637

c) Üstünlü elif ve üstünlü-medli elif ile

ata		41b.986	~		24a.568	

baña	بَاكَا	64b.1549	~	بَاكَآ	39a.931
saña	سَكَا	7b.169	~	سَكَا	2b.15

d) Üstünlü elif ve üstünlü ha-i resmiyye ile

ola	اَلَا	19b.453	~	اَلَهَ	21b.501
ḳarġa	قَرْغَا	73a.1759	~	قَرْغَهَ	68b.1637

e) Üstün, üstünlü elif ve üstünlü ha-i resmiyye ile

aşaġa	آشَاغَ	56b.1354	~	اَشَغَا	19b.449 ~
				اَشَاغَهْ	13a.283

<u>"e" ünlüsü</u>

1. Ön seslerde

Ön seslerde "e" ünlüsünü karşılamak üzere; üstünlü elif kullanılmıştır:

eksik	اَكْسِكْ	65a.1558	eyit	اَبِتْ	53b.1281
eyle	اَيْلَهَ	44b.1061	eyü	اَيُّ	59a.1410

2. İç seslerde

İç seslerde "e" ünlüsünü karşılamak üzere; üstün ve üstünlü elif kullanılmıştır. Birkaç kelimede, üstün ve üstünlü elif alternansını görüyoruz:

a) Üstün ile

etmek	اَتْمَكْ	65a.1556	gökçek	كُوْجَكْ	56b.135
yemek	يِمَكْ	30a.713	yüksek	يُوْكْسَكْ	52b.1257

b) Üstünlü elif ile

çölmeK+	چُوْلْمَاكْ	65a.1561	geyecek	كَيَاجَكْ	42b.1014
güyegi	كُوْيَاكِى	73a.1762			

c) Üstün ve üstünlü elif ile

beni	بَنِي	42a.1005	~	بَايِي	5b.113
ileri	إِيلَرِي	56b.1356	~	إِلَارِي	21b.502

3. Son seslerde

Son seslerde "e" ünlüsünü karşılamak üzere düzenli olarak üstünlü ha-i resmiye kullanılmıştır. Bunun yanında kimi eklerde, sona gelen "e" ünlüsünün üstünlü elif ile karşılandığını da görüyoruz. Tespit edebildiğimiz bir misâlde de üstün ve üstünlü ha-i resmiyye bir arada kullanılmıştır.

a) Üstünlü ha-i resmiyye ile

çevre	چَوْرَه	37a.885	deve	دَوَه	72a.1724
eyle	اَيلَه	41b.985	ince	إِنجَه	42a.998

b) Üstün ve üstünlü ha-i resmiyye ile

akçe	اَقچَه	27b.651	~	اَقچَه	34b.819

"ı" ünlüsü

1. Ön seslerde

Metnimizde ön ses "ı" ünlüsünün yazılışında esreli elif ve esreli elif ye kullanılmıştır.

a) Esreli elif

ısıtma	اِسِتمَه	73b.1774	ırak	اِرَق	57a.1359

b) Esreli elif ye

ılan	اِيلَان	68b.1637

2. İç seslerde

İç seslerde "ı" ünlüsünü karşılamak üzere; esre ve esreli ye kullanılmıştır.

a) Esre ile

kırlagûç	قِرلَاغُوچ	71b.1717	sıtmalu	سِتمَلُو	75a.1797

b) Esreli ye ile

şık	صِيقْ	14b.309	yılan	يِيلَانْ	42a.1009

3. Son seslerde

Son seslerde "ı" ünlüsünü karşılamak üzere; esreli ye ve esreli çift noktalı ye kullanılmıştır. Bazı kelimelerde alternanslı kullanımlara da tesadüf ediyoruz:

a) Esreli ye ile

yarı	يَارِي	32a.756	arı	آرِي	21b.505

b) Esreli çift noktalı ye ile

aşırı	آشّورِي	43b.1037	toğrı	طُوغْرِي	55a.1317

c) Esreli ye ve esreli çift noktalı ye ile

anı	أَنِي	60a.1443	~	أَنِي	12a.267
katı	قَاتِي	61b.1474	~	قَاتِي	57a.1359
karı	قَارِي	53b.1282	~	قَارِي	53b.1282
dahı	دَاخِي	23a.544	~	دَاخِي	5a.85

Metnimizde, "ı" ile biten kimi kelimelerin ardından ek getirilerek sondaki "ı" nın son ses konumundan çıkarılması durumlarında, bu ünlünün, sadece esre ile karşılandığı misâllere de tesadüf ediyoruz.

ağrısını	أَغْرِسِنِي	43b.1036	Tañrıya	تَكْرِيَهْ	6b.1142

"i" ünlüsü

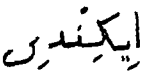
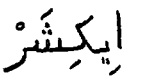
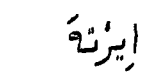
1. Ön seslerde

Ön seslerde "i" ünlüsünü karşılamak üzere; esreli elif ve esreli elif ye kullanılmıştır.

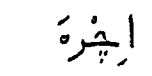
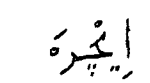
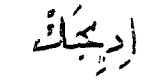
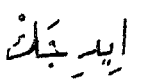
a) Esreli elif ile

ince	إِنْجَهْ	42a.998	işit	إِيشِتْ	13b.292
itmek	إِتْمَكْ	67a.1607	iy	إِيْ	15a.320

b) Esreli elif ye ile

ikindi		22a.520	ikişer		21a.487
irte		50b.1200	it		13b.292

c) Esreli elif ve esreli elif ye ile

içre		4b.73	~		9b.212
idicek		45a.1071	~		67b.1614

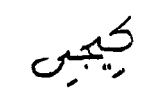
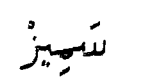
2. İç seslerde

İç seslerde "i" ünlüsünü karşılamak üzere; esre ve esreli ye kullanılmıştır. Bazı misâllerde ikili yazılışlara da tesadüf ediyoruz:

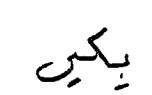
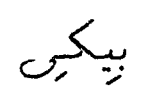
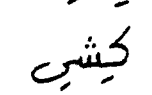
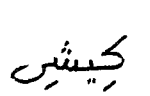
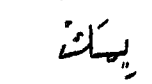
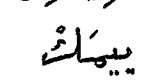
a) Esre ile

bilmek		5b.120	dilkü		73a.1758
gelin		73a.1762	ikindü		18b.421

b) Esreli ye ile

biñ		66a.1577	diş		74a.1784
kici		30a.703	semiz		38b.913

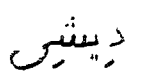
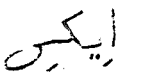
c) Esre ve esreli ye ile

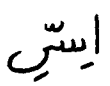
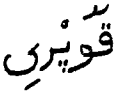
bigi		73a.1756	~		73a.1762
kişi		5b.115	~		37a.886
yimek		20a.464	~		29b.693

3. Son seslerde

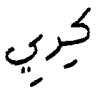
Son seslerde "i" ünlüsünü karşılamak üzere; esreli ye, esreli çift noktalı ye ve bir kelimede esreli ha-i resmiyye kullanılmıştır. Ayrıca esreli ye ve esreli çift noktalı ye' nin ikili kullanımını da görüyoruz:

a) Esreli ye ile

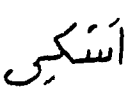
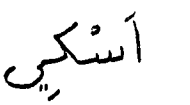
dişi		6a.123	iki		55a.135

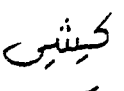
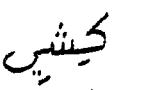
issi  38a.910 köpri  2b.16

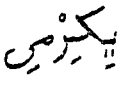
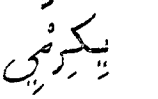
b) Esreli çift noktalı ye ile

giri  8a.175 di  14a.301

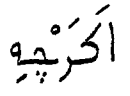
c) Esreli ye ve esreli çift noktalı ye ile

eski  61b.1476 ~  54b.1304

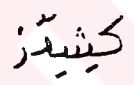
kişi  5b.115 ~  6a.134

yigirmi  68a.1629 ~  12a.269

d) Esreli ha-i resmiyye ile

egerçi  5a.81

Metnimizde, "i" ile biten kimi kelimelerin ardından ek getirilerek sondaki "i" nin son ses konumundan çıkarılması durumlarında, bu ünlünün, sadece esre ile karşılandığı misâllere de tesadüf ediyoruz:

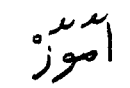
gibidür  8a.175 kişidür  78b.1874

"o" ünlüsü

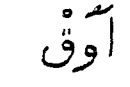
1. Ön seslerde

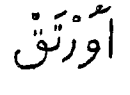
Ön seslerde "o" ünlüsünü karşılamak üzere; ötreli elif ve ötreli elif vav kullanılmıştır. Tespit edebildiğimiz bir kelimede ötreli elif ve örteli elif vav alternanslı olarak kullanılmıştır:

a) Ötreli elif ile

omuz+  20a.460 ova+  72a.1725

b) Ötreli elif vav ile

oḳ  64a.1526 ol  34b.813

ortaḳ  34b.813

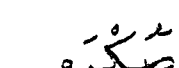
c) Örteli vav ve ötreli elif vav ile

on  32a.758 ~  27b.653

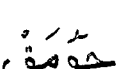
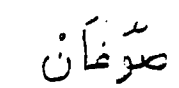
2. İç seslerde

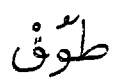
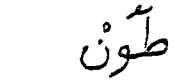
İç seslerde "o" ünlüsünü karşılamak üzere; ötre ve ötreli vav kullanılmıştır. Bunun yanında kimi kelimelerde bu iki şeklin alternanslı olarak kullanımını görüyoruz:

a) Ötre ile

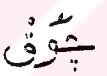
boğa 27b.651 şoñra  63b.1514

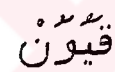
b) Ötreli vav ile

çomaḳ  73a.1756 şoğan  18b.430

ṭoḳ  60a.1441 ṭon  39a.928

c) *Ötre ve ötreli vav ile*

çoḳ  77a.1836 ~  3a.33

ḳoyun  38b.913 ~  23a.546

ṭoğrı  28b.667 ~  55a.1317

3. Son seslerde

Türkçe kelimelerde İlk hecenin dışında "o" ünlüsü bulunmaz.

"ö" ünlüsü

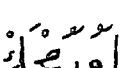
1. Ön seslerde

Ön seslerde "ö" ünlüsünü karşılamak üzere; ötreli elif ve ötreli elif vav kullanılmıştır. Tespit edebildiğimiz bir kelimede ötreli elif ve örteli elif vav alternanslı olarak kullanılmıştır:

a) Ötreli elif ile

öñ 10b.235

b) Ötreli elif vav ile

örümcek  64a.1526 öykün-  41b.995

öyle  18a.417

c) Örteli vav ve ötreli elif vav ile

öz 52a.1238 ~  24a.562

2. İç seslerde

İç seslerde "ö" ünlüsünü karşılamak üzere; ötre ve ötreli vav kullanılmıştır. Bazı kelimelerde bu iki şeklin alternanslı kullanımını da görüyoruz:

a) Ötre ile

dökmek  62b.1499 gövde+ 42a.1000

b) Ötreli vav ile

bölük  30b.722 gökçek  11a.245

gönlek  41a.983 söyküñ-  37a.880

c) Ötre ve ötreli vav ile

döküp  36b.872 ~  16a.370

dört  24b.575 ~  13b.294

şöyle  19a.435 ~  66a.1577

3. Son seslerde

Türkçe kelimelerde ilk hecenin dışında "ö" ünlüsü bulunmaz.

"u" ünlüsü

1. Ön seslerde

Ön seslerde "u" ünlüsünü karşılamak üzere; ötreli elif ve ötreli elif vav kullanılmıştır.

a) Ötreli elif ile

uşlu  35b.840 uyu- 50a.1189

b) Ötreli elif vav ile

ufaḳ	اوْفَقْ	14b.309	uş	اوْشْ	4b.65

2. İç seslerde

İç seslerde "u" ünlüsünü karşılamak üzere; ötre ve ötreli vav kullanılmıştır. Bu iki şeklin alternanslı kullanımı da mevcuttur:

a) Ötre ile

ḳavun	قاوُنْ	38b.923	ṭurvanda	تُرْوَنْدَهْ	40a.953
yoġun	يُوغُنْ	42a.998			

b) Ötreli vav ile

ḳurd	قُورْد	73a.1757	ḳırlaġuç	قِرْلاغُوچْ	71b.1717
ucuz	اُوجُوز	48a.1146	ṭurna	طُورْنَه	73a.1758

c) Ötre ve ötreli vav ile

açuḳ	اَچُقْ	43b.1035	~	اَچُوقْ	41a.977
ḳurı	قُرِي	2b.12	~	قُورِي	49b.1175
uzun	اُوزُنْ	42a.1001	~	اُوزُوْنْ	26b.628

3. Son seslerde

Son seslerde "u" ünlüsünü karşılamak üzere; ötreli vav ve medli-ötreli vav elif kullanılmıştır. Bir kelimede bu iki şeklin alternanslı kullanımını görüyoruz:

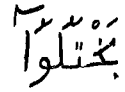
a) Ötreli vav ile

datlu	دَتْلُو	67a.1611	ḳamu	قَمُو	24a.564
ḳaygu	قَيْغُو	60a.1436	ṭamu	طَمُو	28a.665

b) Medli-ötreli vav elif ile

"Kur'an imlâsının etkisi ile, imlâsı henüz oturmamış, düzensiz ve yabancı etkilenmelere çok açık durumdaki Eski Anadolu Türkçesi'nden kalan metinlerde Türkçe kökenli kelime ve unsurların yazılışında kullanılagelen ötreli vav elif, daha sonraki dönemlerde ise çok seyrek olarak kullanılmıştır. Türkçe kelime kökleri veya yapım

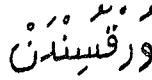
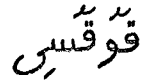
yahut işletme eki getirilerek kullanılış alanına çıkarılan şekillerin son sesinin, ünlüyü (: u, ü) karşılaması durumunda, imlâya getirilen vavdan sonraki elif, sonrasında geldiği vav harfinin, yalnızca, ünlü okunabileceğini göstermekte, bu duruma dikkati çekmektedir."[38] Metnimizde bu özellik, biri Türkçe diğeri Arapça iki kelime de görülmektedir.

baḫtulu  6b.146

c) Ötreli vav ve meldi-ötreli vav elif ile

ulu  6b.138 ~  9b.205

Metnimizde ayrıca, son hece ünlüsü iken ardından getirilen ek etkisiyle son hece durumundan çıkarılan "u" ünlüsünün harekeyle karşılandığı misâller de mevcuttur.

ḳorḳusından  10a.225 ḳoḳusı  16a.377

"ü" ünlüsü

1. Ön seslerde

Metnimizde ön ses "ü" ünlüsü düzenli olarak ötreli elif vav ile karşılanmıştır.

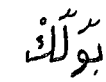
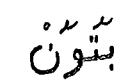
üç  2a.6 ün  48b.1158

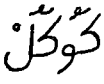
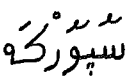
üzre  65b.1566 üzüm  38b.920

2. İç seslerde

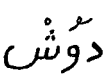
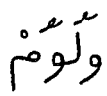
İç seslerde "ü" ünlüsünü karşılamak üzere; ötre ve ötreli vav kullanılmıştır. İki şeklin alternanslı kullanıldığı kelimeler de mevcuttur:

a) Ötre ile

bölük  30b.722 bütün  53a.1259

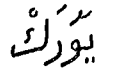
gönül  47b.1138 süpürge  38a.907

b) Ötreli vav ile

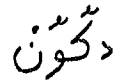
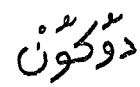
düş  51b.1220 ölüm  50b.1199

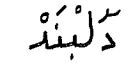
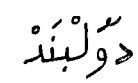
---

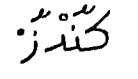
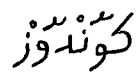
[38] Osman Yıldız, **Ahvâl-i Kıyâmet** (Giriş-İnceleme-Metin-Dizinler), Şule Yay., 2002, İst., s.31.

yürek  39b.938 yüz  60a.1438

c) *Ötre ve örteli vav ile*

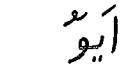
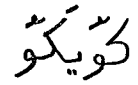
dügün  61b.1474 ~  61b.1475

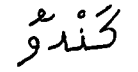
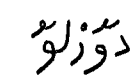
dülbend  47a.1123 ~  41b.993

gündüz  26a.617 ~  3a.35

3. Son seslerde

Metnimizde son ses "ü" ünlüsü düzenli olarak ötreli vav ile karşılanmıştır.

eyü  31a.734 güyegü  61b.1479

kendü  22a.512 dürlü  29b.693

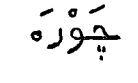
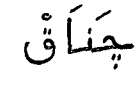
C. ÜNSÜZLERİN YAZILIŞI

"ç" ünsüzü

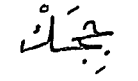
1. Ön seslerde

"ç" ünsüzü kelime başında genellikle "ç" (چ) ile yazılmakla beraber, bir kelimede "c" (ج) ile ve bir kelimede de "ç" (چ) ~"c" (ج) alternanslı olarak karşımıza çıkmaktadır.

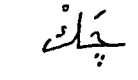
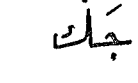
a) ç harfi ile (چ)

çevre  19b.447 çanak  40b.970

b) c harfi ile (ج)

çiçek  51b.1228

c) Alternanslı kullanımlar

çañ  49a.1163 ~  48b.1162

Türk dilinde "c" den çok "ç" sesi asıldır. Özellikle kelime başlarında "ç" sesine rastlanır. Eserimizde de bu husus açıkça gözlemlenmektedir. Metindeki yazılışlar "c"

ve "ç" sesinin kullanımında ihmalden doğabilecek bir ikiliğin olabileceğini düşündürüyor. Bu sebeple "c"leri "ç" okumak gerektiği kanaatindeyiz.[39]

2. İç seslerde

"ç" ünsüzü iç seste genellikle "ç" (چ) harfi ile karşılanmakla beraber, birkaç kelimede "c" li ve "ç" (چ) ~ "c" (ج) alternanslı olarak kullanılmıştır.

a) ç harfi ile (چ)

açla اَچْلَه 41a.974 içre اِچْرَه 4b.73

b) c harfi ile (ج)

serçe سَرْجَه 68b.1638 şuçlu صُوْجْلُو 54b.1305

c) Alternanslı kullanımlar

gökçek كُوْچَك 56a.1352 ~ كُوْجَك 63b.1513

3. Son seslerde

"ç" ünsüzü kelime sonunda genellikle "ç" (چ) ile karşılanmakla beraber, bir kelimede "c" (ج) ile yazılmıştır. Birkaç kelimede de "ç" (چ) ~ "c" (ج) alternanslı olarak kullanılmıştır.

a) ç harfi ile (چ)

üç اُچْ 42b.1016 (Metinde 45 yerde geçmektedir.)

ḳaç قَاچ 45b.1091 (Metinde 1 yerde geçmektedir.)

ḳoç قوچ 23b.548 (Metinde 1 yerde geçmektedir.)

b) c harfi ile (ج)

saç سَاج 44a.1048 (Metinde 1 kelimede geçmektedir.)

c) Alternanslı kullanımlar

aç اَچْ 60b.1441 اَجْ ~(Kelime metinde 14 yerde geçmektedir. 57b.1373 ile 68b.1641 dışındaki yerlerde ç ile yazılmıştır.)

---

[39] Vecihe KILICOĞLU, **Cerrahiye-i İlhaniye**, Ankara Üniv., DTCF Yay., Ank., 1956, s.34.

güç  65a.1599, 67b.1616 ~  63a.1512, 67b.1624

(Metinde 4 yerde geçmektedir.)

tuç  16a.376, 39a.933 ~  37a.876, 40b.971

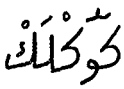
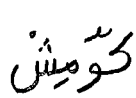
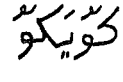
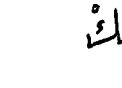
(Metinde 4 yerde geçmektedir.)

Zeynep KORKMAZ, Türkçe ses yapısına aykırı düşen kelime sonlarındaki "b, c, d" gibi sedalı yazılışların bir imlâ ve şekil meselesinden ibaret olmadığını; bunların fonetik bir değer taşıdıklarını, kelime sonundaki bu sedalı yazılışların Türkçe'deki aslî ünlü uzunluklarının kalıntısı olabileceğine işaret etmektedir.[40] Metnimizde "ç" ünsüzünün kelime sonunda -birkaç kelimede "ç" ~ "c" alternanslı kullanımının dışında- sürekli "ç"li yazılmasından hareketle "c"li yazılışlar da "ç" olarak okunmuştur.

"g" ünsüzü

Arap yazısında k, g ve ñ'yi karşılamak üzere yalnız kef (ك) harfi kullanıldığından, kef'in bunlardan hangisine tekabül ettiği hususu yer yer bazı karışıklıklara yol açmıştır. Bu durumu göz önünde bulunduran bazı yazar ve müstensihler, bu harfleri birbirinden ayırabilmek için kef'in üstüne veya altına üç nokta koymak suretiyle yeni bir şekil geliştirmişlerdir. *Miftâhü'l-Ferec, Târih-i İbn-i Kesîr Tercümesi, Evsâf-ı Mesâcidi'ş-şerîfe, Kadı Burhaneddin Divânı, Kabus-nâme Tercümesi, Kelile Dimne, Cerrâhiye-i İlhâniye* vb. birtakım eserler k, g ve ñ ayrımına yer verilmiş olan Eski Anadolu Türkçesi ürünleridir.[41] Metnimizde de bu ünsüzleri net olarak ayırt edebilme imkanı sağlayacak düzenli bir işaretleme sistemi kullanılmamıştır. Yalnız "ñ" için metnin tamamında birkaç yerde üstü üç noktalı kef kullanılmıştır. Bunun misâllerini "ñ" ünsüzü başlığında ele alacağız.

"g" ünsüzü metnimizde ön, iç ve son seslerde sürekli kef (ك) ile yazılmıştır:

gönlek		41a.984	gümiş		61a.1467
güyegü		61b.1479	yegrek		31b.741
beg		70a.1676	yeg		77b.1852

[40] Bu konuda bk. Zeynep KORKMAZ, *"Eski Anadolu Türkçesinde İmlâ-Fonoloji Bağlantısı Üzerine Notlar"*, Türk Dili Üzerine Araştırmalar, C. -I-, TDK Yay., Ank., 1995, s.500-501.; Zeynep KORKMAZ, *"Eski Anadolu Türkçesinde Aslî Ünlü (Vocal) Uzunlukları"* Türk Dili Üzerine Araştırmalar, C.-I-, TDK Yay., Ank., 1995, s.456.

[41] Zeynep KORKMAZ, *"Eski Anadolu Türkçesinde İmlâ-Fonoloji Bağlantısı Üzerine Notlar"*, Türk Dili Üzerine Araştırmalar, C. -I-, TDK Yay., Ank., 1995, s.502-503

"ñ" ünsüzü

1. İç seslerde

İç seste "ñ" için genellikle kef kullanılırken bir kelimede kef ile üç noktalı kef alternanslı olarak kullanılmıştır.

a) Kef ile

deñiz		48a.1142	gönül		25a.586
ḳarañu		18a.416	Tañrı		71b.1719

b) Kef ve üç noktalı kef ile

aña		31b.747	~		6a.123

2. Son seslerde

Son seste "ñ" ünsüzü, tespit edebildiğimiz beş kelimede geçmektedir. İkisi yalnız üç noktalı kef ile (ڭ) karşılanırken, diğer ikisi kef (ك) ile ve biri de kef ve üç noktalı kefle alternanslı olarak karşımıza çıkmaktadır.

a) Kef ile

çañ		49a.1163	şoñ		65b.1568

b) Üç noktalı kef ile

eñ		35b.836	oñ		62b.1501

c) Alternanslı kullanımlar

öñ		10b.235	~		64a.1528

"p" ünsüzü

1. Ön seslerde

Ön seste "p" ünsüzü düzenli olarak "p" (پ) ile karşılanmakla birlikte, bugün "p" li olan kelimelerin "b" sesini muhafaza ettikleri misâller de mevcuttur. Bunun yanında metnimizde hem "p" li hem de "b" li yazılan kelimelere de tesadüf ediyoruz:

peynir+		40a.949	
piş-		60a.1444	(Metinde 5 yerde geçmektedir.)

biş-	بِشـ	65a.1556	(Metinde 9 yerde geçmektedir.)
parmaḳ+	پَارْمَقْـ	16a.372	(Metinde 3 yerde geçmektedir.)
barmaḳ	بَارْمَقْ	20a.470	(Metinde 8 yerde geçmektedir.)
badlıcan	بَادْلِجَانْ	39a.935	(Metinde 1 yerde geçmektedir.)

2. İç seslerde

"p" ünsüzü iç seste, birkaç kelime dışında, düzenli olarak p (پ) ile yazılmıştır. Tespit edebildiğimiz bir kelimede de b (ب) ~ p (پ) alternanslı olarak kullanılmıştır.

a) b ile (ب)

düpdüz	دُوْبْدُزْ	19b.453	ḳop-	قُبْـ	77b.1849
yap-	يَابَنْ	17a.398			

b) p ile (پ)

arpa	اَرْپَهْ	10b.231	ḳaplan	قَپْلَانْ	73a.1756
ḳapu	قَاپُوْ	44b.1067	kepeksiz	كِپَكْسِيزْ	36a.854

c) Alternanslı kullanımlar

ṭopraḲ+	طُبْرَاغْـ	44a.1057	ṭoprak	طُپْرَاقْ	18b.429

3. Son seslerde

"p" ünsüzü kelime sonund "p" (پ) ile karşılanmakla birlikte, "p" (پ) ve "b" (ب) alternanslı kullanımlar da mevcuttur. Kimi metinlerde "b" ile yazılan zarf-fiil eki de metnimizde, tespit edebildiğimiz bir kelimenin dışında, düzenli olarak "p" (پ) ile yazılmıştır.

ḳap	قَاپْ	37a.876	(Metinde 7 yerde geçmektedir.)
hep	هَبْ	55b.1331	(Metinde 7 yerde geçmektedir.)
hep	هَپْ	72a.1745	(Metinde 18 yerde geçmektedir.)
baḳup	بَاقُوبْ	11a.243	(Metinde 6 yerde geçmektedir.)
gidüp	كِيدُوبْ	51b.1221, 66b.1591	(Metinde 2 yerde geçmektedir.)
söykünüp	سُوْيْكُنُوبْ	37a.880	(Metinde 1 yerde geçmektedir.)

"s" ünsüzü

Metnimizde kalın sıradan kelimelerde "s" ünsüzünü karşılamak üzere sad (ص) harfi kullanılmakla birlikte, Eski Türk yazı dili geleneğinin tesiriyle sad (ص) yanında sin (س) li yazılışlara da yer verildiğini[42] pek çok eserde görmek mümkündür: (*Ahvâl-i Kıyâmet, YILDIZ; Marzubân-nâme Tercümesi, KORKMAZ; İrşâdü'l-Mülûk ve's-Selâtin, TOPARLI vs.)*

Osmanlı Türkçesi imlâsının tarihi gelişme ve değişme aşamalarının tayini bakımından, metin kuruluşunda, normalleştirme yoluna gidilmeden farklı yazılışları aynen devam ettirmenin uygun olacağı görüşündeyiz.[43]

Metnimizdeki "s" ünsüzlerinin yazımını *kalın sıradan ve ince sıradan kelimelerde* olmak üzere iki grupta değerlendirmeye çalışacağız.

1. Ön seslerde

Kalın sıradan kelimelerde :

"s" ünsüzünün ön seslerde genellikle sad (ص) ile karşılandığını, bunun yanı sıra kimi kelimelerde sin (س) le ve sad (ص) ~ sin (س) alternanslı olarak yazıldığını görüyoruz.

a) Sad harfi ile (ص)

ṣaġ	صَاغ	40b.967	ṣığır	صِيغِير	49a.1164
ṣıḳ	صِيق	14b.309	ṣoru	صُرُو	31b.748

b) Sin harfi ile (س)

saç	سَاج	44a.1048	sırdaş	سِرْدَاش	55b.1325
sıtmalu	سِيتْمَلُو	75a.1797	sancaḲ+	سَنْجَاغ	18a.415

c) Alternanslı kullanımlar

ṣu	صُو	40a.959	(Metinde 3 yerde geçmektedir.)

---

[42] Mecdut MANSUROĞLU, ***"Eski Osmanlıca"***, Tarihi Türk Şiveleri, Çev. Mehmet AKALIN, III. Baskı, TKAE Yay., Ank.,1998, s.249.; Zeynep KORKMAZ, ***"Türkiye Türkçesi"*** Türk Dili Üzerine Araştırmalar, C.-I-, TDK Yay., Ank., 1995, s.546.

[43] Zeynep KORKMAZ, ***"Eski Osmanlı Kaynaklarının Yayınında Transkripsiyonla İlgili Değerlendirmeler"*** Türk Dili Üzerine Araştırmalar, C.-I-, TDK Yay., Ak.,1995, s.489.

su سُوْ 40a.960 (Metinde 62 yerde geçmektedir.)

İnce sıradan kelimelerde :

Düzenli olarak sin (س) le yazılmakla beraber, bir kelimede sin (س) ve sad (ص) alternanslı kullanılmıştır.

sekiz	سَكِزْ	27b.653	semiz	سَمِيْزْ	23a.547
serçe	سَرْجَهْ	68b.1638	sürme	سَرْمَهْ	43a.1022
şüd	صُوْدْ	39a.928, 49a.1165	(Metinde 2 yerde geçmektedir.)		
süd	سُدْ	33b.793	(Metinde 1 yerde geçmektedir.)		

2. İç seslerde

Kalın sıradan kelimelerde :

İçte sin (س) ve sad (ص) la karşılanmıştır.

a) Sad harfi ile (ص)

aşşı	اَصِّى	34a.807	uşlu	اَصْلُوْ	35b.840

b) Sin harfi ile (س)

şarmasaḳ	صَرْمَسَقْ	18b.430	yatsu	يَتْسُوْ	18a.419

İnce sıradan kelimelerde :

İçte sürekli sin (س) le karşılanmıştır.

eksük	اَكْسُكْ	46a.1101	geyesi	كَيَاسِى	70a.1679
issi	اِسِّى	38a.910	keskin	كَسْكِنْ	23b.554

"t" ünsüzü

1. Ön seslerde

Kalın sıradan kelimelerde :

"t" ünsüzü ön seslerde "te" (تـ) ve "tı" (ط) ile yazılmıştır.

a) tı harfi ile (ط)

ṭoḳ	طوق	60a.1441	ṭon	طون	39a.928
ṭopraḳ	طپراق	18b.429	ṭurna	طوق	73a.1758

b) te harfi ile (ت)

Tañrı	تكري	71b.1719	tuç	توج	39a.933
turşı	تورشي	59a.1411	turvanda	تروندە	40a.953

İnce sıradan kelimelerde :

Düzenli olarak te (ت) ile yazılmıştır.

tek	تك	38b.922	tükür-	توكور	18b.429

2. İç seslerde

İnce ve kalın sıradan kelimelerde genellikle "te" (ت) ile yazılmakla beraber, kalın sıradan bir kelimede "tı" (ط) ile ve bir kelimede de "te" (ت) ~ "tı" (ط) alternanslı olarak kullanılmıştır.

Kalın sıradan kelimelerde :

a) tı harfi ile (ط)

aṭım	اطم	31b.745			

b) te harfi ile (ت)

altı	التي	76a.1821	altun	التون	39a.933
datlu	دتلو	67a.1611	ḫatun	خاتون	46a.1104

c) tı (ط) ve te (ت) harfi ile

arṭuḲ+	ارطغ	40b.966	artuḳ	ارتق	47b.1135
yaṭlu	يطلو	41a.974	yatlu	يتلو	26b.626

İnce sıradan kelimelerde :

bütün	بتون	53a.1259	etmek	اتمك	38a.902
irte	ايرته	50b.1200	yetmiş	يتمش	74b.1641

2. Son seslerde

İnce ve kalın sıradan kelimelerde "te" (ت) ile yazılmıştır.

Kalın sıradan kelimelerde :

at	آت	47a.1126	ḳat	قات	44b.1059

İnce sıradan kelimelerde :

it *"köpek"*	ايت	73a.1754	üst	اوستت	15b.334

D. VEZİN ZARURETİNDEN KAYNAKLANAN DEĞİŞİKLİKLER

Ravzatü'l-islâm'ın mısralarında karşılaşılan Arapça ve Farsça'dan gelen kelime ve kelime unsurlarının kimisi, Türkçe'deki yaygın yazılışı içinde bulunurken, kimisi de, özellikle, Eski Anadolu Türkçesi döneminde kaleme alınan bazı manzum metinlerde uyulagelindiği gibi, mısraın aruz ölçüsünü sağlamak için, sadece o mısraa münhasır, birtakım ses ve bunun sonucunda da yapı değişikliğine uğratılmıştır.[44]

a. Vezin Gereği Ünlüsü Kısaltılan Kelimeler

Aslî yapısında uzun ünlüsü harfle gösterilen bazı kelimeler vezin gereği yazı işaretleri olarak adlandırılan harekelerle karşılanma yoluna gidilmiştir. Kelimeler bu şekilleriyle vezne uydurulmaya çalışılmakla birlikte, bu durumun metindeki tüm kelimeleri kapsamadığını da belirtmek gerekir.

Metnimizde vezin zaruretinden dolayı bu değişme maruz kalan kelimeler ve metin içerisinde yer aldıkları beyit numaraları aşağıdadır:

ḳırāt	<	A.	ḳırāat	(12a.270/271)
maʿni	<	F.	maʿnī	(12b.275/278)
ḥāşa	<	A.	ḥāşā	(15a.319)
saʿat	<	A.	sāʿat	(22a.514, 52a.1235)
İsmaʿil	<	A.	İsmaʿīl	(23b.548)
ġāzi	<	A.	ġāzī	(25b.601, 72a.1731, 72b.1746)
gerdan	<	F.	gerdān	(35a.827)
zīra	<	F.	zīrā	(11a.242 hariç metnin tamamında)
din	<	A.	dīn	(42a.999)
ḫorata	<	F.	ḫorāta	(53b.1278)

[44] Halil ERSOYLU, **Kız Destanı**, TDK Yay., Ank., 1996, s.34.

ḫurma	<	A.	ḫurmā	(62b.1501)
ʿāṣi	<	A.	ʿāṣī	(69a.1651)
ḳāḍi	<	A.	ḳāḍī	(69b.1662, 70a.1675)

Bir misâlde de vezin gereği uzun ünlünün yer değiştirdiğini görüyoruz.

ebrişīm	<	F. ebrīşüm	(10b.231)

Ayrıca metinde vezin gereği muhaffefi tercih edilen kelimeler de mevcuttur. Bu kelimeler veznin icab etmediği bazı durumlarda kullanıldığı gibi; muhaffef gereken durumlarda da aslî şekilleriyle karşımıza çıkmaktadır. Metnimizde vezin gereği muhaffefi kullanılan kelimelerden tespit edebildiklerimiz şunlardır:

Cebreyil	<	A.	Cebrā'il	(10b.236)
düşmen	<	A.	düşmān	(72b.1738, 73a.1751, 73a.1758)
dünye	<	A.	dünyā	(9b.205, 20b.480, 31a.738, 65b.1568, 67b.1614, 69a.1652, 69b.1666, 71a.1711, 71b.1714, 75a.1803, 76a.1812, 77b.1842, 77b.1843, 77b.1849)

Ünlüsü kısaltılan kelimeler transkripsiyonlu metine, eserde yazıldıkları şekilleriyle alınmıştır. Vezinle ilişkili olmayan kimi yazılışlar ise, metine düzeltilerek alınmış ve dipnotta, yazma içerisinde geçen şekilleri verilmiştir. Bu sebeble, burada tekrar vermeye gerek görmüyoruz.

b. Vezin Gereği Ünsüzü Tekleşen Kelimeler

Metnimizde ilgi çekici bir hususiyet de, birkaç kelimede gözlemlenebilen ünsüz tekleşmesidir. Şâir vezin gereği bu kelimelerin ikiz ünlülerinden birinde tasarrufta bulunmuştur. Bu durumdan etkilenen kelimeler ve metin içerisinde geçtikleri yerler aşağıdadır:

ḥaḳa	<	A.	ḥaḳḳa	(10b.233, 14a.303, 17b.403, 18b.433, 22a.512, 46b.1112, 50b.1206/1209
ḥaḳı	<	A.	ḥaḳḳı	(33a.784, 60a.1439)
kefāret	<	A.	keffāret	(57a.1363)

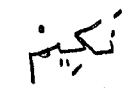
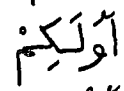
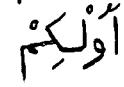
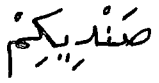
Bu kelimeler metine düzeltilerek alınmış, ilgili kısımlarda dipnotlarla atıfta bulunulmuştur.

E. BİTİŞİK YAZILAN KELİME VE EKLER

Ayrı yazılan harfe gelininceye değin, el kaldırılmadan, kesintisiz bir biçimde yazılma hususiyetini içeren Osmanlıca'nın bu durumu bazı kelimelerin, Eski Anadolu Türkçesi ve Klâsik Osmanlıca dönemi eserlerinin pek çoğunda görüldüğü gibi (*Ahvâl-i Kıyâmet, YILDIZ; Marzubân-nâme Tercümesi, KORKMAZ; Süheyl ü Nev-bahâr , DİLÇİN vb.*), bitişik yazılmasına yol açmıştır. Arap imlâ geleneğinin bir nişanesi olan bu imlâda, bitişik yazılan unsurların her ikisi de Türkçe veya alıntı kelime olabildiği gibi, biri Türkçe diğeri yabancı menşeli olabilmektedir.[45] Bu imlâ hususiyetinin Ravzatü'l-islâm'da tespit edebildiğimiz misâlleri aşağıdadır: (Aşağıda belirtilen kelime ve eklerden metin içinde ayrı yazılanları da mevcuttur.)

daḫı			
	sen daḫı	سَنْدَخِي	63b.1523, 78a.1856
	ol daḫı	اَوْلْدَاخِي	22b.522, 71b.1719
dek			
	aḫşama dek	اَخْشَامَدَكْ	32a.757
	güne dek	كُونَدَكْ	77b.1846
dem			
	ol dem	اَوْلْدَمْ	24b.579
deñlü			
	ne deñlü	نَدَكْلُو	55b.1322
ḳadar			
	ne ḳadar	نَقَدَرْ	9a.192, 71b.1716
	ol ḳadar	اَوْلْقَدَرْ	2a.10, 74b.1795
kez			
	üç kez	اُوْجَكَزْ	43a.1022, 52b.1245
kim			
	bil kim	بِلْكِمْ	8a.178, 60b.1447
	didi kim	دِيدِيكِمْ	53b.1281
	gerçi kim	كَرْچِيكِمْ	53a.1261
	gerek kim	كَرَكْكِمْ	11a.248
	ḳaçan kim	قَچَنْكِمْ	46a.1095
	ḳul kim	قُولْكِمْ	73b.1773

[45] Halil ERSOYLU, **Kız Destanı**, TDK Yay., Ank., 1996, s. 47-48.

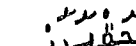
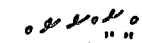
ne kim		5a.87, 76b.1824
ola kim		78b.1875
ol kim		30b.717, 31b.741
şandı kim		53b.1282

dA bağlacı

sen-de 13b.292 andan-da  8b.187

(Metinde bitişik yazılan dA bağlacı (-) işareti ile kelimeden ayrılmıştır.)

+durur

çoḳ durur  43a.1032 artuḳ durur  66a.1584

(Metinde bitişik yazılan +dUrUr bildirme eki (-) işareti ile kelimeden ayrılmıştır.)

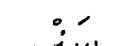
+[(y)(I)]A

bıçaġıla  36b.873 rengile  43a.1026

+(I)çUn

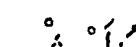
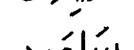
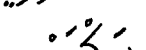
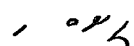
anuñıçun  43b.1040 ḫidmetiçün  37b.886

mI

sen-mi  53b.1281

(Metinde bitişik yazılan mI soru edatı (-) işareti ile kelimeden ayrılmıştır.)

İmek yardımcı fiilinin değişik kipleri :

yunarımış		33b.789	yerimiş		29b.690
varıdı		12b.277	severidi		38b.914
yaşiken		34a.809	yerken		37a.885
uruşdısa		32a.761	gördise		78b.1878

Metnimizde dikkat çeken bir imlâ özelliği de, kimi beyitlerde Farsça bağlama edatı "u, ü" nün ilk kelimeye bitişik yazılmasıdır.

māl u menāl  2a.11 ḳal u ḳīl  14a.302

cān u dil جَانُو دِلْ 4b.71 ẕevḳ u ṣafā ذَوْقُو صَفَا 11a.247

F. AYRI YAZILAN EKLER

"Eski Uygur imlâsı geleneğinin sürdürülen izlerinden biri olarak görülen, ekleri, kelime gövdelerinden veya ek almış şeklinden ayrı yazma tutumu, Eski Anadolu Türkçesi ile yazılmış eserlerde olduğu gibi, Klâsik Osmanlı Türkçesi'nin tipik bir örneği konumundaki metnimizde de görülmektedir."[46] Metnimizde bu imlâ ile yazılan eklerden tespit edebildiklerimiz şunlardır: (Aşağıda belirtilen eklerin bitişik yazımları da mevcuttur)

+siz, +süz isimden isim yapma eki :

ḥilesüz حِيلَهْ سُوْز 35a.834 tevbesüz تَوْبَهْ سُوْز 6b.140

perdesiz پَرْدَهْ سِيزْ 45a.1075 perdesüz پَرْدَهْ سُوْز 48b.1155

+(y)I yükleme eki :

nesneyi نَسْنَهْ يِ 72a.1724 olmaġı اُولْمَاغِي 40b.962

+(y)A yönelme eki :

ʿĀbidīye عَابِدِي يَه 80a.1903 añılmaġa اَكْلِمَاغَهْ 2a.8

kişiye كِيشِي يَه 78b.1875 Taʿālāya تَعَالَى يَه 79b.1891

+dA bulunma eki :

cihānda جِهَانْ دَه 15b.330 cumʿada جُمْعَهْ دَهْ 71a.1699

+dAn ayrılma eki :

ʿamelden عَمَلْ دَنْ 10a.221 bidʿatden بِدْعَتْ دَنْ 43a.1025

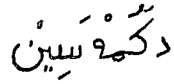
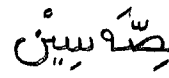
Muṣṭafādan مُصْطَفَى دَنْ 76a.1814

+(s)I(n)+ iyelik teklik III. şahıs eki :

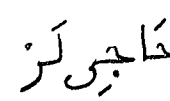
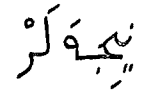
aşaġasın اَشَاغَهْ سِينْ 13a.283 cümlesin جُمْلَهْ سِينْ 43b.1046

---

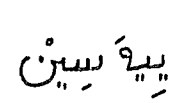
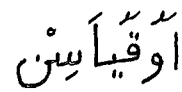
[46] Osman YILDIZ, **Ahvâl-i Kıyâmet** (Giriş-İnceleme-Metin-Dizinler), Şule Yay., 2002, İst., s. 47.

düğmesin  20b.474 kıṣṣasın  13a.289

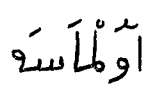
+lAr çokluk eki :

ḥācılar  23a.543 niçeler  40a.960

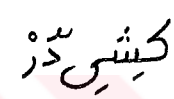
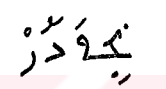
-A-sın istek, teklik II. şahıs :

diyesin  14a.299 oḳuyasın  74b.1793

-sa şart, teklik III. şahıs :

olmasa  8b.182

-dUr bildirme, teklik III. şahıs :

kişidür  41b.996 nicedür  12a.268

G. ORİJİNAL İMLÂSINDAN FARKLI YAZILAN KELİMELER

Metnimizdeki bu tür kelimelerin bir kısmı Türkçe'ye uyum, bir kısmı da sebebi açıklanamayacak şekilde aslî şekillerinden farklı yazılmıştır. Bu kelimeler ekseriyetle alıntı olup, gerek kullanıldıkları devre gerekse günümüz Türkçesi'ne göre farklılık arz etmektedir. Metnimizde tespit edebildiğimiz misâller şunlardır:

Farklı Yazımlar	Doğru Yazımları
ḥaẓm (4a.52)	ḥażm
şeh-bāz (4a.61)	şeh-bāẕ
senā (6a.128)	ṣenā
bür-āzar (8a.179)	bir-āẕar
ḫürmetdür (8a.180)	ḥürmetdür
ḫāżır (13a.289)	ḥāżır
mülāẕım (17a.389)	mülāzım
ezān (17b.401/402/406/409, 18a.412, 24b.577/578, 63a.1503)	eẕān
tespīḥ (461,479, 521, 523,602, 650, 681, 776, 808, 963, 1140, 1512, 1788, 1880)	tesbīḥ
rekʿāt (488, 489, 490, 512, 771, 1116, 1150, 1157,1207, 1336, 1375, 1392, 1478, 1807, 1826, 1893)	rekʿat
mebāḥāṣ (22b.532)	mübāḥaṣ
şerāyiṭ (23a.547,24a.566)	şerāyit

suḥur (29b.698/699)	saḥūr
ṣanāʿat (33a.785)	ṣınāʿat
müdāyim (36b.862)	müdām
tespiḥ (945, 1143, 1194,1197,1363)	tesbīḥ
maḳṣūm (40a.953)	maʿṣūm
Heriyre (40a.958)	Hüreyre
bürdā (41b.989)	bürde
mebāḥeṣ (47b.1136)	mebāḥiṣ
ceḥd (48a.1146)	cehd
peser (55b.1323)	püser
cevār (62b.1501)	civār
mühābbetle (65a.1563)	mehābbetle
iẕn (65b.1565)	izn
ṣala (67a.1603/1604/1606/1607)	ṣıla
ʿāḳılar (71a.1710)	ʿāḳıllar
müʾezīn (72b.1746)	müʾeẕẕin
günc (74a.1776)	genc
şefā (74b.1787/1802)	şifā
muṣāḥibet (34.bab ve 41.bab başlığı)	muṣāḥabet

II. BÖLÜM
SES BİLGİSİ (FONETİK)

I. ÜNLÜLER

A. UZUN ÜNLÜLER

Türk dilinde aslî uzun ünlülerin varlığı üzerinde ilk değerlendirmeler XIX. asırda Otto Böhtlingk'in yazdığı Yakutça gramerinde ortaya çıkmıştır.[47] "Böhtlingk, Yakutçadaki uzun ve ikiz ünlüleri Nijniy Novgorod (bugünkü Gorkiy) Tatar (Mişer) ağzına ait dil malzemesi ile karşılaştırmıştır. Böhtlingk uzun ünlüler konusunda yaptığı bu karşılaştırmadan kesin bir sonuç çıkaramamışsa da, Yakutçadaki ikiz ünlülerle Nijniy Novgorod ağzındaki ünlüler arasında yaptığı karşılaştırmadan olumlu bir sonuç alabilmiş ve Yakutçadaki ikiz ünlülere bu Tatar ağzında uzun ünlülerin denk geldiğini tesbit etmiştir." [48] Daha sonra bu konu birçok bilim adamı tarafından ele alınmıştır.[49]

" 'Aslî uzunluklar' diye adlandırdığımız bu türlü uzunlukların meydana gelişinde ortaya atılan sebepler değişiktir. Radloff ve Grönbech uzunlukların sebebini 'hece kaynaşması (contraction)" olayına bağlarken, J. Nemeth bunu vurguya, K. Menges 'ikame ve karşılma' esasına, A. Biyişef 'ikiz ünlülerin (diphtong) büzülmesi' olayına, A. M. Şçerbak ise, 'vurgu ve ton' ile ilgili olarak 'hece doruğu' esasına bağlamışlardır." [50]

Uzun ünlülerle ilgili olarak bu başlıkta, Zeynep Korkmaz'ın çalışmasında[51] uzun ünlü bulunduğuna işaret ettiği yüz kadar kelimenin metnimizdeki bazı misâlleriyle mukayesini yapmaya çalışacağız.

āç "aç, acıkmış", aç	:	(ا): 12	(آ): 3
ād "isim", ad	:	(ا): 21	(آ): 18
āġız "ağız", ağız	:	(ا): 13	(آ): 1

---

[47] Arslan TEKİN, **Târih-i İbn-i Kesîr Tercümesi 4. Cilt, 1. Kısım** (Dil Özellikleri-Metin-Sözlük), TDK Yay., Ank., 1998, s.58.

[48] Talat TEKİN, **Ana Türkçede Aslî Uzun Ünlüler,** Hacettepe Üniv. Yay., Ank., 1975, s.1-3.

[49] Osman Nedim TUNA, ***"Köktürk Yazılı Belgelerinde ve Uygurcada Uzun Vokaller"***, TDAY Yay., Ank.,1960; Talat TEKİN, **Ana Türkçede Aslî Uzun Ünlüler,** Hacettepe Üniv. Yay., Ank., 1975. ; Zeynep KORKMAZ, ***"Eski Anadolu Türkçesinde Aslî Ünlü (Vocal) Uzunlukları"*** **Türk Dili Üzerine Araştırmalar**, C.-I-, TDK Yay., Ank., 1995.

[50] Arslan TEKİN, **Târih-i İbn-i Kesîr Tercümesi 4. Cilt, 1. Kısım** (Dil Özellikleri-Metin-Sözlük), TDK Yay., Ank., 1998, s.60.

[51] Zeynep KORKMAZ, ***"Eski Anadolu Türkçesinde Aslî Ünlü (Vocal) Uzunlukları"*** **Türk Dili Üzerine Araştırmalar**, C.-I-, TDK Yay., Ank., 1995, s.448-456.

āḳ, āġ “beyaz”, aḳ, aġ	:	(ا):	7				
āru “eşek arısı”, aru	:	(ا):	2				
āş “yemek”, aş	:	(ا):	7	(آ):	1		
āz “az”, az	:	(ا):	24	(آ):	2		
bāş “baş”, baş	:	(ا):	41	(آ):	1	(ـَـ):	1
ḳān “kan”, ḳan	:	(ا):	2				
ṭātlu, dātlu “tatlı”, ṭātlu, datlu	:	(ا):	2			(ـَـ):	6
ben “ben”, ben	:	(ا):	1			(ـَـ):	15
īraḳ “uzak”, ıraḳ	:	(اِ):	5	(اِي):	1		
īl, “vilayet”, il	:			(اِي):	2		
īş “iş”, iş	:	(اِ):	20	(اِي):	24		
īt “köpek”, it	:			(اِي):	2		
bīgi “gibi”, bigi	:	(ـِـ):	2	(ـِـي):	5		
dīş “diş”, diş	:	(ـِـ):	4	(ـِـي):	6		
ōn “on”, on	:	(اُ):	1	(اُو):	21		
ṭōn “don, elbise”, ṭon	:			(وُ):	30		
gōk “gökyüzü”, gök	:			(وُ):	11		
ūç “uç”, uç	:			(اُو):	4		
ūr- “vurmak”, ur	:			(اُو):	15		
ṣū, su “su”, ṣu, su	:			(وُ):	12		
ūç “üç”, ün	:			(اُو):	54		
ūn “ses”, ün	:			(اُو):	1		

dūş "rüya", düş : (ﻮ): 12

Zeynep KORKMAZ'ın Eski Anadolu Türkçesi ile yazılmış pek çok eseri tarayarak uzun ünlü tespit etmiş olduğu 100 kadar kelimeden bazıları üzerinde yapmış olduğumuz mukayese göstermektedir ki; metnimizde, Türkçe kelimelerin kök hecelerindeki ünlülerin yazılışında tek bir imlâya bağlı kalınmamıştır.

Eski Anadolu Türkçesi'nde sıklıkla görülen Arap, Fars imlâ geleneği ile Uygur imlâ geleneğinin bir arada bulunuşu, Klâsik Osmanlıca devrinin özellikle halk diline yakın eserlerinde de tesadüf edilen bir hususiyettir. Bu iki imlâ geleneğinin bir arada kullanılması kelimelerin yazılışlarında birtakım farklılıkların doğmasına yol açmıştır. Bazı kelimelerdeki ünlüler Arap, Fars imlâ geleneğinin tesiriyle harekelerle karşılanırken, bazen de Uygur imlâ geleneğinin tesiriyle vokal harfleriyle belirtilmiştir.

Yukarıdaki misâllerde de görüldüğü üzre, metnimizde de ünlülerin gösterilişinde aynı kelimede kimi zaman hareke, kimi zaman da vokal harfleri kullanılmıştır. Bu durum, ünlülerin belirtilmesinde bir düzensizlik doğurmuştur. Bu nedenle bazı ünlülerin harflerle karşılanmasına bakarak, bunların uzunluğa delalet ettiğini söylemek, kanaatimizce isabetli bir görüş değildir. Uzunlukların varlığına ilişkin sağlıklı bir değerlendirmede bulunabilmek, ancak kısa ve uzun ünlülerin yazılışlarını hususi olarak belirten, istikrarlı bir imlâya sahip metinler üzerinde yapılabilir.[52]

B. ÜNLÜ DEĞİŞMELERİ

"i/e" değişmesi

Türkçe söz köklerinde, gerek eski devirlerde ve gerek bugünkü şivelerde, çeşitli sebepler tesiriyle çok yönlü ses değişmelerinin meydana geldiğini biliyoruz. [53] Bunlardan biri de, diğerlerine göre biraz daha karışık bir yapı arz eden, "i/e" değişimidir. Bazen aynı kelimenin hem i'li hem de e'li şekillerde bulunması dil üzerinde çalışanları haklı olarak her iki sesin birleştiği temel bir sese götürmektedir. Türkçe'nin XIII. yüzyıldan sonraki devresinde "i" lerin daha ağır bastığını görmekteyiz. Bu durum başlangıçta Anadolu sahasında karışıklık gösterirken belli bir dönemden sonra "e" li şekiller ağırlık kazanmıştır. Bugünkü Türkçemizde bile "dedi, diyor; yedi, yiyor" gibi kelimelerde ikili kullanılış kendisini göstermektedir.[54]

---

[52] Mustafa ÖZKAN, **Mahmut b. Kâdî-i Manyâs, Gülistan Tercümesi,** (Giriş-İnceleme-Metin-Sözlük) TDK Yay., Ank.,1993, s.22.

[53] R.Rahmeti ARAT, ***"Türkçe metinlerde e/i meselesine dair"*** **Makaleler C.I,** Haz. Osman Fikri SERT-KAYA, TKAE Yay., Ank., 1987, s.337.

[54] Abdurrahman ÖZKAN, ***"Kitāb-ı Mukaddime-i Ebu'l-leysi's-Semerkandī'nin Dil Özellikleri"***, SDÜ Fen-Edb. Fak. Sosyal Bilimler Dergisi, S.5, Isp., 2000, s.186-187.

Bu ikili şekiller ilk bakışta her iki sesi bünyesinde barındıran ve sonradan "i" / "e" şeklinde gelişme gösteren bir kapalı "e" nin varlığını düşündürmüşse de, bu konuda yapılan çalışmalar bu değişmenin hangi yönde olduğunu sağlıklı bir biçimde ortaya koyacak nitelikte değildir.[55]

Kapalı "e" nin tespitini güçleştiren en mühim husus, yazıda bu sesi gösteren herhangi bir harfin bulunmayışıdır.[56] Bu karışıklığın gözlendiği kelimeler Eski Anadolu Türkçesi ve Klâsik Osmanlıca gibi devirlerde Eski Türkçe'de olduğu gibi farklı iki imlâ ile değil, çoklukla tek bir imlâ ile ve esre veya esreli y'lerle yazılmışlardır.[57] Bu bakımdan bazı araştırmacılar, Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde "i" ile yazılan sesi kapalı e olarak okumayı benimserken, bazı araştırmacılar da böyle mühim bir meselede güçlü bir delilin bulunmayışı dolayısıyla , metinlerde bu şekilde olan kelimeleri imlâsına bağlı kalarak okumayı tercih etmişlerdir.[58]

Biz de metnimizdeki bu tür kelimeleri yazılışlarına bağlı kalarak vermeyi uygun görüyoruz. Bu konuda metnimizden çıkan veriler şu şekildedir:

a. Metinde "i" ünlüsü taşıyan bazı kelimeler bugün "e" iledir:

di- "demek"	53a.1262	iriş- "erişmek"	79b.1895
gine "gene"	34b.817	irte "erte"	29a.685
girü "geri"	49a.1173	it- "etmek"	30a.703
il "el, memleket"	8b.189	vir- "vermek"	54b.1301

b. Metinde Eski Türkçe'deki gibi "e" sesini taşıyan, bugün "i" li olarak yazılıp söylenen birkaç kelime bulunmaktadır:

eyü < edgü "iyi"	54b.1304	gey- "giymek"	21b.505
eylük "iyilik"	74a.1777	geyecek "yiyecek"	42b.1014
		geyesi "giysi"	70a.1679

c. Bazı kelimelerde hem "e" li hem de "i" li şekilleri bir arada görüyoruz:

yir "yer"	37a.874	yer	35a.829
gice "gece"	29b.693	gece	27b.666

---

[55] Mustafa ÖZKAN, **Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi**, Filiz Kitabevi, İst., 1995, s.92.

[56] Muhammed YELTEN, **Târihi İbn-i Kesîr Tercümesi** (Giriş-İnceleme-Metin-Sözlük), TDK Yay., Ank., 1998, s.97.

[57] Zeynep KORKMAZ, ***"Eski Anadolu Türkçesinde İmlâ-Fonoloji Bağlantısı Üzerine Notlar"*** **Türk Dili Üzerine Araştırmalar**, C.-I-, TDK Yay., Ank., 1995, s.497.

[58] Mustafa ÖZKAN, **Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi**, Filiz Kitabevi, İst., 1995, s.92.

yiyecek "yiyecek"	37a.876	yeyecek	30a.713
yil "yel"	39a.929	yel	2b.13

Metnimizde alıntı iki kelimede orijinal yazılışlarında "i" li olan kök hece ünlülerinin "e" li yazıldığına şahit oluyoruz:

cevār "civār"	62b.1501	şefā "şifā"	74b.1787/1802

Sonuç olarak; "i > e" ve "e > i" meselesiyle ilgili , "beş, erkek, gerçek, yedi, yetmiş" vb. bazı kelimelerde Klâsik Osmanlı Türkçesi döneminde söyleyişte tek şekilliliğe varıldığını söylemek mümkün gözükmekle beraber, özellikle çekim sırasında hece yapısı değişen "de-, et-, ver-" gibi kelimelerde, bugünkü ağızlardakine benzer bir şekilde, son dönemlere kadar değişik dil katmanlarında ve bölgelerde ikili seslendirmenin mevcut olduğunu söyleyebiliriz.[59] Ancak, bu durum bizce esreli ve y'li yazılışları kapalı e olarak değerlendirmek için yeterli değildir.[60]

"u/i ve ü/i" değişmesi

Eski Anadolu Türkçesi'nden sonra ortaya çıkan bu değişme birkaç kelimede takip edilmektedir.[61]

"u/i" değişikliği

uçun	> içün "için"[62]	27b.651
uşbu	> işbu "işte bu"	36a.853

"işbu" kelimesinin yanında, bu değişimin henüz tamamlanmadığını gösteren "uş" kelimesi de metnimizde kullanılmıştır. (43a.1022)

"ü/i" değişikliği

büt-	> bit- "sona ermek, bitmek"	7b.159
düz-	> diz- "düzmek, sıraya koymak	4b.75
kümüş	> gümiş "gümüş"	39a.933

Bazı kelimelerde iki ünlünün de kullanıldığını görüyoruz:

girü	31a.736	~	giri	8a.175
deñlü	55b.1322	~	deñli	9b.214
dürlü	29b.691	~	dürli	33b.786
içerü	59b.1422	~	içeri	56a.1334
ilerü	19a.444	~	ileri	21b.502

---

[59] Musa DUMAN, ***"Klasik Osmanlı Türkçesi Döneminde i/e Meselesine Dair"***, İlmi Araştırmalar, S.7, İst., 1999, s.100-101.

[60] Zeynep KORKMAZ, ***"Eski Anadolu Türkçesinde İmlâ-Fonoloji Bağlantısı Üzerine Notlar"*** **Türk Dili Üzerine Araştırmalar**, C.-I-, TDK Yay., Ank., 1995, s.497.

[61] Muharrem ERGİN, **Türk Dil Bilgisi**, Bayrak Yay., XXI. Baskı, İst., 1993, s.78.

[62] Bu kelime için bk. Zeynep KORKMAZ, ***"uçun ~ üçün ~ için vb. Edatların Yapısı Üzerine"*** **Türk Dili Üzerine Araştırmalar**, C.-I-, TDK Yay., Ank., 1995, s.94-97.

eksük 20b.476 ~ eksik 65a.1558
kendü 12b.273 ~ kendi 17b.400

"i/ü" değişmesi

Metnimizde bu değişimin genellikle eski ve yeni misâlleriyle bir arada bulunduğunu görüyoruz:

çüri- > çürü- "çürümek" 2b.22
temir > demür "demir" 33b.788
ikindi 72a.1734 ~ ikindü 18b.421
yüri- 31a.730 ~ yürü- 18b.427

"o/u ve ö/ü" değişmesi

"Arap alfabesinde bu harfler için ayrı işaretler bulunmadığından uġra-, uyan-, güzel vb. kelimelerin "o" ve "ö" ile mi, yoksa "u" ve "ü" ile mi yazılmış olduğunu kestirmek kolay değildir. Bu konuda, Türkçe kelimelerde ilk hece dışında "o, ö" seslerinin bulunmadığını da gözden uzak tutmamak gerekir."[63]

"Bu durumda olan ilk hece ünlülerinin bugünkü şekilleri, ağız tesirleri ile yeni teşekkül etmiş olabileceği gibi, eski devirler içinde de bu teşekkülün mümkün olabileceği iddia edilmektedir. Darlaşmadá Rumeli şivesinin İstanbul ağzı üzerinde tesirini kabul eden dilciler bu teşekkülün yeni olduğunu söylemektedirler."[64]

Faruk K. TİMURTAŞ diftong bulunan kelimeler hariç, Uygur devresi şekillerine uymanın daha isabetli olacağı görüşündedir.[65]

Metnimizde geçen kelimelerde "u/o ve ü/ö" değişmesini, diftonglu olanlardan "u ve ü", diğerlerinde Uygur devresindeki asıllarına uygun olarak "o ve ö" olarak tespit etmekle birlikte, metnimizin günümüz yazı diline yakınlığını da değerlendirmede göz önünde bulundurduk:

Dar ünlülü olarak tespit edilenler		*Geniş ünlülü olarak tespit edilenler*	
büyük	23a.547	boġazla-	23b.548
güyegü	61b.1479	boynuz+	23a.546
güzel	35b.842	oyna-	62a.1484
ḳulaḲ+	23a.546	ṣoġan	18b.430
ḳulaġuz	45b.1088	yoġun	42a.998
uġra-	73a.1757		
uġrı+	76a.1810		

[63] Burhan PAÇAOĞLU, **Orta Türkçe**, I.Baskı, Sivas, 1995, s.198.

[64] Muhammed YELTEN, **Tarihi İbn-i Kesir Tercümesi** (Giriş-İnceleme-Metin-Sözlük), TDK Yay., Ank., 1998, s.100.

[65] Faruk K. TİMURTAŞ, ***"Şeyhi ve Çağdaşlarının Eserleri Üzerinde Gramer Araştırmaları I, Ses Bilgisi"*** **Makaleler** (Dil ve Edebiyat İncelemeleri), Haz. Mustafa ÖZKAN, TDK Yay., Ank.,1997, s.74.

"ö/e" değişmesi

Metnimizde "ö/e" değişikliğine bir kelimede tesadüf ediyoruz:

eyle "öyle" 12b.281

"ı/u, u/ı" değişmesi

Metnimizde "ı/u ve u/ı " değişmesi, çoğu kez eski şekilleriyle alternanslı olarak görülmektedir:

"ı/u" değişmesi

şoġıḳ	> şovuḳ "soğuk"	43b.1036		
adım	> adum "adım"	18b.424		
oḳı-	7b.162	~	oḳu-	39b.948
yazı	64a.1526	~	yazu	11a.243

"u/ı" değişmesi

yatlu	54b.1304	~	yatlı	37b.891
ayru	64b.1543	~	ayrı	11b.260
artuḳ	47b.1135	~	artıḳ	20b.484
arḳun	18b.427	~	arḳın	48a.1146
ḳuru	38b.921	~	ḳurı	39b.920
yuḳaru	71a.1704	~	yuḳarı	7b.161

C. ÜNLÜ KISALMASI

Metnimizde kimi alıntı kelimelerde bazen vezin gereği, bazen de vezinle ilişkisi olmayan ünlü kısalmaları görülmektedir. Vezinle ilişkili olmayan kısaltmalarda Batı Türkçesi'ndeki genel kısalma temayülünün[66] etkili olduğu söylenebilir. Elif, vav, ye harfleri yerine hareke işaretlerinin kullanılmasını ünlü kısalmasının yazıda gösterilmesi olarak değerlendiriyoruz. Buradaki ve başka eserlerdeki *(Ahvâl-i Kıyâmet, YILDIZ; Vasiyyet-name, DUMAN; Süheyl ü Nev-bahâr , DİLÇİN vb.)* kısalma örnekleri, bu sürecin Klâsik Osmanlı Türkçesi devresindeki merhalesini göstermesi bakımından önemlidir.[67]

Vezinle ilgili kısalmalar için *"Vezin Gereği Ünlüsü Kısaltılan Kelimeler"* başlığına bakılmalıdır. Vezinle ilişikli olmayan kısalmalar ise metin kısmında dipnotlarla belirtilmiştir. Burada birkaç misâl vermekle yetiniyoruz:

maḥrūm	>	maḥrum	27a.633
velī	>	veli	6a.125
sāḳī	>	sāḳi	41a.981

---

[66] Zeynep KORKMAZ, *"Batı Anadolu Ağızlarında Aslî Ünlü Uzunlukları Hakkında"* Türk Dili Üzerine Araştırmalar, C.-II-, TDK Yay., 1995, Ank., s.123-127.

[67] Osman YILDIZ, Ahvâl-i Kıyâmet (Giriş-İnceleme-Metin-Dizinler), Şule Yay., 2002, İst., s. 117.

yetīm > yetim 32b.765

D. ÜNLÜ TÜREMESİ

Ünlü türemesine metinlerimizde ancak kelime ortasında olmak üzere, birkaç misâl vardır. Bu ünlü türemesini aruz vezninin zaruretine ve bazı ünsüzlerin yana yana telaffuz edilmemeleri sebebine bağlamak mümkündür.[68] Ünlü türemesi çoğunlukla yabancı kelimelerde görülen bir ses hâdisesidir.[69] Metnimizde Türkçe ve yabancı birkaç kelimede ünlü türemesi görülmektedir:

azacuḳ 51a.1217,61a.1473

(F.) ṭurp > ṭurup 40a.955
(F.) rūze > oruç 80a.1898
(A.) baʿż > baʿżı 67b.1620

Alıntı kelimelerde karşılaşılan iki ünsüz özellikle çift doruklu bir hece oluşturuyorsa; yani açıklıkça büyük olan ünsüz önce, açıklıkça küçük olan ünsüz sonra geliyorsa, bu ünsüz dizisi arasında bir dar ünlü türeyerek, çift doruklu heceler, tek doruklu iki heceye bölünür:[70]

(A.) aṣl > aṣıl 60b.1455
(A.) ʿaḳl > ʿaḳıl 2b.16

(F.) ḳār-bān > ḳārubān 47b.1134
(F) pād-şāh > pādişāh 71a.1700
(F.) ḳām-rān > ḳāmurān 3a.34

Bazı Klâsik Osmanlı Türkçesi devresi eserlerinde ise geniş ünlü türetmiş misâllere de rastlanır:[71]

(A.) ḳadr > ḳadar 25a.615

---

[68] Faruk K. TİMURTAŞ, **Eski Türkiye Türkçesi** (Gramer-Metin-Sözlük), Enderun Kitabevi, İst.,1994, s.40.

[69] Tahsin BANGUOĞLU, **Türkçenin Grameri**, TDK Yay., V. Baskı, Ank., 1998, s.66.

[70] Bu konuda bk. Osman YILDIZ, ***"Türkçe'de Kelime Sonu ünsüz grupları"***, Dil Dergisi, S.97, Ank., 2000, s.66-78.; aynı yazar, ***"Dilimizdeki Arapça ve Farsça Kökenli Kelimelerde Görülen Fonetik Değişmeler"***, SDÜ Fen-Edb. Fak. Sosyal Bilimler Dergisi, Osmanlı Devletinin Kuruluşunun 700. Yılı Özel Sayısı, S.4, Isp., 1999, s.332.

[71] Musa DUMAN, **Birgili Muhammed Efendi, Vasiyyet-name** (Dil İncelemesi-Metin-Sözlük-Ekler İndeksi ve Tıpkıbasım), R Yay., İst., 2000, s.74-75.

E. ÜNLÜ DÜŞMESİ

Metnimizde kelime başında ünlü düşmesi bir kelimede görülmektedir. Aynı kelime metinde ünlüsü düşürülmeden de kullanılmıştır. Bunun yanında ünlü düşmesi hâdisesine daha çok kelime ortasında rastlamaktayız. Vurgusuz orta hece ünlüsünün düşmesi hâdisesi eskiden beri var olagelmiştir. Eski Türkçe'de, Orhun metinlerinde, Kaşgarlı'da, Kutadgu Bilig'de bunun misâllerine çok sık rastlanmaktadır.[72]

Kelime başındaki tek misâl : ısıtma > sıtma 75a.1797

Orta hece ünlüsündeki düşme bazen geçici bazen de kalıcıdır. Bu hâdisenin metnimizdeki bazı misâlleri aşağıdadır:

ağız	: ağzını	78a.1865	eyit	: eyde	25b.606
alın	: alnı	78a.1862	eyülük	: eylük	27b.644
ayırıl-	: ayrılan	65b.1568	göñül	: göñli	32a.764
ayıru	: ayru	21a.492	gögüs	: gögsin	72a.1735
beñize-	: beñzer	56a.1342	idisüz	: issüz	45a.1075
besile-	: beslenür	73b.1761	ile	: sözle	52a.1232
biribiri	: birbiri	76b.1828	ḳarın	: ḳarnı	39b.943
birile	: birle	37a.881	ḳoñuşu	: ḳoñşı	60b.1448
boyunuz	: boynuzı	23a.546	kölige	: gölgeyile	57a.1359
burun	: burnın	43b.1045	oġulan	: oġlan	62b.1501
buyuruḳ	: buyruġı	69a.1649	üzere	: üzre	65b.1566
çevir-	: çevre	77a.1832	yegirek	: yegrek	19a.443
egin	: egnine	4b.66	yumuşaḳ	: yumşaḳ	39a.928

Metnimizde "eyit-" fiilinin 43a.1022'de "id-" şeklinde kullanıldığını görüyoruz. Bu tarz kullanıma çeşitli eserlerde rastlamak mümkündür. *(Vasiyyet-name, DUMAN; Kız Destanı, ERSOYLU)*

Metnimizde ünlü düşmesiyle ilgili ilgi çekici bir husus da, izâfet kesresinin ve atıf vavı'nın gösterilmediği açıkça belli olan tamlama ve birleşik kelime misâlleridir. Bunların bir yanlış imlâ değil, vurgusu zayıflamış orta hece ünlüsünün düşmesiyle oluşmuş söyleyiş biçimlerinin yazıya geçirilmiş misâlleri oldukları anlaşılıyor : [73]

āyet raḥmet	12b.280	ceng cidal	6a.124
Ḫāliḳ Sübhān	23b.551	sāḥil deryā	48a.1142

i- fiili ile yapılan şekillerde

---

[72] Mustafa ÖZKAN, **Mahmut b. Kâdî-i Manyâs, Gülistan Tercümesi,** (Giriş-İnceleme-Metin-Sözlük) TDK Yay., Ank.,1993, s.88.

[73] Musa DUMAN, **Birgili Muhammed Efendi, Vasiyyet-name** (Dil İncelemesi-Metin-Sözlük-Ekler İndeksi ve Tıpkıbasım), R Yay., İst., 2000, s.71-72.

idi	: görürdi 41a.973	olurdı 52b.1245	severdi 38b.915
iken	: giderken 75a.1799	otururken 56a.1355	yaġarken 74b.1794
ise	: gördise 78b.1878	severse 7a.152	uruşdısa 32a.761

Metnimizde aruz dolayısıyla meydana gelen ünlü düşmesi de görülmektedir. (Bu konuyla ilgili olarak *"Ravzatü'l-İslâm'da Vezin"* başlığına bakılmalıdır.)

F. BİRLEŞME

İkisi daima bir arada kullanılan iki kelimenin, geçirdiği değişiklikten sonra yeni bir şekil alması ve tek kelime olmasıdır.[74] Metnimizde tespit ettiğimiz bazı misâller şunlardır:

an+ca+ök	> ancaḳ	72b.1743	ne+it	> n'it-	29b.701
bu+eyle	> böyle	23b.548	şu+eyle	> şöyle	19b.455
kendü+özi	> kendüzi	28b.674	şu+ol	> şol	42b.1019
ne+erse+ne	> nesne	27b.653	uş+bu	> işbu	79a.1882

Metnimizde aruz dolayısıyla kimi beyitlerde görülen birleşme de burada bahis konusu birleşme hâdisesi içinde değerlendirilmelidir. Ancak aruz dolayısıyla yapılan vokal düşmesi ve birleşme tamamıyla geçici mahiyettedir; sadece o mısradaki kullanışla ilgilidir. Aynı kelimeler başka mısralarda normal şekilde kullanılmaktadır.[75] (Bu konuyla ilgili olarak *Ravzatü'l-İslâm'da Vezin* başlığına bakılmalıdır.)

G. ÜNLÜ UYUMU

a. İncelik-Kalınlık Bakımından

İncelik-kalınlık bakımından ünlü uyumu Eski Türkçe devrinden beri, bazı istisnalar dışında, bugüne kadar devam edegelmiştir.[76] Metnimizde kelime köklerinde olduğu gibi, eklerde de incelik kalınlık bakımından ünlü uyumu genellikle tamdır.

a.1. Uyuma aykırı ekler

-gil emir pekiştirme eki

Metnimizde 18 yerde geçen –GII eki, bir yerin dışında incelik-kalınlık uyumuna uygunluk göstermektedir:

añlagil 59a.1314

---

[74] Osman Nedim TUNA, **Türk Dilbilgisi** (Fonetik ve Morfoloji), İnönü Üniv. Eğitim Fak., Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Ders Notları: 3, Malatya,1988, s.44.

[75] Faruk K. TİMURTAŞ, **Eski Türkiye Türkçesi** (Gramer-Metin-Sözlük), Enderun Kitabevi, İst.,1994, s.44.

[76] Hayati DEVELİ, **Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyıl Osmanlı Türkçesinde Ses Benzeşmeleri ve Uyumları**, TDK Yay., Ank., 1995, s.48.

-ıcek zarf-fiil eki

-(y)IcAK zarf-fiil eki metnimizde 178 yerde geçmektedir. 170 kez uyuma tabi ken 8 yerde uyum bozulmaktadır.

batıcek 18b.422 ölicaḳ 78a.1858
ḳaldurıcek 19b.457
olıcek 72a.1734
olmayıcek 47a.1127
uġrayıcek 45b.1090
varıcek 65b.1574, 66a.1579

+(i)ken zarf-fiil eki

Metnimizde, bugün olduğu gibi sürekli incedir.

aluriken 34a.805
otururken 56a.1355
yaġarken 74b.1794

Metnimizde, tespit edebildiğimiz bir kelimede *-duK sıfat-fiil eki* uyumu bozmaktadır:

gelduġı 27a.636

a.2. Uyuma tabi ekler

+daş isimden isim yapma eki

Bugün uyum dışında kalan, ortaklık ve beraberlik bildiren "-daş" ekinin, metnimizde uyuma bağlı olarak kullanıldığı görülmektedir.

ḳardaş 55b.1324
yoldaş 72a.1729

+ki aitlik eki

Zamanımızda uyum dışı kullandığımız, Eski Anadolu Türkçesi döneminde tamamen uyuma bağlanmış olan ek metnimizde de uyuma tabidir. Kalın sıradan iki kelimede kullanıldığını görüyoruz. Kalın sıradan gelen kelimelere eklenen ekin ünsüzü iki ünlü arasında tonlulaşarak -ġ- olur.

altındaġı 29a.678, 68a.1634, 68b.1641 (Metinde 3 yerde geçmektedir.)
ḳanġı 18b.431 (2) (Metinde 2 yerde geçmektedir.)
evvelki 63b.1522

+lıḲ+ isimden isim yapma eki

Metnimizde, pek çok çalışmada rastlanıldığı gibi (*Ahvâl-i Kıyâmet, YILDIZ; Tarih-i İbn-i Kesîr Tercümesi, YELTEN; Tarih-i İbn-i Kesîr Tercümesi, TEKİN; İrşâdü'l-Mülûk ve's-Selâtin, TOPARLI vs.)* +IIK+ ~ +IUK+ isimden isim yapma ekinin ince sıradan alıntı kelimelere kalın sıradan getirilerek uyuma uydurulduklarını görüyoruz:

faḳīrlıḳ	16a.374	ṣālihlıḳ	7a.152
ḳāḍīluġı	69b.1668	sāḳīlıḳ	41a.981

Metnimizde bugün kalınlık-incelik uyumuna uymayan bazı kelimelerin uyuma tabi olduklarını da görmekteyiz:
Tk. anne ~ ana : ana 24a.568
Tk. dahi : daḫı < taḳı 27a.638

b. Düzlük-Yuvarlaklık Bakımından

Türk dilinin karışık meselelerinden biri olan düzlük-yuvarlaklık uyumu, metnimizde de aynı durumu arz etmektedir.

Bu uyumun eski devirlerde bugünkü sağlamlık ve genişlikte mevcut olmadığını biliyoruz. Eski Türkçe'de birçok kelime köklerinde ve birçok eklerde düzlük-yuvarlaklık uyumu bulunduğunu, fakat bunun aksine bazılarının da uyum dışı kaldığını biliyoruz. Batı Türkçesine gelindiğinde düzlük-yuvarlaklık uyumunun, kalınlık-incelik uyumunun aksine tarihi süreç içinde geliştiğini görüyoruz. Batı Türkçesi'nin bu aşırı uyumsuzluk devri Eski Anadolu Türkçesi devridir. Eski Anadolu Türkçesi'nde Eski Türkçe'deki uyumsuz kök ve gövdelerinin bu durumu muhafaza edildiği gibi bir yandan yuvarlaklaşma, bir yandan düzleşme ile, Eski Türkçe'de uyuma bağlı eklerin büyük bir kısmı da uyumsuz ekler arasına sokulmuş, böylece Türkçe'nin hiçbir devrinde görülmeyen bir uyumsuzluk çağı yaşanmıştır.[77]

Düzlük-yuvarlaklık uyumu süreci ancak bu devreden sonra, Klâsik Osmanlı Türkçesi devresinin ilk zamanlarında başlamıştır denilebilir. Eski Anadolu Türkçesi devresi sonlarına ait eserlerde kendü ~ kendi *(Kıssa-i Yusuf, s.46),* azuk ~ azık, girü ~ geri, ikindü ~ ikindi *(Tezkiretü'l-Evliyâ, s.55)* gibi kelimelerin ikili şekillerinin görülmesi bu sürecin başladığına delil sayılabilir.[78]

Uyumu kelime ve eklerde olmak üzere iki başlıkta ele alacağız:

b.1. Kelimelerde Yuvarlaklaşma

b.1.1. -G# foneminin düşmesi sebebiyle:

---

[77] Osman YILDIZ, **Ahvâl-i Kıyâmet** (Giriş-İnceleme-Metin-Dizinler), Şule Yay., 2002, İst., s. 123.
[78] Musa DUMAN, **Birgili Muhammed Efendi, Vasiyyet-name** (Dil İncelemesi-Metin-Sözlük-Ekler İndeksi ve Tıpkıbasım), R Yay., İst., 2000, s.57-58.

Eski Türkçe devresinde birden fazla heceli kelimelerin sonundaki "ġ" ve "g" ler Batı Türkçesi'ne geçerken düşmüş ve bu düşmenin izi olarak kendisinden önceki düz ünlüler yuvarlaklaşmışlardır. Birçok kelimede ünlü uyumuna aykırı olan bu gelişmenin "ġ" ve "g" lerin düşmesi sonunda, kendilerinden önceki ünlüyü uzattıkları, daha sonra da ünlü uyumunun kuvvetlenmesinden dolayı bu yuvarlaklık izlerini de kaybetmiş oldukları düşünülebileceği gibi bu hâdisenin düşmekten ziyade bir kaynaşma niteliği taşıdığı ve bu şekilde yuvarlak ünlü taşıyan kelimelerden bazılarında (msl. ḳapu, sevü gibi) yuvarlaklaşmaya "ġ" ve "g" nin düşmesi kadar "p ve v" gibi dudak ünsüzlerinin de sebep olabileceği ileri sürülmüştür.[79] Metnimizdeki bazı misâller şunlardır:

adrıġ	> ayru "ayrı"	19b.449
ḳamuġ	> ḳamu "bütün, hep"	24a.564
ṭatıġlıġ	> ṭatlu " tatlı"	41a.976
ḳapıġ	> ḳapu "kapı "	44b.1067
ṣarıġ	> ṣaru "sarı"	43a.1028
yatsıġ	> yatsu "yatsı"	18a.419

Şu kelimelerde ise *-G#* fonemi düştüğü halde ünlü yuvarlaklaşmamıştır ve dudak uyumu mevcuttur:

aṣıġ	> aṣṣı "fayda"	34a.801
issi	> isig "sıcak"	18a.417
ḳatıġ	> ḳatı "katı, sert çok"	31b.745
tirig	> diri "diri, sağ, canlı"	68b.1637

b.1.2. Dudak ünsüzleri sebebiyle yuvarlak ünlü taşıyan kelimeler :

kerpiç	> kerbüç "demir"	44b.1063
temür	> demür "demir"	33b.788
yava	> yavu "kaybolmuş, yitik"	73a.1755
yabız	> yavuz "kötü, fena"	68b.1637

b.1.3. Teşkil eklerindeki yuvarlak ünlü sebebiyle yuvarlak ünlü taşıyan kelimeler :

Eski Türkçe devresinden gelen bazı yuvarlak ünlü eklerle yapılmış kelimeler düzlük-yuvarlaklık uyumunun dışında kalmıştır. Az da olsa uyuma giren misâllere rastlıyoruz:

---

[79] Muhammed YELTEN, **Tarihi İbn-i Kesir Tercümesi** (Giriş-İnceleme-Metin-Sözlük), TDK Yay., Ank., 1998, s.102.

+(U)K+ eki ile

açuḳ "açık"	41a.977		
artuḳ "çok fazla, ziyade"	47b.1135	artıḳ "çok fazla, ziyade"	20b.484
bölük "kısım, bölük"	30b.722		
buyruḴ+ "emir"	69a.1649		
delüK+ "delik"	56a.1339		
eksük "eksik"	20b.476	eksik "eksik"	65a.1558
gedüK+ "gedik"	40b.970		
ḳonuḳ "misafir"	49b.1177		
yazuḴ+ "günah, suç"	7a.148		

+GarU > +ArI4 eki ile

içeri	56a.1334	~	içerü "içeri"	59b.1422
ileri	56b.1356	~	ilerü "ileri"	19a.444
yuḳarı	7b.161	~	yuḳaru "yuḳarı"	71a.1704

b.1.4. Bir sebebe bağlı olmadan yuvarlak ünlü taşıyan kelimeler :

Bazı kelimelerde ünlülerin ne sebepten yuvarlaklaştığı bilinememektedir. Bünyelerinde dudak ünsüzü bulunmadığı veya "ġ", "g" seslerinin düşmesi söz konusu olmadığı halde Eski Türkçe devresinden beri yuvarlak ünlü taşıdıklarını görüyoruz. Sonraki yüzyıllarda ünlü âhengine uyan bu kelimelerin hangi sebepten dolayı yuvarlak oldukları izah edilememektedir.[80] Bu durumun metnimizdeki bazı misâlleri aşağıdadır:

altun "altın"	14b.317		
arḳun "ağır, yavaş"	18b.427	arḳın "ağır, yavaş"	65a.1556
dilkü "tilki"	73a.1758		
enük "enik	42a.1009		
eyü "iyi"	72a.1736		
girü "geri"	65b.1565	giri "geri"	8a.175
ḫatun "kadın"	44a.1048		
kendü "kendi"	40b.968	kendi "kendi"	69a.1658
ḳarañu "karanlık"	18a.416		
ḳarşu "karşı"	79a.1884		

[80] Arslan TEKİN, **Tarih-i İbn-i Kesir Tercümesi 4. Cilt, 1. Kısım** (Dil Özellikleri-Metin-Sözlük), TDK Yay., Ank., 1998, s.176.

b.2. Eklerde Yuvarlaklaşma

Metnimizdeki bazı eklerin düzlük-yuvarlaklık bakımından arz ettikleri durum şu şekildedir:

b.2.1 Ünlüsü Sürekli Yuvarlak Olan Ekler

-sUn III. teklik kişi emir eki : ṣatsun 10a.216

-dUm I. teklik kişi
görülen geçmiş zaman eki : söyledüm 3a.30

-GU fiilden isim yapma eki : sevgü 77b.1843

-mur fiilden isim yapma eki : yaġmur 33a.778

-U fiilden isim yapma eki : ḳoḳusı 40a.951

-cUK isimden isim yapma eki : canavarcuḳlar 15b.338

+üm I. çokluk kişi tamlama hal eki : bizüm 41b.985

+üm I. teklik kişi tamlama hal eki : benüm 23b.552

-(n)Uñ tamlama hali ki : ḥaḳḳuñ 69a.1649

+üñ II. teklik kişi iyelik eki : dilüñde 2a.11

+dUr, durur bildirme eki : yegdür 18a.418, sünnet-durur 42b.990

-dükce zarf-fiil eki : yetdükce 74a.1775

-(y)Up zarf-fiil eki[81] : ṭurup 45b.1094

-dUK+ sıfat-fiil eki : itdükleri 23a.546

b.2.2 Ünlüsü Sürekli Düz Olan Ekler

-GIl II. teklik kişi emir eki : eylegil 50b.1202

-(y)IsAr gelecek zaman eki : ḳopısar 55b.1323

[81] Metnimizde "-UbAn" şekli de kullanılan ekin, az da olsa, uyuma tabi olmaya başladığı söylenebilir.

-dI III. teklik kişi
görülen geçmiş zaman eki : oldı 72b.1742

-mIş III. teklik kişi
öğrenilen geçmiş zaman eki : dimiş 79b.1893

+din isimden isim yapma eki : öñdin 29a.687
(E.T.'de ayrılma hali eki)[82]

+(I4)ncI isimden isim yapma eki : beşinci 30a.704

+sıl isimden isim yapma eki : yoḫsılı 69a.1670

+[(y)(I)]lA vasıta hali eki : anlarıla 30b.726

+(y)I yükleme hali eki : başını 33a.778

mI soru eki : sen mi 53b.1281

-(y)IcAK zarf-fiil eki : isteyicek 47b.1136

b.2.3. Ünlüsü Hem Düz Hem Yuvarlak Olanlar

-dUñ II. teklik kişi
görülen geçmiş zaman eki : dimedin14a.298, geldüñ 2b.12

+cI4 isimden isim yapma eki : dilenci 58a.1386, demürcü 33b.788

+lI4 isimden isim yapma eki : ṣaḳallu54b.1299, sulı 38b.924

+lI4K+ isimden isim yapma eki : yigitlikde 9b.208, tekebbürlük 45a.1079

+sI4z isimden isim yapma eki : perdesiz 45a.1075, ḫīlesüz 35a.834

-dUr- ~ -dır- ettirgenlik eki : ḳışdıralar 46a.1105, bildürmeye 59a.1417

-Ur- ~ -(i)r ettirgenlik eki : bişüre 61b.1473, bişireler 38a.901

+(U/I)m I.teklik kişi iyelik eki : vücūdım 4a.51, gözüme 74a.1783

---

[82] Zeynep KORKMAZ, Türkçede Eklerin Kullanılış Şekilleri ve Ek Kalıplaşması Olayları, TDK Yay., Ank., 1994, s.16-17

+(s)I(n)+ ~ +ü(n)+ III. teklik kişi iyelik eki : dügmesin 20b.474, eyüsüni 41a.976

-(y)I4 zarf-fiil eki : eydi vire 71a.1703, diyü 20a.471

-(y)I4ncA zarf-fiil eki : gelince 22b.530, ṭoyunca 36a.858

II. ÜNSÜZLER

A. ÜNSÜZ DEĞİŞMELERİ

"ḳ > ḫ" değişmesi

Azeri Türkçesi'nde sıklıkla rastlanan ḳ > ḫ değişikliği[83], Eski Anadolu Türkçesi ve Klâsik Osmanlı Türkçesi devirlerinde de görülen bir ünsüz değişikliğidir.

Türkçede kelime başında "ḫ" ünsüzü yoktur. Bugün "h" ile başlayan bazı kelimeler Eski Türkçe döneminde "ḳ" ile yazılmış ve bu durum Eski Anadolu Türkçesi ve Klâsik Osmanlı Türkçesi devirlerinde de devam etmiş; daha sonra kesin "ḫ" olmasıyla tamamlanmıştır.[84] Bugün "h" olup metnimizde "ḳ" ile karşılanan bir kelime mevcuttur :

ḳanġı "hangi" 18b.431 (2)

Bunların dışında Eski Türkçe'de "ḳ"lı olup metnimizde "ḫ"lı olan ḳatun > ḫatun 20a.467 (Metinde 27 yerde geçmektedir.) kelimesi "ḳ/ḫ" değişikliğinin metnimizdeki tek misâlidir.

Metimizde, hece başında ve hece sonunda, aynı kelimenin "ḫ"lı ve "ḳ"lı şekilleri geçmektedir:

aḫṣır-	54a.1290	(1 yerde)	aḳṣır-	54a.1291	(3 yerde)
ḳoḫu+	40a.951	(1 yerde)	ḳoḳu+	40a.955	(24 yerde)
oḫı	48a.1151	(1 yerde)	oḳu-	49a.1166	(182 yerde)

Sadece "ḫ" lı yazılan kelimeler de görülmektdir:

aḫşam	78a.1866	(8 yerde)
yoḫsa	53b.1281	(2 yerde)
oḫşa-	32b.765	(1 yerde)
yoḫsıl+	69b.1670	(1 yerde)
Ḳıtlıḫ	63a.1518	(1 yerde)

---

[83] Muharrem ERGİN, **Türk Dil Bilgisi**, Bayrak Yay., XXI. Baskı, İst., 1993, s.86 ; bu konuda misâl için bk. Zeynep KORKMAZ, ***"Fuzuli'nin Dili"*** **Türk Dili Üzerine Araştırmalar**, C.-I-, TDK Yay., Ank.,1995, s.529.

[84] Burhan PAÇACIOĞLU, **Orta Türkçe**, I.Baskı, Sivas, 1995, s.203.

"k > g" değişmesi

Kelime başındaki bu değişiklik Eski Türkçe'den Batı Türkçesi'ne geçince ortaya çıkmıştır. Bu ses hâdisesi büyük ölçüde gerçekleşmekle birlikte umumi değildir. Zira "k" nin değişmediği misâller de vardır. Ayrıca Arap harfli yazının "k/g" ayrımı yapmayan imlâsından kef ile yazılan kelimelerin "k"ye mi yoksa "g"ye mi delalet ettiklerini ayırmanın imkanı yoktur. Ancak bazen üç noktalı veya keşideli kef gibi ayırt edici işaretler de kullanılmıştır.[85] (Bu konuda bk. "g" ünsüzünün yazılışı.) Metnimizde bu iki ünsüzü ayırt etmemizi sağlayacak her hangi bir işaretleme sistemi kullanılmamıştır.

Eski Türkçe'de "k" olan, metnimizde "g"li olarak kabul ettiğimiz kelimelerden bazıları şunlardır:

geç-	65b.1574	gir-	56a.1334	göre	54a.1288
gel-	66a.1576	girü	65b.1565	gövde	74b.1787
gelin	73b.1762	git-	66a.1587	göz	76a.1813
gerçek	34a.804	gögüs	72a.1735	gözed-	76b.1820
gerek	41b.989	gök	5a.87	güç	63a.1512
getür-	45a.1080	gökçek	39a.928	gül-	10b.233
gey-	47a.1123	gölge	57a.1359	gümiş	14b.317
gibi	50b.1199	gönlek	41a.983	gündüz	26a.617
gice	50b.1205	gönül	47b.1138	güneş	57a.1359
gine	54b.1299	gör-	48b.1160	güyegü	73b.1762

"ġ > v" değişmesi

Metnimizde birkaç kelimede "ġ/v" değişimine tesadüf ediyoruz:

tegre	> çevre	49a.1171
şoġıḳ	> şovuḳ	41a.975

Metnimizde geçen iki kelimede "ġ/v" değişiminin henüz gerçekleşmediğini şahit oluyoruz:

şıġa-	> sıva-	74b.1791	(Metinde 5 yerde geçmektedir.)
ḳulaġuz	> kılavuz	45b.1088	(Metinde 2 yerde geçmektedir.)

Faruk K. TİMURTAŞ, Eski Osmanlıca'da "kılavuz" kelimesinin "kılaġuz" şeklinin de mevcut olduğunu belirttikten sonra, burada bir "ġ/v" değişmesinin

[85] Mustafa ÖZKAN, **Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi**, Filiz Kitabevi, İst., 1995, s.99.

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

düşünülebileceğini ancak, kelimenin aslının "kulabuz"[86] olduğu için meydana gelen değişmenin "b/v" değişmesi olarak düşünülmesinin gerektiğine dikkat çekmektedir.[87]

"b > v" değişmesi

Eski Türkçe'de "b" ile yazılan kimi kelimeler zaman içinde sızıcılaşarak "v" şeklini almıştır. Metnimizde bu ses değişmesi kelime başında , içinde ve sonunda olmak üzere üç şekilde karşımıza çıkmaktadır:

a. Kelime başında

bar- > var- 25a.591
bir- > vir- 27a.629

b. Kelime içinde

ṭabar > ṭavar 48a.1148
tebe > deve 72a.1724
ḳarabaş > ḳaravaş 67b.1615
ḳabış- > ḳavuş- 46a.1095
yalbar- > yalvar- 65b.1565
yabız > yavuz 68b.1637
yabıḳla- > yavıḳla- 45b.1087

c. Kelime sonunda

eb > ev 17.394
seb- > sev- 38b.914

"b > p" değişmesi

Bugün yazı dilimizde ön ses olarak "p" ünsüzünü taşıyan bazı kelimeler Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesi'ndeki "b" sesinin tonsuzlaşması sonucu teşekkül etmiştir. Metnimizdeki kimi kelimeler aslî "b" sesini muhafaza ederken, kimileri de hem "b"li hem de "p"li olarak karşımıza çıkmaktadır:

badlıcan 39a.935
biş- 65a.1556 ~ piş- 60a.1444
barmaḳ 20a.470 ~ parmaḳ+ 16a.372

"t > d" değişmesi

Eski Türkçe'de kelime başındaki sabit "t" ünsüzü, Eski Anadolu Türkçesi'nde, "t" yi devam ettirme veya "d" ye dönüşme bakımından karışık bir durum gösterir. t > d

---

[86] Bu kelime için bk. Osman YILDIZ, *"Orta Türkçe Metinlerinde 'Peygamber' Terimiyle Anlamdaş (Synonyme) Türkçe Kökenli Terimler"*, I. Kutlu Doğum Sempozyumu (Tebliğler), SDÜ İlahiyat Fak. Yay., Isp., 1998, s.325-339.

[87] Faruk K. TİMURTAŞ, *"Şeyhi ve Çağdaşlarının Eserleri Üzerinde Gramer Araştırmaları I, Ses Bilgisi"* **Makaleler** (Dil ve Edebiyat İncelemeleri), Haz. Mustafa ÖZKAN, TDK Yay., Ank.,1997, s.99.

değişimi yüzyıldan yüz yıla ve eserden esere birtakım farklılıklar arz etmektedir.[88] Batı Türkçesi'ne geçişte ön seste tonlulaşmayı (t > d), özellikle Eski Anadolu Türkçesi dönemiyle birlikte Klâsik Osmanlı Türkçesi devresinin başlarında tı harfinin her iki sesi de karşılama özelliği sebebiyle takip etmek imkansızlaştırmıştır.[89] Metnimizde "t/d"meselesi şu maddeler altında toplanabilir:

Metnimizde ince sıradan ünlü taşıyan kelimelerde "t" sesi büyük oranda "d" ye dönüşmüştür. İnce ünlü taşıdığı halde "d" ye dönmeyip "t" sesini muhafaza eden kelimeler şunlardır:

tere	38a.900	tükür-	18b.429
terle-	78a.1865	tüy	10a.226
ters	71b.1718		

Kalın sıradan ünlü taşıyan kelimeler büyük oranda "t" sesini muhafaza etmişler, bazılarında ise bu ses "d" olmuştur:

daḫı	54b.1306
doġ-	78b.1878
dolaş-	53b.1272
doldur-	19b.450
doḳun-	7b.161

Kalın ünlü taşıyan şu kelimeler metnimizde hem "t" li, hem de "d" li olarak tespit edilmiştir:

ṭaġıl-	15b.336	~	daġıt-	24a.570
ṭaġıt-	64b.1546	~	daġıt-	37b.887
ṭara-	16a.373	~	dara-	43b.1037
ṭatlu	41a.976	~	datlu	67a.1611
ṭartu	34b.822	~	dartu	35a.823
ṭırnaḳ	71b.1717	~	dırnaḳ	23a.542
ṭoġ-	62b.1501	~	doġ-	78b.1870
ṭoġrı	55a.1317	~	doġrı	5b.113
ṭoġur-	75a.1801	~	doġur-	62b.1501
ṭon	65a.1556	~	don	70b.1687
ṭur-	54b.1296	~	dur-	54b.1308

"d/ > y/, z/ " değişmesi

---

[88] Zeynep KORKMAZ, *"Türkiye Türkçesi"* Türk Dili Üzerine Araştırmalar, C.-I-, TDK Yay., Ank., 1995, s.549.; aynı yazar, *"Eski Anadolu Türkçesinde İmlâ-Fonoloji Bağlantısı Üzerine Notlar"*, Türk Dili Üzerine Araştırmalar, C. -I-, TDK Yay., Ank., 1995, s.501-502.

[89] Musa DUMAN, **Birgili Muhammed Efendi, Vasiyyet-name** (Dil İncelemesi-Metin-Sözlük-Ekler İndeksi ve Tıpkıbasım), R Yay., İst., 2000, s.25

"Eski ve Orta Türkçe'de "ḏ" ünsüzü, Oğuzcada XI. yüz yılda bile artık "y" ünsüzüne dönüşmüş bulunuyordu. Bu bakımdan bütün Eski Anadolu ve Klâsik Osmanlı Türkçesi metinlerinde görülen bu ses değişmesi metnimizde de kurallıdır.[90]

bedük	>	büyük	23a.547
boy	>	bod	61a.1458
edgü	>	eyü	61b.1476
ḳadġu	>	ḳayġu	65a.1554
ked-	>	gey-	78b.1870
ḳod-	>	ḳoy-	16a.368
ḳudruḳ	>	ḳuyruḴ+	68a.1634
tod-	>	ṭoy-	37b.899
udı-	>	uyu-	38a.904

Metnimizde bir kelimede "d/ > z/" ses değişimini görüyoruz:

ḳızlıḳ[91]	>	ḳıdlıḳ	48a.1146

B. ÜNSÜZ UYUMU

a. İmlâsı Kalıplaşmış Ekler

Türkçe'de tonsuz bir ünsüz ile biten kök ve gövdelere getirilen eklerin tonsuz olması gerekir.[92] Eski Türkçe'de ünsüz uyumu ikili bir durum arz ederken[93], Eski Anadolu Türkçesi'ne gelindiğinde ünsüzler arasında tonlu ve tonsuzluk bakımından uyumun bozulduğunu görüyoruz. Bu durum eklerin klişeleşmiş bir halde yazılmasından kaynaklanmaktadır.[94] Bu hâdise Klâsik Osmanlı devri eseri olan Ravzatü'l-İslâm'da da görülmektedir. Metnimizde imlâsı kalıplaşmış ekler olarak tespit ettiklerimiz aşağıdadır:

+dA bulunma hal eki

āyetde	12a.265	yigitlikde	9b.208
ḳıyāmetde	5b.114	şehādetde	19b.458

+dAn ayrılma hal eki

bidʿatdan	7b.168	ḫıyānetden	35b.841

---

[90] Osman YILDIZ, **Ahvâl-i Kıyâmet** (Giriş-İnceleme-Metin-Dizinler), Şule Yay., 2002, İst., s.147.

[91] Metin kısmında bu kelimenin geçtiği mısra, C nüshasından alındığı için, kelime dipnotta aranmalıdır.

[92] Zeynep KORKMAZ, ***"Türkiye Türkçesi"* Türk Dili Üzerine Araştırmalar**, C.-I-, TDK Yay., Ank., 1995, s.581.

[93] A. Von GABAIN, **Eski Türkçenin Grameri**, Çev. Mehmet AKALIN, II.Baskı, TDK Yay., Ank., 1995, s.40.

[94] Faruk K. TİMURTAŞ, ***"Şeyhi ve Çağdaşlarının Eserleri Üzerinde Gramer Araştırmaları I, Ses Bilgisi"* Makaleler** (Dil ve Edebiyat İncelemeleri), Haz. Mustafa ÖZKAN, TDK Yay., Ank., 1997, s.102.

ʿibādetden	24a.562	ṣūretden	2b.24

+d+ şahıs ekleri: Görülen geçmiş zaman

açdı	4a.62	içdi	3a.30
itdüm	55b.1333	yaratdı	32a.753

+dUK Sıfat-fiil eki

açdugı	25a.584	gitdügi	23a.536
itdükleri	23a.546	ḳılduġı	24a.566

+dUr, +durur bildirme eki

sünnetdür	34a.813	yegrekdür	37b.899
Ḥaḳ-durur	5a.80	yoḳ-durur	8a.174

b. Tonlulaşma

Ünsüzlerin boğumlanması sırasında, ciğerlerden gelen havaya ses tellerinin titreşerek ton vermesi ve ünsüzlerin tonluluk niteliği kazanması hâdisesine tonlulaşma adı verilir.[95] "t > d" ve "k > g" değişmesi başlıklarıyla verdiğimiz kelime başı tonlulaşmasından başka metnimizde kelime içi ve kelime sonuyla ilgili tonlulaşma misâlleri de mevcuttur:

Kelime içinde tonlulaşma

Türkçe'de iki ünlü arasında kalan "p, ç, t, ḳ, k" ünsüzleri tonlulaşarak "b, c, d, ġ, g" seslerine dönmektedir. Eski Anadolu Türkçesi'nde görülen komşu tonlu sesler sebebiyle tonlulaşma, Klâsik Osmanlı devresi metni olan Ravzatü'l-islâm'da da, Eski Türkçe'ye ve Türkiye Türkçesi'ne göre daha yaygındır:

#t# > #d#		#k# > #g#		#ḳ# > #ġ#	
unudup	62b.1498	büyüge	45b.1093	uçmaġa	24a.561
ṭonada	32a.762	etegi	41a.984	ḳonuġa	33b.790
arıdalar	45a.1078	göge	33a.778	ḳasıġı	43b.1037

Kelime sonunda tonlulaşma

Metnimizde son seste tonlulaşma hâdisesine rastlanmaktadır. Misâllerin bir kısmında tonlulaşma hâdisesi tamamlanmış, bir kısmında ise tonlu ve tonsuz şekiller bir arada kullanılmıştır:

ad	63b.1513			
ḳurd	73a.1757			
süd	39a.928			
aḳ	54b.1299	~	aġ	17a.393
artuḳ	61a.1458	~	artuġ	35a.835

[95] Osman YILDIZ, Ahvâl-i Kıyâmet (Giriş-İnceleme-Metin-Dizinler), Şule Yay., 2002, İst., s.149.

ayaḳ	42b.1010	~	ayaġ	37a.886
çoḳ	66a.1577	~	çoġ	44a.1053
ıraḳ	18b.424	~	ıraġ	77b.1842
ḳonuḳ	29b.698	~	ḳonuġ	58b.1404
yoḳ	2a.9	~	yoġ	8b.185

C. GÖÇÜŞME

Göçüşme hâdisesi, sözcük içinde seslerin, genellikle ünsüzlerin yer değiştirmesi olarak tanımlanabilir. Göçüşme bir sesi bir başka sesten önce söyleyerek daha kolay bir söyleyişe yönelme esasına dayanır.[96] Anadolu ağızlarında[97] da sıkça tesadüf ettiğimiz bu hâdisenin, metnimizde çok az misâli vardır.

çölmeK+ >< "çömlek" 65a.1561

kibi >< bigi 73a.1752 (Metnimizde her iki şekil de kullanılmıştır.) .

Metnimizdeki alıntı bir kelimede de, ünlü yer değiştirmesi sonucu meydan gelen bir göçüşme söz konusudur:[98]

Müsülmān >< "Müslümān" 72b.1748

D. ÜNSÜZ DÜŞMESİ

Metnimizde kelime başı, içi ve sonunda ünsüz düşmesi hâdisesiyle karşılaşıyoruz. Ünlü uyumu bölümünde metnimizde geçen kimi kelimelerin (adrıġ > ayru, ḳamuġ > ḳamu, ṭatıġlıġ > ṭatlu, ḳapıġ > ḳapu, şarıġ> şaru, yatsıġ >yatsu) sonlarındaki "g" ve "ġ" lerin düştüklerini belirtmiştik.

Kelime başında

aġaç	< yıġaç	20a.468
ol-	< bol-	21a.492
ılan	< yılan	68b.1637
ıraḳ	< yıraḳ	7b.168
ırla-	< yırla-	47b.1137
iliK+	< yilig	24a.562
ip+	< yip	47a.1122

Metnimizde, "ılan" kelimesinin "y"li şekli de kullanılmıştır.

yılan 42a.1009

---

[96] Doğan AKSAN, **Her Yönüyle Dil, Ana Çizgileriyle Dilbilim**, TDK Yay., Ank., 1998, s.52.

[97] Bu konuda bk. Ahmet CAFEROĞLU, ***"Anadolu Ağızlarındaki Metathese Gelişmesi"*** TDAY-Belleten, TDK Yay., Ank., 1955, 1-7.

[98] Bu konuda bk. Jean DENY, **Türk Dili Gramerinin Temel Kuralları** (Türkiye Türkçesi), Çev. Oytun ŞAHİN, TDK Yay., Ank., 1995, s.66-67.

Kelime ortasında

eşek	< eşgek	73a.1756
eyü	< edgü	78b.1874
gerek	< kergek	25a.584
getür-	< keltür-	27b.642
ḳulaḴ+	< ḳulġaḳ	28b.674
otur-	< oltur-	31b.741
ṣuvar-	< ṣuvġar-	33a.777
yalan	< yalġan	53a.1264

Metnimizde bir misâlde kelime sonundaki "v" ünsüzünün düştüğünü görüyoruz. Eski Türkçe'den Batı Türkçesi'ne geçişte "ṣuv" kelimesindeki "v" düşmüştür:

ṣu	< ṣuv	74a.1784

E. ÜNSÜZ TÜREMESİ

Sesler gramer birlikleri içinde yan yana düşerken bazen birbirleriyle doğrudan doğruya birleşemez ve aralarına bağlanmayı sağlayacak ilave bir ses alırlar. Bu hâdiseye ünsüz türemesi denir.[99] Birtakım fizyolojik etkenler neticesinde meydana gelen bu ünsüz türemeleri Türk dilinde sıklıkla tesadüf edilen bir hâdisedir. Bunun yanında, alıntı kelimelerde görülen türemeler Türkçeleşme yolunda bir merhale olarak telakki edilmektedir.[100] Metinden bazı misâller:

işleyüp	17a.396	kişiyi	78b.1868
olmayacaḳ	33a.782	ṣuyıla	76b.1818
ḫaṭāya	8b.191	Muṣṭafāyı	7a.156

Metnimizde bazı alıntı kelimelerde de uzun "ā" ünlüsünden sonraki hemze düşmekte ve iki ünlü arasında bir "y" türemesi olmaktadır. (Bu konuyla ilgili misâller için *İmlâ* kısmındaki *hemze* başlığına bakılmalıdır.)

F. HECE YUTULMASI

Sesçe birbirine benzeyen hecelerden birinde bir ünlü ve bir ünsüzün söylenişten kalkmasıdır.[101] Hece yutulmasının metnimizde en önemli örneği predikat eki olarak

---

[99] Muharrem ERGİN, **Türk Dil Bilgisi**, Bayrak Yay., XXI. Baskı, İst., 1993, s.49.

[100] Musa DUMAN, **Birgili Muhammed Efendi, Vasiyyet-name** (Dil İncelemesi-Metin-Sözlük-Ekler İndeksi ve Tıpkıbasım), R Yay., İst., 2000, s.80.

[101] Osman Nedim TUNA, **Türk Dilbilgisi** (Fonetik ve Morfoloji), İnönü Üniv. Eğitim Fak., Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Ders Notları: 3, Malatya,1988, s.44.

kullanılan ve "tur-" fiilinden gelen "-durur" dur.[102] Bu ekin "-dur" ve "-durur" şekli metnimizde bir arada kullanılmıştır.

Ḫuẕādur	5a.82	müsteḥabdur	13a.290
yegdür	11a.245	Resūlidür	5a.86

G. TONSUZLAŞMA

Aslında, tonlu olan bir ünsüzün, herhangi bir sebeple, tonluluğunu kaybetmesidir.

Yaʿḳūp	< (A. Yaʿḳūb)	3b.40
ḥaççı	< (A. ḥacc)	2b.16
gögs+ine	< (kögüz)	72a.1735
iste-	< (izde-)	31a.727
tek	< (teg)	38b.922

I. TEKLEŞME

Sondaki çift ünsüzden birinin düşmesi hâdisesi Arapça'dan alıntı kelimelerde sıklıkla rastlanılan bir durumdur. Türkiye Türkçesi'nde bugün tekleşme hâdisesine uğramış birçok kelimenin tarihi metinlerdeki seyri de bu istikamette görülmektedir.[103] Metnimizde kelime içinde az görülmekle birlikte kelime sonunda misâli çoktur:

ʿām	< (A. ʿāmm)	46a.1107
eṣaḥ	< (A. eṣṣaḥ)	21a.496
dür	< (A. dürr)	4b.68
ḥac	< (A. ḥacc)	6a.134
Ḥaḳ	< (A. Ḥaḳḳ)	24a.560
ḥaẓ	< (A. ḥaẓẓ)	25b.606
żan	< (A. żann)	7a.153

Bu kelimeler, ünlü ile başlayan bir ek aldıklarında genellikle eski çift ünsüzlü şekillerine dönerler. Metnimizde, az olmakla birlikte, bu eğilime muhalif kullanışlar da görülmektedir :

şafa 72a.1733

Bu tarz yazılışlar kimi durumlarda da vezin zorlamasından kaynaklanmaktadır. (Bu konuda bk. *"Vezin Gereği Ünsüzü Tekleşen Kelimeler"*)

---

[102] Faruk K. TİMURTAŞ, ***"Şeyhi ve Çağdaşlarının Eserleri Üzerinde Gramer Araştırmaları I, Ses Bilgisi"*** **Makaleler** (Dil ve Edebiyat İncelemeleri), Haz. Mustafa ÖZKAN, TDK Yay., Ank.,1997, s.106.

[103] Musa DUMAN, **Birgili Muhammed Efendi, Vasiyyet-name** (Dil İncelemesi-Metin-Sözlük-Ekler İndeksi ve Tıpkıbasım), R Yay., İst., 2000, s.79ss.

Metnimizde sonu tonlu "d" sesi ile biten birkaç kelime, üzerine ayrılma hali ekini alırken iki ünsüzden biri atılmaktadır.

ʿābiden	8a.178	"ʿābidden"
mesciden	21a.486	"mescidden"

İ. İKİZLEŞME

Türkçe'de kökten ikiz sesdeşler yoktur. Organik ikizleşme ise nadirdir. Ancak iç seste üretim, birleşim, ses değişmesi yollarıyla gelmiş oldukları belli veya çekimle karşılaşmış aynı cinsten iki sesdeşe rastlanır.[104] Farklı türleri[105] olan ikizleşme hâdisesi, metnimizde ve birçok metinde sıklıkla rastlanan bazı kelimelerde istisnasız olarak görülmektedir.[106] Metnimizde görülen ikizleşme hâdisesi hece dengelenmesi, yandaş tam benzeşme ve ekleşme yoluyla meydana gelmiştir:

aṣṣı	< (aṣıġ)	65a.1560	ḳullar	67b.1618
elli	< (elig)	80a.1900	dilleri	55b.1326
issi	< (isig)	18a.417		
issüz	< (idi+süz)	38a.910		

[104] Tahsin BANGUOĞLU, **Türkçenin Grameri**, TDK Yay., V. Baskı, Ank., 1998, s.62.

[105] Bu türler için bk. Osman Nedim TUNA, **Türk Dilbilgisi** (Fonetik ve Morfoloji), İnönü Üniv. Eğitim Fak., Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Ders Notları: 3, Malatya,1988, s.32.

[106] Mecdut MANSUROĞLU, ***"Eski Osmanlıca"*, Tarihi Türk Şiveleri**, Çev. Mehmet AKALIN, III. Baskı, TKAE Yay., Ank.,1998, s.254.

SONUÇ

Ravzatü'l-islâm'ın üzerinde çalıştığımız nüshası XVI. yüzyılın son çeyreğinde kaleme alınmıştır. Bu tarih Klâsik Osmanlı Türkçesi devrine tekabül etmesine rağmen imlâ ve fonetik'te Klâsik Osmanlı Türkçesi hususiyetlerinin yanında Eski Anadolu Türkçesi'nin izlerine de tesadüf edilmektedir. Zeynep KORKMAZ bu durumu şu şekilde izah ediyor: Bu yüzyılda klâsik yazı dili ağır ve suni bir temayül arz ederken konuşma dili yine Eski Anadolu Türkçesi'nin normal tarihi seyrini izlemiştir. Halkın zevkine hitap eden edebi, tarihi, ve dini eserler sade ve anlaşılır bir dille yazılmıştır. Tekke edebiyatı da sade Türkçe'yi benimsemiştir. Böylece XVI. yüzyılda divan edebiyatı ürünleri ile halk ve tekke edebiyatı ürünleri arasında dil bakımından büyük ayrılıklar doğmuştur. (Zeynep KORKMAZ, *"Türkiye Türkçesi"* Türk Dili Üzerine Araştırmalar, C. II, TDK Yay., 1995, Ank., 562.)

Bu kısa giriş de göstermektedir ki; Klâsik Osmanlı Türkçesi döneminde ağdalı üslûpla kaleme alınan eserlerin yanında didaktik unsurları ön planda tutan sade dille yazılmış eserler de mevcuttur. Ve bu eserlerde XV. yüzyılda Türkçe'nin Arapça ve Farsça karşısında elde ettiği üstünlüğün izleri devam etmektedir. Çalışmamızın değerlendirilmesinde bu durumun göz önünde bulundurulmasının sağlıklı sonuçlara varılmasında büyük önemi haiz olduğunu düşünmekteyiz.

Ravzatü'l-islâm'ın istinsahında kullanılan yazı işaretlerine bakıldığında, normal kullanımlarının yanında istikrarlı olmayan yazılışlar da dikkat çekmektedir. Yazı işaretleriyle ilgili bölümde vurgulandığı üzre, bu kullanımlar bir tezhip şeklinde telakki edilerek imlâ kısmına alınmamıştır. Bunun yanında yazı işaretlerinin kullanımında dikkati çeken belli başlı hususiyetler şunlardır:

Med işaretinin, düzenli olmamakla birlikte, kimi kelimelerde kullanıldığını görüyoruz. Ötre zaman zaman çeşitli eserlerde gözlemlenebilen bir şekilde, Farsça bağlama edatı "u,ü" nün karşılanması durumlarında, kimi zaman vav harfi yazılmaksızın tek başına kullanılmıştır. Metnimizde şedde iç sesi ikizleşen Arapça ve Farsça kelimelerde düzenli olarak kullanılırken, son seslerde bu düzenlilik kimi kelimelerde bozulmaktadır. Bu durum, Türkçe'de ikiz ünsüz ile kelimelerin bitmemeleri kuralı ile ilgilidir: *"Ṣıddīḳ, ḥammām; ḫāṣ, ḥaẓ ; ḥac ~ ḥacc...vs."* Türkçe kelimelerde iç ses ikizleşmelerinde ve eklerle kullanılış alanına çıkarılan bir kelimenin yan yana gelen ünsüzleri bulunduğu durumlarda şedde ortaya çıkmaktadır: *"aṣṣı, diller, ḳulluḳ...vs."* Bir çeşit "a" olarak telaffuz edilen elif-i maksûrenin metnimiz içerisinde birkaç kelimede -o da bazı kelimelerde elifle alternanslı olarak- kullanıldığını görüyoruz: *"fidā, ʿĪsā, Muṣṭafā (elifle alternanslı)...vs."* Metnimizde Arapça kelimelerde, çok sık olarak uzun "a" (ā) ünlüsünden sonraki hemzenin düşmesi sonucu, iki ünlü arasında bir "y" türemesi olduğunu görüyoruz: *"melāyik, fāyide...vs."* Bunun yanında normal imlâlarında hemzeli yazılan bazı kelimeler de metinde sürekli esreli ye ile karşılanmıştır: *"ḳāyim, sāyir...vs."* Aslî yazılışlarında son seste hemze bulunduran bazı

kelimelerin, metin içinde sürekli olarak hemzesiz yazıldığını görüyoruz: *"fidā, ḳurrā...vs."* Hemzeyle ilgili ilgi çekici bir kullanım da Türkçe, Arapça ve Farsça kelimelere getirilen yükleme hali ekini kelime tabanına bağlarken ve sonu ünlü ile biten kelime tabanlarına vasıta hali ekini bitiştirirken ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamalarda, düzenli olmamakla birlikte, umumiyetle hemze kullanılmıştır: *"nesneyi, Muṣṭafāyı; besmeleyile, ṣuyıla...vs."*

Metnimize imlâ çerçevesinde bakıldığında göze çarpan ilk husus, Uygur ve Arap-Fars imlâ geleneklerinin her ikisinin de kullanılmasıdır. Bunun en belirgin misâlleri arasında şunlar sıralanabilir:

İmlâda ünlü işaretlerinin belli edilmesi için Uygur yazı geleneğinin etkisiyle "huruf-ı imlâ" denilen elif, vav ve ye harflerinin yanında, Arap-Fars yazı geleneğinin etkisiyle hareke de kullanılmıştır. Eserimizin manzum olması bu kullanışın aruzdaki uzun heceyi belirtme çabasından kaynaklandığını düşündürse de, aksi kullanımlar da az değildir.

Uygur yazısının ince ve kalın sıradan "t" ve "s" ünsüzleri arasında bir ayırım yapmamış olmasına karşı, Arap yazısında ince sıradan "t/s" (te, sin) ile kalın sıradan "t/s" (tı, sad) ünsüzleri birbirinden ayrı harflerle yazılmış olduğundan, metinde her iki etkiyi taşıyan yazılışlara yer verilmiştir: *"sıtmalu, sırdaş - ṣaġ, soru; Tañrı, turşı - ṭurna, ṭoprāḳ...vs."*

"ç ve p" harflerinin yazımında Uygur imlâsının etkisi ile kimi kelimelerde "cim" ve "be" harfleri kullanılırken, kimilerinde de Arap-Fars imlâsı etkisiyle "çe" ve "pe" harfleri tercih edilmiştir.

Kur'an imlâsının etkisi ile, imlâsı henüz oturmamış, düzensiz ve yabancı etkilenmelere çok açık Eski Anadolu Türkçesi'nden kalan metinlerde kullanılagelen örteli vav elif metnimizde de birkaç kelimede kullanılmıştır: *"baḫtulu, ulu"*

Eski Türk yazı dili geleneği kendini kimi eklerin ayrı yazılışında da hissettirmektedir. Metnimizde bu tesir ile ayrı yazılan bazı ekler bulunmaktadır : " *+siz, +süz isimden isim yapma eki, +(y)I yükleme eki, +(y)A yönelme eki, +dA bulunma eki, +dAn ayrılma eki, +(s)I(n)+ iyelik teklik III. şahıs eki...vs."* Buna karşılık edat, bağlaç ve ek-fiil niteliğindeki bazı kelimelerin de kendinden önceki kelimeye bitiştirilerek yazıldığı yerlerde çoktur: " *sendaḫı, günedek, nedeñlü, ḳaçankim, bıçaġıla, anuñıçun, yunarımış, yaşiken... vs."*

Metnimizde, çeşitli makalelerde uzun ünlü bulunduğuna dikkat çekilen kimi kelimeler üzerinde yapmış olduğumuz mukayese ve değerlendirmeler neticesinde ortaya şöyle bir sonuç çıkmaktadır: Metnimizde "a" ünlüsünün karşılanmasında ne derece harf veya yazı işareti kullanıldığı hususunda, üzerinde incelemede bulunduğumuz bazı kelimelerde, istatistiki olarak şu veriler göze çarpmaktadır: āç (12 kez üstünlü elif-3 kez

medli elif ile), ād (21 kez üstünlü elif-18 kez medli elif ile), āġız (13 kez üstünlü elif-1 kez medli elif ile), āḳ, āġ (7 kez üstünlü elif ile), āru (2 kez üstünlü elif ile), āş (7 kez üstünlü elif-1 kez medli elif ile), āz (24 kez üstünlü elif-2 kez medli elif ile), bāş (41 kez üstünlü elif-1 kez medli elif-1 kez üstün ile), ḳān (2 kez üstünlü elif ile), ṭātlu, dātlu (2 kez üstünlü elif-6 kez üstün ile)

Metnimizde "a" ünlüsü ve diğer ünlülerin yazılışları hususunda kimi zaman Arap, Fars imlâ geleneğinin tesiriyle harekeler kullanılırken, bazen de Uygur imlâ geleneğinin tesiriyle ünlü harfler tercih edilmiştir. Uzun ünlüleri ayırt edici işaret olarak sadece "a" ünlüsü için üstünlü medli elif –o da düzenli olmamakla birlikte- kullanıldığı görülmektedir. Bu durum, ünlülerin belirtilmesinde bir düzensizlik doğurmuştur. Bu nedenle bazı ünlülerin harflerle karşılanmasına bakarak, bunların uzunluğa delalet ettiğini söylemek, kanaatimizce isabetli bir görüş değildir. Uzunlukların varlığına ilişkin sağlıklı bir değerlendirmede bulunabilmek, ancak kısa ve uzun ünlülerin yazılışlarını hususi olarak belirten, istikrarlı bir imlâya sahip metinler üzerinde yapılabilir. Ravzatü'l-islâm için, uzun ünlülerin hususi bir işaretle gösterilme çabasının mevcudiyetinden söz etmek pek mümkün görünmemektedir.

Metnimizde "i > e" ve "e > i" meselesiyle ilgili , "beş, erkek, gerçek, yedi, yetmiş" vb. bazı kelimelerde Klâsik Osmanlı Türkçesi döneminde söyleyişte tek şekilliliğe varıldığını söylemek mümkün gözükmekle beraber, özellikle çekim sırasında hece yapısı değişen "de-, et-, ver-" gibi kelimelerde, bugünkü ağızlardakine benzer bir şekilde, son dönemlere kadar değişik dil katmanlarında ve bölgelerde ikili seslendirmenin mevcut olduğunu söyleyebiliriz. Ancak, bu durum bizce esreli ve y'li yazılışları kapalı e olarak değerlendirmek için yeterli değildir.

Metnimizdeki diğer ünlü değişmelerinde dikkat çeken husus, ikili şekillerin bir arada kullanılışının yaygın oluşudur: *"dürlü ~ dürli, içerü ~ içeri, yürü- ~ yüri-, oḳu- ~ oḳı, artuḳ ~ artıḳ, yuḳaru ~ yuḳarı ...vs."* Metnimizdeki *"u/o ve ü/ö"* değişmesinde, metnimizin günümüz yazı diline yakınlığını da göz önünde bulundurarak, Uygur devresindeki asıllarına uygun olarak tespit ettik: *"güzel, güyegü; boġazla-, ṣoġan...vs."* Bir kelimede *"ö/e"* değişimi görülür: *"eyle >öyle"*

Metnimizde kimi alıntı kelimelerde bazen vezin gereği, bazen de vezinle ilişkisi olmayan ünlü kısalmaları görülmektedir: *"maḥrūm >maḥrum, velī >veli...vs."* Ünlü düşmesi metnimizde seyrektir: *"ısıtma > sıtma"* gibi bir iki misâli geçmez. Ancak, orta hece düşmesi yaygın olarak takip edilmektedir: *"aġız/aġzı, boyunuz/boynuzı, gönül/gönli...vs."* Metnimizde izâfet kesresinin ve atıf vavı'nın orta hece ünlüsü muamelesine uğrayarak düşürüldüğü misâller mevcuttur. Bu durumun sadece metnimize özgü bir durum olmadığını da belirtmek gerekir: *"ceng cidāl, Ḫālıḳ Sübḥān...vs."* Metnimizde aruz vezninden kaynaklanan ünlü düşmelerinin varlığından da söz edilebilir: *"anuñçun, oḳursa...vs."* Bunun yanında birleşme hâdisesi içinde ele alınan şekiller de görülmektedir: *"kendü+özi> kendüzi, ne+it > n'it-"* Ünlü türemesi Türkçe kelimelerde seyrek görülen bir ses hâdisesidir, nitekim metnimizde Türkçe

yalnız "azacuḳ" kelimesinde görülmektedir. Daha çok alıntı kelimelerde tesadüf edilen bu hâdisenin misâlleri arasında *"aṣl > aṣıl, rūze > oruç... vs"* gösterilebilir.

Ravzatü'l-islâm'da **kalınlık-incelik uyumu** birkaç istisnai kullanım dışında tamdır denilebilir. O kadar ki, bugün uyuma aykırı olan "-ki" aidiyet eki ile imlâda bitişik yazılan "ile ve içün" edatları kalın sıradan kelimelerde de uyuma girmektedir: *"altındaġı, bıçaġıla, anuñıçun... vs."* Bunun yanında eklerle genişletilmiş bazı Arapça ve Farsça kelimelerin de uyuma giridiği görülüyor: *"faḳīrlıḳ, ḳāḍīluġı... vs."* Bunlara karşın "iken" zarf-fiil eki uyum dışında kalmaktadır: *"aluriken, otururken... vs."*

Düzlük-yuvarlaklık uyumu açısından metnimiz Eski Anadolu Türkçesi uyumsuz unsurlarını bünyesinde taşımakla beraber, aynı unsurların uyuma tabi olduğu misâller de mevcuttur. Uyum aykırılığı kök kelimelerde ve eklerde olmak üzere iki şekilde kendini gösterir:

Bazı kelimelerin Eski Türkçe'de olduğu gibi aynen ve küçük ses değişmeleriyle devam ettirilmiş olması, uyum bozukluğu doğurmuştur: *"dilkü, eyü, ḫatun... vs."* Metnimizde ayrıca eski ve yeni yazı dillerinden farklı olarak birçok kelimede bir yuvarlaklaşma baş göstermiştir. Bunun sebebi "b, m, p, v" gibi dudak ünsüzlerinin yuvarlaklaştırıcı etkisi yahut da Eski Türkçe'de birden fazla heceli kelimelerin "ġ/g" ünsüzlerinin Güneybatı Türk dilinde eriyip kaybolurken geride kalan ünlüyü yuvarlaklaştırmasıdır: *"yava > yavu, yabız > yavuz; aṣıġ > aṣṣı, ḳatıġ > ḳatı... vb."*

Metnimizde kimi eklerin ünlüleri sürekli düz iken kimileri de sürekli yuvarlaktır. Bunun yanında hem düz hem de yuvarlak ünlülü ekler de mevcuttur: Ünlüsü sürekli düz olan bazı ekler : *"-sUn III. teklik kişi emir eki, -dUm I. teklik kişi görülen geçmiş zaman eki, -GU fiilden isim yapma eki, -mur fiilden isim yapma eki, +dUr, durur bildirme eki ... vs."* ; Ünlüsü sürekli yuvarlak olan bazı ekler : *"-GIl II. teklik kişi emir eki, -(y)IsAr gelecek zaman eki, -dI III. teklik kişi görülen geçmiş zaman eki, -mIş III. teklik kişi öğrenilen geçmiş zaman eki... vs."*; Ünlüsü Hem Düz Hem Yuvarlak Olanlar: *"-dUñ II. teklik kişi görülen geçmiş zaman eki, +cI4 isimden isim yapma eki, +lI4 isimden isim yapma eki, +lI4K+ isimden isim yapma eki... vs."*

Metnimizde görülen **ünsüz değişmeleri** ve bazı misâlleri şunlardır: *"ḳ > ḫ (aḫşam, aḫşır- ~ aḳşır-), k > g (gönlek, gökçek), ġ > v (ṣoġıḳ > ṣovuḳ), b > v (bar- > var-, ḳarabaş > ḳaravaş, eb > ev), b > p (badlıcan, barmaḳ ~ parmaḳ), t > d (ters, daḫı, ṭatlu ~ datlu), d/ > y/, z/ " (edgü > eyü, ḳızlıḳ > ḳıdlıḳ)* . Misâllerde de görüldüğü üzre, ünsüz değişmelerinde genel olarak tonluluktan tonsuzluğa, patlayıcılıktan sızıcılığa doğru bir gelişim söz konusudur.

Eski Türkçe'de **ünsüz uyumu** ikilik arz ederken, Eski Anadolu Türkçesi'ne gelindiğinde ünsüzler arasında tonlu ve tonsuzluk bakımından uyumun bozulduğunu

görüyoruz. Eklerin klişeleşmiş bir halde yazılmasından kaynaklanan bu durum Klâsik Osmanlı Türkçesi eseri olan metnimizde de görülmektedir. Metnimizde imlâsı kalıplaşmış ekler olarak tespit ettiklerimiz şunlardır: *"+dA bulunma hal eki, +dAn bulunma hal eki, +d+ şahıs ekleri: Görülen geçmiş zaman, +dUK Sıfat-fiil eki, +dUr, +durur bildirme eki"* Metnimizde kelime içinde ve sonunda görülen tonlulaşma, Eski Türkçe'ye ve Türkiye Türkçesi'ne göre daha yaygındır: *"ṭonada, uçmaġa, ḳurd, süd, artuḳ ~ artuġ, çoḳ ~ çoġ...vb."*

Metnimizde birkaç kelimede göçüşme hâdisesini görüyoruz: *"çölmeK+ >< "çömlek" bigi >< "gibi"* Metinde kelime başı, içi ve sonunda ünsüz düşmesi mevcuttur: *"ıraḳ < yıraḳ, eşek < eşgek, şu < şuv"* Buna karşın Türkçe kelimelerde ve bazı alıntı kelimelerde Türkçeleşme temayülü olarak telakki edilebilecek ünsüz türemeleri görülmektedir: *"Muṣṭafāyı, fāyide...vb."* Hece düşmesi olarak predikat eki "-tur" u gösterebiliriz: *"yegdür, Ḫuẕādur...vb."* Metnimizde aslında tonlu olan ünsüzlerden tonluluğunu kaybederek tonsuzlaşanlar da görülmektedir: *"Yaʿḳūp < Yaʿḳūb, ḥaççı < ḥacc...vb."* Arapça'dan alıntı kelimelerde sıklıkla rastlanılan sondaki çift ünsüzden birinin düşmesi neticesi meydana gelen tekleşme hâdisesinin bazı misâlleri şunlardır: *"eṣaḥ < eṣṣaḥ, Ḥaḳ < Ḥaḳḳ...vb."* Metnimizde vezin gereği ünsüz tekleşmesi de görülmektedir. Pek çok metinde sıklıkla tesadüf edilen ikizleşme hâdisesinin klâsik misâlleri ise şunlardır: *"aṣṣı < aṣıġ, issi < isig, dilleri, ḳullar...vb."*

METİN

B.1a

[Evvelki bāb	Īmān neyile ṣābit olur anı beyān ider (5a.84-105)
İkinci bāb	Muḥammed ʿaleyhi's-selām sünnetine tābiʿ olmaġı beyān ider (106 - 8a.171)
Üçünci bāb	ʿİlmin faẓlın beyān ider (8a.172 - 8b.189)
Dördinci bāb	Taʿlimüñ ve taʿallümüñ faẓlın beyān ider (8b.190 - 10a.224)
Beşinci bāb	Ḳur'ān oḳımaġun sünnetlerin beyān ider (10a.225 - 13a.289)
Altıncı bāb	Ḳur'ānda riʿayeti müsteḥab olanları beyān ider (13a.290 - 14a.307)
Yedinci bāb	Muṣḥaf yazmaġuñ sünnetlerin beyān ider (14b.308 - 15a.326)
Sekizinci bāb	Ṭahāretüñ sünnetlerin beyān ider (15a.327 - 16b.386)
Ṭoḳuzuncı bāb	Mescid yapmaġun faẓlın ve edeblerin beyān ider (17a.387 - 17b.400)
Onuncı bāb	Eẕān oḳumaġın sünnetlerin beyān ider (17b.401 - 18a.412)
On birinci bāb	Namāzuñ faẓlın beyān ider (18a.413 - 20b.474)
On ikinci bāb	Nāfile namāzuñ faẓlın ve edeblerin beyān ider (20b.475 - 21a.497)
On üçünci bāb	Cumʿa namāzıñ faẓlın ve edeblerin beyān ider (21b.498 - 22a.520)
On dördünci bāb	Bayram günlerinüñ sünnetlerin beyān ider (22a.521 - 24a.561)

On beşinci bāb	Duʿānuñ sünnetlerin beyān ider (24a.562 - 25b.601)
On altıncı bāb	Ẕikr ü tesbīḥüñ sünnetlerin beyān ider (25b.602 - 25b.606)
On yedinci bāb	Ṣalavātuñ sünnetlerin beyān ider (26a.607 - 26a.612)
On sekizinci bāb	Tevbenüñ ve istiġfāruñ sünnetlerin beyān ider (26a.614 - 26b.619)
On ṭoḳuzuncı bāb	Zekāt ve ṣadaḳa virmegi beyān ider (26b.620 - 28a.662)

B.1b

Yigirminci bāb	Orucuñ faẓlın ve edeblerin beyān ider (28a.663 - 30a.714)
Yigirmi birinci bāb	Ḥacca varmaġın sünnetlerin beyān ider (30b.715 - 31b.750)
Yigirmi ikinci bāb	ʿAşūrenüñ faẓlın ve sünnetlerin beyān ider (31b.751 - 32b.766)
Yigirmi üçünci bāb	Ay ve güneş ṭutılduġın beyān ider (32b.767 - 32b.773)
Yigirmi dördünci bāb	İstisḳā namāzın beyān ider (32b.774 - 33a.779)
Yigirmi beşinci bāb	Ḥelāl kesb itmegi beyān ider (33a.780 - 35b.845)
Yigirmi altıncı bāb	Yiyecegüñ sünnetlerin beyān ider (35b.846 - 40a.958)
Yigirmi yedinci bāb	Şu içmegüñ sünnetlerüñ beyān ider (40a.959 - 41a.981)
Yigirmi sekizinci bāb	Giyecegüñ sünnetlerin beyān ider (41a.982 - 44a.1052)

Yigirmi ṭoḳuzuncı bāb	Binā yapmaguñ sünnetlerin beyān ider (44a.1053 - 45a.1076)
Otuzuncı bāb	Yürimegüñ sünnetlerin beyān ider (45a.1077 - 46b.1111)
Otuz birinci bāb	Sefer itmegüñ sünnetlerin ve edeblerin beyān ider (46b.1112 - 49b.1186)
Otuz ikinci bāb	Uyumaġuñ sünnetlerin ve edeblerin beyān ider (50a.1187 - 51b.1229)
Otuz üçünci bāb	Sözlerüñ sünnetlerin ve edeblerin beyān ider (51b.1230 - 54a.1292)
Otuz dördünci bāb	Ḫalḳıla muṣāḥabet itmegi beyān ider (54a.1293 - 55a.1315)
Otuz beşinci bāb	Dostluġuñ sünnetlerin beyān ider (55a.1316 - 56b.1349)
Otuz altıncı bāb	Birbirile muṣaḥābet itmegi beyān ider (56b.1350 - 57a.1370)
Otuz yedinci bāb	Ḥācetler ṭaleb itmegi beyān ider (57b.1371- 58b.1397)
Otuz sekizinci bāb	Żiyāfet itmegüñ sünnetlerin beyān ider (58b.1398 - 60a.1434)
	B.2a
Otuz ṭoḳuzuncı bāb	Ḳoñşılıḳ ḥuḳūḳın beyān ider][1] (60a.1435 - 60b.1451)
	1b
Ḳırḳıncı bāb	Nikāḥuñ sünnetlerin beyān ider (60b.1452 - 65b.1573)
Ḳırḳ birinci bāb	Yādlar ile muṣāḥabet itmegi beyān ider (65b.1574 - 66a.1583)

[1] A'da olmayan bu kısım, konu ve eserin bütünlenmesi amacıyla B nüshasından (vr. B.1a-2a) alınmıştır.

Ḳırḳ ikinci bāb	Oġul üzerine ananuñ atanuñ ḥaḳḳın beyān ider (66a.1584 - 67a.1602)
Kırk üçünci bāb	Ẕü'l-erḥāmuñ ḥuḳūḳın beyān ider (67a.1603 - 67a.1608)
Ḳırḳ dördünci bāb	Ḳuluñ ve ḳaravaşuñ ḥuḳūḳın beyān ider (67a.1609 - 68a.1629)
Ḳırḳ beşinci bāb	Sāyir maḫlūḳatuñ ḥuḳūḳın beyān ider (68a.1630 - 68b.1648)
Ḳırḳ altıncı bāb	Emr-i maʿrūfı dahı beyān ider (69a.1649 - 69a.1661)
Ḳırḳ yedinci bāb	Ḳāżīlerüñ ve müftilerüñ ve riyāset beyān ider (69b.1662 -71b.1714)
Ḳırḳ sekizinci bāb	Ġazānuñ sünnetlerüñ ve edeblerüñ beyān ider (71b.1715 -73b.1765)
Ḳırḳ ṭoḳuzuncı bāb	Şol marīż-i mübtelānuñ ḥuḳūḳın beyān ider (73b.1766 -76b.1826)
Ellinci bāb	Ḥasta şormaġuñ sünnetlerin beyān ider (76b.1827 - 80a.1906)

2a

DİBĀCE

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fa'ûlün

Bismi'llāhi ve'l-ḥamdü li'llāhi
Ve'ṣ-ṣalatü ve's-selāmü ʿalā resūla'llāhi[2]

Çü bismi'llāhi oldı ibtidāsı
Yine ḥamdıla olsun intihāsı

Cihānda ḳalmadı gitdi gelenler
Yerine bir eṣer ḳodı bilenler

Anuñ kim eyü adı ḳalmamışdur
Ṣanasın bu cihāna gelmemişdür

Dimişlerdür bu sözi ittifāḳī
Kişinüñ adıdur ʿālemde bāḳī

Kişide üç hüner olsa revādur
Bulardan ḫālī olmaḳ ne revādur

Biri ʿilm ü biri daḫı saḫāvet
Birisi daḫı oldur kim şecāʿat

Bulardan birisi hīç var mı sende
Añılmaġa sebeb ola cihānda

Ġanīluḳ yoḳ saḫāvet idesin sen
Ḳavīluḳ yoḳ şecāʿat idesin sen

ʿİlimle ol ḳadar māhir degülsin
Mevālī ṣaffına ḳādir degülsin

Elüñde yoġsa māl ü menālüñ
Dilüñde varısa söyle mecālüñ

2b

Meṣeldür bu sözi unutmaḳ olmaz
Ḳurı geldüñ yine boş gitmek olmaz

---

[2] Bk. "Notlar"

Ḥaẕer ḳıl esmeden[3] mevtüñ yelinden
Ḳumar bir ḥabbe ʿömrüñ ḥāṣılından

Ḥazān irüp ṣolar ʿömrüñ bahārı
Ne gül ḳalur bu dünyāda ne ḫārı

Olursın ʿāḳıbet mevtile fānī
Saña oldur ḥayāt-ı cāvidānī

Bu yolı ʿaḳıl olan çaldı çapdı
Kimi ḥaççˌ itdi kimi köpri yapdı

Benüm-de buyıdı Ḥaḳdan murādum
Duʿā ile añıla dirdüm adum

Ḳażā atduḳça mevt oḳun nişāna
Siper olan odur ol vaḳıt cāna

Ḳader cāmını ṣunduḳça memātüñ
Yerine ol-durur duran ḥayātuñ

Ḫarāb olmaġa yüz duta çü ḫāne
Dayaḳ olan odur ol sāye-bāna

Kefen geydükde bu cism-ü türābı
Ḥudā raḥmet ṣuyından döke anı

Çüriyüp ḫāk olıcaḳ üstüḫānum
Anuñla şād ola rūḥ-ı revānum

Bu derdile cihānı dil gezerdi
Ġamıla baġrınuñ yaġı sızardı

Bu maʿnīden varıdı ıżṭırābum[4]
Ne ṣūretden görine feṯḥ-u bābum

3a

Yaḳın olmışıdı sittīne yaşum
Aḳardı dāyimā derdile yaşum

Zamān-ı Bāyezīd İbn-i Muḥammed
Ki oldur Server-i Şāhān-ı Sermed

---

[3] Vezin gereği B.2b.12'den alınmıştır; kelime, A'da: "istemedin" şeklinde.
[4] Vezin ve mânâ gereği B.2b.23'den alınmıştır; kelime, A'da: "uṣṭırlābum" şeklinde.

Fenā milkinde Şehenşāh-ı ʿĀdil
Beḳā dārında Firdevs ola menzil

Olurdum şehr-i Ḳosṭanṭīn içinde
Behişt oldur ki ḥūr-i ʿayn içinde

Mürīd olmış[ı]dum[5] bir pīre anda
Ki cümle ʿālem ol ḳapuya bende

Aña da söyledüm vardum bu sözi
ʿİnāyet perdesinden içdi rāzı

Gözümi ḫāb-ı ġafletden uyardı
Dili āb-ı ḥayātıla ṣuvardı

Didi ḳudret varısa söyle durma
Kitāb-ı Şirʿatı naẓm eyle durma

Nice üstād anı şerḥ eylemişdür
Anuñ vaṣfında çoḳ söz söylemişdür

Var ilet Ḥażret-i Pāşāya anı
Kim oldur ġāzīlerüñ ḳāmurānı

Hem anuñ ḳapusında bendesi ol
Gice gündüz duʿā güyendesi ol

Viren her ḥastaya oldur cevābı
Hem anuñ adına baġla kitābı

Güzīn-i zümre-yi āʿyān-ı millet
Reʾṣ-i mecmaʿ-yı erkān-ı devlet

3b

Felekde ṣubḥ-ı şerʿuñ āfitābı
Falaḳda şām-u ʿadlüñ māhitābı

Derencilbānuñ[6] ol başın kesüpdür
Ġazā şimşīrini ʿarşa aşupdur

---

[5] Vezin gereği, eksik olan hece B.3a.26'dan tamamlanmıştır.

[6] İdris KARAKUŞ makalesinde kelimeyi vezne aykırı olarak "derenecil bānın" şeklinde okumuş. Bu konuda bk. İdris KARAKUŞ, ***"Bilinmeyen Bir Eser 'Ravzatü'l İslam' Üzerine"***, Bilge Dergisi, Kış/3, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Arş. Merk., Yay., Ank.,1995, s.57.

Adı Yaʿḳūp ġāzīdür hem anuñ
Ki oldur ḥaydarı āḫir-zamānuñ

Hemān dil mürġ pervāz urdı uşdı
Yañılmadı özün sevdāya düşdi[7]

Hevesle cān u dilden ṭālib oldı
Aradı Şirʿatü'l-islāmı buldı

Ki bir üstād anı taṣnīf itmiş
Zehī ʿālim ki ḫoş teʾlīf itmiş

Ṣaḥābe sünneti ile mülemmaʿ
Mevālī ṣanʿatı ile muṣannaʿ

Ḥadīṯ-i Muṣṭafā anda mübeyyen
Ṭarīḳ-i enbiyā anda muʿayyen

Kelāmu'llāh tefsīr-i eḥādīṯ
Anı ṣanma ki aḫyār-ı ḥavādiṯ[8]

Ḫuẕānuñ buyruġı ʿilm-ü şeriʿat
Ṭarīḳat isteyen bulur ḥaḳīḳat

Ne ḥācet isteriseñ anda mevcūd
Dile anda bulasın her ne maḳṣūd

Velīkin her kişi bilmezdi anı
Ki lafẓından alımaẕdı maʿānī

ʿArab lafẓıla beñzerdi ʿarūsa
Ki degme kişiye virmezdi būse

4a

Ḫuẕā furṣat virürse ger kemāle
Vücūdım şemsi iremezse zevāle

Didüm bu gevheri naẓm ideyim ben
Yiyüp bu şekkeri haẓm ideyim ben

---

[7] Vezin gereği mısraın tamamı C.2b.39'dan alınmıştır; mısra, A'da: "Serverinden ʿaceb sevdāya düşdi" şeklinde.

[8] A'da : "ḥavādīṯ" şeklinde.

Velī yoġıdı ḳudret naẓma bende
Żarūrī düşdi bu dil mürġi bende

Didüm var mı ʿaceb bu derde çāre
Didiler ḳıl bu yolda istiḫāre

Meger bir gice dün içinde durdum
Teʾellüf eyleyüp yüz yire urdum

Tevāżuʿ birle ṭurmışdum namāza
Namāzdan ṣoñra başladum niyāza

ʿİnāyet isteyü dergāh-ı Ḥaḳdan
Delālet isteyü ol rāh-ı Ḥaḳdan

Yüz urup Ḫāliḳa ḳılduḳda secde
Tażarruʿ eyleyüp varduḳda vecde

İrişdi cānib-i Ḥaḳdan beşāret
Bu dürrüñ naẓmına oldı beşāret

Ki ṣaldum aña fikrüm bülbülüni
Girüp gül-zārına dirdi gülüni

Göñül şeh-bāzını ṣaldum bağına
Maʿānī kebgin aldı ḳaynağına

Alup başından anuñ muʿcizini
Niḳābın ḳaldurup açdı serini

Şikār itdi derūnından varını
Ṣedef ḳarnın delüp dökdi dürrini

4b

Güşād itdi anuñ ḳıymetlü ṭaşın
Kim ister iken alsun ḳumaşın

Ṣığınup Ḫāliḳa naẓm eyledüm uş
ʿArab şāḫına Türkī işledüm ḫoş

Çıḳarup geydügi Şām-ı ʿabāyı
Geyürdüm egnine Rūm-ı ḳabāyı

Bu dürr-i baḥre dil olmaḳda baḥri
Maḳām olmışıdı Ḳoṣṭanṭin şehri

Ümīdüm[9] var ki dür ola yegāne
Dür ol vaḳtın olur ki ol[10] bī-gāne[11]

Ki luṭfı anlaruñ ḫāki zer eyler
Ḳabūli kimyā dürri güher[12] eyler

Naẓar ḳılursa olmaya mestūr
Güneş gibi ola ʿālemde meşhūr

İderse cān u dilden aña meyli
Aña raġbet idiser ḫalḳ u ḫayli

Beşāret gözile ger baḳa ol māh
Ne dilerse dilegin vire Allāh

Siṭanbul içre olup ibtidāsı
Demürḥiṣārda oldı intihāsı

Bu dil levḥine naḳş itdüge ḳudret
Ṭoḳuz yüz on yedi olmışdı hicret

Dönip furṣatıla ebyātı yazdı
ʿAdedle elli bāb üzre düzdi

Kitābı naẓm idüp adın ḳomışdı
Adına Ravżatü'l-islām dimişdi

5a

Dil uzadup iderlerse ḫitābı
Sözüm çoḳ muḫtaṣar ḳıldum kitābı

Bu deñlü söyleyebildüm dilümden
Ki yazdum geldügi miḳdār elümden

Kişi kim ʿilm-ü Ḳur'ān ehlidür ol
Anı oḳur ki īmān ehlidür ol

---

[9] A'da: اُومِيدْ şeklinde.

[10] Bu kelimeden sonra vezne fazla gelen "meh" bulunmaktadır.

[11] A'da : "begāne" şeklinde.

[12] A'da: كُوهَرْ şeklinde.

Oḳumayan oḳudup diñleyeler
Zebānı Türkīdür pes añlayalar

Egerçi oldı mānic çoḳ arada
Bi-ḥamdi'llāh ki ḫoş irdüm murāda

Murādın ḳullara viren Ḫuẕādur
Murād-ı ʿĀbidīnüñ ḫod duʿādur

Elā iy raḫmet umanlar Ḫuẕādan
Unutma gör umsuñını duʿādan

EVVELKİ BĀB

ĪMĀN NEYİLE ṢĀBİT OLUR ANI BEYĀN İDER

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Evvelā īmān nedür bilmek gerek
Pes aña göre ʿamel ḳılmaḳ gerek

Oldur īmān bileler Ḥaḳ varluġın
Hem daḫı tevḥīd ideler birligin

Hem Muḥammed Ḥaḳ Resūlidür anuñ
ʿĪsā Peyġamber de ḳulıdur anuñ

Daḫı gökden her ne kim indi kitāb
Cümle ḥaḳdur ger ḫaṭā vü hem ṣavāb

Ḥaḳ-durur cennet cehennem hem ʿaẕāb
Hem terāzū hem Ṣırāṭ u hem ḥisāb

B 4b

(94) [Hem cehennem māliki Rıḍvān daḫı
Cennet içre ḥūrīler ġılmān daḫı

90 (95) Ḥaḳ-durur Mekke Medīne hem ṣalāt
Hem ṭavāf ḥacc u oruç u hem zekāt

(96) Ḥaḳ-durur hem muʿcizāt-ı enbiyā
Hem kerāmet ḥaḳ-durur hem evliyā

(97) Yedi ḳat yir yedi ḳat gök hem ẓulem
ʿArş u kürsī levḥ-ü maḥfūẓ u ḳalem

(98) Kātib-i Ḥaḳ var durur mevt u ḥayāt
Yazdı anı levḥa oldı Ḥaḳ berāt

(99) Anası ḳarnında iken muttaḳī
Kimini yazar saʿid kimin şaḳī

(100) Kimisin yapar kimisin yıḳar ol
Kimine ḳudret göziyle baḳar ol

(101) Hīç O yapdugını kimse yıḳmaz
Hīç O yıḳdugını kimse yapmaz

B 5a

(102) Ol ileri çekdügi ḳalmaz geri
Ol geri çekdügi ḳalmaz ileri

(103) Tañrı emriyle olur hep ḫayr u şer
Eyle buyurmış anı ḫayrü'l-beşer

(104) Ḥaḳ-durur yevme'l-ḳıyāme iy püser
Bu olanlar girüsinden ḳopusar

(105) Cümlesi maḥşer yerine varalar
Ḥaḳ-durur Ḥaḳ Ḥażretine göreler

(106) Hem Resūla'llāh şefāʿat eyleye
Ḥaḳ cemāliyle bulara ṭoylaya

(107) Bunları taḥḳīḳ ideler ḳavlıla
Hem daḫı taṣdīḳ ideler ḳalbıla

(108) Cennet ehlidür dirüz anlara
Böyle iḳrār eyleyüp ölenlere

(109) Kimse bilmez bāṭının her kişinüñ
Ẓāhiridür ẓāhir olan işinüñ

(110) Ḳılmayalar bāṭına hergiz naẓar
Ẓāhiridür şerʿide hem muʿteber

İKİNCİ BĀB

MUḤAMMED MUṢṬAFĀNUÑ A.S. SÜNNETİNE TĀBİʿ OLMAĠI

BEYĀN İDER

قال اللّه تعالى[14] وَمَآ اٰتٰيكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهٰيكُم عَنْه فَانْتَهُوا[13]

(111) Yaʿnī her ne kim buyurdı ol Resūl
Ṭutuñ anı ol-durur aṣıl uṣūl

(112) Her ne kim itme didi itmeñüz zamān
Ṭoġrı gidüñ egri yola gitmeñüz

Ve ḳāle Resūla'llāh ʿaleyhi's-selām[15]

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

(113) Bir kimesne kim Resūlüñ sünnetin ḳıla delīl
ʿĀlem-i fıṭratda hergiz ḳalmaya ḫor u żelīl

(114) Ceng idüben birbirile iḫtilāf ide [melel] [16]
Żerrece anuñ dīnine gelmeye ḫavf u ḫalel

110 (115) Her ki benüm ümmetime bir ḥadīṣ taḳrīr ide
Anuñıla yerine sünnet gele bidʿat gide] [17]

5b

Ben şefāʿat ideyim raḥmet ide Raḥmān aña
Şöyle bil kim vācib olur Cennet-i Rıḍvān aña

Bir kimesne terk idüben żāyiʿ ide sünnetüm
Ummaṣun benden şefāʿat ol degüldür ümmetüm

Sünnetüm iḥyā idenler beni iḥyā itdiler
Egri yola gitmediler doġrı yola gitdiler

---

[13] Haşr 59/7.
[14] "Allahu taala buyuruyor ki" mânâsına Arapça ibâre.
[15] "Resulallah (a.s.) söyledi" mânâsına Arapça ibâre.
[16] B'de olmayan bu kelime vezin ve mânâ gereği C.5b.112'den alınmıştır..
[17] A'da olmayan bu kısım, konu ve eserin bütünlenmesi amacıyla B nüshasından (vr. B.4b.93-B.5a.115) alınmıştır.

Sünnetüm iḥyā idenler ḳatı sevmişdür beni
Pes ḳıyāmetde benümle ḳopısarlar bil anı

Evvelā sünnet nedür bilmek gerekdür her kişi
Pes Müsülmān olana vācibdür ol ola işi

Sünnet oldur kim Resūlu'llāh anı itmiş ola
Hem zamānında olanlar da anı dutmış ola

Anuñ ardınca gelenler daḫı bir iş ideler
Ṣoñra gelen ḳavm anlaruñ yolına gideler

Ḳarn-ı evvel ḳarn-ı ṣānī dirler imiş anlara
Her ne kim işlediler sünnet dimişler bunlara

Yā ḫalīfe rāşid ola işleye ol bir ʿamel
Sünnet oldur dutalar hem dimeyeler muḥtemel

Ve ḳāle'n-nebī ʿaleyhi's-selām[18]

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Mü'min olanlar namāz ḳılmaḳ gerek
Farż sünnet her nedür bilmek gerek

Ehl-i İslām ola her kim bileler
Ölicek anuñ namāzın ḳılalar

Hem cemāʿat bir imāma uyalar
Vaḳt olıcaḳ ġayrı işi ḳoyalar

6a

Fācir olsa ger imām olan kişi
Uyalar aña ḳamu erkek dişi

Eyü yatlu her ne ise uyalar
Ol arada ceng cidāli ḳoyalar

Uyılan kişi ulusıdur elüñ
Pes imām olan velīsidür[19] ilüñ

[18] "Peygamber (a.s.) söyledi" mânâsına Arapça ibâre.
[19] A'da: "velisidür" şeklinde.

Hem imām olan ġazā itmek gerek
Aña uyanlarıla gitmek gerek

Sünnet oldur ḫayr ṭāʿat ideler
Hem imāma ki iṭāʿat ideler

Hem aña ḫayrıla ḳılalar ṣenā
Ḥaḳ Taʿālā vire iḳbāl-i ṣenā

Ol daḫı ḫalḳa duʿālar eyleye
Ḫayr-ı iḥsānıla ḫalḳı ṭoylaya

Kibr kīn eylemeyeler ḳaṣdına
Varmayalar ḳılıcıla üstine

Yaramazlıḳ toḫmunı ekmeyeler
Hīç Müsülmāna ḳılıç çekmeyeler

Niyyeti Allāh içün itmek gerek
Hayrı Allāhdan ṭaleb itmek gerek

Ḥaḳḳıçun ger ḫayr niyyet idesin
Bī-gümān Ḥaḳḳuñ rıżāsın bulasın

Ḫayra niyyet itse dāyim bir kişi
Ḥac ṣevābın bulur āḫir ol kişi

Ḫayra niyyet itmiş ola bir kişi
Olsa gitse işlemedin ol işi

6b

Ḫayrı anuñ yazılur divānına
Āḫiretde vāṣıl olur cān(ān)ına[20]

Şerre niyyet itmiş olsa bir kişi
Ölse anı işlemedin ol işi

İḫtilāf olur bu sözde iy ulu
Tevbeye geldise olur baḫtulu

Yaʿnī ol işden rücūʿ itdi ise
Yazmayalar ḥaḳ yola gitdi ise

[20] Vezne fazla gelen hece parantez içinde verilmiştir; kelime, B.6a.141'de : "cānına" şeklinde.

Tevbesüz oldısa ger bu kişi
Kimse bilmez ḳatı müşkildür işi

Ġāyib işdür bunı nice bileler
Yegregi oldur yola gideler

Hem münācāt ile[21] kimse eresin
Tañrıya ʿarż eyle(ye)[22] yüzüñ ḳarasın

Yüz ḳarası çoḳ nice ʿarż eyleyem
Ḳorḳaram küstāḫ ola çün söyleyem

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Bir kişi kim bir günāh itse rıżā virmeyeler
Daḫı anuñ meclisinde oturup durmayalar

Yā birisi işledi ol birisi bilmezmiş
Yā rıżā virmedin ol bile şerīk olmazmış

Ve ḳāle'n-nebī ʿaleyhi's-selām[23]

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Bir kişi kim bir günāh itse ulu
Kāfir olmaz bil anı iy baḫtulu

Ol ḫaṭā ḳıldı ḫiṭāb olur aña
Ol günāh içün ʿiḳāb olur aña

7a

Kimse bilmez Ḥaḳ nice luṭf işleye
Dilerise yazuġın bağışlaya

Daḫı bir kāfir ki iḥsān eyleye[24]
Çünki aʿmāl itmedi Ḳur'ānıla

Ol Müsülmān olmaya iḥsānıla
Aç ṭoyurup daḫı ḳurbān eyleye

---

[21] Mânâ gereği B.6a.148'den alınmıştır; kelime, A'da: "eyle" şeklinde.
[22] Vezne fazla gelen hece parantez içinde verilmiştir; kelime B.6a.148'de "eyle" şeklinde.
[23] "Peygamber (a.s.) söyledi" mânâsına Arapça ibâre.
[24] Bu kısımda müstensih hatasından kaynaklanması muhtemel bir hata yapılmış. 149. ve 150. beyitlerin mısraları birbirine karıştırılmış.Kafiye de bu duruma delalet etmektedir.

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Eyülerile bir kişi muṣāḥib olsa ol dāyim
Ḥaşrede anlaruñla ol bile ḳopup ola ḳāyim

Ve ger fısḳ u fücūr ehlin severse bir eyü ṣālih
Olur aʿmāli hep bāṭıl o ṣāliḥlıḳ olur ṭāliḥ

Ve ḳāle'n-nebī ʿaleyhi's-selām[25]

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Bir kişi aṣḥāba ṭaʿn eylemeye
Sūʾ-i żan idüp aña söylemeye

Yaʿnī anlardan işite bir zelel
Anlara ḳaṣd itmeyeler hīç ḫalel

155 Ḥaḳ Taʿālā anlara luṭf işledi
Eksigin[i][26] anlaruñ bağışladı

Muṣṭafāyı sevdigiçün anlara
Virdi Firdevs uçmağını anlara

Ve ḳāle'n-nebī ṣalallahu ʿaleyhi ve'sellem bi ḫaberin aḫar[27]

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Her kimüñ evinde yazlu bir varaḳ Ḳur'ān ola
Rūz-ı maḥşerde anuñ ol derdine dermān ola

Yaʿnī bir evde ki muṣḥaf ola iʿzāz ideler
Ḥażret-i Ḥaḳḳa anı maḥşerde ibrāz ideler

7b

Beñzer ol kişi[ye][28] kim ola elinde ḥücceti
Varacaḳ ḳāḍī öñinde biter anuñ ḥāceti

160 Şāhid isterlerse mażmūnına yā n'itmek gerek
Şāhid-i Ḳur'ān oḳuyup yāḫūḍ oḳutmaḳ gerek

---

[25] "Peygamber (a.s.) söyledi" mânâsına Arapça ibâre.
[26] Vezin gereği, eksik olan hece B.6b.162'den tamamlanmıştır.
[27] "Peygamber (a.s.) diğer bir Hadîste söyledi" mânâsına Arapça ibâre.
[28] Vezin gereği, eksik olan hece B.6b.166'den tamamlanmıştır.

Her kimüñ evinde kim āyāt-ı Ḳur'ān oḳuna
Yedi ḳat gökden yuḳarı nūr-ı ʿarşa doḳuna

Göricek nūr-ı melāyik diyeler ḳandan gelür
Diyeler Ḳur'ān oḳınur yirde nūr andan gelür

Bileler kim nūr olan evler Müsülmān evidür
Diyeler kim işbu evler ehl-i īmān evidür

Ve fi'l-hadīṣi'ş-şerīf[29]

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fa'ûlün

Bulardan artuġı bidʿat dimişler
Ṣaḥābe hīç anı işlememişler

Ki yaʿnī bir kişi bir iş diride
Anı işlememiş hīç āferīde

Ne Peyġāmber işidür ne ṣaḥābe
Anı işlemeyen girür ṣavāba

Ne ḳarn-ı evvel itmişdür ne ṣānī
Hemān bidʿat ḳabīlinden bil anı

Ve fī-naḳli'l-ḥadīṣ[30]

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Ehl-i bidʿatdan ıraḳ olmaḳda sünnetden-durur
Sünnet ehline yaḳīn olmaḳ ʿibādetden-durur

Ehl-i bidʿatla oturma saña renci bulaşur
Nitekim uyur gibidür yaʿnī bidʿat ulaşur

8a

Bidʿat ehlini göricek ḥalḳa baḳmayalar
İşledügin işleyüp her fiʿline aḳmayalar

Ehl-i bidʿat bir yola gitse aña gitmeyeler
Hürmet-i ʿizzet taṣadduḳ anlara itmeyeler

[29] "Hadîs-i şerîf içinde" mânâsına Arapça ibâre.
[30] "Hadîs içinde nakledilir" mânâsına Arapça ibâre.

ÜÇÜNCİ BĀB

ʿİLMÜÑ FAŻLIN BEYĀN İDER

Girü ḳalan ʿilm içinde ʿilm-ü dīn eşref-durur
Cümle ʿālem arasında bu kelām aʿref-durur

Hadd-i gāyet yoḳ kim anuñ fażlını taḳrīr idem
Hīç nihāyet yoḳ kim anuñ vaṣfını tavṣīf idem

Hīç şebīhi yoḳ-durur kim anı teşbīh ideler
Hīç naẓīri yoḳ-durur kim anı tercīḥ ideler

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Giri ḳalan kelam üzre şorarsañ fażl-ı Ḳur'ānı
Ḫudānuñ fażlı gibidür ḳul üzre şöyle bil anı

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Fażlını ʿālemlerüñ ol Ḥaḳ Resūli söylemiş
Şirʿatü'l-islām içinde şöyle taḳrīr eylemiş

ʿĀlimüñ fażlın şorana ʿāmil murād üstine
Deñ[31] benüm fażlum gibidür ümmet-i ferd üstine

Şeytān üzre ne ḳadardur bir faḳīhüñ ḳuvveti
Şöyle bil kim elf-i ʿābidden eşeddür[32] heybeti

Ceng içinde iy bir-āẕar[33] hem silāḥı çoḳ olan
Şöyle bil kim bir degüldür anuñıla yoġ olan

Her ʿibādātuñ ulusı ʿilme ḥürmetdür dimiş
Hem ʿarabiyyet oḳumaḳ daḫı sünnetdür dimiş

Ve fī-beyāni'l-ḥadīṯ[34]

---

[31] Vezin gereği B.7b.184'ten alınmıştır; kelime, A'da : "diyüñ" şeklinde.
[32] Mânâ gereği B.7b.185'ten alınmıştır; kelime, A'da : "işidür" şeklinde.
[33] A'da : "bür-āzar"
[34] "Hadîs içinde beyan edilir" mânâsına Arapça ibâre.

8b

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Kişinüñ ʿilmi çoḳ olsa daḫı ol deñlü aʿmāli
Yarın Dergāh-ı Āʿlāda bulur ol Cennet-i ʿĀlī

Kişinüñ ʿilmi olmasa ʿamel çoġ olsa iy ʿāḳıl
Ṣevābı az olur anuñ ʿilimden olmañuz ġāfil

ʿAmel ʿilmile olıcaḳ ḳabūl eyler anı Allāh
ʿİlimsüz olan aʿmāle suʾāl eyler Ġanī-Allāh

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

İy faḳīh az ola ger ʿilmüñden aʿmālüñ senüñ
Hīç bilür misin ḳıyāmetde n'ola ḥālüñ senüñ

185 Az ʿamel kim ʿilmile anuñ sevābı çoġ olur
Çok ʿamelden kim anuñ içinde ʿilmi yoġ olur

Ve fi'l-ḥadīṣi'ş-şerīf[35]

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Kişinüñ ʿilmi çoġ olsa ʿamel az olsa iy ʿālim
ʿAẕābı var durur anuñ da olur ol nefsine ẓālim

ʿAmelden zāyidi ʿilmüñ ḥisāb olur n'ola ḥālüñ
Zekāt isterler andan-da nite kim çoḳ ola māluñ

Niṣāba yeticek māluñ zekātıçun ḥisāb var
Zekātı çıḳmayan māluñ bil iy ḥoca ʿaẕābı var

Zekātı ol-durur ʿilmüñ oḳuna diñleye iller
İşitmedüñ-mi vaʿiẓden ki yanmaz oḳuyan diller

DÖRDÜNCİ BĀB

TAʿLĪMÜÑ VE TAʿALLÜMÜÑ FAẒLIN BİLDÜRÜR

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

---

[35] "Hadîs-i şerîf içinde " mânâsına Arapça ibâre.

Ḥaḳ rıżāsın gözedüben her kişi Ḳur'ān oḳur
Anı cennet bağına her dāyimā Sübḥān oḳur

Ḳur'ān Allāhun ipidür anı dutsa bir kişi
Ol ḫaṭāya uġramaz dāyim ṣevāb olur işi

9a

Ne ḳadar ʿāyet varısa Ḳur'ān içre iy ġanī
Cennet içinde derecāt ol ḳadardur bil anı

Ol ḳadar ʿāyet oḳuyan cennete varsa gerek
Cennet içinde varup ol menzile irse gerek

Ve fī-naḳli'l-ḥadīṣ[36]

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Bir kişi Ḳur'āna taʿẓīm eyleye
Bilmeyene daḫı taʿlīm eyleye

Oḳuduġı ʿilmine ḥürmet ḳıla
Ḥaḳ Taʿālādan anı raḥmet bile

Diñle imdi aña Ḳur'ān neyleye
Rūz-ı maḥşerde şefāʿat eyleye

Bir kişi Ḳur'ān oḳuyup dutmaya
Oḳuyana daḫı ʿizzet itmeye

Anlaruñ buyuruġını dutmaya
Yaʿnī anlaruñ[37] sözini işitmeye

İşidüp aña ḳulaġı urmaya
İstimāʿından ṣafālar sürmeye

Otura aña yüzi döndürmeye
Kendüzine anı niʿmet görmeye

Yār-ı yā içün ola anuñ işi
Ḥaḳ rıżāsıçun oḳumaya kişi

[36] "Hadîs içinde nakledilir" mânâsına Arapça ibâre.
[37] A'da olmayan bu kelime vezin ve mânâ gereği B.8a.205'ten alınmıştır.

Diñle imdi ʿāḳıbet Ḳur'ān n'ide
Yidüben anı ṭamuya ilede

Bir kişi Ḳur'ān oḳuyup unuda
Ḥaḳ Taʿālā anı daḫı unuda

9b

Ḳur'ān oḳuyup unutsa bir kişi
Ḥaḳ ḳatında ebter olur her işi

Oḳuyup unutmaġıl iy baḫtulu
Dünyede yoḳdur günāh andan ulu

Unudup dutmasa ḥükmin iy püser[38]
Ḥaşr olıcaḳ yine gözsüz ḳopısar

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Eger genciken iy ʿaḳıl oḳusa her ki Ḳur'ānı
Biter Ḳur'ānıla anuñ etile ḳanıla cānı

Yigitlikde oḳuyanlar unutmaz ʿilm-ü Ḳur'ānı
Sirişt olur dimāġında bile hem etile cānı

Ve fī-naḳli'l-ḥadīṯ[39]

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Dīn yolunda bildügini söylegil
Bilmeyene daḫı taʿlīm eylegil

Ḥaḳ yolına bir muʿallim otura
Yolda azmışları yola getüre

Dīn yolını yaʿnī taʿlīm eyleye
Tañrı buyruġı neyise söyleye

Şirʿat içinde dimiş anı ʿayān
Bu cihān içre ne kim var ins ü cān

Ḥaḳ yolına ḫayr ṭāʿat ideler
Ḥaşr olıcaḳ hep ʿibādet ideler

---

[38] A'da: "piser" şeklinde.
[39] "Hadîs içinde nakledilir" mânâsına Arapça ibâre.

Ol muʿallim ḫayrı deñli olmaya
Cümlesi anuñ ṣevābı bulmaya

Ve naḳl fi'l-ḥadīṣ[40]

10a

Bir muʿallim bilmeyeni bildüre
Ḳalbine hem ʿilm-ü Ḳur'ān ṭoldura

Ḳulı gibidür hemān ṣatsun anı
Dilerise yā azād itsün anı

Ḳābil ise ʿilmi taʿlīm eyleye
Sāmiʿuñ fehmine göre söyleye

Fehmi az olanlaruñ az söyleye
Olmaya nefret ide terk eyleye

Cāhile ruḫṣat kelāmın dimeye
Ḥaḳ Taʿālā ṭāʿatinden ḳılmaya

Bir ʿamel kimseye teʿṣīr itmeye[41]
Daḫı çoḳ ide anı terk itmeye

Āḫir anda fāyide olsa gerek
Ol ʿamelden çoḳ ʿivaż bulsa gerek

Evvelā kendi ḫoş aʿmāl eyleye
Daḫı işleñ diyü ḫalḳa söyleye

İtmeye taʿlīm rızḳ-ı cāhıçun
Niyyeti ancaḳ ola Allāh içün

Almaya hīç kimseden māl ü menāl
Ḥaḳ Taʿālā viriser aña nevāl

BEŞİNCİ BĀB

ḲUR'ĀN OḲUMAĞUÑ SÜNNETLERİN BİLDÜRÜR

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

---

[40] "Hadîs içinde nakledilir" mânâsına Arapça ibâre.

[41] Vezin gereği B.8b.228'den alınmıştır; kelime A'da : "eylemeye" şeklinde.

Ehl-i ʿilmüñ beñzi ṣarı gözleri yaşlu gerek
Ḥaḳ Taʿālā ḳorḳusından yüregi başlu gerek

Nefsi ölmiş ḳalbi yanmış cānı uyanmış ola
Ḳur'ān āvāzı işidicek tüyi örce gele

10b

Hem aruḳ ola teni dāyim ḫuşūʿ ola işi
Giceler ḳāyim olup virdin oḳur ʿālim kişi

Evvelinde oḳurıdı virdini leylüñ Ḥasan
Āḫirinde oḳurıdı gicenüñ virdin Ḥüseyn

Ḫalḳa eylük eyleyeler ḥüsnile vü ḫulḳa
Söyleşüp dünyā içün and içmeyeler ḫalḳa

Başların aşaġa dutup doġrı yola gideler
Bunları ḫalḳ göricek iʿzāz-ı ikrām ideler

Zīneti sevmeyeler hīç ebrīşüm[42] geymeyeler
Arpa buġday dimeye yiyecek az yiyeler

Ḫalḳ içinde ḳatı taḫfīf itmeye dir kendüyi
Çekişüp cāhillere beñzetmeye dir kendüyi

Ḫalḳ feraḥ olsa bular gülmeye çoḳ aġlaya dir
Ṣāyim olup dāyimā göñli Ḥaḳḳa[43] baġlaya dir

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Eger ʿilm ehline cāhil ḳaḳırsa ḳaḳımaḳ olmaz
Ḳaḳımaḳ ile iy ḥoca bilürsin oḳumaḳ olmaz

Ve fi'l-ḥadīṣi'ş-şerīf[44]

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Sünnet oldur ezber ide günde beş āyet kişi
Hem bileler bundan öñ buyımış aṣḥābuñ işi

---

[42] Vezin gereği uzun ünlüsü yer ve şekil değiştirmiş: "ebrişīm"
[43] Vezin gereği yazmada "Ḥaḳa" şeklinde yazılan kelime, metne düzeltilerek alınmıştır.
[44] "Hadîs-i şerîf içinde" mânâsına Arapça ibâre.

Ḥaḳ Taʿālā göndüricek Muṣṭafāya Ḳur'ānı
Beş āyet endürürmiş Cebreyil gökden anı

Ve fi'l-ḥadīṣi'ş-şerīf[45]

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Ḥaḳ Resūli dünyādan naḳl idicek
Yaʿnī ol dār-ı beḳāya gidicek

11a

Hep ṣaḥābe bir araya geldiler
Yigirmi biñ ehl-i Ḳur'ān buldılar

Yoġıdı bir kişi Ḳur'ān bilmemiş
Altı kişi daḫı ezber ḳılmamış

240 Bir kişi kim Ḳur'ānı ezberleye
Daḫı Ḳur'ān ile aʿmāl eyleye

Bunuñıla geliñüz ola ḥisāb
Kāfir ise daḫı az ola ġaẕab

Ve fi'l-ḥadīṣi'l-ḥabīb[46]

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Velī ezber oḳumaḳdan yüzi yüzinden evlādur
Ki zīrā[47] ḫaṭṭı var gözüñ anuñ(ı)çun[48] muṣḥaf aʿlādur

Yazuya baḳup oḳumaḳ ṣevābı anuñ aʿẓamdur zīra
Daḫı efḍal ʿibādetdür anuñ(ı)çun[49] muṣḥaf ekremdür

Gözüñ göñül dilüñ oġul bile oḳursa Ḳur'ānı
Dirile ḳabr içinde atanuñ ananuñ cānı

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

---

[45] "Hadîs-i şerîf içinde" mânâsına Arapça ibâre.
[46] "Peygamberin hadîsinde" mânâsına Arapça ibâre.
[47] A'da, bu beyitin dışında geçen bütün "zīrā" kelimeleri vezin gereği "zīra" şeklinde yazılmış.
[48] Vezne fazla gelen hece parantez içinde verilmiştir; kelime, C.11b.247'de : "anuñçun" şeklinde.
[49] Vezne fazla gelen hece parantez içinde verilmiştir; kelime, C.11b.248'de : "anuñçun" şeklinde.

Gökçek elfāẓıla yegdür oḳuyıcaḳ muṣḥafı
ʿİzzet idüp bir yüce yerde ḳoyalar muṣḥafı

Meclis-i maḥfilde pes Ḳur'ānı kimler oḳuya
Her kimüñ āvāzı datlu ola anlar oḳuya

Diñleyenler daḫı ẕevḳıyla ṣafālar[50] bulalar
Añlayanlar daḫı şevḳıyla vefālar[51] bulalar

Oḳuduġından murādı ḥasbete'n-li'llāh ola
Diñleyen kişi gerek kim ol nūru'llāh ola

Ger murādı bu degülse oḳumayalar anı
ʿİzzeti olmaduġı yerde ḳomayalar anı

11b

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Sünnet oldur kim ṭahāretlü ola
Oḳuriken yaʿnī āb-destlü ola

Ḥaḳ Taʿālāya taʿavvūẕ söyleye
Daḫı bismi'llāh ile feṭḥ eyleye

Her işini sünnet üzre eyleye
Kim anı bismi'llāh ile başlaya

Dayanup yatup oḳumaya dura
Yüzüni ḳıbleye dutup otura

Ne ḳatı alçaḳ oḳuya ne yüce
Orta menzilde oḳuya iy ḥoca

Ḥaḳ Taʿālā gör nice luṭf işlemiş
Ḳullarına bu kelāmı söylemiş

قَولُهُ تَعالَىَ [53] وَلاَ تَجْهَرْ بِصَلاتِكَ وَلا تُخَافِتْ بِهَا [52]

[50] Vezin gereği B.9b.255'ten alınmıştır; A'da : "ẕevḳ u ṣafālar " şeklinde.
[51] Vezin gereği B.9b.255'ten alınmıştır; A'da : "şevḳ u ṣafā" şeklinde
[52] İsrâ 17/110.
[53] "Allahu taala buyuruyor ki" mânâsına Arapça ibâre.

Aḥsen-i ṣavtıla tezyīn ideler
Daḥı elfāẓını tebyīn ideler

Evmegile ḳatı tīz oḳumaya
Aṭlayuban arada ḥarf ḳomaya

Ḳaṣr idüben ḥarfini eksitmeye
Yā āvāz idüp ḥarf ziyāde itmeye

Maḫrecini yerlü yerine ḳoya
Hem daḫı elfāẓ üzere oḳuya

Āyet āyet anı tertīl eyleye
Ayrı ayrı yaʿnī rūşen eyleye

Ḥaḳ kelāmından hem anı eyleye dir
Oḳuyup Ḳur'ānı tertīl eyle dir[54]

12a

قَولُهُ تَعالَىٰ [56] وَرَتِّلِ الْقُرْاٰنَ تَرْتِيلاً [55]

Bu sözi Ümm-i Seleme söylemiş
Ḥaḳ Resūlinden rivāyet eylemiş

Ḥarf-be-ḥarf oḳurmış ol āyeti
Her bir āyetüñ dururmış ġāyeti

Hem Kelāmu'llāhı iʿrāb ideler
Ol ṣaḥābe yollarına gideler

Hem bir āyetde durup vaḳf eyleye
Her kelāmı yaʿnī rūşen söyleye

Her kelāmuñ arasın ayıralar
İki āyet arasında duralar

[54] Vezin gereği mısraın tamamı C.12b.265'ten alınmıştır; mısra, A'da : "Oḳuyup Ḳur'ān tertīl eyleye dir" şeklinde.
[55] Müzzemmil 73/04.
[56] "Allahu taala buyuruyor ki" mânâsına Arapça ibâre.

Yaʿnī tīz tīz oḳumayalar anı
Oḳuyup mübhem ḳomayalar anı

Ve fi'l-ḥadīṣi'l-mübārek[57]

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Kelāmu'llāh oḳuyana nice dürlü ṣevāb olur
Velī muʿreb oḳumayan o bir ḥarfine on olur

Ki bir ḥarfine yigirmi olur muʿreb oḳuyanlar
Anuñ nıṣfın olur yaʿnī o muʿreb oḳumayanlar bāb

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Yedi ḳırātdan birisin iḫtiyār itmek gerek
İşbu ḳurrā sözidür sen-de işitmek gerek

Zīra dimişler ḳırāt yediden ḥāli degül
İşbu Peyġamber sözidür kimsenüñ fālı degül

Biri tefhīm biri terḳīḳ birisi telyīn imiş
Medd-i māle[58] ḳaṣr-ı hemze işbular taʿyīn imiş

12b

Ve fi'l-ḥadīṣi'ş-şerīfi ebḳū fi'l-ḳur'āni ve inlem tebḳū fetebekev[59]

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Gāh oḳuya Ḳur'ānı gāh aġlaya
Gāh oḳudup ġayre kendü diñleye

Okuriken gāh tekrār anlaya
Gāh oḳuyup maʿnīsin fikr eyleye

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

---

[57] "Mübarek hadîste" mânâsına Arapça ibâre.
[58] Vezin gereği "medd-i māle" yazılmış; "medd-i imāle" şeklinde yazılmalıydı.
[59] "Hadiste, Kur'an okurken ağlayın, ağlamazsanız ağlatılırsınız (ibaresi) vardır" mânâsına Arapça ibâre.

Maʿnisin fikr iderek her ki bir āyet oḳuya
Bir kişi fikr itmedin ḫatm-i nihāyet oḳuya

Oḳuyup fikr itmeyenüñ fāydası olmaz imiş
Ol bir āyet oḳuyan deñlü ṣevāb bulmaz imiş

Ve fi'l-ḥadīṯi'ş-şerīf[60]

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Varıdı aṣḥābuñ evvel bir işi
Günde on āyet oḳurdı her kişi

Her biri on āyet oḳurlarıdı
Maʿnisile ʿāmil olurlarıdı

Ve fi'l-ḥadīṯi'ş-şerīf[61]

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Allāh adı gelse Ḳur'ānda aña tespīḥ ide
Pes anuñ ismi uludur hem anı tercīḥ ide

Āyet[-i] [62] raḥmet gelürse Raḥmetu'llāh dileye
Ger ʿaẕāb āyeti gelse pes taʿavvūẕ eyleye

Ve fi'l-ḥadīṯi'n-nebī[63]

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Ḳırḳ gicede ḫatm ideler Ḳur'ānı
Hem ṣaḥābe eyle idermiş anı

13a

Baʿżılar bir ayda oḳurlarımış
Baʿżılar her cumʿa[64] ḫatm eyler imiş[65]

---

[60] "Hadîs-i şerîf içinde" mânâsına Arapça ibâre.
[61] "Hadîs-i şerîf içinde" mânâsına Arapça ibâre.
[62] Vezin gereği, eksik olan hece B.10b.287'den tamamlanmıştır.
[63] "Peygamberin (a.s.) Hadîsinde" mânâsına Arapça ibâre.
[64] A'da : "cumʿā" şeklinde.
[65] Vezin gereği B.110b.289'dan alınmıştır; kelime, A'da : "iderlerimiş" şeklinde.

Baʿżılar bir haftada ḫatm itdiler
Üç günüden aşaġa nehy itdiler[66]

Yaʿnī üç günden tīz oḳumayalar
Ḫatm ide başlayup ḳomayalar

Yılda bir ḫatme idermiş Muṣṭafā
Feyż olunur imiş ol Bā-ṣafā

Ḫatm idicek hem duʿāsın ḳılalar
Müstecāb olur duʿāsın bileler

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Bir kişi ḫatm duʿāsın oḳunurken buluna
Ḳısmet iderken irişdi ol ġanīmet mālına

Fātiḥaya irişenlerüñ neye beñzer işi
Beñzer ol ġāzīye kim fetḥe irişdi ol kişi

Ol ġanīmet mālınuñ ger bildügise ḳıṣṣasın
Bu duʿāya irişenler ḥāżır olur ḫıṣṣasın

ALTINCI BĀB

ḲUR'ĀNDA Rİʿ ĀYETİ MÜSTAḤAḲ OLANLARI BİLDÜRÜR

Müsteḥabdur cehrile oḳuya bu üç āyeti
Ṣavtını refʿ eyleyüben oḳuyalar ki ḳatı

اَفَاَمِنَ اَهْلُ الْقُرٰى اَنْ يَاْتِيَهُمْ بَاْسُنَا بَيَاتًا وَهُمْ نَآئِمُونَ [67] وَقَالُوا

اتَّخَذَ اللّٰهُ وَلَدًا سُبْحَانَهُ بَلْ لَهُ مَافِى السَّمٰوَاتِ وَالاَرْضِ كُلٌّ لَه

قَانِتُونَ [68] وَمَا يَنْبَغِى لِلرَّحْمٰنِ اَنْ يَتَّخِذَ وَلَدًا * اِنْ كُلُّ مَنْ فِى

[66] Vezin gereği mısraın tamamı C.12b.265'ten alınmıştır; mısra, A'da : "Üç günden aşaġasın nehy itdiler" şeklinde.
[67] A'râf 07/97.
[68] Bakara 02/116.

السَّمٰوَات وَالاَرْضِ اِلآ اٰتِى الرَّحْمٰنِ عَبْدًا[69]

13b

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Bu āyet içre iy mü'min buyurmışdur işit Allāh
Oḳuyup diñleyen kişi diyeler āmennā-bi'llāh

فَبِاَىِّ حَدِيثٍ بَعْدَهُ يُؤْمِنُونَ[70]

Fa'ûlün Fa'ûlün Fa'ûlün Fa'ûl

Rivāyetdür ʿAliden işbu işit[71]
İşidüp anuñ gibi sen-de iş it

Oḳuduḳda bu āyeti bir kez ol
Belā ente yā Rabb[72] dimiş üç kez ol

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

اَفَرَاَيْتُمْ مَاتُمْنُون * ءَاَنْتُمْ تَخْلُقُونَهٗٓ اَمْ نَحْنُ الْخَالِقُونَ[74] بَلَىٰ يَارَبّ[73]

Ḥaḳ Taʿālā ol kişiye virmeye hergiz belā
Oḳuyup bu dört āyetde ṭurup[75] diye belā

اَمْ نَحْنُ الزّٰرِعُونَ بَلَىٰ اَمْ نَحْنُ الْمُنْزِلُونَ[76] بَلَى اَلَيْسَ ذٰلِكَ بِقَادِرٍعَلَىٰٓ اَنْ يُحْيِىَ الْمَوْتٰى بَلَىٰ[78] اَلَيْسَ اللّٰهُ بِاَحْكَمِ الْحَاكِمِين بَلَىٰ[77] وَاَنَا عَلٰى ذٰلِكُمْ مِنَ الشّٰاهِدِين[79]

---

[69] Meryem 19/92.- 93.
[70] A'râf 07/185.
[71] Vezin gereği mısraın tamamı B.11a.299'dan alınmıştır; mısra, A'da : "ʿAliden rivāyetdür işbunı işit" şeklinde.
[72] Bk. "Notlar"
[73] "Evet Yarabbi" mânâsına Arapça ibâre.
[74] Vâkıa 56/58.-59.
[75] A'da olmayan bu kelime vezin ve mânâ gereği B.11a.301'den alınmıştır.
[76] Vâkıa 56/64.,69.
[77] Tîn 95/8.
[78] Kıyâme 75/40.
[79] Enbiyâ 21/56.

Bir rivāyet daḫı uş İbn-i ʿÖmerden eylemiş
Ol bu āyetde belā diyüp oḳuyup aġlamış

اَلَمْ يَاْنِ لِلَّذِينَ اٰمَنُوٓا اَنْ تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ اللّٰه [80]

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Bir ḥadīṣ içinde bunı söylemiş
Ḥaḳ Resūlinden rivāyet eylemiş

Ḥalvetinde oḳumış bu āyeti
Āh idüp bir ṣāʿiḳa itmiş ḳatı

اِنَّ لَدَيْنَآ اَنْكَالا وَجَحِيمًا * وَطَعَامًا ذَا غُصَّةٍ وَعَذَابًا اَلِيمًا [81]

14a

Her ki bu üç sūreyi oḳuyalar
Ḳul dimedin yine tekrār diyeler

Oḳusan sen ḳul hüva'llāhu aḥad
Diyesin yine hüva'llāhu aḥad

Oḳı ḳul eʿūẕü birabbi'l-felāḳ[82]
Diyesin[83] eʿūẕü birabbi'l-felāḳ

Oḳı ḳul eʿūẕü birabbi'n-nās[84]
Yine di eʿūẕü birabbi'n-nās

Ve fi'l-ḥadīṣ[85]

Daḫı bilgil kim duʿā itse kişi
Ḳāl u ḳīl dimese yegdür işi

Ḳul diyicek ol duʿā olmaz Ḥaḳḳa[86]
Emr olur Ḥaḳ cānibinden muṭlaḳa

---

[80] Hadîd 57/16.
[81] Müzzemmil 73/12.-13.
[82] Bk. "Notlar"
[83] Bu kelimeden sonra vezne fazla gelen "yine " bulunmaktadır.
[84] Bk. "Notlar"
[85] "Hadîs içinde" mânâsına Arapça ibâre.
[86] Vezin gereği yazmada "Ḥaḳa" şeklinde yazılan kelime, metne düzeltilerek alınmıştır.

Ḳāle dirseñ bir ḥikāyet gibidür
Cānib-i Ḥaḳdan rivāyet gibidür

وَقُلْ رَبِّ اَنْزِلْنِى مُنْزَلا مُبَارَكًا وَاَنْتَ خَيْرُ الْمُنْزِلِين [87]

305 gibi قَالُوٓا اِنَّا لِلّٰهِ وَاِنَّآ اِلَيْهِ رَاجِعُون [88] ve

gibi قُلِ اللّٰهُمَّ مَالِكَ الْمُلْكِ [89] ve

diye اللّٰهُمَّ مَالِكَ الْمُلْكِ [90]

Ḳul dimiş emr itmiş Allāh ḳulına
Sen-de ḳulsun ḳulluġına bulına

Ḳul dime sen ḳulluḳ eyle iy kişi
Ḳul olanuñ ḳulluḳ itmekdür işi

14b

YEDİNCİ BĀB

MUṢḤAF YAZMAĠUÑ SÜNNETLERİN VE EDEPLERİN BİLDÜRÜR

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Ḳatı ince yazu ile yazmayalar muṣḥafı
Ḳatı küçük ḳıṭ' a üzre düzmeyeler muṣḥafı

Ḥarfini ignede ufaḳ itmeyeler hem anuñ
Birbirin[e][91] saṭırın ṣıḳ dutmayalar hem anuñ

310 İri ḫaṭṭıla yazup ḥarfin ri' āyet ideler
Vaṣfını büyük idüp Kur'ānı ṭa' ẓīm ideler[92]

---

[87] Mü'minûn 23/29.
[88] Bakara 02/156.
[89] Âl-i İmrân 03/26.
[90] Âl-i İmrân 03/26.
[91] Vezin gereği, eksik olan hece B.12a.316'dan tamamlanmıştır.
[92] Vezin gereği mısraın tamamı B.12a.317'den alınmıştır; mısra, A'da : "Vaṣfını büyük idüp ṭa' ẓīm ġāyet ideler" şeklinde.

Ve fi'r-rivāyet[93]

Fa'ûlün Fa'ûlün Fa'ûlün Fa'ûl

Yine diñle bir söz ḥikāyet ider
ʿÖmer Ḥażretinden rivāyet ider

Ki bir muṣḥaf almış eline bir er
ʿÖmer anı görür nedür dir ṣorar

Kelām-ı Ḳadīmi meger yazmış ol
Kiçi ḳıṭʿa üzre anı düzmiş ol

Aña ṭurre urup ʿitāb eylemiş
Anı yazduġıçun ḫiṭāb eylemiş

315 Ulu duranuñ ḳadri ulu gerek
Ulu olanuñ[94] vaṣfı ulu gerek

Ululañ anı kim ulu olasın
Hem ol pādişāhuñ ḳulı olasın

Ve fi'r-rivāyet[95]

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Altun ile gümiş ile yazmayalar Ḳur'ānı
Zīra ġaṣbıla alurlar yā uġurlarlar anı

15a

Ḥaḳ kelāmından ziyāde ḳatmayalar muṣḥafa
Yaʿnī andan ġayrı söz ḫalṭ itmeyeler muṣḥafa

ʿAşer āyet yazmasını baʿżılar nehy eylemiş
Ḥāşa yazmaḳ muṣḥaf içinde diyüben söylemiş

320 Evde naḳş içün Kelāmu'llāh yazmaġa daḫı
Tükrügile Allāh adın yazmayalar iy aḫi

---

[93] "Rivayettir" mânâsına Arapça ibâre.
[94] Vezin gereği B.12a.322'den alınmıştır; kelime, A'da : "ulūnuñ" şeklinde.
[95] "Rivayettir" mânâsına Arapça ibâre.

Muṣḥafuñ durduġı yire taʿẓīm daḫı ideler
Ol daḫı mescid gibidür ḳanda taʿlīm ideler

Her ki bismi'llāhi gökçek ḫaṭṭıla taḥrīr ide
Levh-i maḥfūẓ anuñ ismin tasṭīr ide

Yaʿnī taʿẓīm ide anı ġayrı esmādan seçe
Ḥaḳ anı yarlıġayup cümle günāhından geçe

Allāh adı yazılu olan ḳaġıdı refʿ eyleye
Vālideyninüñ ʿaẕābını Ḫudā defʿ eyleye[96]

Göreler bir muṣḥafı kim eskiyüp bozulmış ol(a)[97]
Yazusı oḳunmaz olmış her ʿamelden ḳalmış ol(a)[98]

Anı bir pāk bez içinde dişürüp ḳoyalar
İledüp bir pāk yire anı göme ḳoyalar

SEKİZİNCİ BĀB

ṬAHĀRETÜÑ SÜNNETLERİN BİLDÜRÜR

Sünnet oldur kim kişi dāyim ṭahāretle ola
Hem namāz vaḳtı olıcaḳ bir daḫı āb-dest ala

Hem ʿibādetüñ başı ol ṭahāretdür dimiş
Kişi āb-desti ola ʿayn-ı ʿibādetdür dimiş

Evliyānuñ enbiyānuñ aṣfiyānuñ yolıdur
Hem namāz ḳapusınuñ kilidinüñ dilidür

15b

Bil ṭahāretle olan iki cihānda arıdur
Hem bedenden yur günāhı pāk eyler arıdur[99]

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Daḫı āb-dest almış olsa bir kişi
Olsa āb-desti variken ol kişi

---

[96] Vezin gereği mısraın tamamı B.12a.331'den alınmıştır; mısra, A'da : "Vālidinüñ ʿaẕābını Ḫudā defʿ eyleye" şeklinde.
[97] Vezne fazla gelen hece parantez içinde verilmiştir; kelime, B.12b.332'de: "ol" şeklinde.
[98] Vezne fazla gelen hece parantez içinde verilmiştir; kelime, B.12b.332'de: "ol" şeklinde.
[99] Vezin gereği mısraın tamamı B.12b.337'den alınmıştır; mısra, A'da : "Hem bedende yüregüñde günāhı pāk eyler arıdur" şeklinde.

Ol kişi muṭlaḳ şehīd ola dimiş
Hem ṣevābın anlaruñ bula dimiş

Bir kişi diler ṭahāret ide ol
Yaʿnī diler[100] sünnet üzre gide ol

Diye bismi'llāh yerine ṭura
Çıḳara üst ṭonunı ḳoya yere

Varmadın daḫı ṭahāret yirine
Evvelā vara ḫalāya arına

Ḥaḳ Taʿālāya taʿavvūẕ ide dir
Varısa şeyṭān ṭaġılup gide dir

Vara bir ḫalvet-mekāna otura
Ṣaġ ayaġıla yere bir kez ura

Anuñıçun anı eyle ide dir
Canavarcuḳlar varısa gide dir

Ve fi'l-ḥadīṣ[101]

Allāh adı varısa ger yazulu
Yā ḥamā'il yā yüzüñde ḳazulu

Çıḳarup anları ṭaşra ḳoyalar
Sünnet işleyen bu söze uyalar

Şu dökerken ayaḳ üzre ṭurmaya
Hem daḫı ʿuryān olup oturmaya

B 12b

(348) [Baḳmaya hīç fercine hem bevline
Tābiʿ ola bu kitābuñ ḳavline

B 13a

(349) Baḳmaya dir hem daḫı ṣola saġa
Altını ṣol eli birle ṣaġa

---

[100] Vezin gereği kelime B.12b.340'tan alınmıştır; kelime, A'da : "dir " şeklinde.
[101] "Hadîs içinde" mânâsına Arapça ibâre.

(350) Hem ḫalāya varıcaḳ unutmaya
Altını ṣaġ elile ṭutmaya

(351) Ṣu dökerken hem daḫı açılmaya
Ki ḥaẕer ide sidük ṣaçılmaya

(352) Ki ṣaḳın oturmaġıl yol üstüne
Ṣaġ ayaġuñ dik otur ṣol üstüne

(353) Yüksek olmaya yeri alçaḳ ola
Ḳatı olmaya daḫı yumşaḳ ola

(354) Hīç kimesne yolına tükürmeye
Hem daḫı sümkürmeye üfürmeye

(355) Kimsenüñ ḳapusına oturmaġıl
Daḫı yeşil çimen üzre varmaġıl

(356) Daḫı ṣol aġaç ki yemiş bitürür
Daḫı ṣol gölge ki ādem oturur

(357) Hem daḫı aḳar ṣuya ṭurur ṣuya
Daḫı ṣol toḫmı ekilmiş tarlaya

(358) Daḫı delük üstüne oturmaġıl
Hem daḫı ḳabr üzerine varmaġıl

(359) Daḫı ṣol yirde ki āb-dest alalar
Daḫı ṣol yirde ki secde ḳılalar

(360) Daḫı mescid yöresine varmaya
Ḥācet içün aña da oturmaya

(361) Ḳatı yüksek yirde oturmaya
Baḳıcak kimse anı görmeye

(362) Bevl bāḳīden ferāġat itmeye
Ya‘nī tīz çıḳup ḫalādan gitmeye

(363) Hem ḫalāda çoḳ oturmaya ḳatı
Andan olur dir bevāsīr[102] zaḥmeti

[102] A'da : "bevāṣir" şeklinde.

(364) Yuya fercin şuyı varısa bile
Şu yoġısa ṭaşıla uçkur sile

(365) Silmeye şaḳsı ile kemük ile
Daḫı eti yenilen kemük ile

(366) Kömürile daḫı silmeye dimiş
Daḫı şol ot anı ḥayvān yirimiş

(367) Fāriġ olıcaḳ duʿālar eyleye
Ḥaḳḳa ḥamdıla ṣenālar eyleye

B 13b

(368) Çıḳıcaḳ tenaḥnuḥ ide öksüre
Hem şol elin yuya ṭopraġa süre

(369) Çıḳup andan bir yüce yirde vara
Yönüni ḳıbleye dönüp otura

(370) Allāh adın ẕikr idüben başlaya
Her bir aʿżāda duʿālar eyleye [103]

(371) Varısa misvākı istiʿmāl ide
Yāḫūd iki barmaġıla iy dede

(372) Birisi baş barmaġıdur diñlegil
Hem şehādet parmaġıdur anlagil][104]

16a

Daḫı uyḳudan uyansa gör n'ide
Anda da misvākuñ istiʿmāl ide

Müsteḥabdur ṣaġ yanından yuyalar
Şu dökerken üçer üçer ḳoyalar

Kimse yardumıla āb-dest almaya
ʿAvratını örte hem açılmaya

Suyı çoḳ çoḳ döküp isrāf itmeye
Vesvese şeyṭāndur ol unutmaya

[103] Bu kelimeden sonra vezne fazla gelen "oḳuya" bulunmaktadır.
[104] A'da olmayan bu kısım, konu ve eserin bütünlenmesi amacıyla B nüshasından (vr. B.12b.348-B.13b.372) alınmıştır.

Ya‘nī müd ṣu ile āb-dest ala
Ġuṣl idicek dökdügi yir ṣaġ ola

Bile yuya dirsegin ṭopuḳların
Hem daḫı ḫilālleye parmaḳların

Ve fi'l-ḥadīṯ[105]

Hem ḫilāl ide ṣaḳalını daḫı
Hem ṭaraya yaş iken dir iy aḫi

Her ki āb-dest ala ṣaḳal ṭaraya
Hīç faḳīrlıḳ görmeye dir araya

Ḳaplayu mesḥ ide dir hem başına
Hem ḳulaġınuñ içine ṭaşına

Ve fi'l-ḥadīṯ[106]

Günde ḳızmış ṣudan āb-dest almaya
Hem daḫı tuç yā baḳır ḳap olmaya

Pes melāyik inmez imiş bunlara
Ḳoḳusı ḫoş gelmez imiş anlara

16b

Dört maḥalde bir kişi āb-dest ala
Müstecābdur her ki işlerse bile

Birisi uyḳudan uyanmış ola
Odda pişmiş yeyecek yemiş ola[107]

Ve fi'l-ḥadīṯ[108]

Ger ‘aḳabince ṭahāret ideler
Ḥaḳ Resūlinüñ yolına gideler

Hem örü ṭururken ol ṣudan geçe
Hem izārı üstine andan ṣaça

---

[105] "Hadîs içinde" mânâsına Arapça ibâre.
[106] "Hadîs içinde" mânâsına Arapça ibâre.
[107] Vezin gereği mısraın tamamı B.13b.385'ten alınmıştır; mısra, A'da : "Odada pişmiş yeycek yemiş ola" şeklinde.
[108] "Hadîs içinde" mânâsına Arapça ibâre.

Anuñıçun şu şaçar izārına
Vesvese şeyṭāndan ḳalb arına

Fāriġ olup ibriġin yire ḳoya
Göge baḳup bu duʿāyı oḳuya

سُبْحَانَكَ اَللّٰهُمَّ وَبِحَمْدِكَ اَشْهَدُ اَنْ لا اِلٰهَ اِلا اَنْتَ اَسْتَغْفِرُكَ وَاَتُوبُ اِلَيْكَ [109]

Üç maḥalde bir kişi kim ġusl ide
Sünnet ehlinüñ yolına ol gide

385 Bir ʿarefe iki bayram günleri
Ḫoş riʿāyet eyleyeler anları

Hem ḥicāmet yā Müsülmān olalar
Ġusl ideler müsteḥabdur bileler

ṬOḲUZUNCI BĀB

MESCİD YAPMAĠUÑ FAẒLIN VE EDEPLERİN BİLDÜRÜR

17a

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Mescid imiş Ḥaḳ ḳatında yerlerüñ sevgülüsi
Ḳıbleden yanı imiş hem daḫı andan ulusı

Çünki mescid yapduñ iy ʿāḳıl bu sözi diñlegil
Bir sarāy yapuldı cennetde senüñçün añlagil

Laʿl-i yāḳūtıla yapmışlardur[ur][110] dīvārını
Kimse görmemiş anuñ bināsın[ı][111] miʿmārını

---

[109] Hadîs, bk. E., s.37

[110] Vezin gereği, eksik olan hece D.14b.389'dan tamamlanmıştır.

[111] Bu mısra B, C ve D nüshalarında bulunmamaktadır. Eksik olan hece, vezin gereği tarafımızdan eklenmiştir.

Ṭoprağı laʿle degişmek oldı çün kāruñ [senüñ][112]
Aṣlludur şöyle bil iy ḫoca bāzāruñ senüñ[113]

Ben nice vaṣf eyleyem ḳābil ola taʿbīr aña
Zīnet idüp yazmayalar naḳşıla taṣvīr aña

Ḳatı muḥkem ideler yapusunı bünyādını
Yazsalar cāyiz durur Allāh Muḥammed adını

Mescidi yapan kişi dīvārların aġ eyleye
Mescidi pāk-i riyādan ḳalbini ṣaġ eyleye

Mescid içinde örümcek evüni arıdalar
Cumʿa günleri buḫūrıla ḳoḳular ideler

Mescide ṣuçlu kişiyi getürüp dögmeyeler
Mescid içinde ṭahāret ideni ögmeyeler

Mescidi ev idüp anda yatup oturmaya
Ehl-i ṣanʿat anda ṣanʿat işleyüp oturmaya

Mescidi yol idinüp andan geçüp gitmeyeler
Daḫı andan nesne alup eve iletmeyeler

Mescidi yapan kişi hem mescide gele dir
Vaḳtını fevt itmeye dāyim mülāzım ola dir

Mescidi yapan kişi ḥalı ḥaşır döşeyeler
İllā yerde ḳılmaġuñ çoḳdur ṣevābı bileler

17b

Mescidi yapan kişi yegdür ki kendi bekleye
Ol-da sünnetdür dimişler işbu sözi añlaya

ONUNCI BĀB

EZĀN OḲUMAĠUÑ SÜNNETLERİN BEYĀN İDER

İy mü'ezzin bil ezānı sünnetü'l-aḫyār imiş
Bilmeyene digil anı ʿādeti'l-ebrār imiş

---

[112] A'da olmayan bu kelime vezin ve mânâ gereği B.14a.396'dan alınmıştır.
[113] Vezin ve mânâ gereği mısraın tamamı B.14a.396'dan alınmıştır; mısra, A'da : "Aşıludur şöyle bil iy ḫoca bāzāruñ " şeklinde.

Bil ezānı oḳuyanlaruñ ṣevābı çoġ olur
Hem ḳıyāmetde ṭamu odından anlar ḳurtulur

Sünnet oldur kim mü'eẕẕin bir yüce yire çıḳa
Yüzüni ḳıbleye dönüben nidā ide Ḥaḳḳa[114]

Ṣavtını refʿ eyleyüben ḳatı yüksek oḳuya
Hem iki barmaġını iki ḳulaġına ḳoya

Ḥaḳ rıżāsıçun oḳuya ḫayra niyyet eyleye
Yaʿnī Ḥaḳḳuñ ṭāʿatine ḫalḳı daʿvet eyleye

Hem eẕānı yirde oḳurlarsa devr itmeye
Pes mināre olsa illā devri unutmaya

Ger eẕān içinde dirse e'ṣ-ṣalatü e'l-felāḥ
Başını ṣaġa ṣola döndüre ehl-i ṣalāḥ

Her kim oḳursa ezānı ḳāmeti ol oḳuya
Ger oḳursa kimse anuñ iznile oḳuya

Hem eẕān oḳunur[i]ken[115] söylemeye gülmeye
Hem eẕānı oḳuyanlar nesne ücret almaya

Hem mü'eẕẕin ne dirise ḫalḳ da anı söyleye
Daḫı yimek yiyecek miḳdārı ḫalḳa küyleye

Bir müsāfir gideriken yoldan azsa iy aḫi
Ṭaġ içinde ḳalsa hergiz bulmasa ādem daḫı

18a

Bu maḥallerde eẕān ʿādetüdür pes bileler
Oḳuyup ardınca hem işbu duʿāyı ḳılalar

اَللّٰهُمَّ رَبَّ هَاذِهِ الدَّعْوَةِ التَّامَّةِ وَالصَّلَاةِ الْقَائِمَةِ آتِ مُحَمَّدًا الْوَسِيلَةَ وَ الْفَضِيلَةَ وَ ابْعَثْهُ مَقَامًا مَحْمُودًا الَّذِى وَ عَدْتَهُ[116] اِنَّكَ لا تُخْلِفُ الْمِيعَاد[117]

---

[114] Vezin gereği yazmada "Ḥaḳa" şeklinde yazılan kelime, metne düzeltilerek alınmıştır.
[115] Vezin gereği, eksik olan hece B.14b.425'ten tamamlanmıştır.
[116] Hadîs, bk. E., s.48., 49.
[117] Âl-i İmrân 3/194.

ON BİRİNCİ BĀB

NAMĀZUÑ FAŻLIN VE SÜNNETLERİN BİLDÜRÜR

Ṣūfiyān işbu namāzı nicedür bilür misin
Ḥaḳ Taʿālā didügi gibi ʿaceb ḳılur mısın

Anı ḳılanlar bulur[lar][118] Ḥaḳ ḳatında ʿizzeti
Ol-durur dīnüñ ḥayātı hem yaḳīnüñ ḳuvveti

Leşker-i İslāmuñ ol Ḥaḳ didügi sancaġıdur
Leşker-i küfrī aña tābiʿ olanlar daġıdur

Ehl-i İslāmuñ ḳarañu gicede mışbāḥıdur
Nūr-ı mü'mindür dimişler cennetüñ miftāḥıdur

Sünnet oldur her namāzı vaḳt-ı evsaṭın ḳıla
İsside öyle namāzı vaḳt-ı āḫirde ḳıla

Ḳış güninde ṣubḥ namāzın ki ḳatı tīz ḳılalar
Yay güninde hem anuñ teʾḫīri yegdür bileler

Hem daḫı yatsu namāzın müsteḥabdur bileler
Dünüñ üç baḫşında bir baḫşın geçürüp ḳılalar

Ol cemāʿatde meger kim ḫasta yaḫūẕ pīr ola
Yā żaʿīf ola anuñçun vaḳt-ı evvelde ḳıla

18b

Daḫı ikindü namāzında nedür sünnet bile[119]
Yaz güninde anı daḫı gün ṣararmadın ḳıla

Hem daḫı aḫşam namāzın gün batıcek ḳılalar
Līki günden hīç eṣer ḳalmaduġı bileler

Bāñ ününi işidicek mescide gelmek gerek
Hem cemāʿat dirilince muntaẓır olmaḳ gerek

Mescide varan kişilerüñ adumı ṣayılur
Kim ıraḳ yirden gelür anuñ ṣevābı çoġ olur

---

[118] Vezin gereği, eksik olan hece B.15a.420'den tamamlanmıştır.

[119] Vezin gereği mısraın tamamı B.15b.420'den alınmıştır; mısra, A'da : "Daḫı ikindü namāzında nedür sünnet bile" şeklinde.

Daḫı şunlaruñ ki ḫalḳdan mescide öñ varalar
Daḫı evvel ṣafda imāmuñ ṣaġ yanına duralar

Daḫı şunlar kim imām ardında durur iy aḫi
Anlaruñ çoḳdur ṣevābı işleyü gör sen daḫı

Mescide gelen kişiler ḳatı ḳatı gelmeye
Arḳun arḳun yürüye hem ḳolların ṣalmaya

Mescide gelen kişi vaż‘-ı vaḳārıla gele
Çıḳarup ayaḳ ḳabın mescid ḳapusında sala

Mescid içre sa‘y ide sümkürmeye tükürmeye
Tükürürse ṭopraḳ ile örte açuḳ ḳomaya

Mescide varan kişiler oynamaya gülmeye
Daḫı ṣoġan ṣarmasaḳ yeyüp ḳoḳusı olmaya

Ḳanġı mescid kim uludur anı tercīḥ ideler
Ḳanġı mescide cemā‘at çoḳdur anda gideler

Āḫiret fikr eyleyüp dünyā kelāmın terk ide
Müzdüni çoġ isteyen evvel gele āḫir gide

Ḫayr niyyet eyleyüp kendü ḳapusından çıḳa
Varacaḳ mescid ḳapusından du‘ā ide Ḥaḳḳa[120]

19a

Ḳapudan içre giricek diñle daḫı neyleye
Hem günāhın añup istiġfār töbe[121] eyleye

Ḫāl dilile diye yā Rabb niyāzum bu durur
Şöyle fikr eyleye kim [āḫir][122] namāzum bu durur

Kā‘beyi fikr eyleye ḳıbleye ḳarşu durıcaḳ
Secde yirinde ola gözi namāza ṭurıcaḳ

Dünyā eşġālin[i][123] ḳoya ḥāżır ola irken
Tañrıyı fikr eyleye Allāhü ekber diriken

---

[120] Vezin gereği yazmada "Ḥaḳa" şeklinde yazılan kelime, metne düzeltilerek alınmıştır.
[121] Vezin gereği B.15b.440'dan alınmıştır; kelime, A'da : "tövbe" şeklinde.
[122] A'da olmayan bu kelime, vezin ve mânâ gereği B.15b.441'den alınmıştır.
[123] Vezin gereği, eksik olan hece B.15b.443'ten tamamlanmıştır.

Şöyle farż eyleye kim göze durur Allāhını
Görmezise ol anı göze durur Allāh anı

Ellerini bağlamadın birbirine gör n'ide
İki ellerini iki omuzına ilede

İki baş barmağın iki kulağı yumşağına
Hem rükū' itse baḳa ayaḳları barmağına

Pes rükū' dimedin Allāhü ekber n'ideler
Bir nefes alduġı miḳdārı taḥammül ideler

Ṣağ elini ṣol bilegi üzerine ḳoyalar
Hem yaluñuz ḳılmayalar bir imāma uyalar

Hem imāmet sünneti yegrek bilenler eydeler
Hem daḫı Ḳur'ānı yegrek oḳuyanlar eydeler

Daḫı hicrete öñ olan ilerü gelmek gerek
Daḫı ṣol yaşda ulı olan imām olmaḳ gerek

Şef'-i evvelden āḫirnin iḫtiṣār eyleyeler
Hem imām olan namāzı iḫtiṣār eyleyeler

Hem selāmı ṣağ yanına cehrile oḳuya dir
Ṣol yanına ṣağ yanından daḫı maḫfī diye dir

19b

Çevre yaña baḳmaya hīç kimseye söylemeye
Daḫı gözile işāret kimseye eylemeye

Hem namāz içre yerinden bir yire naḳl itmeye
Hem tenaḥnuḥ eyleyüp ayaḳların oynatmaya

Doġrı duta başını hīç aşaġa ṣarḳıtmaya
Ayaġını birbirinden ḳatı ayru dutmaya

Öñ ṣafı doldurmayınca ard ṣafa durmaya
Ṣoñra ḥalḳı başa başa ilerü varmaya

Ṣıḳ ideler ṣafları daḫı berāber düzeler
Yaluñuz durmayalar ṣaf arasına gireler

Ki ri'āyet eyleyüp ta'dīl ide erkānını
Diñle erkānı nedür idi vireyin ḫoş anı

Pes rükūʿa inicek düpdüz ola ṣırtuñ serüñ
Hem rükūʿdan ḳalḳıcaḳ doġrı dura aʿżālaruñ

Döşemeye ḳullarını secde ḳılıcaḳ yere
Döşemeye[124] ḳarnını daḫı dizinden ayıra

Yedi aʿżā üzre ḳılalar namāzı secdede
Şirʿatü'l-islām içinde şöyle dimiş iy dede

İki el iki ayaḳ ucı daḫı dizi
Biri altı secde ḳılup yere ḳoyalar yüzi

Daḫı başın ḳaldurıcek secdeden doġrı dura
Ṣaġ ayaġını diküp ṣol ayaġı üzre otura

Hem şehādetde şehādet barmaġını ḳaldura
Daḫı yerden durıcaḳ elin dayatmaya yere

İllā yā pīr ü żaʿīf ḫasta ola bir kişi
Her nice ṭurup oturup ḳalḳa maʿẕūrdur işi

20a

Her ḳaçan vire selāmı ṣaġına vü ṣolına
İki omuzına teveccüh eyleyüp yüzin döne

Hem namāz ardınca tesbīḥ duʿālar ḳılalar
Pes ḳabūl olur duʿā anı ġanīmet bileler

Hem duʿāda ellerini ki ḳatı ḳaldurmaya
Ṣol ayaḳ üzre ṭura ṣaġ üstine otura

Hīç vüsʿat yoḳdur aña terk taḳṣīr ideler
Hīç bir yol yoḳdur aña anı teʾḫīr ideler

İllā yimek ḥāżır u hem iştihā ġālib ola
Evvelā anı yiye andan namāzını ḳıla

Daḫı iki nesne ḥāżır ola teʾhīr ideler
Māniʿ olurmış namāza anı teʾḫīr ideler

Bevl-i ġāyiṭden birisi ḥāżır ola göreler
Evvelā anı defʿ ide andan namāza ṭuralar

---

[124] Vezin gereği B.16a.460'tan alınmıştır; kelime, A'da : "döşetmeye" şeklinde.

Hem daḫı ḫatun kişiler mescide varmayalar
Evlerinden ḳılalar kimse anları görmeyeler

Diñle ṣaḥrāda ḳılursalar namāzı n'ideler
Sünnet oldur ḳıbleden yaña bir aġaç dikeler

Ol aġacı ṣol gözi ḳarşusına dike yere
Pes namāza ṭurcaḳ ol aġaca ḳarşu dura

Ol aġacuñ bir ẓirāʿ ola [dimiş][125] uzunluġı
Daḫı bir barmaḳ [ḳadar][126] ola anuñ yoġunluġı

Yaʿnī öñinden kimesne geçmesün diyü eyide
Gitmek isteyen vara ol aġaç ardından gide

Ger aġaç olmazsa ḥāżır yir uzun[127] ḫaṭṭ yaza dir
Ḳıbleye ḳarşu yeri yaʿnī elile çize dir

20b

Hem farīża ḳıldıġı yerden yerin degişdüre
Nāfile ḳılursa andan ġayrı yire vara

Yaluñuz göñlegle ḳılanlar namāzı neyleye
Yā ḳuşaġın ḳuşana yā dügmesin ilikleye

ON İKİNCİ BĀB

NĀFİLE FAŻLIN VE EDEPLERİN BİLDÜRÜR

Nāfile ḳılmaḳ kişinüñ hep günāhın arıdur
Ne ḳadar zaḥmet varısa yur bedenden arıdur

Hem farīża fevt ideler yāḫūd eksük ḳılalar
Nāfile anuñ yerine durur imiş bileler

Dün namāzı ḳılmaġı bir kişi kim ʿādet ide
Yolıdur ṣāliḥlerüñ her kim diler aña gide

Hak Taʿālā ʿafv ide cümle günāhından geçer
Hem muḥabbet ḳapusınuñ kilidüni ol açar

---

[125] A'da olmayan bu kelime, vezin ve mânâ gereği B.16b.475'ten alınmıştır.
[126] A'da olmayan bu kelime, vezin ve mânâ gereği B.16b.475'ten alınmıştır.
[127] Vezin gereği B.16a.478'den alınmıştır; kelime, A'da : "üzre" şeklinde.

Hem daḫı tesbīḥ namāzın(ı) ḳılalar efḍal-durur[128]
Cümleden anuñ şevābı aʿżam u ekmel durur

Günde bir yā ayda bir yā yılda bir yā haftada
Yā cemiʿ ʿömrinde bir kez ḳıla anı dünyede

Ger aġaçlar yapraġınca bir kişi ʿisyān ide
Ol ḳula tesbīḥ namāzın Ḥaḳ Taʿālā ʿafv ide

Hem daḫı işrāḳ ḳuşluḳda ḳılalar nāfile
Hem daḫı aḫşam namāzın ḳılup ardınca ḳıla

Ṣubḥ namāzın ḳılduġından ṣoñra [daḫı][129] n'ide dir
Oturup işrāk namāzın ḳılup anda gide dir

İki yā dört yā daḫı artıḳ [ḳıla][130] her kim ḳılur
Ne ḳadar ḳıla bilürse anı ḳılanlar bilür

21a

Aḫşamıla yatsuyı ḳılalar andan gideler
Arasında ẕikr tesbīḥile iḥyā ideler

Hem namāz-ı istiḫāre hem namaz-ı tevbe ḳıla
Hem namāz-ı istiġāṣe hem günāha tevbe ḳıla

Hem münāfıḳlar nifāḳından emīn olmaġıçun
İkişer rekʿat dimişler hem anı ḳılmaġıçun

Hem sefer itmek içün bir kişi kim niyyet ide
Anda daḫı iki rekʿat nāfile ḳılup gide

Hem seferden ṣaġluġıla evlerine geleler
İki rekʿat nāfile hem anda daḫı ḳılalar

Sünnet oldur bir kişi ġusl ide yā āb-dest ala
İki rekʿat nāfile şükr-i vużū diyü ḳıla

Vālidin içün namāz ḳılmaġı terk itmeyeler
Müstecāb olur duʿāsı anları unutmayalar

---

[128] Vezne fazla gelen hece parantez içinde verilmiştir; kelime, B.16b.485'te : "namāzın" şeklinde.
[129] A'da olmayan bu kelime, vezin gereği D.18a.428'den alınmıştır.
[130] A'da olmayan bu kelime, vezin gereği B.16b.490'dan alınmıştır.

Andan ayru atasıçun duʿā itmeye dir
Pes aña egilmeyince müstecāb olmaya dir

Ger feraḥ olursa kişi ḳalb ṭāʿat ḳılalar
Ger feraḥ olmazsa anuñ ḫayrı yoḳdur bileler

Ger melāmī variken bir kişi kim ṭāʿat ḳıla
Ol kişinüñ bil ki ḫayrından günāhı çoġ olur

Nāfile kendüyi bir nesne taʿyīn itmeye
Daḫı şol nefse aġır olanları yükletmeye

Hem tetavvuʿ ḳılmaḳ isteyen eṣaḥda bu imiş
Evlerinde ḳıla mescidden ol evlā imiş

Nāfile iki sūre ḳılur aṣḥāb-ı ṣafā
Biri ve'ş-Şemsdür anuñ biri daḫı ve'ḍ-Ḍuḥā

21b

ON ÜÇÜNCİ BĀB

CUMʿ ANUÑ FAẒLIN VE EDEPLERİN BİLDÜRÜR

Cumʿa gündür günlerüñ ġāyet ʿazīz ulusı
İki bayram günidür andan daḫı sevgülüsi

Cumʿa gün ḫayr idenüñ müzd-i ṣevābı çoġ olur
Hem günāh iderse sāyir günden artuḳ ol olur

Cumʿa gicesi oḳuyalar Duḫān sūresin
Gün zevāle varmadın oḳuya e'l-Kehf sūresin

Bunları her kim oḳuya çoḳ ṣevāb bula dimiş
Hem daḫı Deccāl şerrinden emīn ola dimiş

Sünnet oldur ṣubḥ namāzın ileri duralar
Ġuṣl idüp āb-dest[131] alup mescid yaraġın göreler

Tevbe ḳılup hep günāhından yunup arına
Cumʿa ṭonları geyüp başına dülbend ṣarına

Hem namāzı kim vara mescide dülbendsiz ḳıla
Yetmiş ol miḳdār olur her kim ḳılur dülbendile

[131] A'da olmayan bu kelime vezin ve mânâ gereği B.17a.508'den alınmıştır.

Arı donlar geyeler iʿzāz ile ḫoş gideler
ʿAnber ü tīb-i gül-ābıla ḳoḳular ideler

Yaluñuz ʿādet idüp ol gün oruç dutmaya
Gice iḥyā itmegi hem aña taḫṣīṣ itmeye

Cumʿa vü bayrama iki ṭonı taḫṣīṣ ideler
Mescide gidicek anları geyüben gideler

Her ne söylerse dilinden ḫayr ṭāʿat söyleye
Hem cimāʿ isterse ol gice yā ol gün eyleye

Cumʿa ġusḷile anuñ ġusḷi bir olursa n'ola
Hem daḫı bunuñ ṣevābı anuñıla bir ola

22a

Daḫı tekrār itmek isterse cimāʿı neyleye
Sünnet oldur ṭura āb-dest ala yā ġusḷ eyleye [132]

Sünnet oldur mescide evvel varuban otura
Ḥaḳḳa istiġfār idüben çoḳ ṣalavāt getüre

Ḫayra niyyet eyleyüp kendü ḳapusından çıḳa
Varacaḳ mescid ḳapusında duʿā ide Ḥaḳḳa[133]

Ḥaḳ Taʿālāya teveccüh eyleyeler ṣıdḳıla
İçerü girüp iki rekʿat namāz anda ḳıla

Minbere çıḳsa ḫaṭīb[134] anda duʿālar ḳılalar
Müstecāb olur duʿālar ol saʿat hem bileler

Daḫı ḫuṭbe oḳunurken hīç kelām söylemeye
Söyleyene de işāret kimse hīç eylemeye

Durduġı yeri ḳoyup ġayrı mekāna varmaya
Dizlerin diküp ayaġı üstine oturmaya

İllā uyḳu ġālib olsa pes yerinden ṭura dir
Başınuñ ṣaġ yanını üç kez elile ura dir

---

[132] Vezin gereği mısraın tamamı B.17b.517'den alınmıştır; mısra, A'da : "Sünnet ol-durur āb-dest ala yā ġusḷ eyleye" şeklinde.
[133] Vezin gereği yazmada "Ḥaḳa" şeklinde yazılan kelime, metne düzeltilerek alınmıştır.
[134] A'da olmayan kelime vezin ve mânâ gereği B.17b.521'den alınmıştır.

İki kişi otururken arasına girmeye
Hem daḫı başup geçüp ḫalḳı ileri varmaya

Hem namāzdan ol gelenler ayaġın ṭurmayalar
Mescid içre ḫalḳa olup ḫalḳ oturmayalar

Ṭā'ati her kim dilerse sünnet üzre ideler
Anda ikindi namāzın ḳılup andan gideler

ON DÖRDÜNCİ BĀB

BAYRAM GÜNLERİNÜÑ SÜNNETLERİN VE EDEPLERİN BİLDÜRÜR

Diñle imdi iki bayram günlerinde n'ideler
Gicesini ẕikr ü tesbīḥ ile iḥyā ideler

22b

Daḫı Ša'bān ayınuñ nıṣfı gicesi n'ideler
Ol daḫı sünnet durur ayında iḥyā ideler

Ẕikr-i tesbīḥile her kim bunları iḥyā ide
Tā ölüp sine girince ḳalbini iḥyā ide

Daḫı hammāma varalar arı ṭonlar geyeler
Ḫoş ḳoḳular saçınıp mescide varup küyeler

Kiçi bayram günlerinde diñle daḫı n'ideler
Yüksek āvāzıla mescidlerde tekbīr ideler

Daḫı şoḳaḳlarda her ḳanda olursa gideler
Hem muṣallā yollarında daḫı tekbīr ideler

Ulu bayramda ṣabāḥdan hem yeyecek yayalar
Ḳılmadın bayram namāzın fiṭrası ödeyeler

Ya'nī ādem başına bir ṣā' arpa vireler
Yāḫūd anuñ yarusı miḳdār buġday vireler

Ṣā' didügüm benüm biñ ḳırḳ diremdür göreler[135]
Arpa buġday yoġısa anuñ bahāsın vireler

[135] Vezin gereği mısraın tamamı B.18a.534'ten alınmıştır; mısra, A'da : "Ṣā' didügüm biñ ḳırḳ dirhem durur göreler" şeklinde.

Kiçi bayramda muṣallādan gelince küyeler
Yaʿnī bayram yiyecegi pişe andan yiyeler

Hem muṣallā mescidine varmayalar atıla
Hem daḫı bayram orucın ṣıya ḳurbān aşıla

At segirdüp yā silāḥ oynadurlarsa n'ola
Ol mübāḥaṣ-durur[136] şol nesne kim ʿādet ola

Sünnet oldur kim ḫalāyıḳ hep muṣallāya çıḳa
Ulu kiçi[137] ḳul ḳaravaş hep niyāz ide Ḥaḳḳa[138]

Daḫı ḫatun kişiler de[139] çıḳalar taʿẓīm içün
Yaʿnī ol eyyāmı şerīf ideler Tañrım içün

23a

Ḥāyıża ḫatun kişiler çıḳmayalar ḫalḳıla
Ẕikr ideler evlerinde varmaya anlar bile

Hem muṣallāya çıḳanlar sünnet imiş bileler
Gitdügi yolı ḳoyup bir ġayrı yoldan geleler

Diñle imdi hem ḫaṭīb olan kişiler neyleye
Ol güne her ne gerekse ḫuṭbesinden söyleye

Ḥamd ide Allāh ol eyyāmı taʿẓīm eyleye
Fıṭrı ḳurbān virmege ḫalḳa taʿlīm eyleye

Yaʿnī fıṭrı virmegi ḫalḳa beyān eyleyeler
Nice vire daḫı ḳurbānı ʿayān eyleyeler

Hem duʿāda pādişāhı añalar taʿẓīmile
Hem Resūli daḫı īmān ehlini taʿmīmile

Sünnet oldur kim güci yiten kişi ḳurbān ide
Aç ṭoyurup yalıncaḳ donadup iḥsān ide

Ḳurbān itmek isteyen ay evvelinden ṣaḳlaya
Bayrama dek ṣaçların hem dırnaġın gidermeye

---

[136] A'da sehven "mebāḥāş" şeklinde yazılan kelime, metne düzeltilerek alınmıştır.
[137] Vezin gereği B.18a.538'den alınmıştır; A'da : "Evvelki gice" şeklinde.
[138] Vezin gereği yazmada "Ḥaḳa" şeklinde yazılan kelime, metne düzeltilerek alınmıştır.
[139] A'da olmayan bu bağlaç vezin gereği B.18a.539'dan alınmıştır.

Ḥācılar ḳurbānına yaʿnī teşebbüh ideler
Ḥaḳdan ümīd var(dur)[140] ki ḥācılar yolına gideler

Sünnet oldur kim muṣallāya seḥerden varalar
Daḫı ḳurbānı muṣallāya çıḳıcaḳ vireler

Kendi nefsi çün vire hem daḫı oġullarıçun
Hem daḫı şol kendünüñ mālı olan ḳullarıçun

Ḳurbān itdükleri ḳoyun erkek ola aġ ola
Boynuzı ayaḳları gözi ḳulaġı ṣaġ ola

Hem büyük ola teni daḫı semiz ola dimiş
Bu şerāyit kim ola ḳurbān ola tamām dimiş

23b

Böyle imiş gökden indürdügi ḳoç Cebrāyilüñ
Yaʿnī ḳurbān eyledügi yolına İsmaʿilüñ

Ṣāhib-i ḳurbān elile anı boġazlayalar
Daḫı boġazlariken Allāhı ẕikr eyleyeler

Yāḫūd anuñ iznile bir kişi boġazlaya
Daḫı kendü ḥāżır ola bu duʿāyı oḳuya

بِسْمِ اللّٰهِ وَاللّٰهُ اَكْبَرُ اَللّٰهُمَّ هٰذُ مِنْكَ وَاِلَيْكَ اِنَّ صَلاتِى وَنُسُكِى
وَمَحْيَاىَ وَمَمَاتِى لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِين اِلٰى اٰخِرِه[141]

Niyyeti taḫṣīṣ ide ol Ḫāliḳ[-i][142] Sübḥān içün
Diye yā Rabb bu fidā olsun yoluña cān içün

Yā İlāhi sen ḳabūl eyle benüm ḳurbānumı
Hem ḫaṭādan dīnümi ṣaḳla ḫaṭardan cānumı

Ḥāl dilile itdügi ḳurbān tebyīn eyleye
Hem fülān ibn fülāna diyü taʿyīn eyleye

Hem bıçaġı keskin ideler cefā virmeyeler
Hem ayaġıla başup yüzin yere sürmeyeler

---

[140] Vezne fazla gelen hece parantez içinde verilmiştir; kelime, B.18b.548'de: "var" şeklinde.
[141] Hadîs, bk. Ş.İ., s. 288.
[142] Vezin gereği, eksik olan hece B.18b.556'dan tamamlanmıştır.

İllā anuñ gözine ḳarşu bıçaḳ bilemeye
Daḫı boġazlariken ayaḳların bağlamaya

Yā ayaġıla depüp yā elile urmayalar
Hem derisin yüzeriken üfürüp urmayalar

Kesmeye ayakların cānı çıḳınca küyeler
İssi iken yüzmeyeler ṣuyu döke ṣoyalar

Ṣāhib-i ḳurbān olana daḫı ḥiṣṣe vireler
Bāḳī ḳalanın faḳīr olana ulaşduralar

24a

Ḫalḳ dirildügi bayramda muṣallā yerine
Beñzedeler fikrile anı ḳıyāmet günine

Yaʿnī ādem oġlunı hep meşhedinden dirülür
Maḥşere varurlar u Ḥaḳ Ḥażretine dirilür

Ḫalḳ muṣallādan dağılup gitdügini beñzede
Kimi ṭamuya kimi uçmaġa gideler iy dede

ON BEŞİNCİ BĀB

DUʿĀNUÑ SÜNNETLERİN BİLDÜRÜR

Cümle ṭāʿātüñ duʿā iligi vü özidür
Hem ʿibādetden olan Ḥaḳ niʿmetinüñ ṭuzıdur

Baʿżılar şöyle buyurmış ṭāʿatüñ yüregidür
Yir yüzinüñ nūrıdur hem göklerüñ diregidür

Hem silāḥıdur dimişler ḳamu mü'minlerüñ
Yaʿnī şeyṭānıla dīn yolında ceng idenlerüñ

Pes duʿālar müstecāb olmaḳ ṭarīḳi buyımış
Hep ḥelāl ola yedügi geydügi işbu imiş

Bu şerāyit olmaya her kim duʿā ḳıla dimiş
Yine ḳılduġı duʿā kendüye red ola dimiş

Ġusl yā āb-dest idüp bir pāk yere varalar
Ḳıbleye dönüp yüzüni diz çeküp oturalar

Evvel Allāh andan ata ana rāżi olalar
Her ne ḥācet varısa andan duʿālar ḳılalar

Ḥamd idüp Allāha iḫlāṣıla el getüre
Hem Resūline selāmıla ṣalavāt getüre

Ḥāżır ide gönlüni ġayrı yere dağıtmaya
Yaʿnī ol Allāhdan artuḳ kimse fikr itmeye

24b

Hem omuzına berāber elleri ḳalduralar
Nitekim sāyil ġanīlerden varur iḫsān diler

Tevbe ḳılup cümle ʿiṣyānıla iḳrār ideler
Bir oḳuyup ḳomayalar anı tekrār ideler

Yaʿnī üç kez yā yedi kez her duʿāyı ḳılalar
Āḫirinde ellerin[i][143] yüzlerine sileler

Evvelinde āḫirinde evṣaṭında Aḥmedi
Ẕikr ideler ismüni her kim sever Muḥammedi

Hem daḫı unutmayup ẕikr ideler dört yārını
Hem daḫı aṣḥābunı evlādını ezvācını

Cumʿa günleri nidā vaḳtında ḳılalar dimiş
Yum(u)şaḳ[144] āvāzıla hem tekrār oḳuyalar dimiş

Daḫı ḳāmet oḳunurken hem ḳabūl olur dimiş
Hem eẕān oḳunurken müstecāb olur dimiş

Hem eẕānıla iḳāmet arasında kılalar
Hem daḫı cumʿa namāzı(nuñ)[145] āḫirinde bileler

Hem çihār-şenbih güni beyne's-salātın olıcaḳ
Müstecāb olur duʿā ol dem dimişler ḳılıcaḳ

Gün zevāle varıcaḳ her dem duʿālar ḳılalar
Hem seḥerde hem duʿā maḳbūl olurmış bileler

---

[143] Vezin gereği, eksik olan hece B.19a.578'den tamamlanmıştır.
[144] Vezne fazla gelen hece parantez içinde verilmiştir; kelime, C.20b.447'de: "yumşaḳ" şeklinde.
[145] Vezne fazla gelen hece parantez içinde verilmiştir; kelime, B.19a.584'de: "namāzı" şeklinde.

Hem Receb ayınuñ evvel gicesinde bileler
Daḫı evvel cumʿa gicesi duʿālar ḳılalar

Hem daḫı şol iki bayram giceleri günleri
Müstecāb olur duʿāsız ḳomayalar anları

Dünüñ üç baḫşında bir baḫşı ḳalıcaḳ duralar
Ḥaḳ Taʿālāya tażarruʿ eyleyüp yalvaralar

25a

Hem orucın açduġı vaḳtın duʿā ḳılmaḳ gerek
Daḫı ḳalbinde teraḥḥum olıcaḳ bilmek gerek

585 Hem daḫı ḳalbi żaʿīf olursa ol vaḳtın ḳıla
Yā marīz olursa duʿā ḳıla ol maḳbūl ola

Hem daḫı göñül münevver ola Allāh nūrıla
Daḫı ehlinden yerinden bir kişi ki ayru ola

Hem seferden gelse ehline ḳavuşsa n'ideler
Müstecāb olur duʿā anda dimişler ḳılalar

Hem farīża ḳılsa ardınca duʿā ḳıla dimiş
Sūre-yi İḫlāṣuñ ardınca ḳabūl ola dimiş

Hem ġazāda iki leşker uġraşıcaḳ neyleye
Müstecāb olur dimişler anda ḥācet dileye

590 Kāʿbeyi evvel göricek dileyeler ḥāceti
Daḫı muṣḥaf ḫatm ola fevt itmeyeler furṣatı

Kāʿbenüñ ḳapusına varup duʿā ḳıla dir
Hem Ḫalīlu'llāh maḳāmına yüzin süre dir

Hem temennādan duʿāda ictināb eyleyeler
Şol ḥuṣūli mümkin olan nesneyi dileyeler

Dünyevīden uḫrevīden nesne taʿyīn itmiş
Şol duʿāda ʿām olanı dileye unutmaya

رَبَّنَآ اٰتِنَا فِى الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِى الاٰخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّار [146]

[146] Bakara 2/201.

Hem duʿāda bed oḳumaḳdan ḥaẕer eyleyeler
Pes ʿacāyib hem ġarāyib sözi söylemeyeler

Aḥsen-i daʿvet urur kim kişi nefsine ḳıla
Daḫı ehl-i beytine hem vālidine ḳıla

25b

Vālidinüñ duʿāsı oġlına maḳbūl imiş
Daḫı ḳardaşuñ duʿāsı ḳardaşa mevṣūl imiş

Bedd duʿā itmeye kişi[147] ehline vü nefsine
Hem daḫı ḳardaşına evlādına vü āline

Ṣāyed ol sāʿatde ḥācet ḳapuları açıla
Ol duʿālar kim ḳılur kendüzine maḳbūl ola

Ḥaḳ Taʿālā Ḥażretine ol duʿā ḫoş gele dir
Ol duʿāyı cümle īmān ehli içün ḳıla dir

Pes kişi vardur ḳabūl olur duʿāsı anlaruñ
Bed-duʿāsında ḥaẕer ḳılmaḳ gerekdür bunlaruñ

Ṣāyimile ḫastanuñ daḫı imām-ı ʿādilüñ
Ġāzīlerüñ hem müsāfir kişilerüñ ki bilüñ

ON ALTINCI BĀB

ẔİKR Ü TESBĪḤÜÑ SÜNNETLERİN BİLDÜRÜR

Her kelāmuñ efḍali tesbīḥile temcīd imiş
Daḫı andan efḍali tevḥīdile taḥmīd imiş

Ẕikr maḫfī eyleyeler itmeyeler cehrile
Ẕikr[ini][148] maḫfī idenler irdi ʿālī menzile

İllā şol tevḥīd kelāmın cehrile söyleyeler
Hep işidüp ḫāṣ u ʿām bāzār ehli ṭuyalar

Sünnet oldur ḥāżır ola ḳalbi eydin kişinüñ
Daḫı pāk ola riyādan erkeküñ hem dişinüñ

---

[147] Bu kelimeden sonra vezne fazla gelen "vü" bulunmaktadır.
[148] Vezin gereği, eksik olan hece B.20a.661'den tamamlanmıştır.

Aḥsen-i ṣavtıla cāmiʿler içinde eydeler
Hem kişinüñ işidüp aʿżāları ḥaẓ ideler

ON YEDİNCİ BĀB

ṢALAVĀTUÑ SÜNNETLERİN BİLDÜRÜR

26a

Bir daḫı efḍal kelām vardur kelām aḫirine
Vir ṣalavāt işidicek Muṣṭafānuñ cānına

Koñşı olurlar varup cennet içinde yanına
Çoḳ ṣalavāt getürenler Muṣṭafānuñ cānına

Her ḫaberde söyleriken ger Muḥammed añıla
Yā kitāb içre yazarken Muṣṭafā adı gele

610 Söyleyenler işidenler hep ṣalavāt vireler
Ol şefāʿat meclisinde Ḥaḳ rıżāsın göreler

Cumʿa gün bir kez ṣalavāt vire Aḥmed cānına
Ol kişinüñ gelmeye şeyṭān o hafta yanına

ON SEKİZİNCİ BĀB

TEVBE VE İSTİĠFĀR SÜNNETLERİN BİLDÜRÜR

Her kişi kim dāyim istiġfār tevbe ḳıla dir
Dāyimā olup ferāḥ ḳayġudan āzād ola dir

Sünnet oldur dāyim istiġfār [u][149] tevbe ḳılalar
Pes ḳılanlar māllarında çoḳ berekāt bulalar

615 Ṣıdḳıla her kim [ki][150] istiġfār iderse n'ola dir
Ne ḳadar vardur ṣafāyirden günāhı ʿafv ola (dir)[151]

Yā kebāyir ehli istiġfār iderse n'ola dir
Anlaruñ daḫı kebāyiri ṣafāyir ola dir

---

[149] Vezin gereği, eksik olan bağlaç B.20b.622'den tamamlanmıştır.
[150] Vezin gereği, eksik olan bağlaç B.20b.623'den tamamlanmıştır.
[151] Vezne bir hece fazla gelmektedir.

Bulur istiġfār iderken iki ʿālemde şafā
Yüz kez istiġfār iderdi gice gündüz Muṣṭafā

Her kim olmaḳ dilese iki cihānda baḫtiyār[152]
Seyyid istiġfārını ol kişi ḳıla iḫtiyār

اَسْتَغْفِرُ اللّٰهَ الْعَظِيمَ الَّذِى لَآ اِلٰهَ اِلا هُوَ الْحَىُّ الْقَيُّومُ وَاَتُوبُ اِلَيْهِ[153]

26b

Bir kişi kim diler ol Allāha istiġfārıla[154]
Tevbe daḫı bile ola dirler istiġfār ile

ON ṬOḲUZUNCI BĀB

ZEKĀT VE ṢADAḲA VİRMEGİ BİLDÜRÜR

Ḳalʿası[155] māluñ zekāt imiş eyā ḫoca işit
Ger helāk olmamaḳ isterseñ aña göre işit

Ger niṣāba irişe[156] anuñ zekātın viresiz
Ḳatmayasız mālına hergiz anı ayırasız

Maṣrifine ṣarf idüp hīç māluña ḳatmayasız
Ki ḥaẕer ile ḳatup mālı helāl itmeyesiz

Yıl başında anı teʾḫīr itmeyüp ödeyeler
Çirkidür māluñ anı pāk eyleyeler yuyalar

Ol namāzuñ işidür her kim anı virmez imiş
Ḥaḳ Taʿālā Ḥażretine yaluñuz varmaz imiş

Hem daḫı sulṭān olanlar bir kişi naṣb ideler
Devşürüp cemʿ eyleyüp yerlü yerine ḳoyalar

Ne eyü olanı ne yatlu olanı hep alalar
Hem zekāt issine ḫayrıla duʿālar ḳılalar

---

[152] Vezin gereği mısraın tamamı D.23b.561'den alınmıştır; mısra, A'da : "Her kişi kim olmaḳ diler cihānda baḫtiyār" şeklinde.
[153] Hadîs, bk. E., s.52.
[154] Vezin gereği mısraın tamamı D.23b.562'den alınmıştır; mısra, A'da : "Bir kişi kim ol Allāha istiġfār eyleye" şeklinde.
[155] Vezin gereği kelime B.20b.627'den alınmıştır; kelime, A'da : "Ḳalbi" şeklinde.
[156] Vezin gereği kelime C.22a.471'den alınmıştır; kelime, A'da : "irişse" şeklinde.

Ḳavluhu en-nebī ʿaleyhi's-selām[157]

Hem taṣadduḳ her ḳażā oḳlarına ḳalḳan olur
Kişi yetmiş dürli ḳorḳlı olmadan ḳurtılur[158]

Red ider dimiş belāyı ʿömrüni uzun ider
Ḳalbini idüp feraḥ hem ġuṣṣa vü ġamlar gider

27a

Hem taṣadduḳ itmek isteyen maḥalline vire
Ḥāṣılı çün ala toḫmunı yerine devşüre

630 Hem taṣadduḳ itmegüñ daḫı ṭarīḳi bu imiş
Kişi kendü ḳavmine virmek anı evlā imiş

Ṣaġ iken yegrek-durur[159] hem kişi daḫı ölmedin
Hem daḫı kendü elile vire ḫasta olmadın

Sünnet oldur mālını kendü elile vire dir
İstemedin daḫı durduġı yire göndere dir

İllā sāyil gelse ḳapuya anı red itmeye
Nesne vire ḫāṭırın ḫoş ide maḥrūm[160] gitmeye

Azuçuḳ her ne ki ḥāżır bulunur anı vire[161]
Nesne yoġısa eyü sözile anı göndüre dir

635 Yaʿnī varısa ʿaṭāsı vire iḥsān eyleye
Yoġısa bārī dileye sözi şīrīn söyleye

Mā-ḥażardan her ne bulunursa anı[162] vire dir
Kendü ḳapusına geldüġı ġanīmet bile dir

Ḥamd ide Allāha kim kendü dilenci olmadı
Kimsenüñ ḳapusına nesne dileyi gelmedi

---

[157] "Peygamber (a.s.) söyledi" mânâsına Arapça ibâre.

[158] Vezin gereği mısraın tamamı B.21a.634'ten alınmıştır; mısra, A'da : "Kişi yetmiş dürlü ḳorḳu elinden ḳurtılur" şeklinde.

[159] Vezin gereği kelime B.21a.638'den alınmıştır; kelime, A'da : "yegrekdür"şeklinde.

[160] A'da : "maḥrum" şeklinde.

[161] Vezin gereği mısraın tamamı C.23a..484'ten alınmıştır; mısra, A'da : "Az çoḳ her ne kim ḥāżır bulunur anı aña vire dir" şeklinde.

[162] Bu kelimeden sonra vezne fazla gelen "aña" bulunmaktadır.

Sāyil aña dirler imiş kim[163] ne virürseñ ala
Almayuban daḫı dilerse anı kendü bile

Fikr ide kendüye virseler alur mıdı anı
Yā begenmeyüp ḳoyup gider midi virdügini

İtdügi iḥsān içün kimseye minnet ṭutmaya
Yā vire yā virmeye hīç kimseye ṭa‘n itmeye

Kişi nefsine ḳazancından nafaḳa virdügi
Daḫı ehline ‘ayāline virüp yidürdügi

27b

Bir kişi bir kişinüñ ger ḥācetini bitüre
Yoldan azmış kişiyi yāḫūd yolına getüre

Yolda ḳalmış yol azanı menziline bitüre
Yāḫūd aġır yükli ḫayvānuñ yükinden götüre

Hem daḫı bir kişiye bir kişi eylük eyleye
Daḫı bir mü’min kişiye luṭfıla söz söyleye

Ḥaḳḳıçun ta‘līm ideler daḫı muṣḥaf yazalar
Yollara ṣu ḳoyalar yāḫūd ḳuyular ḳazalar

Yolda köpri yapalar yāḫūd yol ayırtlayalar
Daḫı mescid yapalar yā ḥaḳḳıçun bekleyeler

Yā helāline yapışup yā cimā‘ eyleyeler
Yāḫūd ehl-i beytine rıfḳıla söz söyleyeler

Yā du‘ā ḳıla kişi ölmiş kişiler cānıçun
Yā teṭavvu‘ ḳıla niyyet ide ol Sübḥān içün

Yā iki kişi ṣavaşa anları barışdura
Ḥażret-i Peyġambere yāḫūd ṣalavāt getüre

Żikr ü tesbīḥ oḳuyalar yā du‘ā eyleyeler
Cümle īmān ehli içün maġfiret dileyeler

Dul içün ayġır ḳoyana yā boġa Allāh içün
Yāḫūd aḳçe vire ḫarc ola sebīlu’llāh içün

---

[163] Bu kelimeden sonra vezne fazla gelen “her” bulunmaktadır.

Ḫayra niyyet eyleyüp bir kişi kim aġaç dike
Ḳurd ḳuş yiyün diyüp yir yüzine toḫum eke

Yā ödünç nesne vireler ol ileridür dimiş
Cümlesinden on sekiz menzil yukarıdur dimiş

Bunlara cümle taṣadduḳdur dimişler iy aḫi
Ger gücüñ yiterse durma işleyü gör sen daḫı

28a

Sünnet oldur muttaḳīler hīç zekāt almayalar
Kimsenüñ ḳapusına iḥsān içün gelmeyeler

Ḳūt-i yevmisi olan hīç kimseye yalvarmaya
Kimsenüñ ḳapusına nesne dilenü varmaya

Ḥaḳḳı ḳoyup ḫalḳa dāyim itmeyeler minneti
Cümle ʿālem ḫalḳına hep viren oldur niʿmeti

Bir kimesne faḳrını hīç kimseye söylemeye
Tañrıya ʿarż eyleye kimseye ʿarż eylemeye

Ḥaḳ Taʿālā ol kişiye bir helāl vire dir
Bir yıla dek yeyecek hep ḳayıra rızḳını dir

İllā sulṭān yā ġanīler kendüler göndüreler[164]
Anları añmaḳ gerek çün istemedin vire dir

Ḥaḳḳıçun bir kişiye bir nesne gelse ala dir
Ḥaḳ Taʿālā göndürüpdür anı Ḥaḳdan bile dir

Hem taṣadduḳ yerine kimse oruç neẕr itmeye
Ger olursa ödemedin borclı olup gitmeye

YİGİRMİNCİ BĀB

ORUCUÑ FAŻLIN VE EDEPLERİN BİLDÜRÜR

Bil oruç dutan kişiden kibrile şehvet gider
Nefs-i emmāre zebūn olur dimiş andan ḫaber

[164] Vezin gereği mısraın tamamı B.21b.667'den alınmıştır; mısra, A'da : "İllā sulṭān yā ġanīler göndüre kendüler dir" şeklinde.

Pes oruç dutmaḳ dimişler başıdur her ṭā' atüñ
Müstecāb olmaḳ dilerseñ yol[ı]dur[165] her ḥācetüñ

Hem ṭamu odına ḳalḳan ola dimiş Muṣṭafā
Hem terāziyi aġır eyler dimişler iy ṣafā

Sünnet oldur kim geceden ḫayra niyyet ideler
Yaramaz fi' li idenler hem anı terk ideler

28a

Nefse uyup ḫalkı dögüp sögüp incitmeyeler
Ṭoġrı yolca gideler egri yola gitmeyeler

Daḫı şol yerde ḥarām ola naẓar itmeyeler
Ol ḥarām ile oruçların fesād itmeyeler

Ki şaḳın bir kişinüñ ḫāṭırçuġına irme dir
Daḫı bir kişinüñ incindügi yire varma dir

Daḫı ' āvretler yüzine baḳup öpüp ḳuçma dir
Daḫı ḥammāmdan ḥicāmetden daḫı ot içme dir

Faṣl-ı fī beyāni'ṣ-ṣavm şehr-i Ramażān[166]

Daḫı buyımış bileler hem Ramażān sünneti
Ṣa' bān ayı āḫirinde ḳıla ḫayra niyyeti

Ne ḳadar ḫasmı varısa anları rāżı ḳıla
Kimse incindise anuñ göñlüni ele ala

Hem günāha tevbe ḳıla Ḥaḳḳa istiġfār ide
Ḫalḳıla bāzārı ḳoyup ḥaḳḳıla bāzār ide

Hem elile hem dilile hem ḳulaġı hem gözi
Bunlar oruç dutmayınca dutmaz oruç kendüzi

Āḫir-i Ṣa' bān olıcaḳ hem ayı gözedeler
Ay görenler hem daḫı tekbīr [ü][167] tehlīl ideler

Sünnet oldur ay görenler Bārüñ-Allāh diyeler
Hem mübārek olmaġıçun işbunı oḳuyalar

---

[165] Vezin gereği, eksik olan hece C.24b.512'den tamamlanmıştır.
[166] "Ramazan orucunun niteliklerini beyan eden bölüm"
[167] Mânâ gereği B.22a.682'den alınmıştır.

هِلاَلُ خَيْرٍ وَرُشْدٍ اٰمَنْتُ بِااللّٰهِ الَّذِى خَلَقَكَ اَلْحَمْدُ لِلّٰه الَّذِى ذَهَبَ بِشَهْرِ كَذَا وَجَاءَ بِشَهْرِ كَذَا اَللّٰهُمَّ اَهِلَّهُ عَلَيْنَا بِالْيُمْنِ وَالاِيمَانِ وَالسَّلاَمَةِ وَالاِسْلاَمِ رَبِّى وَرَبُّكَ اللّٰهُ [168]

29a

Ne ḳadar güci yiterse ḫalḳa iḥsān eyleye
Ḥaḳ Taʿālāya dönüp daʿvāt-u ġufrān eyleye

Elleri altındaġı kişilere dād ideler
Borcluya mühlet virüben ḳulları āzād ideler

Ṭamu odın añalar Ḥaḳḳa tażarruʿ ideler
Ḫidmet iden kişilerüñ ḫidmetin neyledeler

Cümlesi bir pādişāhuñ ḳullarıdur bileler
Her ne buyurdısa varup aña meşġūl olalar

Hem oruç maḳbūl ola diyen kişi neyleye dir
Ẕikr ü tesbīḥ duʿāyı anda çoġ eyleye dir

Oruca bir iki gün ḳalsa teṭavvuʿ dutmaya
İllā ʿādet olsa evvelden anı terk itmeye

Daḫı şek günde oruç dutmaya dimiş n'ideler
Yā teṭavvuʿ niyyet ideler yāḫūd terk ideler

Daḫı cumʿa gün oruç dutmayalar dir yaluñuz
İllā bir gün daḫı yanınca dutalar bilüñüz

İki bayram gün oruca kimse ḳaṣd itmeye dir
Kici bayram irtesi üç gün oruç dutmaya dir

Hem daḫı oruç dutanlar vaḳt olıcaḳ yiyeler
Sünnet oldur aḫşamı ḳılmazdan evvel yiyeler

Her ḳaçan kim yiyecegi öñlerine ḳoyalar
Yiyecek yimezden öñdin işbunı oḳuyalar

[168] Hadîs, bk. E., s.231.

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِی اَعْانَنِی فَصُمْتُ وَرَزَقَنِی فَاَفْطَرْتُ یٰاوَاسِعَ الْمَغْفِرَةِ اِغْفِرْ لِی [169]

Hem daḫı sünnet durur datlu yeyeler ṣıyıcaḳ
Yāḫūd otda[170] pişmedüñ ola anı bulmayıcaḳ

29b

Yegrek oldur kim orucı ḫurmāyıla ṣıyalar
Ol bulunmazsa dimişlerdür ṣuyıla ṣıyalar

690 Dāyim oruç ḫurmāyıla feṯḥ iderdi Muṣṭafā
Yāḫūd otda[171] pişmedüñ nesne yerimiş Bā-ṣafā

Bu kelāmı baʿżılar bir dürlü daḫı söylemiş
Şirʿatü'l-islām içinde şöyle taḳrīr eylemiş

Yaz güninde ṣuyı istiʿmāl idermiş ol Ḥabīb[172]
Ḳış güninde ḫurmāyı iftār idermiş ol Ṭabīb

Sünnet oldur her ne dürlü yimek isterse yiye
Gice gündüz yidügi yimekden ala az yiye

Bir gice bir gün yidügi bir evinde yimeye
Hem ṣevābından anuñ kendüyi maḥrūm ḳomaya

695 Her kim oruç dutduġından hīç murādın bilmeye[173]
Şöyle bil kim ol orucdan aña aṣṣı itmeye

Nefsine ḳahr eylemekdür kişi mü'minden murād
Bu sözi ki diñleyeler e'ṣ-ṣıyāmü men erād[174]

ʿĀbidī aç yürüdüñ illā murāduñ bilmedüñ
Ṭut-ki bir ḥayvān idüñ baġlı yiycek yimedüñ

Bir saḥūr bir ḳonuḳ aşı yirde oruç ṣıyalar
Hīç su'āl olmaz imiş der ol yimekden yiyeler

---

[169] Hadîs, bk. Ş.İ., s.201.
[170] Vezin gereği C.25b.537'den alınmıştır; kelime, A'da : "odada" şeklinde.
[171] Vezin gereği C.26a.539'dan alınmıştır; kelime, A'da : "evinde" şeklinde.
[172] Vezin gereği mısraın tamamı B.22b.699'dan alınmıştır; mısra, A'da : "Yaz güninde ṣuyı iderimiş istiʿmāl ol Ḥabīb" şeklinde.
[173] Vezin gereği B.22b.702'den alınmıştır; kelime, A'da : "almaya" şeklinde.
[174] Bk. "Notlar"

Sünnet oldur bir daḫı sünnet varımış duyalar
Āḫirinde gicenüñ saḥūr yimegin yiyeler

Enbiyānuñ sünnetidür anı terk itmeyeler
Hem ṣevābı çoġ imiş hīç anı unutmayalar

Hem teṭavvuʿ dutmaḳ isteyen daḫı n'itmek gerek
Ḥażret-i Dāvūduñ orucın ḳabūl itmek gerek[175]

30a

Bir güni ol dutar imiş daḫı bir gün yirimiş
Yā her ayuñ ortasında üç güni dutar imiş

Hem bizüm Peyġamber anı iḫtiyār itmiş imiş
Hem ṣaḥābe ulu kici anları dutmış imiş

On üci on dördi daḫı on beşinci günlerüñ
Adını eyyām-ı beyż ḳomış ṣaḥābe anlaruñ

Müsteḥabdur dutalar dü-şenbih gün penc-şenbih gün

Daḫı cumʿa irtesi gün yaluñuz dutmayalar
Hem ṣaḥābe eyle dimiş anı unutmayalar

Daḫı Ẕi'l-ḥicce ayınuñ evvelinde onını
Daḫı Muḥarrem ayınuñ dutalar on gününi

Bunları dutan kişi ṭamu odından ḳurtula
Daḫı bir yıllıḳ oruç yirine keffāret ola

Hem teṭavvuʿ orucın dutmaḳ murād itse Resūl
Şaʿbān ayı günlerinde çoḳ oruç dutardı ol

İllā bir ayuñ gününi muttaṣıl dutmaz imiş
Hīç Ramażān ayınuñ[176] ġayrı tamām itmezidi

Bir kişinüñ orucı ḳalsa anı neyleye dir
Şehr-i Ẕi'l-ḥiccenüñ onında ḳażā eyleye dir[177]

---

[175] Vezin gereği B.23a.709'dan alınmıştır; mısra, A'da : "Ḥażret Dāvūduñ orucını ḳabūl itmek gerek" şeklinde.
[176] Vezin gereği B.23a.718'den alınmıştır; kelime, A'da : "ayından" şeklinde.
[177] Vezin gereği mısraın tamamı D.27b.654'ten alınmıştır; mısra, A'da : "Şehr-i Ẕi'l-ḥicce ayınuñ içinde ḳażā eyleye dir" şeklinde.

Daḫı bir kişi teṭavvuʿ orucı niyyet ḳıla
Yā żaʿīf ola veyāḫūd evine ḳonuḳ gele

Yā ziyāret itmege bir dost evine gideler
Yā żiyāfetde yeyecek yemek ibrām ideler

Bunlaruñ gibi maḥallerde orucı ṣıyalar
Yaʿnī yiyeler anı ṣoñra ḳażā eyleyeler

30b

YİGİRMİ BİRİNCİ BĀB

ḤACCA VARMAĠUÑ SÜNNETLER VE EDEPLERİN BİLDÜRÜR

715 Farż olupdur güci yitenler varup ḥac ideler
Hem ġanīler māllarını ol yola ḫarc ideler

Māldan maḳṣūd odur kim anuñla yarına
Saʿy [idüben][178] dünyā çirkiden yunuban arına

Kāʿbeye varmaġımış yüz[i][179] ḳaraları yunması
Ḫāk[-i][180] rāh ol kim anuñ āsān olur arınması

Āb-ı Zemzem ile yunur kim gide yüz(i)[181] ḳarası

Ḥaḳ yolına ger yigirmi kez ġazāya gideler
Yeg-durur ābdan ki bir kez ḥacc ziyāret ideler

720 Hem aña varanlaruñ cümle günāhı ʿafv olur
Hem ṭavāf iden kişiler ṭamu odından ḳurtulur

Güci yitenlere ḫod vācibdür[182] elbetde vara
Varup ol Dergāh-ı ʿĀlī ṭoprağa yüzin süre

Ger güci yiterse māluñ iki bölük ideler
Birin evde ḳoya birin ḫarc idüben gideler

Sünnet oldur kim ḥelāl ola yiyüp ḫarc itdügi
Tā ḳabūl ola anuñ ḥaccı ziyāret itdügi

---

[178] Vezin gereği B.23b.727'den alınmıştır; kelime, A'da : "ide" şeklinde.
[179] Vezin gereği, eksik olan hece B.23b.728'den tamamlanmıştır.
[180] Mânâ gereği tarafımızdan eklenmiştir.
[181] Vezne bir hece fazla gelmektedir.
[182] A'da : "vācībdür" şeklinde.

Hīç ticāret itmeye ol ḥaḳḳıla bāzār ide
Ḫarcını kendi yolına yiticek miḳdār ide

Kimseye borcı varısa ödeye andan gide
Andan incinmiş varısa anları rāżı ide

Ne ḳadar ḫaşmı varısa anlarıla barışa
Merḥabā eyleye hep gitdügi vaḳtın göreşe

31a

Tevbe ḳılup hep günāhından yunuban arına
Ṭāhir ol kim varmaḳ isterseñ Ḥabībüñ dārına

Dostlarıla ehl-i beytile vedāʿ ide dimiş
Ḥaḳ Taʿālāya tevekkül eyleyüp gide dimiş

El çeküp bu dār-ı fānīden beḳāyı gözleye
Varacaḳ yeri Maḳām-ı Muṣṭafāyı gözleye

Ṭāḳati yiterse yüriye ṭavara binmeye
Kim yayan yürürse ol ecrini bulmaz ṣanmaya

Toza batup aç ṣusuz yürüriken ḫoş göre Ḥaḳ
Maḥşer-i rūz-ı ḳıyāmetde ʿivażın vire Ḥaḳ

Hem ṭavar üstine maḥmil düzmeye dir yā n'ide[183]
Ol ġanīler ṭavarın ḳoyup faḳīrlerne gide

Hem ṭavar diñlenmek içün gāh inüp yüriyeler
Hem kirācıya kirāsın kesmeyeler vireler

Kendüye ḫidmet idenlere eyü söyleyeler
Ḫāṭırın nügerlerinüñ cümle ḫoş eyleyeler

Hem ġazā yolına gidenler de şöyle gideler
Yaʿnī bu tertībile varup ġazālar ideler

Fikr ideler ḥaccını anuñ ḳabūl eyler mi Ḥaḳ
Yā girü kendüye redd eyler su'al eyler mi Ḥaḳ

[183] Vezin gereği mısraın tamamı D.28b.676'dan alınmıştır; mısra, A'da : "Hem ṭavar üzre düzmeyeler yā n'ide" şeklinde.

Ḥaḳ Resūlin hem bile olanları ẕikr ideler
Olmadı daḫı diridür cānları fikr ideler

Dünyesinde nice varurısa eyle varalar
Ḥażretine varacaḳ ḳapusına yüz süreler

Ümmetinüñ geldügüni ṭuyıcaḳ iḥsān ide
Āḫiretde hem şefā'at eyleyüp dermān ide

31b

Hem silāḥıla ḥarām içinde kimse girmeye
Yā cenābet eyleyüp yā anda yatup durmaya

Yegrek oldur kim ḥaremde oturup çoḳ durmaya
Ola[184] kim çoḳ eglenicek aña 'izzet itmeye

Daḫı İbrāhīm maḳāmın ḳatı ta'ẓīm ideler
Yüz sürüp andan namāz ḳıluban andan gideler

Hem daḫı sünnet durur Zemzem ṣuyından içeler
Hem alup götüreler hem üstlerine ṣaçalar

Sünnet oldur kim Medīne şehrine 'izzet ide
Kā'be gibi aña daḫı ġāyet-i ḥürmet ḳıla

Hem Medīne şehrini görse ıraḳdan ol Ḥabīb
Atımın ḳatı sürüp gelmekde idi ol Ṭabīb

Hem Resūlu'llāh ḳamudan ḳatı sürerdi anı
Hem sefer itse gelüp görmege iverdi cānı

Hem daḫı Beytü'l-muḳaddesde namāz ḳılmaḳ gerek
Hem aña maḥşer yeri dirler anı bilmek gerek

Hem ḳıyāmetde ḫalāyıḳ cümle anda dirilür
Hem ṣoru ṣormaġa anda terāzu ḳurılur

Her ki[185] vara anda bir rek'at namāz ḳıla dimiş
Anı bir yıllıḳ namāzuñ müzdini bula dimiş

Sünnet oldur ḥācılar kim merḥabā eyleyeler
Evlerine varmadın varup du'ā eyleyeler

---

[184] Vezin gereği D.28b.684'ten alınmıştır; kelime, A'da : "Ol" şeklinde.
[185] Vezin gereği B.24b.761'den alınmıştır; kelime, A'da : "kim" şeklinde.

YİGİRMİ İKİNCİ BĀB

ʿĀŞŪRENÜÑ FAŻLIN VE SÜNNETLERİN BEYĀN İDER

Fażlın[ı][186] ʿāşūrenüñ yazmaġa dil şerḥ eylemez
Zīra kim ol gün dimişler ṭaġda ḥayvān otlamaz

32a

Hem necāt bulduġı gündür her belādan enbiyā
Anuñıçun ol güne ʿizzet iderler evliyā

Ḥaḳ Taʿālā hem daḫı ol gün yaratdı gökleri
ʿArş ü kürsī levḥ-ü maḥfūẓ u ḳalem cennetleri

Hem yaratdı ʿarşu götürenleri Cebrāyili
Hem daḫı ḫalḳ eyledi İsrāfīli Mikāyili

755 Hem şehīd olduġı günlerdür Ḥüseynüñ bileler
Hem ḳıyāmet ḳopısar ol gün yaraġı ḳılalar

Ḥażret-i Peyġamber ol günde ṣabī oġlanlara
Aġzı yarı yarıla ḫurmā yidürdi anlara

Her ne virürse Peyġamber anı yirlerdi
Aḫşama dek nesne yimezlerdi yürürlerdi

Sünnet oldur kim ṭoḳuzında Muḥarrem ayınuñ
Daḫı on üçünci on birinci gün ʿāşūrenüñ

Müsteḥabdur oruca ol günlerde niyyet ideler
Ümmet olan ol ṣaḥābe yollarına gideler

760 Sünnet oldur on kişiye dek selām virmek gerek
Daḫı ḳavmi ḫışmı varup varısa görmek gerek

Birbirile kimse uruşdısa barışalar
Merḥabā eyleyeler birbirile göreşeler

Hem ġanī olan faḳīr olanlara nesne vire
Yedüre içüre yalın ṭonada aç ṭoyura

---

[186] Vezin gereği eksik olan hece B.24b.763'ten tamamlanmıştır.

Ol güni taʿẓīm idüben kibrini ḳoyalar
Tevbe istiġfār idüp cümle günāhı yuyalar

Ḫasta olmış kişi varısa varalar göreler
Kimsenüñ gönli yıḳıldı ise ḫāṭır ṣoralar

32b

765 Yolda taş yāḫūd diken varısa ayırtlayalar
Hem yetīm[187] olanı oḫşayup başın ṣıġayalar

Hem cenāze varısa varup namāzın ḳılalar
Ẕikr ü ṭāʿat meclisine yine ḥāżır olalar

YİGİRMİ ÜÇÜNCİ BĀB

AY GÜNEŞ DUTULDUĠIN BİLDÜRÜR

Ay güneş dutulsa[188] ḫalḳ bir araya cemʿ olalar
Bir ʿalāmetdür anı Ḥaḳ cānibinden bileler

Evvel istiġfār tevbe eyleyeler Ḫāliḳā
Hem taṣadduḳ eyleyeler ulu gice muṭlaḳa

Pes münādīler çıḳup ḫalḳa nidā eyleyeler
Hem namāz içün nice ḳılmaḳ gerek söyleyeler

770 Yā bir ulu mescid ola cümle anda geleler
Yā bir ulu menzil ola ol yire cemʿ olalar

Sünnet oldur kim imām ola birisi ḳılalar
Hem iki rekʿat namāz ola ḳılanlar bileler

Kur'ānı uzun ide hem oḳuya iḫfāyıla
Hem ḳıyām u hem rükūʿu hem sücūdını bile[189]

Hem tażarruʿ eyleyüp ol Ḫāliḳa yalvaralar
Ẓulmeti defʿ itmek içün çoḳ duʿālar ḳılalar

---

[187] A'da: "yetim" şeklinde.
[188] Vezin gereği B.25a.779'dan alınmıştır; kelime, A'da : "dutulması" şeklinde.
[189] Vezin gereği mısraın tamamı C.31b.620'den alınmıştır; mısra, A'da : "Hem ḳıyām hem rükūʿ hem sücūdını bile" şeklinde.

YİGİRMİ DÖRDÜNCİ BĀB

İSTİSḲĀ NAMĀZIN BİLDÜRÜR

Daḫı istisḳā namāzı şöyle olur ḳılalar
İllā cehrile oḳuyup çoḳ duʿ ālar ḳılalar

Yaʿ nī yaġmur yaġmasa yir yüzine pes bileler
Cemʿ olup bir yire istisḳā namāzın ḳılalar

33a

Daḫı ṣāliḥ kişilerden anda bile olalar
Ẕikr ü tesbīḥ eyleyüp Ḥaḳḳa duʿ ālar ḳılalar

Hem ġanīler ol faḳīr olanları-da ṣuvara
Anları-da Ḥaḳ Taʿ ālā raḥm idüben ṣuvara

Her ḳaçan gökden yire yaġmur yaġaydı ol Resūl
Başını açup göge dönüp duʿ ā ḳılurdı ol

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Her ḳaçan kim ḳatı yel esse[190] Resūl
Bu duʿ āyı diz çöküp oḳurdı ol

اَللّٰهُمَّ اجْعَلْهَا رِيَاحاً وَلاَ تَجْعَلْهَا رِيحاً اَللّٰلهُمَّ لاَ تَقْتُلْنَا بِغَضَبِكَ

وَلاَتُهْلِكْنَا بِعَذَابِكَ وَعَافِنا قَبْلَ ذٰلِك [191]

YİGİRMİ BEŞİNCİ BĀB

ḤELĀL KESB İTMEGİ BİLDÜRÜR

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Farż olupdur her kişi nefsi kefāfın ḳazana
Vācib oldur kim ṭaleb eyleyeler bu düzene

Şol ḳadar olmaya kim dünyāya meşġūl olalar
Ḥaḳ Taʿ ālā Ḥażretinüñ ḳulluġından ḳalalar

---

[190] Bu kelimeden sonra vezne fazla gelen "ol" bulunmaktadır.
[191] Hadîs, bk. E., s.221, 222.

Yaʿnī muḥtāc olmayacaḳ deñli kimse eline
Kesb ideler bāḳī ʿömri ṣarf ide Ḥaḳ yolına

Yegregi māluñ ġazā mālı dimişler iy ulu
Birisi daḫı ticāret mālıdur iy baḫtulu

İllā beyʿinde şirāsında yalan olmaya dir
Hem terāzu ḥaḳ ola kimse ḥaḳḳı[192] kalmaya dir

785 Daḫı oldur kim ekin eküp zirāʿat ideler
Daḫı oldur kim ṣınāʿat işleyüp kesb ideler

33b

Zīra her[193] peyġamberüñ bir dürli kesbi varımış
Ṣanʿat işleyüp anuñla dirilürlerimiş

Kesbini her kişiye ḳılan sebeb Allāh imiş
Ḥażret-i Ādem atamızuñ bilüñ cüllehimiş

Ṣanʿat-ı İdrīsi ṣorarlarsa [ol][194] terzimiş
Ḥażret-i Dāvudı ṣorurlarsa demürcümiş

Daḫı Nūḥ Peyġāmberi ṣorarsañ ol neccārımış
Ḥażret-i ʿĪsā bilüñ naʿlını ol yunarımış

790 Daḫı İbrāhīm Ḫalīlu'llāh ekin ekerimiş
Ḥaḳ Taʿālā ne virürse ḳonuġa dökerimiş

Ḥażret-i Ṣāliḥ deve güder ʿabā işlerimiş
Ḥażret-i Mūsāyı ṣorarsañ ḳoyun güderimiş

Hem bizüm Peyġambere Ḥaḳdan daḫı vaḥy olmadın[195]
Kāʿbe şehrinde ḳoyun güderdi Cibrīl[196] gelmedin

Yegregi kesbüñ olardur[197] kim ekeler biçeler
Hem daḫı ḳoyun dutup şüdin ṣaġalar içeler

---

[192] Vezin gereği yazmada "Ḥaḳı" şeklinde yazılan kelime, metne düzeltilerek alınmıştır.
[193] Bu kelimeden sonra vezne fazla gelen "bir" bulunmaktadır.
[194] A'da olmayan bu kelime, vezin gereği B.25b.801'den alınmıştır.
[195] Vezin gereği mısraın tamamı B.25b.805'ten alınmıştır; mısra, A'da : "Hem daḫı bizüm Peyġambere Ḥaḳdan vaḥy olmadın" şeklinde.
[196] Vezin gereği C.32a.641'den alınmıştır; kelime, A'da : "Cebrāyil" şeklinde.
[197] Vezin gereği B.25b.806'dan alınmıştır; kelime, A'da : "oldur" şeklinde.

Ḥāṣılından Ḥaḳ yolına hem taṣadduḳ ideler
Hem daḫı ḳoyun dutup anlar anı güdeler

Sünnet oldı[198] her kişiye bil ḥelāl kesb ideler
Ümmet olan enbiyānuñ yollarına gideler

Hem daḫı tācir olanlar cüst çābuk olalar
Korḳu olanlar bu yolda aṣṣı itmez bileler

Hem metāʿı üç kez alup tecribe eyleyeler
Üç keze dek aṣṣı olmaya anı terk ideler[199]

Yā müsāfir kendü şehrine gelicek neyleye
Yolda çoḳ tekbīr getürüp işbu kelām(ı)[200] söyleye

34a

لَآاِلٰهَ اِلا اللّٰهِ وَحْدَهُ لاَ شَرِيكَ لَه لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ

عَلٰى كُلّ شَىْءٍ قَدِيرٌ [201]

Bir metāʿı alıcak ġāyet ḥarīṣ olmayalar
Ṣatmaġıçun nesneyi ḳarşu varup almayalar

Bir kişi bāzār iderken araya girmeyeler
Ḥāceti olmadıġı nesneyi arturmayalar

Aṣṣı itmeyen metāʿı aluban[202] ṣatmayalar
Çünki aṣṣı itmedi bārī ziyān itmeyeler

Dostlarından tācir olan fāyide almaya dir
Zīra alıcaḳ mürüvvet arada olmaya dir[203]

Bir metāʿı alıcaḳ Ḥaḳḳa tevekkül ḳılalar
Hem ziyān ıssı ne olursa Ḫudādan bileler

---

[198] Vezin gereği B.25b.809'dan alınmıştır; kelime, A'da : "oldur"
[199] Vezin gereği mısraın tamamı C.32a.647'den alınmıştır; mısra, A'da : "Üç keze dek aṣṣı olmayan terk ideler" şeklinde.
[200] Vezne fazla gelen hece parantez içinde verilmiştir; Bu mısra B, C ve D nüshalarında yok.
[201] Hadîs, bk. E., s.278.
[202] Vezin gereği B.26a.814'ten alınmıştır; kelime, A'da : "alup" şeklinde.
[203] Vezin gereği mısraın tamamı B.26a.815'ten alınmıştır; mısra, A'da : "Ger alursa mürüvvet arada olmaya dir" şeklinde.

Hem metāʿı ṣatmaġıçun hīç and içmeyeler
Gerçek olsun yalan [olsun][204] ol kelāmı ḳoyalar

Hem daḫı bāzār iderken kimseye sögmeyeler
Aluriken yormayalar ṣatıçun ögmeyeler

Bir metāʿuñ ʿaybı olsa içine dürmeyeler
Bir kişi maġbūn olanı revā görmeyeler

Bir metāʿı alıcaḳ fi'l-ḥāl anı ṣatmayalar
Aldugı yerde ṣatarsa aṣṣı gözetmeyeler

Ḫalḳıla bāzār iderken ḥürmetile ideler
Hem daḫı bāzār içinde ẕikr ü tesbīḥ ideler

Hem ṣaḳalın darayanlar yaşiken ṭarayalar
Hem elem neşreḥ leke sūresin[205] oḳuyalar

Hem namāzı fevt idüp dünyāya meşġūl olmaya
Hem daḫı bāzāra evvel varup āḫir gelmeye

34b

Zīra her peyġamberüñ bir dürli kesbi varımış
Ṣanʿat işleyüp añunla dirilürlerimiş

Hem daḫı imām olanlar narḫ-ı ḳız eylemeye
Ḫalḳa ḥācet olanı hem devşürüp ṣaḳlamaya

Daḫı sünnetdür ki bāzār bilmeyen miskīnlere[206]
Ortaḳ olup aluban ṣatu vireler anlara

Her ki bāzārına anlaruñ mübāşir ola dir
Ḥaḳdan ümīẕdür ki mālında berekāt bula dir

Yaʿnī anlaruñ maʿāşına sebeb olanlara
Ḥaḳ Taʿālā raḥmet idüp aṣṣı vire anlara

Ḥaḳ rıżāsın gözede kendü rıżāsın ḳoya
Daḫı bāzāra gidicek bu duʿāyı oḳuya

---

[204] A'da olmayan bu kelime, vezin gereği B.26a.817'den alınmıştır.
[205] İnşirah suresi. (Kur'an-ı Kerim'in 94.suresi)
[206] A'da: "miskinlere" şeklinde.

اَللّٰهُمَّ اِنّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْسّوق وَمِنَ الْكَفْرَةَ وَالْفِسْقِ[207]

Hem daḫı sünnet durur beyʿ-i muḫayyer ideler
Şübheli bāzār ise anı döndüreler

Hem daḫı bāzār iderken ḳatıluḳ itmeyeler
Vaʿde ile nesne alsa anı unutmayalar

Bir metāʿı alıcaḳ naḳd aḳçe ile alalar
Viresiye ṣatmaġuñ çoḳdur ṣevābı bileler

820 Daḫı borcluyı zebūn itmeye mühlet vire dir
Ḥaḳ Taʿālādan ümīẕ var ki eline gire dir

Ger ḥavāle eyleye anı ḳabūl eyleyeler
Ger güci yitse faḳīr olana bağışlayalar

Bir metāʿı alup aña nesne ḫalṭ itmeyeler
Ölçü ile aldıġın ṭartu ile ṣatmayalar

35a

Yaʿnī ayru aldıġını yine ayrı ṣatalar
Dartuyıla aldıġını dartu ile ṣatalar

Daḫı sünnetdür ki ḥācet olsa ödünç alalar
İllā anı tīz ödemek niyyetinde olalar

825 Ol nice kişi ola farż itmege lāyıḳ ola
Vaḳt-ı ḥācet olıcaḳ bir kimseden[208] ödünç ala

Biri odur kim żaʿīf ola güci yitmeye dir
Biri oldur kim öle kimse kefen itmeye dir[209]

Biri oldur evlenüp şerʿile kābin itmege
Gerdānına ʿalāḳa-yı gerdūn[ı][210] ṭaḳup yetmege

---

[207] Hadîs, bk. E., s.364.
[208] Vezin gereği B.26b.837'den alınmıştır; kelime, A'da : "kimesneden" şeklinde.
[209] Vezin gereği mısraın tamamı D.32a.768'den alınmıştır; mısra, A'da : "Biri oldur kim öle kefen kimse itmeye dir" şeklinde.
[210] Vezin gereği, eksik ola hece C.33b.675'ten tamamlanmıştır.

Bunlaruñ gibi maḥallerde alup deyn ide dir
Ḥaḳ Taʿālā ödemege anı yardum ide dir

Kişi ödünç virdügi yerden hediyye almaya
Ḥaḳ[211] ṣevābından anuñ iznile maḥrūm ḳalmaya

Ki ḥaẕer eyleyeler hem borcı çok itmeyeler
Aluban uş uş[ı]la[212] issini incitmeyeler

Yā virüp rehnin aluban[213] intifāʿ itmeyeler
Yā virüp tīz isteyüben anı incitmeyeler

Hem daḫı sünnet durur bāzāra kendi vara dir
Hem elile ḥācet olanı alup götüre dir

Yaluñuz yenür metāʿı eküben ṣatmayalar
Hem daḫı ḳatı ziyānlı bāzārı itmeyeler

Hem daḫı tācir olan dāyim taṣadduḳ ḳıla dir
Ḥīlesüz yā ḥīle ile hīç revā görmeye dir

Pes riyā iden kişilerüñ günāhı çoġ olur
Ne ḳadar ḫayr itse ḫayrından günāhı artuġ olur

35b

Her biri sāyir günāhlarca ola yetmiş ḳadar
Eñ azı ola anasıla zinā itmiş ḳadar

Hem riyāya virülen aḳçeye ṭanıḳ olmaya
Ki ṣaḳına bile ḳāḍī meclisine gelmeye

Ḥaḳdan isterse bereket hīç ḫıyānet itmeye
Hem ġazā mālın uġurlayından alup gitmeye

Hem daḫı ẓālim kişiden nesne ṣatun almaya
Hem ḥarāmından daḫı illā meger kim bilmeye

Ger ḫıyānet yā cināyet ide dāyim bir kişi
Nesne ṣatun almaġıl anda eyā uṣlu kişi

---

[211] Bu kelimeden sonra vezne faza gelen "Taʿālā" bulunmaktadır.
[212] Vezin gereği, eksik olan hece B.26b.841'den tamamlanmıştır.
[213] Vezin gereği C.33b.679'dan alınmıştır; kelime, A'da : "alup" şeklinde.

Daḫı şol gibi ḫıyānetden ḥaẕer eyleyeler
Anlaruñ gibi ṣanāyiʿ den güẕer eyleyeler

İt [bahāsı][214] ḳuş bahāsı ketḫudālıḳ rüşveti
Fāḥişe ʿavratlaruñ hem güzel oġlan ücreti

Zūr-bāz u ḥoḳḳa-bāz u ırlayıcı çalıcı[215]
Kāhin [u][216] remmāl sāḥir fālcı ḳan alıcı

Bir kişi ḳoçın yā aygırın vire ücret ala
Yā şehādet itmege bir kişi ücretle gele

Bunlara kesb-i ḫıyānīdür dimişler iy aḫi
Kimseye ücretle itmegil şefāʿat iy aḫi

YİGİRMİ ALTINCI BĀB

YİYECEGÜÑ SÜNNETLERİN BİLDÜRÜR

Yimek içmek ʿilmüni evvel kişi taḳdīm ide
ʿİlim eydendür[217] dimişler anı ki tefhīm ide

Farż olupdur kim kifāyet idicek deñli yiye
Her ṭaʿāmı az yiyüp çoḳ yeme isrāf itmeye

36a

İştihāsı variken daḫı kişinüñ dura dir
Daḫı buġday etmegine arpa ḳarışdura dir

Bir ḥadīṣ içinde rāvīler rivāyet eylemiş
Şirʿatü'l-islām içinde daḫı anı söylemiş

Berekāt üç nesnede vardur dimiş andan ḫaber
Biri oldur nesne ṣatun viresiye vireler

Biri oldur kim ödünç isteyene bulunalar
Biri oldur[218] arpayı buġdaya ḳarışduralar

---

[214] A'da olmayan bu kelime vezin gereği B.27a.852'den alınmıştır.
[215] Vezin gereği mısraın tamamı B.27a.853'den alınmıştır; mısra, A'da : "Zūr-bāz u ḥoḳḳa-bāz ulıcı çalıcı" şeklinde.
[216] A'da olmayan bu bağlaç vezin gereği C.34a.692'den alınmıştır.
[217] Vezin gereği C.34a.695'ten alınmıştır; kelime, A'da : "eyidendendür"
[218] Bu kelimeden sonra vezne fazla gelen "kim " bulunmaktadır.

Bir gün oruç dutuban bir gün yerimiş ol Ḥabīb
Yiyecek anı evinde bir yerimiş ol Ṭabīb

Daḫı sünnetdür ki unı elemedin yiyeler
Ümmet olan işidüp işbu söze uyalar

Ḥażret-i Peyġāmber anı hīç kepeksiz yimemiş
Daḫı ṭoprağını buġdayuñ tozunı yumamış

855 Hem anuñ(ı)çun[219] tozın anuñ yumadın ögüde dir
Tozunı yurlarsa anuñ berekātı gide dir

Daḫı etmegüñ ḫamırın ki ḳatı yoġuralar
Hem daḫı kilcelerin anuñ kiçirek ḳılalar

Hem daḫı bidʿat dimişlerdür unı elemegi
Daḫı çoḳ buġday yimegi hem ṭoyunca yimegi

Sünnet oldur kim hīç unı elegile elemeye
Daḫı arpa ḳatmayınca hem ṭoyunca yimeye

Ḥażret-i Peyġāmber arpa etmegini yiridi
Gāh arpa unına buġday unın ḳatarıdı

860 Hem yimegi gice-de gündüz ḳadar yimeyeler
Yaʿnī gice uyınında yiycek az yiyeler

36b

Günde iki kez yimek yimegi ʿādet itmeye
Elile ṭarta ṭavarıla unı ögütmeye

Gice gündüz ete yaġluya müdām olmaya
Nefse ḳasvet virür ol yegdür murādın bilmeye

Yaʿnī çerbli nesne ile nefse semritmeye
Ḥaḳ Taʿālā Ḥażretinden kalbini dūr itmeye

Ḳırḳ güne dek etden ve yaġdan riyāżet itmeye[220]
Ḫulḳunı az eyler insānuñ anı unutmaya

---

[219] Vezne fazla gelen hece parantez içinde verilmiştir; kelime C.34a.704'te : "anuñçun" şeklinde.
[220] Vezin gereği mısraın tamamı C.35b.713'ten alınmıştır; mısra, A'da : "Ḳırḳ günden etden ve yaġdan riyāżet itmeye" şeklinde.

865 Hem ṭaʿāma pīr olanlar ibtidā eyleyeler
Hem daḫı sāliḥ kişiler muttaḳīler yeyeler

Yimek öñinde ṣoñında ellerini yuyalar
Hem yimege ṣunıcaḳ Allāh ẕikr eyleyeler

Sünnet oldur loḳma-yı evvelde bismi'llāh diye[221]
Loḳma-yı ṣānīde bismi'llāhi'r-raḥman oḳuya

Hem berekāt vire dimiş ol Kerīm ü ol Raḥīm
Diye üçüncide[222] bismi'llāhi'r-raḥmani'r-raḥīm[223]

Evvelinde unudursa ortasında oḳuya
Daḫı bismi'llāhi fī-evvelihi ve āḫiri[224] diye

870 Dimeye bismi'llāhi ol kişi ḥarām nesne yeye
Hem ṣoñında ḥamd idüp e'l-ḥamdüli'llāh dimeye

Hem daḫı Peyġamber adlı kişi bile ola dir
Hem daḫı ʿilm ehli kişi anda ola bile dir

Ṣofraya etmegi kişi yeyecek deñli koya
Yaʿnī artuḳ ṭoġrayuban döküp isrāf itmeye

Sünnet oldur etmegi bıçaġıla kesmeyeler
Hem riʿāyet ideler ayaġıla başmayalar

37a

Hem ṭaʿāmı sünnet oldur kim yir üzre ḳoyalar
Dökülürse ufaġını devşürüben yiyeler

875 Sīnī begler ṭavrıdur süfre ʿArablar ṭavrıdur
Daḫı mendilden yimek bil kim ʿAcemler ṭavrıdur

Daḫı altundan gümişden yiyecek yimek ḥarām
Hem[225] baḳır ḳap daḫı tuç mekrūh-durur ve's-selām

---

[221] Vezin gereği mısraın tamamı D.33b.808'den alınmıştır; mısra, A'da : "Sünnet oldur kim loḳma-yı evvelde bismi'llāhi diye" şeklinde.
[222] Vezin gereği B.27b.878'den alınmıştır; kelime, A'da : "ṣālişde" şeklinde.
[223] Bk. "Notlar"
[224] Bk. "Notlar"
[225] Vezin gereği B.28a.887'den alınmıştır; kelime, A'da : "daḫı" şeklinde.

Hem daḫı ṭoprak̟ çanak̟larun̄ şevābı çoġımış
İllā şol ufak̟ çanak̟larda bereket yoġımış[226]

Her ṭaʿāmı yiyecek kişiye iletmeyeler
Ṭurduġı yerde varalar dirileler yiyeler

Hem yimek yiyen kişi k̟atı tevāżuʿla ṭura[227]
Çık̟ara ayak̟ k̟abunı diz çöküben otura

Ayak̟ üstinde yürürken hem dururken yemeye
Söyküñüp yatup yāḫūd bir nesneye dayanmaya

Sünnet oldur her ṭaʿāmı şaġ eli birle yeye
Ḥācet olıcak̟ şol eli bile yardum eyleye

Etmegi hem şaġ elinde ṭutarımış Muṣṭafā
Şol elinde k̟avunı dutar imiş ol Bā-ṣafā

Sünnet oldur loḳmayı üç parmaġıla yeyeler
Hem yedükden şoñra barmak̟larını yalayalar

Hem daḫı aç olmayınca yeyecek yimeyeler
İştihā bāḳī iken çok̟ yimeyeler k̟oyalar

Bir cemāʿat yiyecek yerken biri tīz ṭurmaya
Çevre yaña bak̟maya hem başını k̟aldurmaya

Bir nice kişi yeyüp bir kişi bak̟up ṭurmaya
Ḫidmetiçün kimse[ye][228] hīç ayaġ ṭurġurmaya

37b

Yimegi ortaya k̟oyup ġayrı aşı k̟oyalar
Süfreyi k̟aldurmayınca dağılup gitmeyeler

Loḳmayı büyük idüben aġzına çok̟ tık̟maya
Hem daḫı yimek yeyenüñ loḳmasına bak̟maya[229]

---

[226] Vezin gereği mısraın tamamı C.36a.726'dan alınmıştır; mısra, A'da : "İllā şol ufak̟larda bereket yoġımış" şeklinde.
[227] Vezin gereği mısraın tamamı B.28a.890'dan alınmıştır; mısra, A'da : "Hem yimekde kişi k̟atı terāşufla ṭura" ; metinde "terāşuf" kelimesi sehven "teraşşuf" şeklinde yazılmış.
[228] Vezin gereği, eksik olan hece D.34b.825'ten alınmıştır.Bu mısra B ve C nüshalarında yok.
[229] Vezin gereği mısraın tamamı B.28a.900'den alınmıştır; mısra, A'da : "Hem yemek yeyenüñ daḫı loḳmasına bak̟maya" şeklinde.

Çeyneyüp ḥāl itmeyince lokmayı yutmayalar
Çeynedügün yuṭmayınca bir daḫı ṣoḳmayalar

Hem yemek yeyen kişi aġzın ḳatı açmaya dir
İve ive yiyüben yir yüzine ṣaçmaya dir

Eyü yatlı her ṭaʿāmı yirmeyeler yeyeler
İllā yā ṭuzlı ya ḳoḳmış ola anı ḳoyalar

İssi iken yimeyeler daḫı üfürmeyeler
Daḫı şol nesne żarār ide anı yimeyeler

Etmegi yir üzre isrāf eyleyüp ṭaġıtmaya
Bereket andan gider dimiş anı unutmaya

Ne ḳadar kim aç olursa edebi terk itmeye
Yimek içün kimsenüñ ḫāṭırçuġın incitmeye

Hem ṭaʿām üstinde ādem gelse menʿ itmeyeler
Zīra ki ḥaḳḳ-ı naẓar var anı unutmayalar

Bir kişi yimegin iki kişiden menʿ itmeye
İki kişi yiyecegin üç kişiden dutmaya

Üç kişi yiyecegin dört kişiye vire dir
Dört kişi yiyecegin sekiz kişi ṭoyura dir

Sünnet oldur dürlü dürlü yiyecek yimeyeler[230]
Yaʿnī bir dürlü yemegle iktifā eyleyeler

Ṭoyduġından şoñra kişi yiyecek yimek ḥarām
Şol ḥelāl olanı yegrekdür ḳılalar iḥtirām

38a

Süfrede līkin tereler sebzevāt ḳomaḳ mubāḥ
ʿAḳla nāfiʿdür ki datlular yiyeler her ṣabāḥ

Sünnet oldur kim ṭaʿāmı ṭuzıla bişireler
Hem aña ʿizzet ḳılalar ḳatı ḫor dutmayalar

Daḫı etmek üstine et ṭoġrayup yimeyeler
Hem yiriken ellerini etmege silmeyeler

---

[230] Vezin ve mânâ gereği mısraın tamamı B.28b.910'dan alınmıştır; mısra, A'da : "Sünnet oldur dürli çoḳ yemek yiyeler" şeklinde.

Hem daḫı yiyecegüñ üstüni ṣoyup yimeye
Bereket üstindedür dimiş anı unutmaya

Yaġlu nesne yese aġzın yumayınca ḳomaya
Et ḳoḳusı variken hem yatuban uyumaya

905 Sünnet oldur kim yemekden ṣoñra ellerini yuya
Daḫı dişlerin ḫilāl ide hem aġzın yayḳaya

Nārıla ılġun aġacı ḳurıyunca hem ḳamış
Bunlarıla dişlerini ḳurdamayalar[231] dimiş

Hem daḫı mersin aġacı hem süpürge çūbıla
Pes ḫilāl itmeye dimiş dişlerin bunlarıla

Hem ṭaʿām ardınca ḳılalar iki rekʿat namāz
Ẕikr ü şükr eyleyeler ol Ḥaḳḳa ḳılalar niyāz

Ḳonuḳ olan kişi evden nesne dilemeye dir
İllā ṭuz gibi ṣu gibi anları dileye dir

910 Hem ḳonuḳ issi ḳonuġa loḳmayı teklīf ide
Hem daḫı ḥācet olanı vere göre gözede

Hem ṭaʿām ardınca İḫlāṣ oḳuya ide duʿā
Hem duʿāsında ṭaʿām issini ḫayrıla aña

Faṣl fī fevāid baʿżi'ṭ-ṭaʿām[232]

38b

Et yemek gözüñ ḳulaġuñ ḳuvvetini arturur
Hem dimāġı tāze eyler cisme hem ḳuvvet virür

Etlerüñ yegregi arḳa etidür hem ḳol eti
Hem ḳoyun ola semiz unutmayalar ol eti[233]

Ḥażret-i Peyġamber etlerde ḳoyun severidi
Hem daḫı paça daḫı yaġrın etin yiridi

---

[231] Vezin gereği B.28b.919'dan alınmıştır; kelime, A'da : "ḳurdurmayalar" şeklinde.
[232] "Bazı lezzetli yiyeceklerin faydalarını içeren bölüm" manasına Arapça ibare.
[233] Vezin ve mânâ gereği mısraın tamamı B.29a.924'ten alınmıştır; mısra, A'da : "Hem ḳoyun ola semiz ola unutmayalar anı" şeklinde.

Daḫı mercimek severdi hem ḳabaḳ şorbasını
Hem daḫı ṣuyun içerdi ṣovuġun datluġunı

Ḳoḳulı nesne getürseler ḳoḳulardı Resūl
Daḫı datlular getürseler yiridi ol Resūl

Hem daḫı herse yemek emr eylemişdür Cebrāyil
Anı yirdi ḳırḳ kişinüñ ḳuvvetin bulurdı ol

Bile hem çörek otı bunlar devādur ḫastaya
Bunları unutmaya her kim şifāsın isteye

Bir ḥadīṯ içinde buyurmış anı daḫı bile
Üç ṣabāḥ bile yalaya ol belādan ḳurtula

Ḳurı üzüm ādemi ṣaġ eyler ü balġam keser
Daḫı aġzı ḳoḳusunı beñzi hem gökçek ider

Hem ḳuru üzüm yiyenler dāne dāne yiyeler
Hem çekirdegi ile anı bile yimeyeler

Hem daḫı yemiş yiyenler anı tek tek yiyeler
Tā ki yiyenler[e][234] ol yemiş ziyān itmeye dir

Ḫoş gelürdi Ḥażret-i Peyġambere birḳaç yemiş
Ḳavun üzüm hem ruṭab hem birisi ḫurmāyımış

Sulı aş ġam giderür ḳalbi feraḥ eyler dimiş
Daḫı şol yemiş yemek anuñ adı eyü imiş

39a

Yüklü ʿavrat ayva yiye oġlı ḫalḳıla ola dir
Daḫı ḳorḳu kişiler yiye bahādur ola dir

Hem yemiş vaḳtı olıcaḳ evvelinde çoḳ yeye
Āḫirinde evvelinde yidügüñden az yeye

Yaş ḳabaḳ yimek dimāġuñ ḳuvvetini arturur
Beyni hem semrit-durur ol ʿaḳla hem ḳuvvet virür[235]

---

[234] Vezin gereği, eksik olan hece B.29a.933'ten alınmıştır.

[235] Vezin gereği mısraın tamamı D.36a.865'ten alınmıştır; mısra, A'da : "Beyni hem semrüdür ol ʿaḳla ḳuvvet virür" şeklinde.

Hem daḫı üç nesne var cismi feraḥ eyler bular
Biri yumşaḳ ṭon biri süd biri gökçek ḳoḳular

Bir kişi gül yileye ol dem ṣalavāt vire dir
Ḥaḳ Taʿālānuñ Ḥabībinden şefāʿat göre dir

Bir ḥadīṯ içinde Peyġāmber ḥikāyet eylemiş
Şirʿatü'l-islām içinde ḫoş rivāyet eylemiş

Bir kişi gül yileye baña ṣalavāt virmeye
Ol cefā itmiş durur baña anı az görmeye

Mü'min olanlar Resūlu'llāh yedügin yiyeler
Hem anuñ sevdügüni biz de severüz diyeler

Sünnet oldur kim baḳır ḳapdan yemek yimeyeler
Daḫı altun yā gümiş yā tuç ḳap itmeyeler

Bir kişi bir yirde varsa ṣoġanından yeye dir
Tā ki ol yirüñ hevāsından żarar olmaya dir

Hem daḫı otlarda badlıcan aşın yirdi Resūl
Hem devā içün diyü yeye devādur dirdi Ol

Hem daḫı rencdür diyü yerse anı renc ola dir
Yaʿnī Allāhdan nice isterse eyle bula dir

Ḫıżrıla[236] İlyās ṭaʿāmıdur dimiş kerefs otı
Hem anı yeyen kişiler zeyrek ola ki ḳatı

39b

Hem daḫı ṭoprak yemek beñzi ṣarardur iy aḫi
Hem daḫı yürek şişirdür ḳıl ḥaẕer andan daḫı

Bir kişi ṭoprak yimek dāyim ʿādet ḳıla dir
Kendi nefsinüñ helākına maʿāvin ola dir

Ḳavuna ṣudur dimişler hem ṭaʿāmdur hem yemiş
Anda uçmaḳdan daḫı bir ḳatre ṣu vardur dimiş

Hem nār içinde vardur dāne-yi cennet dimiş
Ṣaḳına hem yiriken düşürmeye andan dimiş

---

[236] Vezin gereği C.37b.760A'dan alınmıştır; kelime, A'da : "Ḫıżır ile" şeklinde.

Daḫı ḳavun yiyenüñ beñzi mizācı ḫoş olur
Besmele(yi)le[237] yerse yetmiş dürlü rencden ḳurtulur

Hem daḫı baş aġrısı gider beli ḳuvvet bulur[238]
Hem daḫı ḳarnı ḳovuġı arınur vüs‘at bulur

Hem ṭa‘āma iştihā virür ṣusızlıḳ ḳandadur
Hem ḳarın ḳurdın ḳırar daḫı ḥarāret giderür[239]

945 Hem anı yeyen kişinüñ[240] aġzı ḳoḳusı giderür
Hem yeyen kişilerüñ ḳarnında ol tesbīḥ ider

Daḫı cennetde ne deñlü varısa anda yemiş
Her birinde anda ḳavun lezzetinden var imiş

Yiyeler ḳavun yimekde fāyide çoḳdur ḳatı
Evvelā ṣatun alurken oḳuya bu āyeti

بِسْمِ اللّٰهِ اِنَّ الْبَقَرَ تَشَابَهَ عَلَيْنَا وَاِنَّآ اِنْ شَآءَاللّٰهُ لَمُهْتَدُونَ [241]

Fāyide çoḳdur anı ḳavun yiyenler ṭuyalar
Besmeleyile keser hem bu āyeti oḳuyalar

فَذَبَحُوهَا وَمَاكَادُوا يَفْعَلُونَ [242]

40a

Ḳozıla peyniri ayrı yerse de ola dimiş
İllā ikisin ḳatup yerse devādur dimiş

950 Ṣarmasaḳ ṣoġan yiyenler bişüreler yeyeler
Yāḫūd üstine kerefs otı bulalar yeyeler

Zīra anlaruñ ḳoḫusından melek gelmez imiş
Üstine kerefs yiyecek ḳoḳusı olmaz imiş

---

[237] Vezne fazla gelen hece parantez içinde verilmiştir; kelime, A'da : "Besmeleyle" şeklinde.
[238] Vezin gereği mısraın tamamı B.29b.954'ten alınmıştır; mısra, A'da : "Hem daḫı baş aġrısı giderür beli ḳuvvet bulur" şeklinde.
[239] Vezin gereği D.36b.883'ten alınmıştır; kelime, A'da : "söyündürür" şeklinde.
[240] Vezin gereği B.29b.956'dan alınmıştır; kelime, A'da : "kimsenüñ" şeklinde.
[241] Bakara 2/70.
[242] Bakara 2/71.

Sünnet oldur kim ḫıyārı tuzla iy muʿteber
Hem ḳozı ḫurmāyıla yiye dimiş andan ḫaber

Bir kişi turvanda görse öpe gözine süre
Hem daḫı maʿṣūm oġlancuḳlara andan vere

Ḥamd idüp Allāha ḫayrıla ṣenālar ideler
Sünnet oldur kim ṣaḥābe yollarına gideler

Hem turup yimek diler Peyġāmberi ẕikr ide dir
Tā ki ol yiyen kişiden ḳoḳusı tīz gide dir

Hem daḫı incir yimek ḳalbi refīḳ eyler ḳatı
Hem yiyen kişi daḫı görmeye ḳūlunç zaḥmeti

Ṭomalan mantar ṣuyı ʿayn-ı şifādur ʿaynuña
İllā ḥācet olmayınca hīç gelmez ʿaynuña

Bū Hüreyre Ḥażreti anuñ ṣuyın ṣıḳarmış
Gözine sürme yerine ol ṣuyı çekerimiş

YİGİRMİ YEDİNCİ BĀB

ṢU İÇMEGÜÑ SÜNNETİN BİLDÜRÜR

Sünnet oldur ṣu içenler ṣaġ elile içeler
İçecek ḳap olmayınca hem elile içeler

Daḫı su içen kişiler süze süze içeler
Üç nefesde içmegi sünnet dimişler niçeler

40b

Evvelā Allāh adını ẕikr eyleyüben başlaya
Şer-i şeyṭāndan ikincide taʿavvūẕ eyleye

Hem üçüncide şifā olmaġı Ḥaḳdan dileye
Her birinüñ āḫirinde Ḫāliḳa ḥamd eyleye

Her ki bu sünnetleri idüp riʿāyetle ṣu içe
Ṣu içen kişilerüñ ḳarnında ol tesbīḥ ide

Daḫı ṣu içen kişiler ṣuya üfürmeyeler
Otururken içeler hem ayaġın ṭurmayalar

İllā Zemzem ṣuyını örü ṭururken içeler
Hem mübārek ṣudur anı üstlerine ṣaçalar

Daḫı āb-dest arṭuġın içmek devādur ḫastaya
Hem devā(lar)[243] deyince içilen ṣuyımış añlana

Sünnet oldur ṣuyı evvel ululara vireler
Daḫı andan ṣoñra ṣaġ yanından ulaşduralar

Bir kişi ṣu dileye evvel aña ṣu vireler
Daḫı andan ṣoñra kendü nefsini ṣuvaralar

Bir kişinüñ artuġın içmek daḫı evlā imiş
Kendüden ulu kişinüñ olduġı aʿlā imiş

İçmeye aġzın urup aḳar ṣuya durur ṣudan
Daḫı çanaḳ gedüginden [hem][244] açuḳ durur ṣudan

Ki ṣaḳına[lar][245] baḳır ḳapdan ṣuyı içmeyeler
Daḫı altun yā gümiş yā tuç ḳap ṭutmayalar

Yegregi ḳabuñ aġacdur daḫı ṭoprakdur dimiş
İbn-i ʿAbbās illā ṣuyı sırçadan içerimiş

Şīşe içinden anuñ(ı)çun[246] içerimiş ol anı
Zīra ṭaşından görürdi hem içinden ol anı

41a

Nesne nāfiʿ olanı nesneyi unutmayalar
Hem ṣabāḥdan yiyeler açla ṣuyı içmeyeler

Ḳanda eyü ṣu varısa bulalar ṣoylayalar
Şol ṣovuḳ datlu ṣuları iḫtiyār eyleyeler

Zīra Peyġamber severdi ṣularuñ ṭatlusını
Ol[247] bilürdi her ṣunuñ eyüsüni yaṭlusını

Ṣu ḳabını örteler gice açuḳ ḳomayalar
Daḫı ṣu olan tulumuñ aġzını baġlayalar

---

[243] Vezne fazla gelen hece parantez içinde verilmiştir; kelime, B.30b.979'da : "devā" şeklinde.
[244] A'da olmayan kelime vezin gereği C.39a.793'ten alınmıştır.
[245] Vezin gereği, eksik olan hece B.30b.983'ten tamamlanmıştır.
[246] Vezne fazla gelen hece parantez içinde verilmiştir; kelime, B.39a.795'te : "anuñçun" şeklinde.
[247] Vezin gereği B.30b.987'den alınmıştır; kelime, A'da : "eyü" şeklinde.

Hem ḳapuyı yapalar [hem][248] odı diklendüreler
Ufaḳ oġlancuḳları içerü devşüreler

Ḳoḳulu nesne getürseler ala ḳoḳulaya
Daḫı Zemzem ṣuyı vir(i)seler[249] içe redd itmeye

980 Şükr minnet ide Ḥaḳḳa ṣu ḳabın elde ḳoya
İçdüginden ṣoñra ṣuyı bu duʿāyı oḳuya

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِى جَعَلَهُ عَذْبًا فُرَاتًا بِرَحْمَتِهِ وَلَمْ يَجْعَلْهُ مِلْحًا أُجَا

جًا بِذُ نُوبِى[250]

Bir kişinüñ çoḳ günāhı olsa ol neyleye dir
Vara Allāh yolına sāḳilıḳ[251] eyleye dir

YİGİRMİ SEKİZİNCİ BĀB

GEYİCEK GEYMEK SÜNNETLERİN BEYĀN İDER

Sünnet oldur her libāsı ṣaġ yanından geyeler
Çıḳarıcaḳ illā anı ṣoldan başlayalar

Evvelā Ādem atamuz geymiş imiş göñlegi
Anuñıçun göñlek oldı her libāsuñ yegregi

Topuġı üstinde ola göñleginüñ etegi
Hem bileklerine varınca ola göñlegüñ yeñi

41b

985 Hem bizüm Peyġamberüñ de eyle imiş göñlegi
İllā parmaḳları ucında imiş göñlek yeñi[252]

Hem daḫı iç ṭon geymek müsteḥabdur iy ata
Ol daḫı yegrek dimişler hem ere hem ʿavrata

---

[248] A'da olmayan bu kelime vezin gereği B.30b.990'dan alınmıştır.
[249] Vezne fazla gelen hece parantez içinde verilmiştir; kelime B.30b.991'de : "virseler" şeklinde.
[250] Hadîs, bk. Ş.İ., s.281.
[251] A'da : "sāḳilıḳ" şeklinde.
[252] Vezin gereği mısraın tamamı B.31a.996'dan alınmıştır; mısra, A'da : "İllā parmaḳları ucındaymış göñlegüñ yeñi" şeklinde.

Şöyle bil evvel Ḫalīlu'llāh anı geymiş imiş
Anı görenler aña sünnet diyü uymış[253] imiş

Hem Ḥüseyinle Ḥasan iç ṭonı geyerlerimiş
Ṣuya giricek anuñla bile girürlerimiş

Hem libāsuñ bidʿati vardur anı bilmek gerek
Hem yeñi daḫı ridāyı[254] ḳışıraḳ ḳılmaḳ gerek

990 Ḳıṣṣa geymek arı geymek daḫı sünnet-durur
Hem arı geymek kişinüñ ḳayġusını giderür

Renkler içinde dimişler aḳ geyesi ḫoş olur
Hem yeşil ṭonlara baḳmaḳ gözi nūrun arturur[255]

Hem Resūlu'llāh yeşil ṭonlar geyerdi daşına
Ki ḳaralar ṣarınūr gāh aḳ geyerdi başına

Daḫı sünnetdür erenler başına dülbend geye
Hem iki yaġrınuñ ortasına ṭaylasān[256] ḳoya

Sünnet oldur ṣūf[257] geyeler hem ʿabālar geyeler
Hem murāḳḳaʿ geyeler yaʿnī ṭonı yamayalar

995 Bil ʿabāġı ol Süleymān benī geymiş imiş
Gör ki ol sulṭān miskīnlere[258] öykünmiş imiş

Güci yiten kişi dervīş-āne ṭonlar geyeler
Hīç muṣavver yā münaḳḳaş ṭonları geymeyeler

Niʿmet iẓhār itmegiçün eyü ṭonlar geyeler
Ḳatı eyü ḳatı kim mekrūhdur geymeyeler

42a

Hem libās geyen kişiler daḫı yoġun geyeler
Ḳatı ince geymeyeler bu sözi diñleyeler

---

[253] Mânâ gereği B.31a.998'den alınmıştır; kelime, A'da: "olmış" şeklinde.
[254] Vezin gereği B.31a.1000'den alınmıştır; kelime, A'da sehven "bürdāyı" şeklinde yazılmış.
[255] Vezin gereği mısraın tamamı C.40a.812'den alınmıştır; mısra, A'da : "Hem yeşil ṭonlara baḳmaḳ göz nūrını arturur" şeklinde.
[256] A'da: "ṭaylāsan" şeklinde.
[257] A'da: "ṣuf" şeklinde.
[258] A'da: "miskinlere" şeklinde.

Donı ince olanuñ hem dini ince ola dir
Her kişinüñ geydügi ṭonı dīnünce ola dir

Hem daḫı ḫatun kişiler ḳatı ince geymeye
Yaʿnī gönlek[259] üzerinde gövdesi görünmeye

Ḳıṣṣa geymek sünnet imiş hem etegi hem beli
İllā ḫatun kişilerüñ uzun ola etegi

Sünnet oldur kim ḥarīr olan ṭonı geymeyeler
Bunda geyenler o dünyāda anı geymeyeler

Sünnet oldur kim gereken gönlegi evvel geye
Daḫı andan ṣoñra iç ṭonın geyüben baġlaya[260]

İç ṭonunı hem edügi otururken geyeler[261]
Çıḳarıcaḳ her libāsı düreler ṣaḳlayalar

Sen beni zeyn eylegil gice olıcak iy aḫi
Hem seni zeyn ideyin gündüz olıcaḳ ben daḫı

Hem çıḳarup geydüginçe besmele(yi)le[262] başlaya
Allāh adın ẕikr ide hem bu duʿāyı oḳuya

اَللّٰهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ اَنْتَ كَسَوْتَنِيهِ اَسْأَلُكَ خَيْرَهُ وَخَيْرَ مَا صُنِعَ لَهُ [263]

Zīra ādem geyecegin çıḳarıcaḳ iy ḫoca
Anı cīnler[264] alur imiş geyer imiş her gece

Besmele(yi)le[265] olıcaḳ anı gelüp almaz imiş
Allāh adı mühr olurmış yanına gelmez imiş

Hem daḫı edük geyenler silke andan geye dir
Tā ki içinde enük yılan çıyan olmaya dir

---

[259] Vezin gereği B.31a.1011'den alınmıştır; kelime, A'da : "gönlegüñ" şeklinde.
[260] Vezin gereği mısraın tamamı B.31b.1014'ten alınmıştır; mısra, A'da : "Daḫı ṣoñında iç ṭonın geyüben baġlaya" şeklinde.
[261] Vezin gereği mısraın tamamı B.31b.1015'ten alınmıştır; mısra, A'da : "İç ṭonun hem edügi dururken geymeler" şeklinde.
[262] Vezne fazla gelen hece parantez içinde verilmiştir; kelime B.31b.1018'de : "besmeleyle" şekl.
[263] Hadîs, bk. E., s.28.
[264] A'da: "cinler" şeklinde.
[265] Vezne fazla gelen hece parantez içinde verilmiştir; kelime B.31b.1020'de : "besmeleyle" şekl.

42b

Bir ayaḳ ḳabın çıḳarup birisin geymeyeler
Daḫı birisin çıḳarup birisin ḳomayalar

Çıḳarıcaḳ ayaġı ḳabın yanında ḳoya dir
Sünnet oldur[266] yalın ayaḳ gāh gāh yürüye dir

Geymegi ayaḳ ḳabunı dileyenden dutmaya
Ḥaḳ yolına at virmiş gibidür unutmaya

Her ki yeñi ṭon geyerse cum'a güni geyeler[267]
Sūre-yi Feṯḥ oḳuyup yā Fātiḥa oḳuyalar

Bir kişi yeñi geyse ḳutlulayalar
Ya'nī alḳış eyleyeler işbunı oḳuyalar

اللّٰهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ اَنْتَ كَسَوْتَنِيهِ اَسْأَلُكَ خَيْرَهُ وَخَيْرَ مَا صُنِعَ لَه

وَاَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا صُنِعَ لَه [268]

Sünnet oldur gice gündüz bir geyicek geyeler
Yeñi geyse eskisin ġayre bağışlayalar

Daḫı evde üç döşekle iktifā eyleyeler
Bir ere bir 'avrata birin ḳonuġa ḳoyalar

Orta ola ol döşekler ince olmaya ḳatı[269]
Hem daḫı ḥadden ziyāde ḳalın olmaya ḳatı

Sünnet oldur müşg [ü][270] 'anberden ḳoḳular ṣaçına
Hem daḫı yaġ dürteneler ṣaḳalına ṣaçına

Şol ḳoḳusı ẓāhir olan ḳoḳulardur erüñ
Ḳoḳusı maḫfī olan ḳoḳumış 'avratlaruñ

---

[266] Bu kelimeden sonra vezne fazla gelen "kim" bulunmaktadır.
[267] Vezin gereği mısraın tamamı B.31b.1025'ten alınmıştır; mısra, A'da : "Her kim yeñi ṭon geyerise cum'a güni geyeler" şeklinde.
[268] Hadîs, bk. E., s.28.
[269] Vezin gereği mısraın tamamı B.31b.1029'dan alınmıştır; mısra, A'da : "Orta ola ol döşekler yumuşaḳ olmaya ḳatı" şeklinde.
[270] A'da olmayan bu bağlaç vezin gereği B.32a.1030'dan alınmıştır.

Her ki yaġ dirtenmek ister(se)[271] ḳaşlarından başlaya
Ḥaḳ Taʿālā ol ḳulı baş aġrısından saḳlaya

Yaġı ol ṣol ayası üstine ḳorıdı Resūl
Daḫı andan ḳaşlarına saçına sürerdi Ol

43a

Sürme çekmek nicedür uş ideyin diñile size
Ol daḫı sünnetdür üç kez çekeler her göze

Her ki[272] ʿāşūre güninde sürme çeke gözine
Gelmeye göz aġrısı dir ol kişinüñ gözine

Ṣaç ṣaḳal aġardugın görüp kişi incitmeye
Nūr-ı mü'mindür dimişler hem anı ḳoparmaya

Daḫı sünnetdür dimişler ṣaḳalı ḳınalaya
Daḫı ṣaruya boyaya yā ḳızıl reng eyleye

Hem feriştehler beşāret eyler imiş anlara
Ṣol ṣaḳalını ḳızıl rengile boyayanlara

İllā zinhār ṣaḳalını ḳaraya boyamaya
Zīra Firʿavn boyamışdur ṣaḳalını ḳaraya

Evvel İbrāhīm boyamış ṣaḳalın ḳınayıla
Hem daḫı Ṣıddīḳ boyamış ṣaruya hem ḳızıla

Hem ḳına yaḳımaġı sünnet dimiş ʿavratlara
Ellerine yaḳ(ı)maġı[273] mekrūhdur dir erlere

Sünnet itmek daḫı sünnetdür dimişler erlere
İllā anı eylemek mekrūhdur ʿavratlara

Er ādem ḥammāma varmaḳ ḥācet içün varımış[274]
İllā ṣaġ olan kişine varmamaḳ evlāyımış

Hīç ḫatun kişiler ḥammāma varmaḳ yoḳ-durur
Zīra anlaruñ salāḥından fesādı çoḳ-durur

---

[271] Vezne fazla gelen hece parantez içinde verilmiştir; kelime, B.32a.1032A'da : "ister" şeklinde.
[272] Vezin gereği B.32a.1035'ten alınmıştır; kelime, A'da : "kim" şeklinde.
[273] Vezne fazla gelen hece parantez içinde verilmiştir; kelime, B.32a.1041'de: "yaḳmaġı" şeklinde
[274] Vezin gereği B.32a.1043'ten alınmıştır; kelime, A'da : "vara dimiş" şeklinde.

Hem aña varan kişiler āḫiret fikr ideler
Hem daḫı ʿuryān olıcaḳ ölümi żikr ideler

Ḳapudan içre giricek hem taʿavvüż eyleye
İssi ṣuyı göricek andan ṭamuyı añlaya

43b

Fūṭa duta beline ʿużvı açuḳ dutmaya dir
Kimsenüñ utanduġı yire naẓar itmeye dir

Çıḳıcaḳ andan ayaġına ṣovuḳ ṣu ḳoyalar
Fāyide budur ki baş aġrısını görmeyeler

Sünnet oldur[275] gün aşurı ṣaḳalı darayalar
Ḳasıġı ḳazımaġı ḳırḳ günden aşurmayalar

Hem ṣaḳalı darayanlar ḳaşlarından başlaya
Şöyle dimiş Ḥaḳ vebā şerrinden anı ṣaḳlaya

Daḫı dırnaġın bıyıġın haftada bir keseler
Ṣaḳalı kesmeyeler illā anı az keseler

Ḥaḳ Resūli hem uzunından eninden aldı dır
Anuñıçun ṣaḳalın düzenlere yol oldı dır

Dişile kesmeye dimiş dırnaġın her kim bilür
Żīra dimişler biraz renci kişi andan bulur

Ṣındı ile[276] keseler yāḫūd bıçaġıla anı
Keseler penc-şenbih gün(i)[277] yāḫūd kese cumʿa güni

İşbu sözi Şirʿatü'l-islām içinde söylemiş
Ḥaḳ Resūlüñ[üñ][278] ḥadīṣinde rivāyet eylemiş

Kim ikindüden girü penc-şenbih gün[i][279] dırnaḳ keser
Bil cünün renci baraş renci baş aġrısı gider[280]

---

[275] Bu kelimeden sonra vezne fazla gelen "kim" bulunmaktadır.
[276] Vezin gereği C.42b.1035'ten alınmıştır; kelime, A'da : "Ṣındıyla" şeklinde
[277] Vezne fazla gelen hece parantez içinde verilmiştir; kelime, B.32b.1055'te : "gün" şeklinde.
[278] Vezin gereği, eksik olan hece B.32b.1056'dan tamamlanmıştır.
[279] Vezin gereği, eksik olan hece B.32b.1057'den tamamlanmıştır.
[280] Vezin gereği mısraı tamamı B.32b.1057'den alınmıştır; mısra, A'da : "Bil cünün renci biraz baş aġrısı gider" şeklinde.

Şol eli barmaḳlarınuñ kiçisinden başlaya
Hem daḫı burnın ḳulaġın dişlerin ayrıtlaya

Hem daḫı başın ḳazıycaḳ cümlesin ḳazıyalar
Baʿżısın[ı][281] ḳazıyup baʿżısını ḳomayalar

Başını ḳoltuġını ḳasuġını yolıdalar
Şaçını dırnaġını ṭopraġa hep defn ideler

44a

Hīç ere yā ʿavrata yoḳdur ki ḳaşın yolaya
Hem daḫı ḫatun kişiler saçına saç ekleye

Daḫı erler kendüyi ʿavratlara beñzetmeye
Hem daḫı ʿavratlar özün ere teşbīh itmeye

Yaʿnī ḫatun kişiler er ṭonını geymeyeler
Daḫı erler anlaruñ ṭonıla ṭonanmayalar

Sünnet oldur ḥācet içün āyīneye baḳalar
Āyīne olmazsa dimiş ṣāfī ṣuya baḳalar

Bir kişi āyineye baḳa yāḫūd ṣāfī ṣuya
Ḫāliḳa ḥamd idüp işbu duʿāyı oḳuya

اَلْحَمْدُ لِلّٰه الّذِى سَوّىٰ خَلْقِى فَعَدّ لَهُ وَكَرّمَ صُورَةَ وَجْهِى فَحَسّنَهَا
وَجَعَلَنِى مِنَ الْمُسْلِمِين اللّٰهُمّ كَمَا حَسّنْتَ خَلْقِى فَحَسّنْ خُلُقِى [282]

YİGİRMİ ṬOKUZUNCI BĀB

BİNĀ YAPMAḲ SÜNNETLERİN BİLDÜRÜR

Sünnet oldur ev yapanlar ḳatı büyük yapmaya
Yaʿnī ḫarcı çoġ idüp mālı isrāf itmeye

Ḫayra niyyet eyleyüp evvel ḳazalar yirini
Ḫaḳ rıżāsıçun yapalar hem yapanlar dārını

---

[281] Vezin gereği, eksik hece B.32b.1059'dan tamamlanmıştır.
[282] Hadîs, bk. E., 365.

Hem kifāyet idicek deñli ola anuñ eni
Hem daḫı elli ẕirāʿ ola dimişler uzunı

Ṣuya ṭopraġa giden māluñ ṣevābı yoġımış
Hem daḫı yarın ḳıyāmetde ḥisābı çoġımış

Ṭaşını ṭopraġını hep cümle defter ideler
Kendüden artuġunı arḳasına yükledeler

44b

Daḫı ev yapan kişiler kimseyi incitmeyeler
Yir ḫarāb olur bināsı hīç ḥarām ḳatmayalar

Ḳatı enli olmaya dīvārlarınuñ ḳalını
Yaʿnī kerbücüni bir ḳat eyleyeler yaluñı

Hem bināsın Ḥaḳḳa ṭāʿat itmegiçün ideler
Tīz tīz yapmayalar ki yapalar ki ṭuralar

Hem Ḫalīlu'llāh evvel eyle yapmış dārını
Günde bir ḳur yaparımış yapıcaḳ dīvārını

ʿĀdeti bu imiş evvelden binā yapanlaruñ
Yaʿnī İsmaʿīl oġlıdur Ḫalīl Peyġamberüñ

Anı dirler elli günde bir varur imiş işe
Bir sarāy kerbüç yaparmış ol daḫı başdan başa

Hīç muṣavver yā münaḳḳaş olmaya dīvārları
Zīra göricek melāyik ürker imiş anları

Daḫı evlerde münaḳḳaş perdeler aşmayalar
Cānavarlar derisinde hīç döşek ḳomayalar

Hem içini ṭaşını süpüreler pāk ideler
Hem buḫūrıla ḳoḳulı nesneler tütiẕeler[283]

Daḫı ḳapu öñlerin-[de][284] sile süpüre dimiş
Ev içinde kimse varısa selām vire dimiş

---

[283] Vezin gereği mısraın tamamı B.33a.1079'dan alınmıştır; mısra, A'da : "Hem buḫūr idüben ḳoḳular nesneler dütizeler" şeklinde.
[284] Vezin gereği, eksik olan kısım B.33a.1080'den tamamlanmıştır.

Kimseyi bulmazsa evde üç kez İḫlāṣ oḳuya
Daḫı girüp çıḳduġınca Ḥāliḳi ẕikr eyleye

Sünnet oldur her kişi bir ḳonuḳ evi göre dir
Ḥācetiçün daḫı evvel bir ḫalā ḳayıra dir[285]

Zīra her bir nesnenüñ bir zekātı var imiş
Pes zekātı evlerüñ şol ḳonuḳ içün dar imiş

45a

Ḥācet içün bir daḫı ḫalvet-mekān olmaḳ gerek
Ġusl idicek āb-dest alıcaḳ ol oda gelmek gerek

Hem daḫı ev ḳapusın[ı][286] güne ḳarşu itmeye
Hem daḫı ḳapusuz ev içinde girüp yatmaya

Pes ʿAliyyü'l-murtażā bunı ḥikāyet eylemiş
Ḥaḳ Resūlinüñ ḥadīṯinde rivāyet eylemiş

Güneşe her kim yüzin dutsa żarar ola dimiş
Ol ki şemse arḳasın dönse şifā bula dimiş

Daḫı issüz ev içinde yatmayalar perdesiz
Hem daḫı ṭam üzerinde yatmayalar yaluñuz

Mü'min olan kāfir içinde vaṭan itmeyeler
Ḥażret-i Peyġāmber anlardan biridür ṭuyalar

OTUZUNCI BĀB

YÜRÜMEK SÜNNETLERİN BİLDÜRÜR

Yola giden kişiler evden çıḳıcaḳ ne ḳıla
Āyete'l-kürsī oḳuya[287] bu duʿāyıla bile

بِسْمِ اللّٰهِ وَتَوَكَّلْ عَلَى اللّٰهِ وَلاَ حَوْلَ وَلاَ قُوَّةَ اِلاَّ بِاللّٰهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ[288]

---

[285] Vezin gereği mısraın tamamı B.33a.1082'den alınmıştır; mısra, A'da : "Ḥācet içün bir ḫalā daḫı evvel ḳayura dir" şeklinde.
[286] Vezin gereği, eksik olan hece B.33b.1085'ten tamamlanmıştır.
[287] Kelime yazmada sehven iki kez yazılmış.
[288] Hadîs, bk. E., s154.

Başların aşaġa dutup ḳatı ḳatı gideler
Daḫı yolda zaḥmet iden nesneyi arıdalar

Başını yüksek dutuban ḳulların şalmayalar
Ol tekebbürlük nişānıdur anı ḳılmayalar

Kendüden ulu kişilerüñ öñince gitmeye
Ol faḳīrlik getürür dir anı unutmaya

Yürümekde hem Ḳureyşüñ aşlını taḳdīm ide
Daḫı oturmaḳda anuñ neslüni taʿẓīm ide

45b

Tükrügi şaġ yanına daḫı öñe tükürmeyeler
Yā ayaḳ altına yāḫūd şolına tüküreler

Kendü nefsine żarar olan yere varmayalar
Çarşuda maṣlaḥatı yoġısa oturmayalar

Ger otururlarsa anuñ ḥaḳḳını ödeyeler
Emr-i maʿrūf nehy-i münker[289] neyise söyleyeler

Daḫı şol ẓulmı çoḳ olan kişilere söyleye
Hem daḫı maẓlūm olan kişiye yardım eyleye

Hem daḫı ḫalḳuñ selāmın almaḳıçun otura
Hem daḫı ġayrı kişinüñ ḥācetini bitüre

Bir kişi nesne yavıḳlasa anı çaġırdalar
Yolda giden kişilere ḳulaġuzluḳ ideler

Hem daḫı gözsüzlere yolda ḳulaġuz olalar
Yaʿnī anuñ şol elini şaġ elile alalar

Her kim anuñ elin alup bir adım gide yola
Her adımda bir ḳul āzād eylemekden yeg ola

Uġrayıcek her Müsülmāna selām virmek gerek
Hem yine ayrılıcaḳ yine selām virmek gerek

Günde ḳaç kez buluşur[sa][290] yine tekrār eyleye
Yine bir ev ṭolaşursa yine anı söyleye

---

[289] Bk. "Notlar"

[290] Vezin gereği, eksik olan hece B.34a.1104'ten tamamlanmıştır.

Biliş olsun yād olsun her kişiye vireler
Hem dileye söyleyeler ḫalḳa işitdüreler

Daḫı küçüge büyüge oturana ṭurana
Daḫı hem ata binene hem yayan yürüyene

Yegrek oldur ḫalḳ selām virmezden evvel vireler
Hem selāmdan ṣoñra ṭurup merḥabā eyleyeler

46a

Her ḳaçan kim iki kişi bir araya ḳavuşa
Sünnet oldur kim ikisi birbirile göreşe

Ḥālini hep birbirine ṣoralar söyleyeler
Daḫı iki ellerile merḥabā eyleyeler

Birbirine el ṣunıcaḳ biri tīz çekmeye dir
Hem daḫı yeñi ucıla merḥabā itmeye dir

Hem seferden geleni ḳuca velī öpmeye dir
Hem ḳatı egilmeye hem [daḫı][291] diz çökmeye dir

Hem [daḫı][292] ġāyib selāmın sāḥibine vireler
Bir emānetdür anı tīz issine degüreler

Yegrek oldur kim selāmı hem tamām eyleyeler
Raḥmetu'llāh berekātı bilece söyleyeler

Hem verenler hem alanlar anları-da diyeler[293]
Ger dimezlerse ṣevābı eksük olur duyalar

Hem selāmı āşinā kişiye taḫṣīṣ itmeye
Āyeti eşrāt-ı sāʿatten-durur anı unutmaya

Barmaġıla yā elile hīç selām virmeyeler
Ol Yehūdīler selāmıdur daḫı Naṣrānīler

Hem daḫı ḫatun kişilere selām virmeyeler
İllā ḫatunlar selām virseler anı alalar

---

[291] A'da olmayan bu kelime vezin gereği B.34a.1110'den alınmıştır.
[292] A'da olmayan bu kelime vezin gereği B.34a.1111'den alınmıştır.
[293] Vezin gereği mısraın tamamı B.34a.1113'ten alınmıştır; mısra, A'da : "Hem virenler hem anları-da diyeler" şeklinde.

Yegrek oldur kim kitābeye selām virmeyeler
Uġrayıcaḳ yolda hem ṭār yire ḳışdıralar

İllā zimmīler selām virseler anı alalar
Ve ʿaleyküm diyeler pes daḫı söylemeyeler

Yā Müsülmān arasında kāfir olsa n'ideler
Vireler mü'min selāmın cümle ʿāmm ideler

46b

Kişi kendü evine varsa daḫı vire selām[294]
Kimse bulmazsa evinde virecek budur selām

اَلسَّلامُ عَلَيْنَا وَ عَلَى عِبَادِ اللّٰهِ الصَّالِحِينَ [295]

Zīra Allāhuñ selāmın isteyen bulur imiş
Kimse olmazsa feriştehler gelür alurımış

Daḫı zimmīye selām virmek dileyen neyleye
Ol ḳadar cāyiz dimişler kelāmı söyleye

اَلسَلاَمُ عَلىٰ مَنِ اتَّبَعَ اْلهُدىٰ [296]

Daḫı sünnetdür ḳaçan kim dostlarını göreler
Merḥabā kim keyfe aṣbaḥtum[297] diyeler ṣoralar

OTUZ BİRİNCİ BĀB

SEFER İTMEK SÜNNETLERİN BİLDÜRÜR

Bir kişi kim ol sefer itmegiçün niyyet ḳılur
Bil anuñ emri Ḥaḳḳuñ[298] ʿavn-ı rıżāsında olur

Ḫoş ġanīmetdür sefer itmek unutmaya anı
Kişinüñ sıḥḥat bulur dīni dimişler hem teni

---

[294] Vezin gereği mısraın tamamı B.34b.1119'dan alınmıştır; mısra, A'da : "Kişi kendü evine varsa dimiş vireler selām" şeklinde.
[295] Hadîs, bk. E., s.316.
[296] Tâ-hâ 20/47.
[297] Bk. "Notlar"
[298] Vezin gereği yazmada "Ḥakuñ"" şeklinde yazılan kelime, metne düzeltilerek alınmıştır.

Dīniye yeri münāsib olmayan n'itmek gerek
Ol rıżāyı ḥaḳḳıçun terk-i diyār itmek gerek

Ḥaḳ rıżāsıçun [gide][299] ol bir daḫı yire vara
Yarın ol ḳoñşı ola dir Ḥażret-i Peyġambere

Çıḳmadan evden iki rekʿat namāz ḳıla dimiş
Hem seferden gelicekde anı ḳıla dimiş

Hem daḫı ayuñ günüñ sāʿatini gözedeler
Yaʿnī ayuñ daḫı günüñ evvelinde gideler

47a

Hem sefer eyleyicek günler beyān itmiş ne gün
Çıḳalar dü-şenbih gün yāḫūd çıḳa penç-şenbih gün

Çıḳmazıdı ay āḫrinde ʿAliyyü'l-murtażā
Daḫı ʿaḳreb burcına virmezdi varsaydı rıżā

Ayuñ āḫir dört güninde hīç sefer itmeyeler
Hem daḫı tezvīc idenler nikāḥ itmeyeler

Yol eri olan kişiler yol yarağın göreler
Yaʿnī ḥācet olanı hep ellere getüreler

Tasını tarağını hem ignesini bizini
İpini iligini hem daḫı çuvalduzını

Hem ḳılıç yalın ḳuşanup başına dülbend geye
Ṭaşra çıḳduġı vaḳtın bu duʿāyı oḳuya

بِسْمِ اللّٰهِ وَاٰمَنْتُ بِاللّٰهِ تَوَكَّلْتُ عَلَى اللّٰهِ عَلَى اللّٰهِ وَلاَ حَوْلَ وَلاَ قُوَّةَ اِلاَّ بِاللّٰهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ[300]

Dostlarıla ehl-i beytile vedāʿ eyleyeler
Daḫı andan ṣoñra bu beş sūreyi oḳuyalar

---

[299] A'da olmayan bu kelime vezin gereği B.34b.1126'dan alınmıştır.
[300] Hadîs, bk. Ş.İ., s.361.

Evvelā ḳul yā eyyühe'l-ḳā(firūn)[301] ve iḫlāṣ ve muʿavvizeteyn ve fātiḥatü'l-kitāben[302]

Besmeleyle başlaya her kim kişi ata biner
Besmeleyle binmeyenüñ ardına şeyṭān biner

Binicek at üstine e'l-ḥamdüli'llāh diyeler
Yüriyüp [at][303] gidicek bu āyeti oḳuyalar

سُبْحَانَ الَّذِى سَخَّرَ لَنَا هٰذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ*وَاِنَّآ اِلٰى رَبِّنَا لَمُنْقَلِبُو[304]

Ṭāḳati olmayıcek bir ṭavara yük urmaya
Hem daḫı at üstine üç kişiyi bindürmeye

47b

Daḫı at üstine binüp söyleşüp durmayalar
Hem daḫı ata binicek yolda uyumayalar

Hem ḫaberde şöyle dimiş e'l-refīḳ sum e'ṭ-ṭarīḳ[305]
Baʿżılar şöyle dimiş dörtdür ḫaberü'r-refīḳ

Sünnet oldur kim seferde bir nice yoldaş ola
Ara yirde bir ulusı ḳalanına baş ola

Ol kişi ʿālim ola ʿāḳıl ola kāmil ola
Tā ki bunlar daḫı anuñ emrile ʿāmil ola

Ululaı her ne kim buyursa aña uyalar
Hem ṭaʿāmı müsteḥabdur bir arada yeyeler

Yoldaş oldur birbirine yolda yardım ideler
Hem żaʿīf yoldaş olursa ayaġınca gideler

Gāh olurdı kār-bān[306] ardınca giderdi Resūl
Yolda yorulmışlara hem dest-gīr olurdı Resūl

Azuġı artuḳ olursa yoldaşına vire dir
Artuḳ atı varısa hem atına bindüre dir

---

[301] Metinde olmayan bu kısım mana gereği tarafımızdan eklenmiştir.
[302] "İlk olarak Kafirun (daha sonra) İhlas, Felak ve Nas, Fatiha (okunur)"
[303] A'da olmayan bu kelime vezin gereği B.35a.1137'den alınmıştır.
[304] Zuhruf 43/13.-14.
[305] Bk. "Notlar"
[306] A'da vezne uydurmak için "ḳārubān" biçiminde yazılmış.

İsteyicek var olanı vireler dutmayalar
Ḫātırıçun hem mebāḥişden[307] ʿinād itmeyeler

Şol günāhı olmayacaḳ sözleri söyleyeler
Gāh laṭīfe gāh ḥikāyet ideler ırlayalar

Göñül açılmaġıçun[308] hem güleler oynayalar
Gideriken birbirinüñ göñlüni añlayalar

Yol yañılsalar dirilüp meşveret eyleyeler
Yol iki olursa ṣaġın iḫtiyār eyleyeler

1140 Daḫı yüksek yire çıḳsa anda tekbīr ideler
Daḫı alçaḳ yire inse anda tesbīḥ ideler

48a

Şirʿatü'l-islām içinde bunda bir söz söylemiş
Ḥak Resūlinüñ ḥadīşinden rivāyet eylemiş

Gün batarken sāḥil[-i][309] deryāda kim tekbīr ide
Ol deñiz ṣuyınca aña Ḥaḳ ṣavāb taḳdīr ide

Hem dimişler ata binen kişi Ḳur'ān oḳuya
Hem daḫı iş işleyen[üñ][310] dili tesbīḥ eyleye

İşi olmayup oturanlar duʿālar ḳılalar
Bir nefes olmaya kim Ḥaḳ ṭāʿatinden ḳalalar

1145 Hem Resūlu'llāh seferde çok duʿā ḳılurdı ol
Yā ʿadūdan ḫavf itse bunı oḳurdı Resūl

اَللّٰهُمَّ اِنَّا نَجْعَلُكَ فِي نُحُورِهِمْ وَنَعُوذُ بِكَ مِنْ شُرُورِهِمْ [311]

Yem yemek ucuz olursa arḳın arḳın gideler
Yolda bunlar ḳız ise tīz gitmege cehd ideler[312]

---

[307] A'da : "mebāḥeş" şeklinde.
[308] Vezin gereği B.35a.1148'den alınmıştır; kelime, A'da : "olmaġıçun" şeklinde.
[309] Vezin gereği, eksik olan hece C.47a.1018'den alınmıştır.
[310] Vezin gereği, eksik olan hece B.35b.1154'ten tamamlanmıştır.
[311] Hadîs, bk. E., s.262.
[312] Vezin gereği mısraın tamamı C.47b.1021'den alınmıştır; mısra, A'da : "Yolda bunlar ḳızlıḳ ola tīz gitmege cehd ideler" şeklinde.

Hem namāz vaḳtını te'ḫīr itmeyeler ḳılalar
Zīra borc(ı)dur[313] anı tīzcek ödeyüp ḳurtulalar

Ḳonacaḳ vaḳtın bir otlu şulu yire varalar
Yüklü olan ṭavaruñ yükin becid indüreler

Kendüler yimezden öñdin at yemin ḳayuralar
Hem daḫı muḥtāc olan kişiye yimek vireler

Hem oturmadın iki rek'at namāz ḳıla dimiş
Bu du'āyı bunuñ ardınca bile ḳıla dimiş[314]

اللّٰهُمّ اَنْزِلْنِى مُنْزَلا مُبَارَكًا وَاَنْتَ خَيْرُ الْمُنْزِلِينَ [315]

Hem emīn olmaġıçun menzilde daḫı neyleye
Āyete'l-kürsīyi bir kez oḫı on iki İḫlāṣıla

48b

Hem daḫı menhī durur yol üstine ḳonmayalar
Bir araya ḳonalar hem yaluñuz ḳonmayalar

Hem daḫı yoldaşların ḳoyup yaluñuz yatmaya
Hem daḫı gice olıcaḳ bu du'āyı oḳuya

يَـاَرْضُ رَبّى وَرَبُّكِ اللّٰهُ اَعُوذُ بِـاللّٰهِ مِنْ شَرِّكِ وَشَرِّ مَا فِيكِ وَشَرِّ مَا خُلِقَ فِيكِ وَشَرِّ مَا يَدِبُّ عَلَيْكَ اَعُوذُ بِكَ مِنْ اَسَد وَاَسْوَدَ وَمِنَ الْحَيَّةِ وَالْعَقْرَبِ وَمِنْ سَاكِنِ الْبَلَدِ وَمِنْ وَالِدٍ وَمَا وَلَد [316]

Hem yaluñuz ev içinde yatmayalar iy aḫi
Hem eşik üstünde yatup uyumayalar daḫı

Daḫı şol ev üzerinde yatmayalar perdesüz
Bir belāya uġraya dimiş 'abeş degül bu söz

---

[313] Vezin gereği, eksik olan hece B.35b.1158'den tamamlanmıştır.
[314] Vezin gereği mısraın tamamı B.35b.1161'den alınmıştır; mısra, A'da : "Hem bu du'āyı anuñ ardınca ḳıla bile dimiş" şeklinde.
[315] Mü'minûn 23/29.
[316] Hadîs, bk. E., s.282.

Yā müsāfir menzilinden göçmek ister ol n'ide
Anda daḫı iki rek'at nāfile ḳılup gide

Yatduġı yiri selāmıla ziyāret ḳıla dir
Zīra her yerde melāyik vardur anı bile dir

Dün içinde hīç sefer ehli yola gitmeye dir
Ger giderse birbirine ḳatı ün itmeye dir

Zīra cīnler gecelerde ādem bigi gelür
Yā ḥarāmīler kişiye bilmedin yoldaş olur

Yolda her kimi görürse aña yol ṣormaya dir
Daḫı kendi rāzunı aña ḫaber virmeye dir

Hem anı mürşīd idinüp gitmeye bile yola
Kim bile uġrı şerīki ola yā şeyṭān ola

Daḫı yoldaş olmaya sāḥirlere şā'irlere
Hem daḫı çañ götürene hem daḫı kāhinlere

49a

Hem melāyik daḫı yoldaş olmazımış anlara
Ṭavarına çañ aṣup daḫı it uyduranlara

Hem müneccimle dimişler gitmeyeler bir yola
Daḫı ṣol ṣıġır ki yolda necise yatmış ola

Hem Resūl[u'llāh][317] anuñ yimeñ dimiş südin daḫı
Ya'nī anı yumayınca ṣaġmayalar iy aḫi

Bir kişi bir şehre yāḫūd köye varsa neyleye
Ṣaġ selāmet olmaġıçun bu du'āyı oḳuya

اَللّٰهُمَّ اِنِّي اَسْأَلُكَ مِنْ خَيْرِ هٰذِهِ الْقَرْيَةِ وَخَيْرَ اَهْلِها وَخَيْرَ ما فيها
وَنَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّها وَشَرِّ اَهْلِهَا وَشَرِّ ما فيها [318]

Bir şehirde hākim olmasa aña varmayalar
Fitne vü ṭā'ūn olan yire varup girmeyeler

---

[317] Vezin gereği B.36a.1176'dan alınmıştır.
[318] Hadîs, bk. E., s.280, 281.

Ṭā‘ūn olan yire ḫāricden varup girmeyeler
İllā ol yirde muḳīm olsa çıḳup gitmeyeler[319]

Bir kişi yād yire varsa şoġanından yiye dir
Tā ki ol yirüñ hevāsından żarar olmaya dir

Dünyā taḥṣīl itmegiçün gemiye girmeyeler
İllā ḥacca yā ġazāya varmaġıçun gireler

Daḫı gemiye giricek gözlerin yummayalar
Çevre yaña baḳalar bu āyeti oḳuyalar

بِسْمِ اللّٰهِ مَجْرٖيهَا وَمُرْسٰيهَا اِنَّ رَبّٖى لَغَفُورٌ رَحٖيمٌ [320] وَمَا قَدَرُوا اللّٰهَ حَقَّ قَدْرِهٖ [321]

Daḫı ḫatunlar ki üç günlük[322] ile niyyet ḳıla
Yā eri bile gire yā maḥremi bile ola

Hem sefer ehli girü dönmegi ta‘cīl eyleye
İllā evde armaġan isterler anı neyleye

49b

Gitmesi āsāndur ammā gelmesi müşkül-durur
Hem sefer odur dimişler evde yatanlar bilür

Pes hediyye sünnet imiş güci yiten ala dir
Ḳurı gelmeye dimişler bārī bir ṭaş ala dir

Yā müsāfir kendü şehrine gelicek neyleye
Yolda çoḳ tekbīr idüp işbu kelāmı söyleye[323]

Hem gelicek gice vaḳtında eve girmeye dir
Tā ki evde bir ḳonuḳ ola anı görmeye dir

---

[319] Vezin gereği mısraın tamamı B.36a.1159'dan alınmıştır; mısra, A'da : "İllā evvel muḳīm olsa çıḳup gitmeyeler" şeklinde.
[320] Hadîs, bk., Ş.İ., s.368.
[321] Zümer 39/67.
[322] A'da hatalı yazılan kelime vezin ve mânâ gereği B.36b.1183'ten alınmıştır; kelime, A'da : "günlege" şeklinde.
[323] Vezin gereği mısraın tamamı B.36b.1187'den alınmıştır; mısra, A'da : "Yolda çoḳ tekbīr getürüp geçer kelāmı söyleye"

Yā ev içi süprülüp yāḫūd silinmemiş ola
Yāḫūd evde bulaşuḳ ḳap ola yunmamış ola

Zīra Peyġamber zamānından iki er gitdiler
Hem seferden geldiler gör evlerinde n'itdiler

İkisi-de evlerine gice ile geldiler
Her biri ʿavratlarıla bile bir er buldılar

Sünnet oldur kim müsāfir evine gündüz gele
Yeg oldur kim yā ḳuşluḳ ola yā aḫşam ola

Hem daḫı eve gelicek mescide evvel gele
Eve varmadın iki rekʿat namāz anda ḳıla

Ehl-i beytine selāmıla ziyāret eyleye
Luṭfıla yumşaḳluġıla bunlara söz söyleye

Ḥażret-i Peyġamber evvel evecuḳ oġlanlara
Buluşurdı göreşürdi luṭf iderdi anlara

Hem Medīne şehrine varmaḳ dilese Muṣṭafā
Ulu güci ḳarşu çıḳardı ḳarışup ṣaf ṣafa

Kimse ḳalmazdı şehirde ḳarşu gelürdi varı[324]
Develer boġazlayup ḳurbān iderdi her biri

50a

BĀB
32

[OTUZ İKİNCİ BĀB

UYUMAĠUÑ SÜNNETLERİN VE EDEPLERİN BEYĀN İDER] [325]

Uyumaġı ölüme teşbīh ideler iy ḫoca
Hem vaṣiyyet eyleyeler ölmedin gice gice

---

[324] Vezin gereği mısraın tamamı B.36b.1197'den alınmıştır; mısra, A'da : "Kimse ḳalmazıdı ḳarşu gelürdi varı" şeklinde.

[325] Metinde olmayan bu başlık fihristten tamamlanmıştır.

Her günāha tevbe ḳılup Ḫāliḳa ḥamd eyleye
Kimseye borcı varısa anları fikr eyleye

Bir kişi kim yatacaḳ vaḳtın ṭahāret ala ol
Ol uyuduġı aña cümle ʿibādet ola ol

Her kişi neyle uyursa anuñıla uyanur
Her kişi neyle ölürse anuñıla dirilür

Yatacaḳ vaḳtın döşegi üzerine gele dir
Döşeginüñ üstüni bir nesne ile sile dir

Hem daḫı döşegi ḳatı yumşaḳ olmaya dimiş
Döşegi Peyġamberüñ ḫūd yapraġımış yā ḳamış

Sünnet üzre yatıcaḳ vaḳtın döneler ḳıbleye
Daḫı misvāk eyleyüben[326] bu duʿāyı oḳuya

اللّٰهُمَّ أَسْلَمْتُ نَفْسِى إِلَيْكَ وَ وَجَّهْتُ وَجْهِى إِلَيْكَ اللّٰهُمَّ اٰمَنْتُ

بِكِتَابِكَ الَّذِى أَنْزَلْتَ وَ نَبِيِّكَ الَّذِى أَرْسَلْتَ [327]

Evvelā Ḳur'ān oḳuyup ellerine uralar
Ẕikr ü tesbīḥ eyleyüp çoḳ ṣalavāt getüre

Üç kez İḫlāṣ oḳuyup ellerine uralar
Ellerini yüzüne hem gövdesine süreler

Hem Taʿavvūẕ sūresinüñ ikisin-de oḳuya
Başını ḳıbleye ḳarşu yaşduġı üzre ḳoya

Ṣaġ elinüñ üstüne yañaġını ḳoya dir
Hem daḫı tesbīḥ ü taḥmīd iderek uyuya dir

Sünnet oldur yatduġından ṣoñra söz söylemeye
İllā şol Allāh içün olan kelāmı söyleye[328]

---

[326] Vezin gereği B.37a.1203'dan alınmıştır; mısra, A'da : "Daḫı misvāk eyleyüp bu duʿāyı oḳuya" şeklinde.
[327] Hadîs, bk. E., s.116.
[328] Vezin ve mânâ gereği B.37a.1208'den alınmıştır; kelime, A'da: "söylemeye" şeklinde.

50b

Bunda maḳṣūd ol-durur[329] kim ölümi fikr ideler
Uyḳu ölüm gibidür ölüm yaraġın ideler

Fikr ide gice yaturken itdügi ʿisyānını
Fikr ide irte bulur mı gövdesinde cānını

Ölmedin fikr eyleye ʿisyānınuñ ġufrānını
Fikr ide ḳanda bulur o derdünüñ dermānını

Raḥm idüp raḥmet ḳıla unutmaġıl raḥmetüñi
Ṣubḥ olınca yatmaġıl ẕikr eyle Sübḥānuñı

Bir kişinüñ Ḥaḳ ḳatında ḥāceti ola dimiş
Yatacaḳ vaḳtın döşegi üstine gele dimiş

Oturup ve'ş-Şemsi hem ve'l-Leyli ve't-Tīn oḳuya[330]
Hem ṭahāretle ola hem besmeleyle oḳuya

Yedi gice birbiri ardınca bunı ḳıla dir
Her ne ḥācet diler[i]se[331] cümle maḳbūl ola dir

Uyḳusında uyanıcaḳ diñle daḫı neyleye
Çoḳ duʿā ḳılup Ḥaḳḳa[332] işbu kelāmı söyleye

لاَ اِلٰهَ اِلاّ اللّٰهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَ لَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِير سَبْحَانَ اللّٰه وَاَلْحَمْدُ لِلّٰهِ وَلاَ اِلٰهَ اِلاّ اللّٰهُ وَاللّٰهُ أَكْبَرُ وَلا حَوْلَ وَلاَ قُوَّةَ اِلاّ بِاللّٰه الْعَلِيِّ الْعَظِيم[333]

Hem iki rekʿat namāz ol vaḳta her kim ḳıla dir
Her ne ḥācet dilerise[334] anda maḳbūl ola dir

---

[329] Vezin gereği B.37a.1209'dan alınmıştır; kelime, A'da : "oldur" şeklinde.
[330] Vezin gereği mısraın tamamı B.37b.1215'ten alınmıştır; mısra, A'da : "Oturup hem ve'l-Leyli ve'ş-Şemsi ve'l-Leyli ve't-Tīni oḳuya" şeklinde.
[331] Vezin gereği, eksik olan hece B.37b.1216'dan tamamlanmıştır.
[332] Vezin gereği yazmada "Ḥaḳa" şeklinde yazılan kelime, metne düzeltilerek alınmıştır.
[333] Hadîs, Ş.İ., s.347.
[334] Vezin gereği B.37a.1218'den alınmıştır; kelime, A'da : "dileye" şeklinde.

Daḫı uyuyan kişiler ṣubḥa dek yatmaya
Yatduġı yeri maḳāmı kendüden aġlatmaya

Zīra diler[335] kim şikāyet iderimiş yir Ḥaḳḳa[336]
Üstüne üç nesne vāḳiʿ olsa idi muṭlaḳa

51a

Birisi ḳan ide biri zinā eyleyeler
Biri oldur ṣubḥ olınca yatalar uyuyalar

Hem ṣabāḥ uyḳusı rızḳın menʿ idermiş kişinüñ
Rızḳı ṣabāḥdan[337] virilür[338] erkegüñ hem dişinüñ

Ḫayrıla feth eyleyeler evvelini her günüñ
Ḫayrıla ḫatm eyleyeler āḫirini hem anuñ

Şöyle farż eyleyeler kim öldiler dirüldiler
Şorı ṣormaġa yaʿnī ḳabr içinde geldiler

Hem ḥarāmı terk idüp hīç kimse ẓulm itmeye
Ki helāl ister ṣabāḥdan bu duʿāyı oḳuya

اَللّٰهُمّ اَصْبَحْنَا وَاَصْبَحَ الْمُلْكُ لِلّٰهِ عَزّ وَجَلّ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ وَالْكِبْرِيَآءُ
وَالْعَظَمَةُ لِلّٰهِ وَالْخَلْقُ وَالْاَمْرُ وَاللَّيْلُ وَالنَّهَارُ وَمَا سَكَنَ فِيهِمَا لِلّٰهِ
تَعَالٰى وَحدهٗ لَاشَرِيكَ لَهٗ اَصْبَحْنَا عَلٰى فِطْرَةِ الْاِسلَامِ وَكَلِمَةِ الْاِ
خلَاصِ وَدِينِ نَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ عَم وَمِلَّةِ اَنبِيَآءِ اِبرٰاهِيمَ حَنِيفاً اَللّٰهُمّ
اجْعَلْ اَوَّلَ هٰذَا النَّهَارِ صَلَاحاً وَاَوْسَطَهُ نَجَاحاً وَاٰخِرَهُ فَلَاحاً يَا
اَرْحَمَ الرَّاحِمِين[339]

Gündüz uyḳusın uyumaḳ sünnet imiş bunlara
Dün içinde ṭuruban dünle namāz ḳılanlara

---

[335] Vezin gereği B.37b.1220'den alınmıştır; kelime, A'da : "dir" şeklinde.
[336] Vezin gereği yazmada "Ḥaḳa" şeklinde yazılan kelime, metne düzeltilerek alınmıştır.
[337] A'da : "ṣabaḥdan" şeklinde.
[338] Vezin gereği B.37b.1222'den alınmıştır; kelime, A'da : "virlür" şeklinde.
[339] Hadîs, bk. E., s.105.

Gün zevāle varmaġa az ḳalıcaḳ uyuyalar
Hīç ikindi geçdüginden ṣoñra uyumayalar

Dirsegini yere başın eline ḳordı Resūl
Ṣubḥ namāzından öñürdi azacuḳ uyurdı ol

Sünnetü'l-ebrār imiş daḫı hüccet[340] bileler
Dün içinde ṭuralar bir nice kerre ḳılalar

Bir kişi düşin ḫaber virse diyeler ḫayr ola
Ḥaḳ Taʿālādan ümīẕdür ki ol düş ḫayr ola

51b

1220 Düş görenler düşüni ʿālim kişiye diyeler
Olmaya kim cāhile yā ʿavrata söyleyeler[341]

Ḳorḳu düş göriseler hīç kimseye dimeyeler
Yatduġı yirden gidüp üç kez döneler duralar

Hem taʿavvūẕ idüp üç kez ṣol yaña tüküreler
Hem iki rekʿat namāz ḳılup ṣadaḳa vireler

Daḫı düşi ḫayra yorurlarsa ḫayr ola dimiş
Ġāfil olma şerre yorurlarsa şer ola dimiş[342]

Zīra Peyġamber zamānında bir ʿavrat düş görür
Gördügi düşi Resūlu'llāha varur yordurur

1225 Dir ki ḫayr ola saña bir kişi ġāyibden gelür
Didügi gibi aña bir kişi ġāyibden gelür

Yine varur ʿÖmer ile Ebū Bekre ṣorar[343]
Anlar anuñ düşüni erüñ olur diyü yorar

Düş görenler her kişiye söylemeye ṣaḳlaya
Söylerise bārī ʿāḳıl kişilere söyleye

---

[340] A'da: "hücced" şeklinde.

[341] Vezin gereği mısraın tamamı B.38a.1231'den alınmıştır; mısra, A'da : "Olmaya cāhil yāḫūd ʿavrata söyleyeler" şeklinde.

[342] Vezin gereği mısraın tamamı B.38a.1234'den alınmıştır; mısra, A'da : "Ġāfil olma şerre yorurlarsa şerre döne dimiş" şeklinde.

[343] Vezin gereği mısraın tamamı B.38a.1237'den alınmıştır; mısra, A'da : "Yine varur düşüni ʿÖmerle Ebū Bekire ṣorar" şeklinde.

Ṭoġrusı düşüñ seḫer vaḳtında görilen-durur[344]
Baʿżılar dimiş çiçek vaḳtında görinen durur

Bir kişi Peyġāmberi düşde görürse ḥaḳ-durur
Zīra kim şeyṭān anuñ şekline girmek yoḳ-durur

OTUZ ÜÇÜNCİ BĀB

SÖZLERÜÑ SÜNNETLERİN BİLDÜRÜR

Her kelāmuñ yegregi oldur ki anı az söyleye
Evveline her sözüñ Allāh adın ẕikr eyleye

Efḍali ṭāʿatlerüñ ondur dimişler niçeler
Ṭoḳuzı söylememek dir [biri][345] ḫalḳa ḳaçalar

52a

Bir ḥadīṯ içinde dimiş her belā gökden iner
Ol belāyı Ḥaḳ Taʿālā sözle taḳdīr ider

Sünnet oldur söylemeye yā ḳatı az söyleye
Söylerise emr-i maʿrūf nehy-i münker eyleye

Her kelāmı evvel[ā][346] fikr ide andan söyleye
Aṣṣını olmayanı söylemeye terk eyleye

Hem Resūlu'llāh ḳaçan dimek dilerdi bir sözi
Bir saʿat fikr ider andan söylerdi ol sözi

Ḥażret-i Ṣıddīḳ anuñ(ı)çun[347] aġzına ṭaş olmış ol
Çok kelām itmegiçün anı eyle ḳılmış ol

Her ki[348] söze başlaya evvel taʿavvūẕ eyleye
Besmeleyle ḥamdeleyle taşliyeyle başlaya

Söz rūşen söyleye hīç nesne mübhem ḳomaya
Az ve öz söyleye dir hem ḳatı çoḳ söylemeye

---

[344] Vezin gereği mısraın tamamı B.38a.1240'dan alınmıştır; mısra, A'da : "Ṭoġrı düşüñ seḫer vaḳtında görünen durur" şeklinde.
[345] A'da olmayan bu kelime vezin gereği B.38a.1244'ten alınmıştır.
[346] Vezin gereği, eksik olan hece B.38b.1247'den tamamlanmıştır.
[347] Vezne fazla gelen hece parantaz içinde verilmiştir; kelime, C.51b.1114'te : "anuñçun" şeklinde
[348] Vezin gereği B.38b.1250'den alınmıştır; kelime, A'da : "kim" şeklinde.

Sözi uzatmayalar pes iḫtiṣār eyleyeler
Hem lüġātuñ efḍalini iḫtiyār eyleyeler

Sünnet oldur kim ʿArab elfāẓını söyleyeler
Hem dimişler cennet ehli ol dili söyleyeler

Türkīyile Bārsīden ictināb eyleyeler
Zīra ṭamu ehli yarın ol dili söyleyeler

Saʿy ide şiʿr ġazel söylemegi terk eyleye
İllā şol manẓūm sözi mevzūn kelāmı söyleye

Daḫı manẓūm müseccaʿ söze ḳaṣd eylemeye
Daḫı giç giç söyleye dir tīz tīz[349] söylemeye

Zīra sözi[ni] giç giç söylerimiş ol Resūl[350]
Bir sözi anlatmayınca bir daḫı dimezdi ol

52b

Gāh olurdı bir sözi tekrār iderdi ol Ḥabīb
Hem selām verse daḫı üç kez virürdi ol Ṭabīb

Her ne söz kim işidürse kimseye söylemeye
Mā-lā-yaʿnī sözleri kimseye naḳl eylemeye[351]

Sünnet oldur söyleriken kimseye sögmeyeler
Kimseye ṭaʿn eyleyüp yüzin gözin egmeyeler

Kimsenüñ ḥaḳḳında hergiz yaramaz söylemeye
Yā mesāvī eyleyüp yāḫūd anı ḳovlamaya

Bir kişinüñ ʿaybını görüp yüzine urmaya
Anı bed-nām eyleyüben ol ḫaberde sürmeye

Bir kişiye bir kişinüñ rāzını söylemeye
Ḫalḳ içinde anı rüsvā-yı cihān eylemeye

Kimseye ṭaʿn eyleyüben ʿaybın iẓhār itmeye
Tā ki anı Tañrı bir derde giriftār itmeye

---

[349] A'da: "tiz tiz" şeklinde.

[350] Vezin gereği, eksik olan hece B.38b.1257'den tamamlanmıştır.

[351] Vezin gereği mısraın tamamı B.38b.1259'dan alınmıştır; mısra, A'da : "Daḫı mā-lā-yaʿnī sözüni kimseye naḳl eylemeye" şeklinde.

ʿAybı olan kişilerüñ her ki göñlin aġrıdur
Ḫaḳ ininde inceleyin bir belāya uġradur

Kişiye yüzine ḳarşu medḥ idüp ögmeyeler
Ḫaḳ Resūli anı menʿ itmişdür anı ṭuyalar

Zīra Peyġāmber ḳomazdı kendüyi medḥ itmege
Ḫalḳ içinde kendüyi ellerden aʿlā dutmaya

Hem daḫı medḥ eyleyüben ögmeyeler fāsıḳları
ʿArş u kürsī ditrerimiş medḥ idicek anları

Fāsıḳuñ ḫasmı Ḫudādur ġayrı ḫasmı ol n'ider
Hem ġażab eyler Taʿālā her ki ögüp medḥ ider

Kimseye söz söylerise āşikāre söyleye
Ḳatı alçaḳ ḳatı yüksek perdede söylemeye

53a

Kimse ile vaʿde itse inşa'allāh diye dir
Saʿy ide hem vaʿdesinde hīç yalan olmaya dir

Zīra yalancı kişilerden firiştehler ḳaçar
Dīn bütün olmazımış her kim yalan and içer

Daḫı yalancı kişiler hīç raḥmet bulmaya
Yanına aġzı ḳoḳusında melāyik gelmeye

Gerçi kim dirler cihān içre yaramaz çoḳ-durur
İllā dimişler yalancıdan yaramaz yoḳ-durur

Bir kişi[352] oğlancuġın avutmaġıçun söylese
Aġlama yarın saña nesne alı verem dise

Alı vermese ol ādem aña borclu ḳala dir
Vaʿdesinde ol kişi daḫı yalancı ola dir

Baʿżılar dimiş ki üç yirde yalan söyleyeler
Ol arada söylenen söze yalan dimeyeler

Biri cenge varıcaḳ biri nikāḥ eyleriken
Birisi ṣulḥ itmegiçün arada söyleriken

[352] Bu kelimeden sonra vezne fazla gelen "kim" bulunmaktadır.

And içenler Tañrıdan ġayrı yire and içmeyeler
Şirk-i maḫfīdür dimişler bu sözi añlayalar

Kā‘be ḥaḳḳıçun daḫı oġlum başıçun dimeye
Daḫı yalan yire gerçek yire and içmeye

Hem daḫı aya güne vü şuya and içmeye
Ṭapduġum dīn kāfir olsun diyü söylemeye

Bir ḫayırlu nesneye and içse girü şıyalar
Daḫı keffāret idüp ol nesneyi işleyeler

Tañrı yaratduġına hīç kimse lā‘net itmeye
Daḫı sözüni lā‘net aġzına kimse dutmaya

53b

Hīç Müsülmān üstüne oḳumayalar lā‘neti
Daḫı rızḳı māl üzre dimeyeler lā‘neti

Gāh olur lā‘net yine Dīn kişiye ulaşur
Gāh olur rızḳına mālına yolına dolaşur[353]

Lā‘net itse mālına ol berekāt bulmazımış
Anda keffāret olurmış lā‘nete olmazımış

Lā‘nete keffāret itmek isteyen neyleye [dir][354]
Lā‘net itdügine ol ḫayra du‘ā eyleye dimiş

İbn-i ‘Ömer bir ḳulı ḥaḳḳında lā‘net söylemiş
Yine keffāret idüp ol ḳulı āzād eylemiş

Bir ulu şuç işlese kişi aña neyleyeler
Ḥadd uralar aña ammā lā‘net oḳumayalar

Bir kişi lāġ[355] u laṭīfe eylese çoḳ itmeye
Kişi kendü ‘izzetini lāġvıla eksiltmeye

---

[353] Vezin gereği mısraın tamamı B.39b.1285'ten alınmıştır; mısra, A'da : "Gāh olur mālına rızḳına ol dolaşur" şeklinde.
[354] Vezin gereği D.49b.1191'den alınmıştır; kelime, A'da : "dimiş" şeklinde.
[355] A'da : "laġ" şeklinde.

Ḫorata kengel kişinüñ ḥürmetini az ider
Bir kişi çoḳ söyleye ʿarż-u vaḳār iden gider

Pes laṭīfe eylemek vardur kişi oranıla
Zīra Peyġāmber laṭīfe eylemiş yārānıla

Bir nice dürlü laṭīfe Ḥaḳ Resūli eylemiş
Hem tebessüm iderek işbu kelāmı söylemiş

Yā Ebā Bekir eyit sen-mi ulusın yoḫsa ben
Didi kim sensin ulu ammā uluyam yaşda ben

Bir ḳarıcuġa dimiş kim ḳarı girmez cennete
Ol-da anı şandı kim hīç ḳarı girmez cennete

Dimek olur cennete varan ḳarılar ḳız olur
Yaʿnī girmez cennete ḳarı girecek ḳız olur

54a

Dīn yolında şübhesi varısa anı söyleye
Vara bir ʿālim kişiye şora teftīş eyleye

Ulular öñine varıcaḳ ayaġın ṭuralar
Yā edeble diz çeküp ḳarşusına oturalar

Söylemedin şormadın evvel söze destūr ala
Olmaya kim sözi ḳatı söyleye yāḫūd güle

Her sözi kim söyleyeler cān u dilden diñleye
İrişüp cān semʿine fehm eyleyüben añlaya

Hem daḫı taʿlīm idenler sözi rūşen söyleye
Her kelāmı sāmiʿuñ fehmine göre söyleye

Şübhelü olan kelāmı döne taḳrīr eyleye
Ger ḫaṭā iderse söze döne teʾvīl eyleye

Sünnet oldur aḫşıran e'l-ḥamdüli'llāh diye dir
Vācib oldur işiden yerḥamüka'llāh diye dir

Ger iki kez aḳşıra yerḥamüka'llāh diye dir
Aḳşıranlar [döneler][356] yehdiküma'llāh diye dir

[356] A'da olmayan bu kelime vezin gereği B.40a.1314'ten alınmıştır.

Üç kez aḳṣırursa aña hīç cevāb virmeyeler
Yā cevābuñda zükāmuñ var diyü söyleyeler

OTUZ DÖRDÜNCİ BĀB

ḤALḲILA MUṢĀḤABET SÜNNETLERİN BİLDÜRÜR

Sünnet oldur çoḳ kelāmı itmeyeler ḫalḳıla
Her kelāmı söyleyeler luṭfıla vü ḫulḳıla

Er aña dirler ki sögseler dönüp söylemeye
Kimseye hīç intiḳām itmegi ḳaṣd eylemeye

Daḫı er oldur ki kendü nefsine ḥākim ola
Er degüldür ol ki nefsi kendüye ḥākim ola

54b

Bir kişi ḳatı ḳaḳısa ṭura āb-dest ala dir
Yā oturup yatmaġıla ol ġażab defʿ ola dir

İki mü'min birbirine küsicek barışalar
Üç güne ḳatlanmayalar buluşup görüşeler

Bir kişi bir kişinüñ ʿaybını örte açmaya
Başına bir ḥāl gelicek ḳoyup anı ḳaçmaya

ʿİzzet ehli kişilere gine ʿizzet ḳılalar
Aḳ ṣaḳallu kişilere ḳatı ḥürmet ḳılalar

Her kişiye mertebesince riʿāyet ide dir
Kendü miḳdārından artuḳ olsa ifsād ide dir

Hem ziyāret eyleyicek ululardan başlaya
Nesne virmek isterise kiçilerden başlaya

Kimsenüñ ardından incindügi sözi söylemeñ
Yüzüne daḫı utanduġı kelāmı eylemeñ

Bir kişinüñ ʿaybını söyleyeler o ṣabr ide
Hem günāh anlara vara ġaybet issinden gide

Her libāsı eski yeñi dimeyeler geyeler
Her ṭaʿāmı eyü yatlu dimeyeler yiyeler

Hem mürüvvet ehline dāyim kişi luṭf işleye
Hem daḫı şuçlu olanuñ şuçunı bağışlaya

Hem ṭa‘āmı ḫidmet idenlerle bile yiyeler
Ġāyib olan kişiye hem daḫı ḥişşe ḳoyalar

Hem daḫı miskīnlerile bile dura otura
Hem yetīm olanları ala yanına getüre

Beglerile baylarıla oturup durmayalar
Baylara ḥürmet idüp miskīni ḫor görmeyeler

55a

Mālı çoḳ kişiye her kim mālıçun ‘izzet ḳıla
Dīninün üçde biri ḳalup iki baḫşı gide

Mü’min [ü][357] ṣāliḥ göricek güle güle söyleye
Kāfir ü müşrik göricek yüzin övker eyleye

Bir kişinüñ eylügin görse anı söyleye dir
Ya‘nī anı añıcaḳ ḫayrıla żikr eyleye dir

Göricek fāsıḳları fısḳ itme diyü söyleye
Bedd du‘ā eylemeye illā naṣīḥat eyleye

Göricek ẓālimleri güci yitenler ḳaḳıya
Ya‘nī ẓulm itme diye ammā ki lā‘net itmeye

Hem daḫı begler ḳapusına yaḳın olmayalar
Tā ki anlarla cehennemde [bile][358] yanmayalar

Dostlardan armaġan gelse anı almaḳ gerek
İllā iki ol ḳadar aña ‘ivaż virmek gerek

OTUZ BEŞİNCİ BĀB

DOSTLIḲ SÜNNETLERİN BİLDÜRÜR

Dostluḳ didükleri ḫalḳa muḥabbetdür hemān
Cümle mü’min ḳullara virgil anı yā müste‘ān

---

[357] A’da olmayan bu bağlaç vezin gereği D.50b.1223’ten alınmıştır.
[358] A’da olmayan bu kelime vezin gereği B.40b.1338’den alınmıştır.

Dostluġı düşmānlıġı Allāh içün itmek gerek
Daʿvet-i İslām iden ṭoġrı yola gitmek gerek

Hem anuñla perveriş bulur dimişler cān daḫı
Hem anuñla kāmil olur dīn daḫı īmān daḫı

İki mü'min birbirine Ḥaḳḳıçun vara gele
Saʿy it kim düşmeni az ola dostı çoġ ola

Bu ḥadīṯ-i Muṣṭafādur diñle kim ne buyurur
Ḥaḳ Taʿālā ḳullarına ḥācetini ḳayırur

55b

Dost[ları][359] çoḳ ḳullarından ol kerīmdür utanur
Yaʿnī anlara ʿaẕāb itmez ṭamudan ḳurtarur

Dostı[ları][360] her kişinüñ bunda ne deñlü çoġ ola
Mertebesi Ḥaḳ ḳatında ol ḳadar artuġ ola

Ḳanda ʿālimler varısa yoldaş olġıl iy püser
Her kişi kimi severse anuñıla ḳopısar

Ḳanda ṣāliḥ kişiler varısa ḳardaş olasın
Tā ki anlardan ḳıyāmetde şefāʿat bulasın

Sünnet oldur daḫı dīn yolında dört yoldaş ola
Cümlesi birbirine ḥāldaş ola sırdaş ola

Dīnleri bir dilleri sözleri bir ola dir
Danışacaḳ söyleşecek yirleri bir ola dir

Daḫı sünnetdür kişi yoldaşınuñ adın bile
Daḫı ol yoldaş olanuñ atası adın bile

Sevmede uṣanmada ḥadden ziyāde itmeye
Yaʿnī evvel sevüşüp āḫir ḳoyuban gitmeye

Bir kişinüñ niʿmetin yise anı fikr eyleye
Bed-duʿā itmeye aña ḫayrıla ẕikr eyleye

Ḳaḳıyup bir kişinüñ ḫāṭırcuġın yıḳmayalar
Azçuḳ nesne içün birbirin incitmeyeler

---

[359] Vezin gereği, eksik olan hece D.51a.1234'ten alınmıştır.
[360] Vezin gereği, eksik olan hece D.51a.1235'ten alınmıştır.

Ḥaḳḳıçun olan kelāmı ortaya söyleyeler
Çünki ḥaḳdur bu sözi hep iḫtiyār eyleyeler

Birisi ḫidmet idicek biri baḳup durmaya
Ḫidmeti ḥadden ziyāde idüp utandurmaya

Ḫidmeti birbirine Allāh içün eyleyeler
Ben çoḳ itdüm sen az itdüñ diyü söylemeyeler

56a

İllā destūrsuz evine kimsenüñ varmayalar
Hem icāzet olmayınca içeri girmeyeler

Pes beyānı gelicek deñli ḳapuda ṭuralar
Ḳapuya geldi fulān diyü ḫaber göndüreler

Baʿżılar dimiş ki dört rekʿat namāz ḳılsa kişi
Yaʿnī şol deñlü küyeler ḳoyalar ġayrı işi

Birbirini varuban gāh gāh ziyāret eyleye
Hem daḫı birbirinüñ göñlin riʿāyet eyleye

Ger ev issiden icāzet olurısa gireler
Olmazısa döneler gideler incitmeyeler

Daḫı ḳapu delüginden içeri baḳmayalar
Hem daḫı başın delükden içeri şoḳmayalar

Daḫı ev issi gelen kişiye ḫidmet eyleye
Altına döşek ḳoyuban luṭfıla söz söyleye

Mā-ḥażardan ne bulunursa yiyecek vireler
ʿİzzetle özr ile anı yine göndüreler [361]

Bir kişiye varalar nesne yimeden gideler
Şuña beñzer [dut][362] ki bir ulu ziyāret ideler

Dost dostına varıcaḳ hem eyü donlar geyeler
Ṭībler saçınalar hem ṭonlarını yuyalar

[361] Vezin gereği mısraın tamamı B.41a.1365'ten alınmıştır; mısra, A'da : "'İzzetile maʿżūrla anı yine göndüreler" şeklinde.
[362] A'da olmayan bu kelime vezin gereği B.41a.1366'dan alınmıştır.

Dostlardan armaġan gelse anı almaḳ gerek
İllā iki ol ḳadar aña ʿ ivaż ḳılmaḳ gerek

Kimsenüñ sözile kimse ḫāṭırına irmeye
Ger irürse vara tīzcek[363] yine özrin dileye

Bir kişi bir kişiye ḥāluñ nedür diyüp ṣora
Sünnet oldur ol kişinüñ ḥācetini ḳayura

56b

Zīra ṣormaḳdan murādı ḥālini bilmek-durur
Ḥācetin(i)[364] ḳayurmayıcaḳ yüzüne gülmek-durur

Bir kişi bir mü'minüñ ger ḥācetin bitüre dir
Ol kişinüñ Tāñrı yetmiş ḥācetin(i)[365] bitüre

Yolcıya ḳanda gelür ḳanda gidersin dimeye
Kişi dostıla alup ṣatmaḳ nikāḥ eylemeye

OTUZ ALTINCI BĀB

BİRBİRİLE OTURUP DURMAĠI BİLDÜRÜR

Sünnet oldur kim kişi dāyim ṭahāret ḳıla dir
Hem ṭahāret itmegi kendüye ʿ ādet ḳıla dir

Meclise varan kişi ḫoş heybetile otura
Ḫalḳ içinde sözi çoḳ söylemeye epsem ṭura

Ger aña kimse ḫaber ṣorarsa anı söyleye
Hem sözini gökçek elfāẓıla taʿ bīr eyleye

Meclise varan kişi kendü vaḳārın gözede
Olmaya bir kişiye söz söyleye dil uzada

Ḥācet olmayan sözi söylemeye epsem dura
Kendüden ulu kişilerden aşaġa otura

Bir kişiyi ḳalduruban yerine oturmaya
İki kişi otururken arasına girmeye

---

[363] A'da : "tizcek"

[364] Vezne fazla gelen hece parantez içinde verilmiştir; kelime, B.41b.1370'de : "ḥācetin" şeklinde.

[365] Vezne fazla gelen hece parantez içinde verilmiştir; kelime, B.41b.1371'de : "ḥācetin" şeklinde.

Meclise varan kişiler ṣadrı gözetmeyeler
Yir bulıcaḳ oturuban ileri gitmeyeler

İllā meclis ehli yā ev issi dirse varalar
Yaʿnī anlar destūrıla varalar oturalar

Ḥācet içün bir kişi ḳalḳsa yerin ṣaḳlayalar
Yerine kendi gelince kimse oturtmayalar

57a

Birbirinden dostlar ḳatı ıraḳ oturmaya
Gölgeyile güneş ortasında kimse oturmaya

Meclis içinde [kişi][366] maḫfī ḫaber söylemeye
Her kişi anı işidüp ṣū'-i ẓan eylemeye

Sünnet oldur kim faḳīr olanlarıla otura
Daḫı perhīz ehli daḫı ehl-i ʿilmile dura

Anlarıla bile oturanlara raḥmet olur
Anlaruñ yüzüne baḳan kişiler şefḳat bulur

Meclis oldur ẕikr ü tesbīḥ naṣīḥat ola dir
Meclis ehlinüñ ḫaṭāsına keffāret[367] ola dir

İki mü'min birbirinden küsicek ayrılmaya
İllā birisi meger kim bir ulu şuç işleye

Dost oldur ol günāhı itme diyü söyleye
Ger aña tevbe ḳılursa şuçunı ʿafv eyleye

Bir kişi ḫasta olıcaḳ anı varup soralar
Hem muṣībet ehlinüñ ḫāṭırcuġını soralar

Hem cenāze varısa varup namāzın ḳılalar
Hem ġazāya varmadın evlādur anı bileler

Maḥremi olan kişi varup ṣıla idüp gide
Ġāyet olan kişiye kāġıd yazuban göndere

---

[366] A'da olmayan bu kelime vezin gereği B.41b.1384'ten alınmıştır.
[367] Vezin gereği yazmada "kefāret" şeklinde yazılan kelime, metne düzeltilerek alınmıştır.

Kāġıdı yazan kişi üstüne ṭopraḳ şaçalar
Yā yir üstüne ḳoyup göndüre dimiş niçeler

Daḫı meclisden giden kişi icāzet dileye
Daḫı meclisden gidicek bu duʿāyı oḳuya

سُبْحَانَكَ اللّٰهُمَّ وَبِحَمْدِكَ اَشْهَدُ اَنْ لَآ اِلٰهَ اِلا اَنْتَ اَسْتَغْفِرُكَ وَاَتُوب اِلَيْك [368]

OTUZ YEDİNCİ BĀB

ḤĀCET ṬALEB İTMEGİ ANI BİLDÜRÜR

57b

Mü'min olan ḥācetini Ḥaḳḳa iẓhār eyleye
Olmaya kim ḥācetini ḫalḳa iẓhār eyleye

Kim ḳanāʿat iderise ḫaḳḳıla oldur ġanī [369]
Cümle ḫalḳı aña muḥtāc eyleye dir ol ġanī

Kimde kim yoḳdur ḳanāʿat dāyim anlar aç olur
Ol ḳanāʿat ehline anlar yine muḥtāc olur

Pes ḳanāʿat idemedin kişiler yā neyleye
Ḥācetini vara evvel Ḥaḳḳa iẓhār eyleye

Sünnet oldur kim ṭahāret idüp āb-dest alalar
Hem iki rekʿat daḫı ḥācet namāzın ḳılalar

Āl-i ʿİmrān sūresinüñ āḫirin oḳuyalar
Āyete'l-kürsī daḫı Ümmü'l-kitāb oḳuyalar

Ḳul huva'llāhu eḥad hem sūre-yi Ḳadri daḫı
Ḥācetini bir kerīme ʿarż ideler iy aḫi

Ṭañlacaḳ penç-şenbih güni niyyet idüp ṭuralar[370]
Ḥaḳḳa ḥamd idüp Resūline ṣalavāt vireler

---

[368] Hadîs, bk. E., s.343.

[369] Vezin gereği mısraın tamamı B.42a.1396'dan alınmıştır; mısra, A'da : "Kim ḳanāʿat iderse ḫalḳa olur ġanī"

[370] Vezin gereği mısraın tamamı B.42b.1402'den alınmıştır; mısra, A'da : "Ṭañlayıcaḳ penç-şenbih güni niyyet idüp ṭuralar" şeklinde.

Sırrıla bir muttaḳīye ḥālini ʿarż eyleye[371]
Anı bulmazsa raḥīm olan kişiye söyleye

Yā güler yüzlü kişiye varalar söyleyeler
Daḫı gökçek yüzlü kişiye su'al eyleyeler

Ḥāceti maḳbūl olursa şükr ü minnet eyleye
Olmazısa döne yine Ḫāliḳa ḥamd eyleye

Daḫı inʿām issine ḳatı tevāżuʿ itmeye
Dīninüñ üçde biri ḳalup ikisi gitmeye

58a

Kimisi iḥsān içün ḳatı medḥ eylemeye
Daḫı nesne virmeyenüñ zemmini söylemeye

Hem daḫı iḥsān idenler luṭfıla söyleyeler
Ol daḫı iḥsān imiş luṭfıla redd eyleyeler

Yaʿnī bir nesne virecek güle güle vire dir
Ḥācet içün kendüye geldügüni ḫoş göre dir

Şükr ide Allāha kim kendi dilenci olmadı
Kimsenüñ ḳapusına nesne dilenü gelmedi

Sünnet oldur her kişi Allāha ʿarż eyleyeler
Ḥaḳ Taʿālādan ḫayırlusın ṭaleb eyleyeler

Bir kişi düşvār işi düş ola yā medyūn ola
Biñ kez[372] ol lā-ḥavle diye ol belādan ḳurtula

وَلاَ حَوْلَ وَلاَ قُوَّةَ اِلاَّ بِاللّٰهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيم [373]

Bir kişi bir işe niyyet itse ol neyleye dir
Vara ol ʿāḳıl kişiye ṭanışın eyleye dir

Zīra Peyġāmber iderdi ṭanışın aṣḥābıla
Bir kişiyle varup on kez danışıḳ itmek gerek[374]

---

[371] Vezin gereği mısraın tamamı B.42b.1403'den alınmıştır; mısra, A'da : "Sırrını bir muttaḳīye ʿarż eyleye" şeklinde.
[372] Vezin gereği B.42b.1412'den alınmıştır; kelime, A'da : "kerre" şeklinde.
[373] Hadîs, bk. E., s.154.
[374] Vezin gereği mısraın tamamı B.42b.1415'ten alınmıştır; mısra, A'da : "Bir kişiyle varup onlar ṭanışıḳ eyleye bile" şeklinde.

Anı daḫı bulmazısa ʿavratına söyleye
Her ne kim söylerse ol sözüñ ḫilāfın eyleye

Daḫı danışmadın evvel istiḫāre ḳılalar
Hem iki rekʿat namāz-ı istiḫāre ḳılalar

Hīç becīl olanlarıla ṭanışıḳ eylemeye
Hem taṣadduḳ idecek anlara söz söylemeye

Ceng yüzünde ḳorḳaḳıla danışıḳ eylemeye
Hem naṣīḥate ḥasūduñ sözini diñlemeye

58b

1395 Her işi kim işleye yumşaḳluġıla işleye
Ger iki iş görine evvel ḳolayın başlaya

Her işe kim başlaya evvel ṭaʿavvūẕ eyleye
Ḥaḳ Taʿālā her belādan anı emīn eyleye

Daḫı bismi'llāhi her iş evvelinde kim aña
Şöyle bil kim her işi āsān ide Allāh aña

OTUZ SEKİZİNCİ

BĀB ŻİYĀFETÜÑ SÜNNETLERİN BİLDÜRÜR

Bir kişinüñ evine hīç kimse ḳonuḳ olmaya
O kişinüñ evine hergiz melāyik gelmeye

Bir kişi Allāh içün gelen ḳonuġı menʿ ide
Ḥaḳ Taʿālā ol kişiden raḥmetini menʿ ide

1400 Ḳūt-ı yevmīsi olan ḳonuḳ almaḳ gerek
Ḳonuġuñ rızḳı Ḫudādandur anı bilmek gerek

Bir eve ḳonuḳ gelicek rızḳını duta gelür
Gidicek ev issinüñ cümle günāhı ʿafv olur

Ḳonuġa ḫarc itdügi mālı ṣaḳına ṣaymaya
Cānına minnet göre anuñ ṣevābın bulmaya

Bir kişi hep mālını vire ḳonuġa ḫarc ide
Aña isrāf dimeye vire ḳonuġa ḫarc ide

Ḳonuġı evvel Ḫalīlu'llāh bünyād eylemiş
Ya'nī ḳonuġ evine ol şāh bünyād eylemiş

Dört yanında anuñ dört ḳapusı varımış
Ata binüp ol nice günler ḳonuḳ ararımış

Dāyimā oruç dutar gündüz yimek yimezidi
Eve ḳonuḳ gelmeyince ol yimek yimezidi

59a

Hem Ḫalīl adı ol vaḳtın Ebū'ż-żīfānidi
Ya'nī şöyle dimek olur ṣāḥib-i mihmānidi

Sünnet oldur ḳonuġuñ elin aluban getüre
Güle güle söyleyüp[375] yanında bile otura

Her ne kim ḥāżır olursa tīzicek getüre
Hem ṭa'āmın ḳonuġuñ kendi elile getüre

Hem ḳonuḳ öñine yimegüñ eyüsin ḳoyalar
Hem yimegi-de eyü ḳap içine ḳoyalar

Beyża vü turşı ne varısa mā-ḥażardan vire
Daḫı yumşaḳ ṭuz varısa anı-da getüre[376]

Sünnet oldur kim ṭa'āmı evvel ev issi yeye
Hem ḳavun ḳarpuz kesen evvel ṭada çeşniyile[377]

Ol daḫı sünnet durur kim ḳonuġa danışalar
Ḫāṭırı her ne dilerse ol yimegden vireler

Ḳonuġa iş işledüben nesne buyurmayalar
Daḫı 'ilm ehlini yaşluyı taşaddur ideler

Kici ḳardaşın ḳıġırup ulusın ḳomayalar
Daḫı oġlını ḳıġırup atasın ḳomayalar

Evde ḳonuḳ variken hīç kimseyi dögmeyeler
Ḳaḳıyup hīç kimseye yüzin daḫı egmeyeler

---

[375] Vezin gereği B.43b.1434'ten alınmıştır; kelime, A'da : "getüre" şeklinde.
[376] Vezin gereği mısraın tamamı D.55a.1326'dan alınmıştır; mısra, A'da : "Daḫı yumuşaḳ ṭuz varısa anda getüre" şeklinde.
[377] Vezin gereği mısraın tamamı B.43a.1438'dan alınmıştır; mısra, A'da : "Hem ḳavun ḳarbuz kesen evvel kendi çeşneye" şeklinde.

Hem daḫı ḳonuḳ ḳatında epsem olup ṭurmaya
Ger muṣībet vāḳiʿ olsa ḳonuġa bildürmeye

Yatacaḳ vaḳtın ne ḥācet varısa ḳayuralar
Ṣuyunı misvākını ayaḳ ḳabını vireler

Hem daḫı ḳonuḳ olan kişi emīn olmaḳ gerek
Ḫidmet iden kişiler aña göre ḳılmak gerek

59b

Sünnete māniʿ olacaḳ nesneyi itmeyeler
Ḳonuġı evde ḳoyup ġayrı işe gitmeyeler

Ger ġarīb ola ḳonuḳ üç gün yiy[e]cek[378] vireler
Gidicek bir günlük azıḳla bile göndüreler

Daḫı ev issi ḳapudan içerü evvel gire
Hem gidicek ḳonuḳ ardınca ḳapuya dek vara

Hem daḫı sünnet durur daʿvet idicek varalar
Varup ol daʿvet idenüñ ḥācetin bitüreler

Daʿveti her kim icābet itmeyüp yüz döndüre
ʿĀṣī olur Ḥażret-i Ḥaḳḳa daḫı Peyġambere

İllā şol fısḳ u fücūr olan yere varmayalar
Hem becīl olan kişinün yimegin yemeyeler

Şirʿatü'l-islām içinde yine bir söz söylemiş
Ḥaḳ Resūlinüñ ḥadīṣinden rivāyet eylemiş

Ger becīlüñ yimegin yeye kişi renc ola dir
Daḫı cömerd yimegin yeyen şifālar bula dir

Daʿvete oḳunmayan yire kişi varmayalar
Daʿvete varan kişi hīç kimse uydurmayalar

İllā daʿvet issi destūr viricek uyduralar
İki yerden daʿvet itse yaḳınına varalar

[378] Vezin gereği, eksik olan hece B.43b.1448'den tamamlanmıştır.

Eger ik'si-de[379] berāber olsa pes yā neyleye
Eskiden dost olana varup ri' āyet eyleye

Da' vete varan evinde yidügi gibi yeye
Ol ḫıyānetdur dimiş yā az yeye yā çoḳ yeye

Da' vete varan kişiler zelle götürmeyeler
İllā da' vet issinüñ iẕniyile götüreler

60a

Ortaya gelse yimek ḳatlanmayalar yeyeler
Hem yemek issiye ḫayrıla du' ā eyleyeler

Hem yemekden ṣoñra ḫalḳa tīz destūr vire dir
Ṣāḥib-i da' vet ḳapuya dek bile göndüre dir

OTUZ ṬOKUZUNCI BĀB

ḲOÑŞILUḲ ḤAḲḲIN BİLDÜRÜR

Kişiye ḳoñşı gerek evvel daḫı ev almadın[380]
Gitmeye yolcı yola hem daḫı yoldaş olmadın

Hem kişinüñ ḳoñşı emīn ola ṣāliḥ ola
Ana ne ḳaygu cihān ḫalḳı ḳamu ṭāliḥ ola

Bir cemā' atde eger bir mü'min-i ṣāliḥ ola[381]
Yā müsāfir gideriken yolı uġrayup gele

Ol 'azīzüñ ḥürmetine Ḥaḳ Ta' ālā gör n'ider
Ol cemā' at üzerinden yüz belāyı def' ider

Hem dimişler bu sözi ḳoñşı ḥaḳḳı Tāñrı ḥaḳḳı
Her kişiye ata ḥaḳḳı[382] gibidür ḳonşı ḥaḳḳı

Sünnet oldur ḳoñşıya ikrām 'izzet ḳılalar
Ḳırḳ eve varınca ḳoñşı ḥaḳḳını gözedeler

---

[379] Vezne uydurmak için "ikisi-de" kelimesindeki "i" ünlüsü düşürülmüş.

[380] Vezin gereği mısraın tamamı B.44a.1462'den alınmıştır; mısra, A'da : "Kişiye ḳoñşı gerek ol daḫı ev olmadın" şeklinde.

[381] Vezin gereği mısraın tamamı D.56a.1353'den alınmıştır; mısra, A'da : "Bir cemā' at eger bir ṣāliḥ mü'min ola" şeklinde.

[382] Vezin gereği yazmada "ḥaḳı" şeklinde yazılan kelime, metne düzeltilerek alınmıştır.

Aç taḳṣīr varısa anuñ ṣora aḥvālini
Ṭoḳ olan kişi ne bilsün aç olanuñ ḥālini

Gice aç ḳalmış varısa ḳoñşılıḳda göreler
Ṭoḳ olup yatmayalar aña ṭaʿām göndüreler

Ḥaḳ Resūli ḳoñşı ḥaḳḳı[383] ki ḳatı ṣaḳlarıdı
Kimse aç olsa civārında anı gözleridi

Evde pişen yiycekden hem yemişden vireler
Ḳoñşıluḳda ḫasta olsa hem varalar göreler

60b

1445 Ḳoñşı oldur ḳoñşı incindügi yire varmaya
Daḫı ḳoñşınuñ atın daḫı ṭavarın urmaya

Kāfir olursa[384] daḫı ḳoñşıyı incitmeyeler
Ḳoñşılıḳda ḥaḳḳı vardur anı unutmayalar

Bir kişi nā-ḥaḳ yire [ger][385] ḳoñşısını incidür
Şöyle bilkim ol kişi Ḥaḳ Ḥażretini incidür

Ḳoñşıya danışmayınca ḳoñşı evi ṣatmaya
Hem ev üstine ḥavāle eyleyüp ev yapmaya

Ḳoñşıya bir nesne ḥācet olsa ödünç vireler
Ḳoñşı evden gitse evin gözedeler göreler

1450 Ṣu gibi ṭuz gibi ḥācet olanı menʿ itmeye
Ḳoñşı geldügin göricek ḳapuyı berkitmeye

Ḳoñşıya ikrāmdandur oġlını oḫşayalar
Luṭfıla söz söyleyeler başını ṣıġayalar[386]

---

[383] A'da : "ḥaḳı"

[384] Vezin gereği B.44a.1457'den alınmıştır; kelime, A'da : "olsa" şeklinde.

[385] A'da olmayan bu kelime vezin gererği C.60b.1333'ten alınmıştır.

[386] Vezin gereği mısraın tamamı B.44a.1476'dan alınmıştır; mısra, A'da : "Luṭfıla yā söyleye yā başını ṣıġayalar" şeklinde.

ḲIRḲINCI BĀB

NİKĀḤUÑ SÜNNETLERİN BİLDÜRÜR

Bir kişi şerʿ īle evlenmek diler ol neyleye
Güci yitmezse ġanīlerden alup ḫarc eyleye

Efḍalü sünnetlerüñ evvel nikāḥ itmek-durur
Daḫı ardınca cimāʿ idüp bile yatmaḳ-durur

Pes nikāḥ itmegiçün aḳçe alup deyn ide dir
Ger taʿaffüf ola ḳaṣd-ı Ḥaḳ aña ʿavn ide dir

Kişinüñ aldugı ʿavrat ṣāliḥa dindār ola
Aṣıl eyü ola tā kim eri ile yār ola

Şirʿatü'l-islāmda ḫatunları ẕikr eylemiş[387]
Yeg-durur bir ṣāliḥa dünyā metāʿından dimiş

61a

ʿİzzete māla cemāle baḳup aldanmayalar
Hem daḫı oġlanlı ʿavrat alup evlenmeyeler

Kişinüñ evlendügi dört nesne artuḳ olmaya
Yaşda vü boyda nesebde daḫı māllu olmaya

Daḫı kişi aldugı dört nesnede artuḳ ola
Ḥüsnile ḫulḳ edeb hem daḫı perhīz-kār ola

Ḳışşa boylu zişt yüzlü ʿavratı almaya dir
Hem aruḳ ola teni butı uzun olmaya dir

Ki tefaḫḫuş ide dir hem zāniye olmaya dir
Zaḥmeti az ʿavrat ala zecri çoḳ olmaya dir

Fāsıḳa çirkin ere hem ḳocaya ḳız varmaya
Ṣaḳına ʿavrata zānī olan ere varmaya

Er ādem nā-maḥrem olan söylemeye ʿavrata
Hem daḫı meḥīresin alup nikāḥ eylemeye

---

[387] Vezin gereği mısraın tamamı B.44b.1481'den alınmıştır; mısra, A'da : "Şirʿatü'l-islām içinde ḫatunları ẕikr eylemiş" şeklinde.

Sünnet oldur aldugın almazdan öñinde göreler
Bir ḳızı küfvi dilese dutmayalar vireler

Evvelā kābin idenler diñlegil gör neylemiş
Şirʿade ol Ḥaḳ Resūlinden rivāyet eylemiş

Ḥaḳ Resūli Fāṭıma anamızı evericek
Pes ʿAlīye anı tezvīc eyleyüben vircek

Dört yüz miṣḳāl gümiş üzre kābin itdiler
Hep ṣaḥābe dirilüben aldılar iletdiler

İllā Peyġāmber alıcaḳ aldugı ḫatunları
Beş yüz aḳçeden yuḳarı ḳıymamışlar anlara

Yegrek oldur kim nikāḥı eglemedin vireler
İllā güci yitmese bulduġı vaḳtın vireler

61b

Sünnet oldur ḳızları ere vericek yazalar
Hem mübārek vaḳitde anlara nikāḥ eyleyeler

Māh-ı Şevvāl içre Peyġāmber nikāḥ itmişidi
Hem aña uyanlar anuñ yolına gitmişidi

Sünnet oldur kim nikāḥı āşikāre ideler
İki şāhid ola ikisi daḫı ʿahd ideler

Daḫı sünnetdür dügün ide kişi aş bişüre
Azacuḳ daḫı olursa vara ḫalḳı devşüre

Hem dügün iden dügün aşın ġanīmet göreler
Ḳatı ḫayırlu yimekdür bişürüp yidüreler

Dügün itmek isterisen aş bişürgil iy aḫī
Bil ki cennet yiyceginden vardur anda iy aḫī

Sünnet oldur kim gelin olan eyü ṭonlar geye
Düzene [vü][388] ḳuşana hem eski ṭonların geye

Daḫı evlenen kişiye ḫalḳ duʿā ideler
Oḳuyup işbu duʿāyı ṭaġıluban gideler

[388] A'da olmayan bu bağlaç vezin gereği B.45a.1501'den alınmıştır.

بَارَكَ اللّٰهُ لَكَ وَ عَلَيْكَ وَبَارَكَ اللّٰهُ جَمَعَ بَيْنَكُمَا فِي خَيْرٍ[389]

Gerdege girdügi vaḳtın diñle ne ḳıla dimiş
İkisi daḫı iki rekʿat namāz ḳıla dimiş

Güyegü gelinüñ alnı şaçına el yapışa
Başlaya işbu duʿāyı oḳuya başdan başa

اَللّٰهُمَّ بَارِكْ لِي فِي اَهْلِي وَبَارِكْ لِي اَهْلِي فِيَ اَللّٰهُمَّ اْرزُقْنِي مِنْهَا وَارْزُقْهَا مِنِّي اَللّٰهُمَّ اجْمَعْ بَيْنَنَا مَا جَمَعْتَ فِي خَيْرٍ وَفَرِّقْ بَيْنَنَا بَيْنَنَا اِذَا فَرَّقْتَ فِي خَيْرٍ[390]

62a

1480 Döşege girdügi vaḳtın diñle daḫı neyleye
Çünki cemʿ olmaḳ diler işbu duʿāyı oḳuya

لَلّٰهُمَّ بِاسْمِكَ اَسْتَحْلَلْتُ فَرْجَهَا وَبِاَ مَا نَا تِكَ اَخَذ تُهَا اَللّٰهُمَّ فَمَا قَضَيْتَ شَيْاً مِنْ رَحْمِكَ فَاجْعَلْهُ بَارّاً تَفِيّاً وَاجْعَلْهُ مُسْلِماً سَوِيّاً وَلَا تَجْعَلْهُ مُفْسِداً شَرِيكاً لِلشّيَا طِينِ[391]

Pes cimāʿ iden kişiler bunı unutmaya dir
Ḥaḳ aña oġul virürse şeyṭān incitmeye dir

اللّٰهُمَّ جَنِّبْنَا ٱلشَّيْطَانَ وَجَنِّبِ ٱلشَّيْطَان مَارَزَقْتَنَا[392]

Hem cimāʿ itmezden öñdin diñle daḫı neyleye
Sūre-yi İḫlāṣ oḳuya bu duʿāyıla bile

اللّٰهُمَّ أَنْ تَرْزُ قَتِي مِنْ هَذِهِ الْوَقِفَه وَلَدَاً اِسْمَيْتُهُ مُحَمَّدٌ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ[393]

---

[389] Hadîs, bk. E., s.342.
[390] Hadîs, bk. E., s.443.
[391] Hadîs, bk. E., s.444.
[392] Hadîs, bk. E., s.343.
[393] Duâ, bk. "Notlar"

Bile yatmaḳ dilese Ḥaḳḳa sığınup yatalar
Her birisi ellerinde ayru bir yir dutalar[394]

Hem cimāʿ itmezden öñdin bil daḫı neyleyeler
Ol murādı daḫı görmedin biraz oynayalar

Oynamadın gülmedin fi'l-ḥāl dutup binmeyeler
Şol ḫorūs oynar gibi tīzcek binüp itmeyeler

Bu cimāʿ ḥaḳḳında diñle bir ḥikāyet itdiler
Hem Resūlu'llāhdan ol sözi rivāyet itdiler

Er murādı gördüginden şoñra tīzcek[395] itmeye
Yaʿnī ʿavrat daḫı leẕẕet almayınca dutmaya

Er murādı göricek gerdekde ʿavrat ḳala dir
Leẕẕet almayınca ol süst ü kāhil ola dir

62b

Hem cimāʿuñ aṣlı budur kim nihān olmaḳ gerek
Yaʿnī anuñ yiri bir ḫalvet-mekān olmaḳ gerek

Hīç maʿṣūm oğlan [ve][396] ḥayvān daḫı olmaya dir
Hem cimāʿ iden kişi ferce naẓar ḳılmaya dir

Hem cimāʿ üstinde kişi hīç kelām söylemeye
Şol menī kim dökülür aña naẓar eylemeye

Hem cimāʿ ider[i]ken[397] ḫatunları öpmeyeler
ʿAvrata ḥayż gördügi vaḳtın cimāʿ itmeyeler

İllā sünnetdür bile yeyüp içüp yatmaḳ gerek
Şol Mecūsīler ḫilāfı [üzre iş][398] itmek gerek

Hem daḫı ay evvelinde hīç cimāʿ itmeyeler
Ortasında āḫirinde daḫı unutmayalar

---

[394] Vezin gereği mısraın tamamı B.45b.1508'den alınmıştır; kelime, A'da : "Her birisi ellerinde ayru birbirin dutalar" şeklinde.
[395] A'da : "tizcek" şeklinde.
[396] A'da olmayan bu bağlaç B.45b.1515'ten alınmıştır.
[397] Vezin gereği, eksik olan hece B.45b.1517'den tamamlanmıştır.
[398] A'da olmayan bu kısım B.45b.1518'den alınmıştır.

İḫtilām olsa kişi ġusl eyleye andan ide
Daḫı tekrār eyleyen āb-dest ala dir iy dede

Hem cimāʿı çoġ itmegile[399] daḫı faḫr eylemeye
Daḫı ḫatunına gökçekdür diyü söylemeye

Hem cimāʿ itdüklerinden şoñra açılmayalar
Hem cimāʿdan şoñra bir pāre yatup uyuyalar

Hem cimāʿ itmege kişi ḳatı meşġūl olmaya
Hem cimāʿ itmegi dāyim unudup vāz gelmeye

Hem cimāʿ ardınca şu dökmek gerek ġusl eyleyen
Şirʿaden naḳl işit işbu sözi naḳl iden

Kişinüñ oġlancuġı olsa ġanīmet göreler
Ḳızı olsa şükr idüben daḫı minnet göreler

Hem daḫı oġlan ṭoġıcaḳ aḳ beze şarmaḳ gerek
Hem doġuran ʿavrata oñ ḫurma yidürmek gerek

63a

Emzürecek oġlunı evvel analar emzüre
Yā aṣıllu[400] ṣāliḥa ḫatun kişiler emzüre

Ṣaġ ḳulaġına eẕān ṣolına ḳāmet oḳuya
Hem daḫı ʿādetdür anı ṭuzlaya daḫı yuya

Hem yedinci gün ʿaḳīḳadur ḳonuḳluḳ eyleye
Dişiye bir erkege iki ḳoyun boġazlaya[401]

Ol boġazlanan ḳoyunuñ süñügin yemeyeler
Hem daḫı boġazlariken işbunı oḳuyalar

هَذِه عَقِيقَةَ فُلَانْ بِنْ فُلَانْ دَمِهَا بِرَمِهِ وَلَحْمِهَا وَعَظْمُهَا بِعَظْمِهِ وَشَعْرِ
مَابِشِعرِهَ اَللّٰهُمّ اَجْمَلْهَا فِدَاءً لاَبنِي مِنَ النّارِ[402]

---

[399] Vezin gereği D.58b.1409'dan alınmıştır; kelime, A'da : "itmekle" şeklinde.
[400] Vezin gereği B.46a.1527'den alınmıştır; kelime, A'da : "uşlu" şeklinde.
[401] Vezin gereği mısraın tamamı B.46a.1529'dan alınmıştır; mısra, A'da : "Dişiye bir erkek de iki ḳoyun boġazlaya" şeklinde.
[402] Duâ, bk. "Notlar"

Bişüreler ol ḳoyunı daḫı üleşdüreler
Hem ḳoyunuñ budunı avursına vireler

Hem yedinci günde ʿādetdür ideler sünneti
Hem zamān-ı evvelüñ evvel bu imiş ʿādeti[403]

Anasından sünnetile ṭoġdı cümle enbiyā
Kimse bilmez sırrını ammā dimişler evliyā

Biri budur anlaruñ sırrını kimse görmeye
Sırrını kimse görüben ʿuẕvına el urmaya

İllā İbrāhīm evet kendi sünnetledi
Yaʿnī sāyir ḫalḳa anı sünnet olmaḳ diledi

Hem yigirmi gün olıcaḳ başını ḳazıyalar
Ṣaçı aġırınca gümiş ṣadaḳa eyleyeler

Oġlanuñ aġladuġı gerçi kişiye güç gelür
Anlaruñ aġladuġı tesbīḥile temcīd olur

63b

Hem daḫı ad viricek gökçek ad vireler
Hem ḳıyāmetde daḫı ol adıla ḳıġıralar

Hem daḫı oġlana Peyġāmber adın vireler
Yaramaz ad virdülerse ṣoñra degişdüreler

Ṣaḳınalar illā aña lāʿnet oḳumayalar
Hem daḫı Peyġāmber adlı kişiye sögmeyeler

Hem daḫı Peyġāmber adlı kişiye ḥürmet ḳıla
Hem Muḥammed adlı kişiye ḳatı ʿizzet ḳıla

Künyetile adını Peyġāmberüñ adı ḳomaya
Adını oḳursa anuñ künyetile dimeye

Hem daḫı Ḳıtlıḫ Bereket kimseye ad virmeye
Bunlar evde mi diyü bir kimseye çaġırmaya

Ṣāyed anlar ġāyib ola ol kişi neyleye
Vara bir fāl ʿabeṣ kendüye taʿbīr eyleye

---

[403] Vezin gereği mısraın tamamı C.62b.1392'dan alınmıştır; mısra, A'da : "Hem evvelüñ zamān-ı evvel bu buyımış ʿādeti" şeklinde.

Seyyidi's-sādāt ad yāḫūd laġab ḳomayalar
Mālikü'l-emlāk daḫı kimseye dimeyeler

Yegregi aduñ ḳamu ad içre ʿAbdu'llāh diye
ʿAbdu'r-raḥmān ʿAbdü's-sübḥān bunlaruñ gibi ḳoya

Ḥaḳ Taʿālā dil virüp evvelki oġlan söyleye
İsm-i tevḥīd aña başlaya telḳīn eyleye

Hem daḫı bu āyetile Āyete'l-kürsī daḫı
Oġluñ[404] olursa gerekdür diñleyü gör sen daḫı

Ṣaġdan ṣolı seçicek eyü ʿādet ögrede
Ḫayrı şerri anlara bildürmegiçün saʿy ide

Biri budur oġlana evvel edeb ögredeler
ʿĀḳıl olınca ḥarām yidürmeyüp gözedeler

64a

Hem daḫı aña oḳumaḳ yazı yazmaḳ ögrede
Daḫı aña oḳ atmaḳ ṣuda yüzmek ögrede

Yedi yaşar olıcaḳ aña namāz ḳılduralar
İstemezse anı teʾdīb itmegiçün uralar

Zīra kim ḫaşr olıcaḳ Ḥaḳ Ḥażretine varulur
Oġlunuñ öñ ṣorusı evvel atadan ṣorulur

On beşinden ṣoñra anuñ döşegin ayuralar
Daḫı erkek oġlunı hem dişiden ayıralar

Hem daḫı bāliġ olıcaḳ oġlını evereler
Ata ana olmadın Ḥaḳḳın eline vireler

Kişi oġlancuḳlarına luṭfıla söz söyleye
Hem naẓar itdügi vaḳtın ḥürmetile eyleye

Her birine geyecegi berāber geydüre
Hem hediyye viricek evvel dişilere vire

Kişinüñ oġlancuġı şūḫ olsa incitmeyeler
ʿĀḳıl olmaġa delālet iderimiş ṭuyalar

---

[404] Vezin gereği B.46b.1549'dan alınmıştır; kelime, A'da : "Oġlanuñ" şeklinde.

Ger yetīm olsa bir evde yaramaż dutmayalar
Kendi oġlancuḳlarından anı farḳ itmeyeler

Bir yetīm göricek nesne virüp oḫşayalar
Luṭfıla söyleyeler yā başını ṣıġayalar

Hem yetīmüñ gözi başından ırağ olmaḳ gerek
Daḫı maẓlumuñ du'āsından ḥaẕer ḳılmaḳ gerek

Daḫı kendi ehl-i beytine kişi ḫalḳ eyleye
Rıfḳıla yum(u)şaḳluġıla[405] bunlara söz söyleye

Hem yetīmler ḥaḳḳına Allāh içün söz söyleye
Daḫı ṭul ḫatunlaruñ ḥaḳḳında yardım eyleye

64b

Ḳardaşı oġlancuḳlarına yaramaz ḳaṣd itmeye
Hem daḫı iḥsān idicek anları unutmaya

Hem daḫı bir ḳardaşuñ sevindügine sevine
Kendüye her ne ṣanursa ḫalḳa-da anı ṣana

Oġlı ḳızı ölüp olursa melūl olmayalar
Her birisi bir şefā' atçidür[406] anuñ ṣayalar

Daḫı ḫatun kişiler beş vaḳt namāzını ḳıla
Daḫı fercin ṣaḳlaya hem ḫidmetin erüñ bile

Eri destūrsuz evden ṭaşra çıḳup gitmeye
Hem daḫı er döşeginden çıḳup ayru yatmaya

Daḫı 'avrat diline lā'net sözini almaya
Daḫı 'avrat üstine nā-maḥrem olan gelmeye

Kimseye söylemeye dir hīç erinüñ rāzını
Er āvāzı üstine yüceltmeye āvāzını

Hem erinüñ mālını ġayrı yere ṭaġıtmaya
Ṭonunı kendi evinden ġayrı yere düzmeye

---

[405] Vezne fazla gelen hece parantez içinde verilmiştir; kelime, C.63b.1423'te : "yumşaḳluġıla"şekl.
[406] A'da : "şefa' atçidür" şeklinde.

Küfr-i niʿam olmaya hem ere[407] dil uzatmaya
Kendi erin ḳoyuban[408] ġayrı eri gözetmeye

Düzenüp ṭīn dürtinüben[409] ṭaşra çıḳmaya dir
Hem daḫı āvāzı evden ṭaşra çıḳmaya dir

Her ne görse anı baña alı ver dimeye
Erine dil uzadup baña ṭalāḳ vir demeye

Eri çaġırsa icābet [ide][410] anı gitmeye
Ṭavar üstinde daḫı olsa bahāne itmeye

Ere[411] güci yitmedügi nesne teklīf itmeye
Er faḳīr olsa aña mālıla minnet itmeye

65a

Daḫı ḫatun kişiler ḥammāma hīç varmayalar
Ṣaḳınalar erlerinüñ ḫāṭırın irmeyeler

Eri destūrsuz varup ʿavratı ḳavmin görmeye
Ḳavmi ḫaşmı olsa daḫı ulusına varmaya

Ere ḳarşu söyleyü daḫı yalan söylemeye
Göñline ḳayġu getüren nesneyi eglemeye

Ḫidmetinde erinüñ eksükligüni dileye
Er içün düzene hem ellerin ḳınalaya

Hem daḫı aşın bişüre ṭon yuya etmek eyleye
Hem sözi söyleriken arḳın arḳın söyleye

ʿAvratuñ-da ḥaḳḳını er üzerinde ḳomaya
Dögmeye sögmeye hem daḫı evden ḳomaya

Ḫarcın eksik itmeye kendü yedüginden vire
Hem yaluñ dutmaya kendi geydüginden geydüre

ʿAvrata güç itmeye erler müdārā eyleye
Ḫayrıla ögvet vire dāyim naṣīḥat söyleye

---

[407] Vezin gereği B.47a.1547'den alınmıştır; kelime, A'da : "erine" şeklinde.
[408] Vezin gereği B.47a.1547'den alınmıştır; kelime, A'da : "ḳoyup" şeklinde.
[409] Vezin gereği C.64b.a.1434'den alınmıştır; kelime, A'da : "dürtenüp" şeklinde.
[410] A'da olmayan bu kelime vezin gereği B.47a.1576'dan alınmıştır.
[411] Vezin gereği B.47a.1577'den alınmıştır; kelime, A'da : "er" şeklinde.

ʿAvratuñ cevrine ṣabr itmege aṣṣı çoḳ-durur
Eve gelen ḳonuġı ḳovulmasından ḳurtarur

Çölmegi ufatmadın daḫı çanaġı ḳırmadın
Daḫı oġlancuḳları dögülmedin sögülmedin

Hem daḫı her nesneyi ʿavratlara danışmaya
Danışıcaḳ her ne söylerse ḫilāfın işleye

Er olan kişi vaḳārıla mehābetle[412] ola
Tā ki ehl-i beyti anı göricek heybet ala

Ḫalḳ içinde ʿavratuñ çün perdesini açmaya
Āşikāre ṣuçı olsa başdurup vāz gelmeye

65b

İzn-i şerʿ ile dögerse yanına tīz varmaya
Yaʿnī aña inbisāṭ idüp girü yalvarmaya

Ṣāliḥa ḫatun kişiler üzre ḫatun almaya
ʿAvrata Ḳur'ān oḳuda ḳatı cāhil olmaya

ʿAvratuñ eri olıcaḳ artuḳ ere varmaya
Girü[de][413] evvelki erin cennet içre görmeye

ʿAvratuñ ṣoñ eridür ol dünyede bile olan
Artuḳ anda görmezimiş bunda iken ayrılan

Bir kişi kim ʿavratı üstine ol ʿavrat ala
Bākire olsa anuñla yedi gün biñi ola

Bākire olmazsa üç gün bile ḫalvet olalar
Bāḳī ḳalan günleri ortaḳ teʿādül göreler

Bunca ḫatunlar içinde ʿadl iderdi Resūl
Hem niyāz idüp Ḫudāya işbunı oḳurdı ol

اَللّٰهُمَّ هَذِهِ قَسْمَتُ فَبِمَا اَتِلْكَ وَلَا تُؤَاخِذْنِى بِمَا تِلكَ وَلَا اِمْلْكَ [414]

---

[412] A'da: "mühābbetle" şeklinde.
[413] Vezin gereği, eksik olan hece B.47b.1593'ten tamamlanmıştır.
[414] Duâ, bk. "Notlar"

İki ʿavrat alsa bir kişi ʿadālet itmese
Birine meyl itse ikisini berāber dutmasa

Ol kişi maḥşer yerine varacaḳ yarım gelür
Ne ḳadar aʿmāl varsa yarısı baṭıl olur

ḲIRḲ BİRİNCİ BĀB

YĀDLAR İLE MUṢĀḤABET İTMEGİ BİLDÜRÜR

Er ādem gözin yuma ḫatunları göricek
Daḫı yoldan geçeriken ḳarşusına varıcek

1575 İllā evvelki naẓarda nesne yoḳdur baḳıcaḳ
Şol ḥarām olur kişi tekrār dutup baḳıcaḳ

66a

Daḫı gökçek ḳoḳulı ḫatun ḳatına gelmeye
Hem aña söz söyleyüp elin eline almaya

ʿAvratıla söyleşen erler günāhı çoḳ olur
Şöyle bil her bir söze biñ yıl ṭamuda ḥabs olur

Bir kişi nā-maḥrem olan ʿavratıla düzüle
Yarın ol şeyṭānıla zencīre [bile] düzüle[415]

Hem daḫı ḫatun kişileri-de er ādem göricek
Yüzlerini örteler er ḳatına varıcek

1580 Bir kişi bir ʿavratı göre daḫı işide gele
Vara ol [kendi][416] ḥelāl ile bile cemʿ ola

Er kişi ḫatun kişiyle ḫalvete cemʿ olmaya
Ḳavmi daḫı olurısa üzerine gelmeye

Hem erenler[417] daḫı ʿavrat düzenine girmeye
Daḫı ʿavratlar de er ṭonıla ṭonanmaya

Bil ki Peyġāmber de lāʿnet eylemişdür anlara
ʿAvrat er ṭonunı er ʿavrat ṭonunı geyenlere

---

[415] A'da olmayan bu kelime B.48a.1604'ten alınmıştır.
[416] A'da olmayan bu kelime B.48a.1606'dan alınmıştır.
[417] Vezin gereği B.48a.1608'den alınmıştır; kelime, A'da : "erler" şeklinde.

ḲIRḲ İKİNCİ BĀB

VĀLİDİNÜÑ ḤUḲŪḲIN BİLDİRÜR

Ata ana ḥaḳḳı oġul üzerinde çoḳ-durur
Lākin atalardan anlar ḥaḳḳı[418] artuḳ-durur

Ata ana üzerine ḳatı söz söylemeye
Ḫāṭırına doḳunup göñlin melūl eylemeye

Hem ata ana rızāsı Ḥaḳ rıżāsıdur hemān
Tañrınuñ ḫışmı bulur ḫışmında olur el-amān

Hem oġul atası[nı][419] anasını terk itmeye
Anları ḳoyup daḫı ḥacca ġazāya gitmeye

66b

Kā'beye varmaḳ ṣevābı andan evlā olmaya
Ata ana ḫidmetinden daḫı a'lā olmaya

Bū Hüreyre [hīç][420] anasınuñ ḳatından gitmedi
Ölmeyince Kā'beye varup ziyāret itmedi[421]

Atasınuñ ḫidmetine her ṣabāḥ varurdı ol
Hem ziyāret eyleyüp aña selām virürdi ol

Her ṣabāḥ varup ziyāret ideridi gidüp
Aña du'āyı iderdi hem ayaḳların öpüp

Hem aña birden niceler bu rivāyet eylemiş
Şir'atü'l-islām içinde işbu sözi söylemiş

Ata ana ölmeyince bir kişi oynamaya
Ḫidmet ide anlara ġayrı işe eglenmeye

Ata ana sözine [ġāyet][422] ri'āyet ideler
Öldügi vaḳtın daḫı ḳabrin ziyāret ideler

---

[418] A'da : "ḥaḳı" şeklinde.
[419] Vezin gereği, eksik olan hece B.48a.1613'ten tamamlanmıştır.
[420] A'da olmayan bu kelime B.48a.1615'ten alınmıştır.
[421] Vezin gereği mısraın tamamı B.48b.1615'ten alınmıştır; mısra, A'da : "Ölmeyince varup Kā'beyi ziyāret itmedi" şeklinde.
[422] A'da olmayan bu kelime B.48b.1620'den alınmıştır.

Atasına anasına adıla çaġırmaya
Meclis olsa üzerine geçüben oturmaya

Kendi mālından oġulanlara in‘ām eyleye[423]
Hem ata ana oġula ḥürmetile söyleye

Hem ata ana dilinden yaramaz söz gelmeye
Tā ki ataya anaya oġlı ‘āṣī olmaya

Atasından ‘ār idüp nefy-i neseb eylemeye
Lā‘nete lāyıḳ olur işbu sözi söylemeye

Hem atasını aġırlaya öñince gitmeye
Daḫı ta‘ẓīm ide öñinde imāmet itmeye

Ata ana ölse anlaruñ namāzın ḳılalar
Cum‘a günlerinde hem ḳabrin ziyāret ḳılalar

67a

Ata ana cānıçun oġul ṣadaḳa vire dir
Ger vaṣiyet itdilerse yerine getüre dir

Viricek nesne yoġısa Fātiḥa in‘ām ide
Hem anası dostlarına dāyimā ikrām ide

ḲIRḲ ÜÇÜNCİ BĀB

ZÜ’L-ERḤĀMUÑ ḤUḲŪḲIN BİLDİRÜR

Bir kişi erḥāmın ger ṣıla-yı raḥm eyleye
Ḥaḳ Ta‘ālā ol kişiye ṣıla-yı raḥm eyleye

Bir kişi erḥāmdan ger ṣıla-yı ḳaṭ‘ eyleye
Ḥaḳ Ta‘ālā ol kişiden ṣıla-yı ḳaṭ‘ eyleye

Hem ḥadīṯ içinde bu söz bir ḥadīṯ gelmişdür
Ṣıla-yı raḥm eylemek kişinüñ ‘ömrin arturur

Bir kişi ḳādir ola daḫı ṣılaya varmaya
Ol kişinüñ evine hergiz melāyik girmeye

[423] Vezin gereği mısraın tamamı B.48b.1622’den alınmıştır; mısra, A’da : “Kendi mālından oġlanlara infāḳ eyleye” şeklinde.

Ṣıla itmek kişiye vācibdür[424] pes varalar
Yā selāmıla biti yā armaġan göndüreler

ʿAmū ṭayı ulu ḳardaş ata yirindedür
Ḫāla ile ṭayda bunlar aña yirindedür

ḲIRḲ DÖRDÜNCİ BĀB

ḲULUÑ ḲARAVAŞUÑ ḤUḲŪḲIN BİLDİRÜR

Ḳul ḳaravaş alsa kişi kim aṣlından almaya
Aṣl-ı Rūmī ola dir hem aṣl-ı zengī olmaya

Bir kişi ḳul yā ḳaravaş alsa evvel neyleye
Saçına yaşına ḫayrıla duʿālar eyleye

Hem daḫı aldugı vaḳtın datlu nesne yidüre
Hem daḫı anuñ gücü yitdügi işe buyura

67b

Kendü yidügi yimekden aña daḫı yidüre
Kendi geydügi geyicekden aña da geydüre

Ḳul ḳaravaş alıcaḳ nā-ḥaḳ yere dögmeyeler
Pes ḳıyāmetde ḳışāṣ olur anuñ(ı)çun[425] ṭuyalar

Ḥaḳ Resūli ümmetine iki nesne söylemiş
Dünyeden naḳl idicek anı vaṣiyyet eylemiş

Biri oldur kim namāz hīç terk itmeyeler
Biri oldur ḳul ḳaravaş ḥaḳḳını unutmayalar

Dögmeye evvel naṣīḥat sözlerinden söyleye
Güç işe buyursa vara bile yardum eyleye

Ḳatı çoḳ ḳullanmayalar ḳulı āzād ideler
Hem daḫı ẓulm itmeyeler anlara dād ideler

Er işin ʿavrat işin bir kişiye buyurmaya
Ḳulları nā-ḥaḳ yere dögüp ḳulaġın burmaya

---

[424] A'da : "vācībdür" şeklinde.
[425] Vezne fazla gelen hece parantez içinde verilmiştir; kelime, B.49a.1639'da: "anuñçun" şeklinde

Bir ḳulınıñ Ḥażret-i ʿOṯmān ḳulaġın burdı dir
Kendünüñ ṣoñra ḳulaġın ol ḳula burdurdı dir

Baʿżılar baʿżı ṣaḥābīden rivāyet itdiler
Ḳulların dögen kişiler dönüp āzād itdiler

Ḳullarına bir kişi ḳulum diyü söylemeye
Ḥaḳḳa maʿlūm olanı ḫalḳa ʿayān eylemeye

Kendi ata binse anı-da ata bindüre dir
Yimegi bile yeye dir yā aña da vire dir

Ḫidmetinde eksük ʿafv eyleyüp fikr eyleye
Ḫidmetinde kendünüñ eksüklügin ẕikr eyleye

Gücile ḳulluḳ iden ḳulluḳcıyı dutmayalar
Ṣatalar ġayrı alalar aña güç itmeyeler

68a

Bir ḳulı āzād idicek daḫı ḳullanmayalar
Ger müdebbir ideler andan geri dönmeyeler

Kişi evvel ḳullarına dīn yolını ögrede
Daḫı Yūsuf sūresin anlara taʿlīm eyleye

Hem zinādan ḫavf idenler ḳulı urmaḳ gerek
Bir ḳula da lāzım olsa ṣāḥib urmaḳ gerek

Ḳul olanlar ḳulluġı Ḥaḳdan ġanīmet göreler
İki mevlā ḫidmetidür yirine getüreler

Ḥūr olanlar[426] itdügi ṭāʿat birine on olur
Ḳul olanlaruñ yigirmi olur[ı]mış[427] Ḥaḳ bilür

ḲIRḲ BEŞİNCİ BĀB

SĀYİR MAḪLŪḲĀT ḪUḲŪḲIN BİLDÜRÜR

Güci yiterse kişi hīç kimseye söylemeye
Sünnet oldur çoḳ kişiye iḫtilāṭ eylemeye

[426] Bu kelimeden sonra vezne fazla gelen "daḫı" bulunmaktadır.
[427] Vezin gereği, eksik olan hece B.49b.1655'ten tamamlanmıştır.

Yigrek oldur çoḳ kişile āşinā olmayalar
Daḫı yegdür kim ʿavāmuñ ḥālini bilmeyeler

Bir kişiye bir belā Ḥaḳ emrile taḳdīr ola
Ne ḳadar kim āşināsı var aña bile gele

Kişiye ḥācet degüldür ḫalḳuñ aḥvālin bile
İllā şol miskīn olan kişilerüñ ḥālin bile

Ayaḳ altındaġı ḥayvāncuḳları başmayalar
Hem daḫı anuñ yelesin ḳuyruġın kesmeyeler

Hem ziyānı olmayan ḥayvānları öldürmeye
Hem daḫı atuñ ṭavaruñ yüzine ṭaġ urmaya

Şaru aruyı yeşil keltenkeleyi öldüre
Hem daḫı beş nesnenüñ ḳatli ḥelāldür bildüre

68b

Biri ʿakreb biri ılan alaca ḳarga biri
Devlügeç hem yavuz iti ḳomaya dimiş diri[428]

Bal arusı serçe ḳar'cayı[429] ölüdürmeye
Nefse binüp ṭavarı dögüp yüzi urmaya

Kurbaġayı hüdhüdi ḳaplubaġayı görmeye
Dün içinde kuşları hem yuvadan uçurmaya

Odıla hīç bir kimesneye[430] ʿaẕāb itmeyeler
Ḳuşlara daḫı ʿaẕāb idüp oḳa dögmeyeler

Elleri altındaġı ḥayvān aç dutmayalar
Günde yetmiş kez içerse şuyı menʿ itmeyeler

Kişinüñ adın ḳoyup ġayrı laġab ḳomayalar
Birbirile iki ḥayvānı şavaşdurmayalar

Hem çetük[431] olsa bir evde loḳma vire dögmeye
Hem buraya lāʿnet idüp ān ḫorūsa sögmeye

---

[428] Vezin gereği mısraın tamamı C.67b.1521'den alınmıştır; mısra, A'da : "Devlengeç yavuz iti ḳomaya dimiş diri" şeklinde.
[429] Vezne uydurmak için "ḳaracayı" kelimesindeki "a" ünlüsü düşürülmüş.
[430] Vezin gereği B.49b.1666'dan alınmıştır; kelime, A'da : "kimseye" şeklinde.
[431] A'da okunamayan kelime B.50a.1669'dan alınmıştır.

Bir kişi kim çirkin olsa sihriyye almaya
Bir kişi maʿ şiyet itse aña tābiʿ olmaya

Kimsenüñ ʿaybın göricek yüzine urmayalar
Maʿ şiyet ehli olanuñ yanına varmayalar

Dāyimā ʿālimleri miskīnleri terk itmeye
Ẓālim olan kişi ile bir adım yir gitmeye

Mālıla bir kişiye ol kişi ululanmaya
Yā hünerle kimseye kimse tekebbürlenmeye

Göricek mü'minleri ḫoş ḫulḳıla söz söyleye
Kāfire yüz virmeye hem dī(ni)ne[432] daʿ vet eyleye

ḲIRḲ ALTINCI BĀB

EMR-İ MAʿRŪFI BİLDÜRÜR

69a

Sözi geçer kişi ḫalḳa emr-i maʿ rūf eyleye
Yaʿ nī Ḥaḳḳuñ buyruġı neyise ḫalḳa söyleye

Emr-i maʿ rūf eyleyenüñ sözini dutmaḳ gerek
Hem ṣaḥābe yolı oldur ol yola gitmek gerek

Zīra ḳullar ʿāṣi olur emrüni dutmayıcaḳ
Ḫalḳa helāk olurımış buyruġın ṣıyıcaḳ

Ḫayr olmaz dünyede Ḥaḳ emrini dutmayanuñ
Müstecāb olmaz duʿ āsı Ḥaḳ yola gitmeyenüñ

Hem ḥadīṯ içinde bu sözi ḥikāyet eylemiş
Hem Bilāl-i İbn-i Saʿ d anı rivāyet eylemiş

Maʿ ṣiyet iden kişiler āṣikār itmeyeler
Āṣikāre olan günāhı iḫtiyār itmeyeler

Maḫfī işlerse günāhı ṣāḥibinedür hemān
Āṣikāre olanuñ ḫalḳa biledür el-amān

---

[432] Vezne fazla gelen hece parantez içinde verilmiştir; kelime B.50a.1674'te : "dīne" şeklinde.

Ḫalḳ dilinden ḳorḳmayalar ḥaḳ sözi söyleyeler
Dögülüp sögülmegi iḫtiyār eyleyeler

Ẓālim olan pādişāha emr-i maʿrūf eyleye
Güci yitmezse aña bārī dilile söyleye

Emr maʿrūf işleyenler kendi evvel eyleye
Tā ki işiden kişiye daḫı teʾşīr eyleye

Yaramaz fiʿli göricek anı taġyīr eyleye
Ol daḫı ulu ġazādur anlara söz söyleye

Vāʿiẓ olan kişiler evvel iş işleyeler
Daḫı andan ṣoñra ġayrı kişiye söyleyeler

Atasına anasına Tañrı buyruġın diye
Ger ḳabūl iderse ḫoş itmezse artuḳ ṭanmaya

69b

ḲIRḲ YEDİNCİ BĀB

ḲĀḌĪLIḲ VE MÜFTİLİK VE RİYĀSET BİLDÜRÜR

Pādişāhlıḳ memleket dutmaḳ ḳatı müşkil-durur
Ḫalḳ içinde ḳāḍılıḳ itmek daḫı müşkil-durur

Bir ḥadīṯ içinde rāvīler rivāyet eylemiş
Ḥākim olan kişiler ḥaḳḳında bir söz söylemiş

Ḥākim olan kişiler maḥşer yirine varıcaḳ
Ḳāḍī olan kişilere anda suʾāl ṣorıcaḳ

Bitilerin ellerine virelerokuyalar
Çok temennā eyleyüben bu sözi söyleyeler

Keşke bir kimseye söylemeyedük dünyede
Hīç bir fermān hükm eylemeyedük dünyede

Kimsenüñ ḥaḳḳında kimse bir sözi söylemeye
İki kişi arasında nesneyi ḥükm eylemeye

Begligi ḳāḍīluġı[433] isteyene virmeyeler
Bir eyü kişi ḳoyup ḫalḳ üzerine bulalar

[433] A'da : "ḳāḍılugı" şeklinde.

Reyi muḥkem ola sözi ṭoġrı ola sīreti
Hem raʿiyyet ḥālini gözetmek ola ʿādeti

Yoḫsılı gözden ayırup bayları gözetmeye
Yā şerīf olanlara ki şaḳın[a][434] meyl itmeye

İki ḥaşmuñ arasında ki ʿadālet eyleye
Ḥükm idicek hem iki ḫaşma berāber söyleye

İki ḥaşmuñ birisi durup biri oturmaya
Biri daḫı olmayınca birine buyurmaya

İki kişi söylemedin birine ḥükm itmeye
Feyżile irişmeyince daʿvī faṣl itmeye

70a

Hem daḫı begler riʿāyetile ortaḳ olmaya
Yā zirāʿat eyleyüp yā nesne ṣatup almaya

Ḳāḍılar ḥükm itmeye üç nesne mevcūd olcaḳ
Aç olup ṣusuz olcaḳ hem daḫı ḳaḳıyacaḳ

Hīç hedāye almayalar daʿvete varmayalar
ʿAdl ideler beg olanlar bunları ṣaklayalar

Hem ġanīlerden ṣadaḳa[435] alalar devşüreler
Hem faḳīr olan kişiye anı ulaşduralar

Hem ḫarācı devşürüp ġāzīlere ulaşdura
Hem daḫı borclu kişinüñ borcına andan vire

Daḫı maẓlūm olanı ẓālim elinden ḳurtara
Daḫı yalıncaḳ olanlara geyesi geydüre

Hem zinā idüp süci içenlere ḥaddin ura
Hem ḥarāmınuñ ḳışāşı yerine getüre

Beglerüñ ḳāḍīlaruñ[436] ḫarcı ḫazīneden ala
Yaʿnī beytü'l-māl mālından bular mālın ala

---

[434] Vezin gereği, eksik olan hece B.50b.1696'dan tamamlanmıştır.
[435] A'da : "ṣadāḳa" şeklinde.
[436] A'da : "ḳāḍılaruñ" şeklinde.

Yiyecek evlenecek ev yapacaḳ mikdār ola[437]
Hem daḫı bir at ala bir daḫı ḫidmet-kār ola

Pes ḫazīne begler üstinde emānetdür dimiş
Ger bulardan artuḳ olsa ḫıyānetdür dimiş

Sünnet oldur beglere ḳāḍīlara pes bileler
Ehl-i ʿilm ehl-i ʿaḳıl ile muṣāḥib olalar

1685 Daḫı alcaḳ kişilerle oturup durmayalar
Yaramaz kişiye ḫalḳ üzre ʿamel virmeyeler

Ḥażret-i ʿÖmer ki ʿāmil göndüre ḫalḳ üstüne
Şarṭ iderdi evvelā dört nesne gör kim ḳaṣdına

70b

İnce donı geymeye irice etmek yemeye
Ata binmeye ḳapusında ḳapucı ḳomaya

Daḫı begler ḳāḍīlar ʿāḳıl ola ʿādil ola
Daḫı ġayrı ḫalḳdan anlar ʿilmile fāżıl ola

Bir kişi kim on kişi bildügi deñli bilmeye
Ol kişi ḳāḍīlıġa beglige lāyıḳ olmaya

1690 Hem daḫı Nūşirevānuñ taḫtı üzre buldılar
Rāvīler anuñ kelāmından rivāyet ḳıldılar

Beglik olmaz dimiş ol illā ki leşkerle olur[438]
ʿAsker olmaz dimiş illā sīm ü zerle olur

Sīm ü zer olmaz illā il vilāyetle olur
İl vilāyet olmaz illā ki ʿadāletle olur

Ḥākim olan kişiler Ḥaḳ buyruġın terk itmeye
Ḳāḍī olan kişi Peyġāmber yolın unutmaya

Hem daḫı icmāʿ-ı ümmet yollarına gideler
Yāḫūd anlar fikrile beñzer firāset ideler

---

[437] Vezin gereği mısraın tamamı B.51a.1708'den alınmıştır, mısra, A'da : "Yeycek evlencek ev yatacaḳ mikdār ola" şeklinde.
[438] Vezin gereği mısraın tamamı B.51a.1717'den alınmıştır, mısra, A'da : "Beglik olmaz dimiş illā ki ʿasker ile olur" şeklinde.

Danışacaḳ sözi varsa ehl-i ʿilmle söyleye
Ḳāḍīlıġa oturıcaḳ bu duʿāyı oḳuya

اَللّٰهُمَّ اِنّي اَسْئَلُكَ اَفْنِي يَعْلَمْ وَاقَضِنِي بِحِلْمْ وَاَسئَلُكَ اِلْعدَلْ فِي
اَفْضلِ وَاْلرِّضَآء [439]

Hem raʿiyyet üzerine ḥaḳḳı budur anlaruñ
Sözüni dutmaḳ gerek ḥākim olan kişilerüñ

Şol mubāḥ olan fiʿillerde[440] muṭīʿ olmaḳ gerek
Anlaruñ ardında[n][441] hem daḫı namāz ḳılmaḳ gerek

Pīr olsun fācir olsun dönmeyeler uyalar
Ger Ḥabeşī ḳul olursa hīç nizāʿ itmeyeler

71a

Cumʿada bayramda ardında namāza duralar
Hem daḫı uyup bilesince ġazāya varalar

Ḫalḳa ḥācet olanı ʿarż eyleyeler ne gerek
Pādişāh olan kişiden ḫalḳa dört nesne gerek

Pādişāha lāzım oldur kim ġazālar eyleye
Hem ġanīmet mālıla nūgerlerini ṭoylaya

Birisi cumʿa namāzı buyuralar Ḥaḳḳıçun
Birisi ḥükm ḥükūmetdür niẓām-ı ḫalḳıçun

Ol kişi cāhil durur kim daʿvet itmedin vara
Aṣlını bilmedügi sözi vara eydi vire

Pādişāh ḳapusına ḳāḍī olan çoḳ varmaya
Zīra bir oddur yaḳar anda varup çoḳ durmaya[442]

Pādişāh olan kişiler gölgesidür Tañrınuñ
Daḫı bu ḫalḳ üstine taʿẓīmi vācibdür anuñ

---

[439] Duâ, bk. "Notlar"
[440] Vezin gereği B.51b.1724'ten alınmıştır; kelime, A'da : "fīʿllere" şeklinde.
[441] Vezin gereği fazla gelen harf parantez içinde verilmiştir; kelime, B.51b.1724'te : "ardında"şekl.
[442] Vezin gereği mısraın tamamı B.51b.1732'den alınmıştır; mısra, A'da : "Zīra bir evdedür yuḳaru varup çoḳ durmaya" şeklinde.

Zīra maẓlūm olanlar ṣığınır varur aña
Raḥmet ü ḫışm Ḫudānuñdur ṣalar ol her yaña

Pādişāhuñ ẓulmunı cevrini[443] Ḥaḳdan bileler
Her kişi kendi günāhı üzre tevbe ḳılalar[444]

Ḥaḳ Taʿālā ḳullarınuñ yaramaz fiʿlin görür
Anlaruñ fiʿline göre pādişāhın göndürür

Beglerüñ ḫalḳ üzre ẓulmı olsa anı göreler
Yaramaz işlerini eyü işe döndüreler

1710 Yoḫsa ol ẓulmuñ ziyānın yine ʿāḳıllar bulur
Yā yemiş aġaçları ḳuru yāḫūẕ ḳıtluḳ olur

Bir kişi kim ḫayr u iḥsān işleye bu dünyede
Ḫayrı anuñ pādişāh(ıla)[445] biledür ol dünyede

71b

ʿAdl şāhı olmayınca ḫayr idemez bir kişi
Ayaḳ altında helāk olur ḳamu erkek dişi

Bu maḥalde rāvīlerden bir rivāyet itdiler
Ḥaḳ Resūlinüñ ḥadīṣinden rivāyet itdiler

Dīn olıcaḳ pādişāhlar dünyede bāḳī ḳalur
Pādişāh olduġı yirde dīn daḫı ḳuvvet bulur

ḲIRḲ SEKİZİNCİ BĀB

ĠAZĀNUÑ SÜNNETLERİN BİLDÜRÜR

1715 Bir ḥadīṣ içinde rāvīler rivāyet eylemiş
Müzdüni ġāzīlerüñ anda ḥikāyet eylemiş

ʿĀlim içre ne ḳadar var enbiyā vü evliyā
ʿĀbid-i zāhid meşāyiḫ aṣfiyā vü etḳıyā

Ġāzīler ḳatında bunlar ḫayrı şu miḳdār ola
Bir denizden ḳırlaġuç ṭırnaġıla şu ala

---

[443] Bu kelimeden sonra vezne fazla gelen "cümle" bulunmaktadır.

[444] Vezin gereği mısraın tamamı B.51b.1735'ten alınmıştır; mısra, A'da : "Her kişi kendi günāhından tevbe çok ḳılalar" şeklinde.

[445] Vezne fazla gelen hece parantez içinde verilmiştir; kelime, B.51b.1739'da : "pādişāh" şeklinde.

Atlarınuñ yemi tersi sidügi ġāzīlerüñ
Hep ḳıyāmetde terāzūya girürmiş anlaruñ

Bir kişi kim gice gündüz Tañrı buyruġın duta
Ol daḫı ulu ġazādur hem ere hem ʿavrata

Ol ġazā yegdür dimişler hem bu dünyādan daḫı
Hem bu dünyānuñ içinde ne ki var andan daḫı

Kişiye evvel gerek nefs-i ġazāsı söyleye
Daḫı andan ṣoñra vara kāfirle ceng eyleye

Hem oḳ atmaḳ ata binmek at segirtmegile dir
Bilmeyen ġāzīlere ol vara yardum ḳıla dir

Bir oḳıla üç kişi uçmaḳ bulurdı söyleyen
Biri yunan biri atan biri yardum eyleyen

72a

Nesneyi arışdurmayalar illā üç nesne hemān
Biri atdur biri deve biri oḳdur iy cüvān

Zīra Peyġāmber ḳoşardı atları develeri
Altı yıllıḳ[446] yoldı meydānları ovaları

Hem ġazāya gidicek penç-şenbih gün gitmek gerek
Gitmeyenler gidenüñ evüni gözetmek gerek

Hem gidenler ḳādirise ʿavratın uydura dir
Yoldaşınuñ yarasın(ı) baġlaya yā ṣu vire dir[447]

Bir kişi ġāzīlere ol vara yardım eyleye
Yaralı kişilerüñ yāḫūd yarasın baġlaya

Yā vara ġāzīlerüñ atın duta yā ot vire
Yā aña yoldaş ola yā anuñ atın ṣuvara

Yā bile gitmeye evde ḳala evin gözede
Yā varup nesne ṣatun alı verüp bāzār ide

Ġāzīlerle ol ġazāya bile varmış gibidür
Anlarıla ceng-i ḥarbe bile girmiş gibidür

---

[446] A'da : "yillik" şeklinde.

[447] Vezne fazla gelen hece parantez içinde verilmiştir; kelime, B.52a.1754'te : "yarasın" şeklinde.

Ġāzīler bulduġı müzdi ol daḫı bulsa gerek
Ġāzīlere olan iḥsān aña da olsa gerek

Pehlivān olan kişiler öñ ṣafa varmaḳ gerek
İllā gün doġar[i]ken[448] ceng itmeyüp durmaḳ gerek

Hem daḫı ceng itmeyeler gün zevāle gelicek
Hem daḫı ṣabr ideler dimiş ikindi olıcek

Ceng iden kişilerüñ gögsine ḳarşu durmaya
Hem silāḫı olmayan meydān içine girmeye

Hem daḫı ceng eyleyen eyü ata binmek gerek
Ṣıdḳını muḥkem idüp Allāha sığınmaḳ gerek

72b

Ceng yüzinde Ḥaḳ Ta'ālā ẕikrini unutmaya
Hem ṣavaşda birbirile ḳatı ġavġa itmeye

Pehlivān olan kişi küffāra ḳarşu gitmeye
Düşmene buluşmaġı Ḥaḳdan temennī itmeye

Ġāzīler yoldaşların yolda ḳoyuban gitmeye
Hem ġanīmet mālına kimse ḫıyānet itmeye

Diñle Peyġāmber zamānında ġanīmet nice olur
Bir kişi Ḫayber güninde bir dizi boncuḳ alur

Hem ġanīmet mālı ol gün ortaya gelmiş imiş
Daḫı ḳısmet olmadın ol boncuġı almış imiş

Ḫasta oldı ol kişi Peyġāmber aña gelmedi
Āḫir olup gitdi hīç varup namāzın ḳılmadı

Bir kişi ancılayın boncuḳ daḫı ṣatarımış
Ancaḳ ol boncuḳ bahāsı iki dirhem varımış

Bir kişi daḫı ġanīmet mālını almış imiş
Pes ġazā mālından ol-da uġurulamış imiş

Anı daḫı buldılar getürüp ḥad urdılar
Devşürüp cümle metā'ın hep evde yandurdılar

[448] Vezin gereği, eksik olan hece C.70b.1618'den tamamlanmıştır.

Ġāzīler bir şehre vara anda kim mescid ola
Yā eẕān āvāzın işide mü'ezzīn bāñ vire

Ol yeri ġārat idüp yaḳmayalar yıḳmayalar
Hem daḫı mālın ṭavarın alup incitmeyeler

Kāfire at ṣalmadın eymān da'vet eyleyeler
Ger Müsülmān olmaya aña ḫarāc 'arż eyleye

Ger ḫarācın vire ḳurtarmaġa āheng ideler
Rażı olmazsa olınca vara ceng ideler

73a

Göreler kim düşmeni çoġsa şeb-ḫūn ideler
Ya'nī dün başġunın idüp ḳatı ḳırġun ideler

Aḫşamın ḳonduġı yerde erteye dek yatmaya
Düşmene āl ide illā tevāżu' itmeye

Ġāzī arşlān gibi meydāna ṣalābetle vara
Kimseden ḳorḳmaya yerinden ḳaya bigi dura

Cümlesi ṭoñuz gibi ola varıcaḳ dönmeye
Hem 'āyu bigi bahādur ola hīç aldanmaya

Hem vefāda it gibi ola ölince gitmeye
Ölüsinden ayrılup ṭoz itmegi unutmaya

Şol ṣabī oġlan gibi her işde cüst[449] olmaḳ gerek
Yoldaşın yavu ḳulanlar arayup bulmaḳ gerek

Hem tekebbür ola ḳaplan bigi ḥarbe varıcaḳ
Hem eşek gibi cefā-keş ola çomaḳ urıcaḳ

Ger öñinden çāre olmazsa yanından uġraya
Gāh ḳurd bigi ṣolından gāh ṣaġından ḳavraya

Gāh ṭurna gibi ola kendüyi gözetmede
Daḫı dilkü gibi ola düşmene mekr itmede

[449] A'da: جُوست şeklinde.

Alaca ḳarġa gibi dāyim tevehhüm ideler
Daḫı yetmez gibi furṣat vaḳtını gözedeler

Bir imāma nice uyarlar namāza ṭurıcaḳ
Pādişāha şöyle uyalar ġazāya varıcaḳ

Hem ḳarınca gibi yüki yaraġı çoḳ götüre
Şol mürāyiler gibi az yaraġı çoḳ göstere

Hem gelin bigi yaraġı altında donanmaḳ gerek
Hem güyegi bigi meydān içre ṣalınmaḳ gerek

73b

Bir kişiye ceng eyleyüp Allāh içün ölmek diler
Yaʿnī ṣıdḳıla ġazā idüp şehīd ölmek diler

Ol kişi ger döşek üstünde daḫı ola dimiş
Ol şehīd olan kişiler müzdüni bula dimiş

Hem şehīd kişilerüñ cānı ḳatında ṣaḳlanur
Belki cennet ḳuşlarınuñ ḳursaġında beslenür

ḲIRḲ ṬOḲUZUNCI BĀB

MĀRİŻ-İ MÜBTELĀNUÑ ḤUḲŪḲIN BİLDÜRÜR

Bir kişi bir belā gelse taḥammül ḳıla dir
Çün belā Ḥaḳdan gelür anı ġanīmet bile dir

Ḥaḳ Taʿālā sevgülü ḳullarını ḫasta ḳılur
Anlaruñ zārlıġı Ḥaḳ Ḥażretine ḫoş gelür

Hem belāya ṣabr itmeklik kerāmetdür dimiş[450]
Ḥaḳ Taʿālā Ḥażretinde ol ṭahāretdür dimiş

Zīra kim zaḥmet kişinüñ yüz günāhın eridür
Pes günāhı olmayanlar Ḥaḳ ḳatında eridür

Şirʿatü'l-islām içinde bir ʿaceb söz söylemiş
Ḥaḳ Resūlinüñ ḥadīşinden rivāyet eylemiş

[450] Vezin gereği mısraı tamamı B.53b.1796'dan alınmıştır; mısra, A'da : "Hem şabr itmek belāya kerāmetdür dimiş" şeklinde.

Bir kişi ḫasta olıcaḳ gövdesinden eksilür
Bunda eksilen varur cennet içinde irkilür

Ḥaşr olıcaḳ bu da varup cennete girse gerek
Çün ikisi bir bedendür bir yere varsa gerek

Şuña beñzer bir ḳul kim yarusı āzād olur
Yarusı daḫı ṣatılmaz cümlesi āzād olur

Gözi görmez olsa bir kişi günāhı ʿafv olur
Ger ısıtma dutsa ol ṭamu odından ḳurtulur

74a

Ḫastalıġın gizleye bir kişi ḫalḳa dimeye
Saʿy ide hem güci yetdükce namāzın ḳomaya

Hem daḫı üç nesne vardur anı ḫalḳdan gizleye
Cennetüñ bir genci daḫı oldur anı özleye

Birisi anuñ taṣadduḳ biri eylük eylemek
Birisi ḫasta olıcaḳ anı ḫalḳdan gizlemek

Bir ḥadīṣ içinde yine bir ḥikāyet eylemiş
Ḥaḳ Resūlinüñ kelāmından rivāyet eylemiş

Mü'min olanlarda üç nesne ʿalāmetdür dimiş
Biri ḳıllet biri ʿillet biri ẕilletdür dimiş

Hem günāha ḫasta olan kişi tevbe ḳıla dir
Hem selāmet yürüdügin ki ġanīmet bile dir

Hem duʿāda ẕikrde kendüye ṣıḥḥat dileye
Hem daḫı ḫasta olanlar bu kelāmı söyleye

لاَ اِلٰهَ اِلاّ اللّٰهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْك وَ لَهُ الْحَمْد يُحْيِ
وَيُمِيتُ و هُوَ عَلٰى كُلِّ شَيءٍ قَدِير[451]

Ḫasta olan kişi saʿy ide yalan söylemeye
Kimsenüñ mālına rızḳına ṭamaʿ[452] eylemeye

---

[451] Hadîs, bk. E., s.95.
[452] Vezin gereği B.53b.1810'dan alınmıştır; kelime, A'da : "ṭamʿ" şeklinde.

Bunca gündür boġazumdan nesne geçmez dimeye
Bunca gicedür gözüme uyḳu girmez dimeye

Tā ki ol kişi yaturken ġaflete varmış ola
Yāḫūd anuñ aġzına bir ṭamla şu girmiş ola

Göre gelen kişinüñ ḫasta eline baḳmaya
Hem uyur gibi olup ādem göricek yatmaya

Yimek içmek ʿarż iden kişilere incinmeye
Sūre-yi İḫlāṣıla hem Fātiḥaya oḳuya

74b

Yaramaz yimek bişürmişsin diyü incinmeye
Gövdesine üfürüp andan şifā dileye

Daḫı Ḳur'ān oḳumaḳ ʿayn-ı şifādur ḫastaya
Ẕikr ü tesbīḥ eylemek daḫı devādur ḫastaya

Bir ḥadīṯ içinde rāvīler rivāyet eylemiş
Diş aġırayanlara anda devāsın söylemiş

Ol şehādet barmaġın[ı][453] dişi üstüne ḳoya
Yedi kez bu āyeti ol niyyetiçün oḳuya

هُوَ الَّذِى اَنْشَاَكُمْ وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالاَبْصَار وَالاَفْئِدَةَ قَلِيلا مَاتَشْكُرُون[454]

Ṣaġ elile ḫasta aġrıyan yerini ṣıġaya
Yedi kez İḫlāṣıla işbu duʿāyı oḳuya

اَعُوذُ بِعِزَّةِ اللّٰهِ وَقُدْرَتِهِ مِنْ شَرِّمَا اَجِد وَاحَاذِرُ[455]

Hem ʿAliyle Ḥaḳ Resūli yine bir söz söylemiş
Başı aġıranlar içün bir vaṣiyyet eylemiş

Başuñ aġırsa elüni başuñ üzre ḳoyasın
Sūre-yi Ḥaşruñ dimiş kim āḫirin oḳuyasın

---

[453] Vezin gereği, eksik ola hece B.54a.1818'den tamamlanmıştır.
[454] Mülk 67/23.
[455] Hadîs, bk. E., s.167.

يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ وَلْتَنْظُرْنَفْسٌ [457] اِلٰى اٰخِره [456]

Hem ʿAliyyü'l-murtażādandur bu söz de bileler
Yaġmuruñ ṣuyın alup gökden yaġarken alalar

Daḫı yetmiş kez o ṣuya Fātiḥa oḳuyalar
Āyete'l-kürsī daḫı ol ḳadar oḳuyalar

Hem Resūlu'llāha yetmiş kez ṣalavāt vireler
Yedi gün ol ṣuyı ḫasta olana içüreler

75a

Daḫı aṣḥāba duʿālar ögredürdi ol Resūl
Sıtmalu ḫasta kişiye bunı oḳuñ didi ol

Ḫastayı ṣıġarımış ol mübārek elile
Bu duʿāyı oḳurımış o mübārek dilile

ذْهِبِ الْبَاْس اْشفِ اَنْتَ الشّا فِى لاٰ شِفَاءَ اِلاَ شِفَاءً لايُغَادِرُ سَقَماً [458]

Bir kişi gereksüzin bir nesneden ḳorḳmış ola
[Yā][459] yaturken yā giderken şeyṭān incitmiş ola

Bu duʿāyı niyyetile oḳuya [bile][460] dimiş
Ol kişi şeyṭān şerrinden emīn ola dimiş

أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللّٰهِ التّا مّةِ مِنْ شَرِّ مَاخَلَقَ وَذَرَاَ وَبَرَاَ وَمِنْ شَرِّ مَا

يَعْرُجُ فِيهَا وَمِنْ شَرِّ فِتْنَةِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَ مِنْ شَرِّ كُلِّ طَارِقاً يَطْرُقُ

بِخَيْرٍ يَآ رَحْمٰن [461]

Yüklü ḫatun kişiler ṭoġurmaḳ ister göreler [462]
Bunı bir sırça çanaġa yazalar içüreler

---

[456] Âyetin devamı olduğunu bildiren Arapça ibâre.
[457] Haşr 59/18.
[458] Hadîs, bk. Ş.İ., s.523.
[459] A'da olmayan bu bağlaç vezin gereği B.54a.1827'den alınmıştır.
[460] A'da olmayan bu kelime vezin gereği B.54a.1828'den alınmıştır.
[461] Hadîs, bk. Ş.İ., s.524.
[462] Vezin gereği C.73b.1689'dan alınmıştır; mısra, A'da : "Yüklü ḫatunlar ṭoġurmaḳ ister göreler" şeklinde.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيم بِسْمِ اللّٰهِ الَّذِى لا اِلٰهَ اِلا هُوَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ سُبْحَانَ اللّٰهِ رَبِّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ[463] كَاَنَّهُمْ يَوْمَ يَرَو نَهَا لَمْ يَلْبَثُوا اِلا عَشِيَّةً اَوضُحٰيهَا [464] كَاَنَّهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَ مَا يُوعَدُونَ لَمْ يَلْبَثُوٓا اِلاسَاعَةً مِنْ نَهَارٍ [465]

75b

Bir kişi mecnūn ola Ḥaḳdan şifā dileyeler
Üzerine varalar bu āyeti oḳuyalar

اَفَحَسِبْتُمْ اَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَاَنَّكُمْ اِلَيْنَا لاتُرْجَعُون * فَتَعَالَى اللّٰهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ ۚ لَآ اِلٰهَ اِلا هُوَ ۚ رَبُّ الْعَرْشِ الْكَرِيم[466]

Şuya ġarḳ olmaḳ belāsın dünyede görmeye dir
Hem oda yanmaya her kişi bunı oḳuya dir

اِنَّ وَلِيِّيَ اللّٰهُ الَّذِى نَزَّلَ الْكِتَابَ ۖ وَهُوَ يَتَوَلَّى الصَّالِحِينَ[467] وَمَا قَدَرُوا اللّٰه حَقَّ قَدْرِهٖ وَالاَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ[469] اِلٰى اٰخِره [468]

Nefsi üzre ehli üzre oḳuya bunı daḫı
Yırtıcı ḥayvān şerrinden emīn ola aḫi

مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَؤُفٌ رَحِيمٌ لَقَدْ جَآءَكُمْ رَسُولٌ

---

[463] Hadîs, bk. Ş.İ., s.526.
[464] Nâzi'ât 79/46.
[465] Ahkaf 46/35.
[466] Mü'minûn 23/115.-116.
[467] A'râf 7/196.,
[468] Âyetin devamı olduğunu bildiren Arapça ibâre.
[469] Zümer 39/67.

مِنْ اَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ[470]

Bir ṭavar kim ol camışlıḳ eyleye neyleye dir
Ṣaġ ḳulaġına dutup bu āyeti oḳuya dir

اَفَغَيْرَ دِينِ اللّٰهِ يَبْغُونَ وَلَهٗٓ اَسْلَمَ مَنْ فِى السَّمٰوَاتِ وَالاَرْضِ طَوْعًا وَكَرْهًا وَاِلَيْهِ يُرْجَعُونَ[471]

Her iki istisḳā rencine yata kim göreler
Āyete'l-kürsī yazup çanaġa içüreler

Bir kişi nesne yavu ḳulsa ne ḳıla dimiş
Vara ol kişi iki rekʿat namāz ḳıla dimiş

Sūre-yi Yāsin iki rekʿatde baḫş eyleye
Daḫı ardınca namāzuñ bu kelāmı söyleye

يَا هَار الضَّالَّةُ رِدَّعَلَىَ يَاضَالَّتِى[472]

76a

Bir kişinüñ ḳulı ḳaçar yā aña neyleyeler
İssine redd itmegiçün işbunı oḳuyalar

اَوْ كَظُلُمَاتٍ فِى بَحْرٍ لُجِّيٍّ يَغْشٰيهُ مَوْجٌ[473]

Uġrıdan ḳorḳan kişi bu āyeti oḳuya dir
Döşege bevl itmemegiçün daḫı oḳuya dir

قُلِ ادْعُوا اللّٰهَ اَوِ ادْعُوا الرَّحْمٰنَ اَيًّا مَاتَدْعُوا[475] اِلٰى اٰخِرِه[474]

---

[470] Tevbe 09/128.
[471] Âl-i İmrân 03/83.
[472] Duâ, bk. "Notlar"
[473] Nûr 24/40.
[474] Âyetin devamı olduğunu bildiren Arapça ibâre.
[475] İsrâ 17/110.

Daḫı yabanda ısızlıḳda ḳalan neyleye dir
Ṣıdḳını muḥkem idüp bu āyeti oḳuya dir

اِنَّ رَبَّكُمُ اللّٰهُ الَّذِى خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالاَرْ رَبٌّ الْعَالَمِينَ [476]

Siḥr ḥaḳdur dimegüñ ma'nāsı oldur iy dede
Ya'nī anuñ eṣeri vardur dimekdür dünyede

Daḫı göz degmek cihānda var durur[477] bilmek gerek
Ġāfil olmayup kişi andan ḥaẕer ḳılmaḳ gerek

Bu maḥalde rāvīler bir ḫoş rivāyet eylemiş
Çār-yārı Muṣṭafādan bir ḥikāyet eylemiş

1815 Ḥażret-i 'Oṣmān meger bir köçek oġlan görür
Ṣāḥibin ol oġlanuñ bulur yanına ḳıġırur

Ṣaḳınuñ bu oġlana göz degmesüñ görün dimiş
Eñeginüñ çuḳurına ḳaraca sürüñ dimiş

Bir kişinüñ bir kişiye gözi degse ne ḳıla
Gözi degen [kişi][478] āb-dest ala yāḫūd ġusl ide

Ol ṣuyıla göz degen kişiyi yuyalar dimiş
Çün ṣaḥābe ḳavlidür bu söze uyalar dimiş

76b

Hem daḫı göz degmeyen diyen kişi neyleye dir
Bir 'aceb nesne göricek işbunu oḳuya dir

مَا شَاءَ اللّٰهُ لاَ قُوَّةَ اِلاَ بِاللّٰهِ [479]

1820 Gözi aġrıyan kişi muṣḥaf yüzin gözedeler
Daḫı yek-şenbih güni başdan ḥicāmet ideler

Aç ḳarınla bir kişi başdan ḥicāmet ḳıla dir
Altı dürlü renc elinden ol kişi ḳurtula dir

---

[476] A'râf 07/54.
[477] Vezin gereği B.55a.1841'den alınmıştır.
[478] A'da olmayan bu kelime vezin gereği B.55a.1845'ten alınmıştır.
[479] Hadîs, bk. E., s.221.

Pes cünübıla cüdāmıla birṣadan ḳurtula
Dişile baş aġrısından göz ḳararmaḳdan bile

İllā ṣol ense çuḳurından ḥicāmet itmeye
Ol unutsaḳlıḳ getürimiş anı unutmaya

Her ne kim Ḥaḳdan gelür hīç yaramaz görmeyeler
Bir yire ot düşse tekbīr ideler ṭurmayalar

Zīra nice nesne vardur odı yaḳar yandurur
Ḥaḳḳa tekbīr idicek yanar odı söyündürür

Bir kişinüñ oġlı olsa ne ḳıla dimiş
Ḥaḳḳa ḥamd idüp iki rek'at namāz ḳıla dimiş

ELLİNCİ BĀB

ḤASTA ṢORMAĠUÑ SÜNNETLERİN BİLDÜRÜR

Bir Müsülmān ḫasta olıcaḳ varup görmek gerek
Yā gören kişilere andan ḫaber ṣormaḳ gerek[480]

İki gün birbiri ardınca varup görmeyeler
Varıcaḳ başı ucında geçüp oturmayalar

Sünnet oldur ḫastayı üç günde bir kez göreler
Ḫastanuñ dizi ucında varalar oturalar[481]

77a

İllā şol üç zaḫmet içün yanına varmayalar
Birisi göz aġrısıdur birisi diş aġrısı bileler

Birisi daḫı çıbandur kim olur diş aġrısı[482]
Ṣorarlar ḥālin velīkin varuban görmeyeler

---

[480] Vezin gereği mısraın tamamı B.55b.1855'ten alınmıştır; mısra, A'da : "Yā gören kişilerden ḫaber ṣormaḳ gerek" şeklinde.
[481] Vezin gereği mısraın tamamı B.55b.1857'den alınmıştır; mısra, A'da : "Ḫastanuñ dizi yanında döşekte oturalar" şeklinde.
[482] Vezin gereği mısraın tamamı B.55b.1859'dan alınmıştır; mısra, A'da : "Birisi daḫı çıbandur kim olur diş aġrısı bileler" şeklinde.

Ḫastaya varan kişiler çevre yaña baḳmaya
Ḫastaya baḳa velīkin dike dike baḳmaya

Ḫastaya varan kişiler yeñi ṭonlar geymeye
Eski ṭonlar geye illā ḳatı kirli geymeye

Sünnet oldur ḫastanuñ elin dutup söyleyeler
Nicedür ḥāluñ diyü andan su'āl eyleyeler

Daḫı sünnetdür elin elini üstüne ḳoya
Ḫasta üstüne yedi kez bu duʿāyı oḳuya

اَسْاَلُ اللّٰهَ الْعَظِيمَ رَبَّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ اَنْ يَشْفِيَكَ اَعُوذُ بِعِزَّةِ اللّٰه

وَقُدْرَتِهِ مِنْ شَرِّمَا اَجِد وَاحَاذِرُ [483]

Ḫastanuñ ḳatında çoḳ oturmayalar gideler
Ḫastayı uzun yaşıla hem beşāret ideler

Ḫāṭrına ḫoş gelecek sözleri söyleyeler
Ṣaġ selāmet olmaġa ḫayr duʿālar ideler

Ḫasta olan kişiden ḫayr duʿā dileyeler
Hem duʿāyı cümle īmān ehline eyleyeler

Ḫasta olan ḫalḳıla bile duʿā eyleye dir
Hem melāyik ḫalḳıla bile duʿā eyleye dir

Bir kişi ḫasta olıcaḳ sünnet imiş egilmek
Döşek üstine yatup hem daḫı başın bağlamaḳ

Sünnet oldur ḫasta evvel ölümin ẕikr eyleye
Niçe gider dünyādan yaʿnī anı fikr eyleye

77b

Ölüm añmaḳ kişiye az niʿmeti çoḳ gösterür
Dünye ṭarluġın ırağ eyler göñülden giderür

Ölümin çoḳ añsa kişi çoḳ belā az görinür
Dünye sevgüsi gider[484] andan günāhı maḥv olur

---

[483] Hadîs, bk. E., s.167.

[484] Vezin gereği B.56a.1871'den alınmıştır; kelime, A'da : "gib'dür" şeklinde hatalı yazılmış.

Hem saʿādetlü kişinüñ yaşı uzun ola dir
Āḫiretde Ḥaḳḳa dönmeklik müyesser ola dir

Sünnet oldur kişi ḫasta olıcaḳ ḫayr eyleye
Mālınuñ üçde birin yāḫūd vaṣiyyet eyleye

Her ne ḥācet varısa üç güne dek ḫalḳa diye
Yā vaṣiyyet-nāme yazup başı altında ḳoya

Hem daḫı borcı varısa anı daḫı söyleye
Hem daḫı ḫaṣmı varısa anı rāżı eyleye

Ger vaṣiyyet ide bir kişi yerine ḳoyalar
Orucuñ daḫı[485] namāzuñ fidyesin ödeyeler

Bir kişi öle vaṣiyyet ide diyeler itmeye
Ol kişi ol dünyede dilsüz ḳopar unutmaya

Ḥaşr olıcaḳ ölüler her birbirile söyleşe
Aña destūr olmaya kim anlarıla söyleşe

Ḫasta olan kişi Allāh ẕikrini terk itmeye
Hem günāhı tevbe ḳıla hīç anı unutmaya

Ṣordılar Peyġāmbere kanġı ʿibādet yeg ola
Didi bir kişi ola dilinde ẕikru'llāh ola

Ki ṣaḳına ḫasta olanlar ḫaṭā söylemeye
Ṭarılup bir nesne içün ölümin dilemeye

Kişiye mevt iricek Ḥaḳdan ġanīmet göreler
Ḫastanuñ yanına ṣāliḥ kişiler ḳıġıralar

78a

Ḥaḳ Taʿālādan tażarruʿ la duʿā eyleyeler
Cānı īmānıla teslīm olmasın dileyeler

İsm-i tevḥīd aña telḳīn idüp söyleyeler
İllā ibrām eyleyüp sen daḫı di dimeyeler

Ḫastanuñ üstüne Yāsin sūresin oḳuyalar
Hem daḫı yanında gökçek ḳoḳular eyleyeler

[485] Bu kelimeden sonra vezne fazla gelen "varısa" bulunmaktadır.

Zīra ḫastanuñ melekler yanına gelse gerek
Ölicek daḫı namāzını bile ḳılsa gerek[486]

Ḫayr üzerine ölenler maġfiret ummaḳ gerek
Şerr üzerine ölen Ḥaḳdan yaña dönmek gerek

Ḫayr üzerine ölenler ḫayrıla ḳopsa gerek
Şerr üzerine ölenler şerrile ḳopsa gerek

Ḫastada ḫayruñ nişānın göricek şād olalar
Ḫastada şerrüñ nişānıñ olsa ʿibret alalar

Ḫastada ḫayruñ nişānı oldur alnı terlemek
Şerr nişānı beñzi ḳararmaḳ boġazı ḫorlamaḳ

Rāvīler bunda [yine][487] bir ḫoş rivāyet itdiler
Ḥaḳ Resūlinüñ ḥadīṣinden ḥikāyet itdiler

Bir kişi ṭāʿūndan ölse ol şehīd ola dimiş
Ḳaçmayup ṭuran-da anuñ müzdüni bula dimiş

Aġzını gözini ölen kişinüñ tīz yumalar
Hem daḫı techīz tekfīn eyleyeler gömeler

Ger ṣabāḥ ölürse anı ḳuşluġa ḳomayalar
Aḫşam ölse defn ideler irteye ḳomayalar

Sünnet oldur ölüyü ḳavmi olanlar yuyalar
Daḫı ṣāliḥ kişiler yuyup aña ṣu ḳoyalar

78b

Daḫı ölen kişiyi aḳ bez içine ḳoyalar
İşiden kişiler işbu āyeti oḳuyalar

اِنَّا لِلّٰهِ وَاِنَّآ اِلَيْهِ رَاجِعُونْ [488]

Hem ölüsi olanı varup ġazā eyleyeler
Merḥabā eyleyeler yā dille söyleyeler

---

[486] Vezin gereği mısraın tamamı B.56a.1886'dan alınmıştır; mısra, A'da : "Ölicaḳ bile namāzı anuñ ḳılsa gerek" şeklinde.
[487] A'da olmayan bu kelime vezin gereği C.76a.1751'den alınmıştır.
[488] Bakara 02/156.

Ölüsi olan ṣaġular ṣaġdurup aġlatmaya
Çul geyüp saçın kesüp yāḫūd yaḳasın yırtmaya

Ṣaġu ṣaġan ceng çalan kişilere lāʿnet olur
Anı diñleyen daḫı lāʿnet içinde bulınur

Yā muṣībet odına ṣabr itmeyen neyleye dir
Göz yaşı döküp daḫı yaşın yaşın aġlaya dir[489]

Hem ölen kişi ögüp ġaybetin itmeyeler[490]
Ḳabr içinde dedüreler anı incitmeyeler

Añıcaḳ ölen kişiyi merḥametle añalar
Eyü kişidür diyü aña şehādet ideler

Ḥaḳ Taʿālā ol kişiye ola kim luṭf işleye
Ol kişi ṭanıḳluġıla ṣuçunı bağışlaya

Ḥaḳ Resūli bir ḥadīṣ içinde beyān eyler yine
Ölü(yi)[491] yuyan kişinüñ ecrin ʿayān eyler yine

Bir kişi Allāh içün bir ölüyi yuya dimiş
Hem namāzın ḳılup anı ḳabrine ḳoya dimiş

Her ne gördise anı fāş itmeye sırr ide dir
Anadan doġmış gibi cümle günāhı gide dir

Hem cenāzeye varan kişiler ardca[492] yürüye
Hem cenāze göricek anuñıla bile vara

79a

Hem cenāze götürenler ive ive gideler
Hem cenāzeye varan tesbīḥ ü tehlīl ideler

Bir kişi meyyit gör[i]cek[493] ġayrı işi terk ide
Hem namāzından duʿāyı meyyiti taḫṣīṣ ide

---

[489] Vezin gereği mısraın tamamı D.73b.1775'ten alınmıştır; mısra, A'da : "Göz yaşın döküp yaşın yaşın aġlaya dir" şeklinde.
[490] Vezin gereği mısraın tamamı C.76a.1759'dan alınmıştır; mısra, A'da : "Hem ölen kişiyi ögüp ġaybetin söylemeyeler" şeklinde.
[491] Vezne fazla gelen hece parantez içinde verilmiştir; kelime, C.76a.1762 : "ölü" şeklinde.
[492] Vezin gereği C.76b.1765'ten alınmıştır; kelime, A'da : "ardınca" şeklinde.
[493] Vezin gereği, eksik olan hece C.76b.1767'den tamamlanmıştır.

Hem cenāzeye varan kişiler ardınca yürüye
Hem cenāzeyi göricek işbu duʿāyı oḳuya

مَا وَعَدَنَا اللّٰهُ وَرَسُولُهُ وَصَدَقَ اللّٰهُ وَرَسُولُهُ[494] اَشْهَدُ اَنّ اللّٰهَ يُحْيِى وَيُمِيتُ وَهُوَ حَىٌّ لا يَمُوتُ سُبْحَانَ مِنْ تَعَزَّزَ بِالْقُدْرَةِ وَالْبَقَاءِ وَقَهَرْ الْعِبَادِ بِالْمَوتِ وَالْفَنَاءِ [495]

Sünnet oldur meyyiti ḳabrine dek iledeler
Hem cemāʿat dirilüp defn idüp andan gideler

Müsteḥabdur yüzüni ḳıbleye ḳarşu ḳoyalar
Ḳabrine ḳoyan kişiler işbunı oḳuyalar[496]

بِسْمِ اللّٰهِ وَعَلَى مِلّةِ رَسُولِ اللّٰهَ [497]

1885 Gice geçmedin ölüyiçün ṣadaḳa vireler
Yā yemek bişürüp anuñ cānıçun yidüreler

Kerpiçile balçıġıla ḳabrini yapmayalar
Daḫı ḳabr üstine çadır sāye-bān dutmayalar

Ḳabruñ üstüne yazular yazdurup dikmeyeler
Maḳbere üstinde hem mescid daḫı yapmayalar

Sūreyi oḳuyalar Yāsin dimiş ḳabr üstüne
Daḫı yedi sūreyi oḳuya meyyit ḳaṣdına

Sūre-yi fātiḥa ve ḳul yā eyyühe'l-ḳāfirūne ve iẕā cāe naṣru'llāhi ve innā enzelnāhu ve sūre-yi iḫlāṣ ve muʿavvizeteyn[498]

79b

Hem daḫı bu āyetile Āyete'l-kürsī daḫı
Oḳuya ḳabr üstine işbu duʿāyı iy aḫi

---

[494] Ahzâb 33/22.
[495] Hadîs, Ş.İ., s.554.
[496] Vezin gereği mısraın tamamı C.76b.1769'dan alınmıştır; mısra, A'da : "Ḳabrine ḳoyan kişiler işbu duʿāyı oḳuyalar" şeklinde.
[497] Hadîs, Ş.İ., s.556.
[498] "Fatiha suresini (ve) Kafirun, Nasr, İhlas, Felak ve Nas, Fatiha (okunur)"

اَللّٰهُمّ اِنّی اَسْئَلُكَ بِاسِمْكَ الْعَظِيمْ وَاَسْئَلُكَ بِاسِمْكَ الّذی هُوَ قَوامُ الّدينِ وَ اَسْئَلُكَ بِاسْمِك الّذی يَرْزُقُكَ بِهِ الْعِبَادُ وَاسْئَلُكَ بِاسِمْكَ الّذی قَامَت بِهِ السّمَوَاتُ وَالاَرضْ بِهِ اَعْطَيْت اِسْرَافِيلَ وَ عَزْرَايِئلَ يَابَدِيعَ السّمَوَا وَ اِذَادُعِيَتْ بِهِ اَجَبْتَ رَبّ جِبْرَايِلَ وَ مِيكَايِئلَ وَ وَ الارَضْ يَا ذَالْجَلاَلِ وَ الاِ كْرَامِ اَللّٰهُمّ صَلّ عَلَىَ مُحَمّدٍ وَ عَلَىَ اٰلِ مُحَمّدٍ وَاغْفِرلَنَا وَلَهُ وَارْحَمْنَا وَايّاه[499]

1890 Her ki ḳabre uġraya on bir kez İḫlāṣ oḳuya
Ol ḳubūr ehline anuñ ṣevābın bağışlaya

Diñle imdi ol kişiye Ḥaḳ Taʿālā ne vire
Ol ḳubūr ehli ṣağışınca anuñ ecrin vire

Müsteḥabdur yedi gün ḳabrin ziyāret ideler
Hem taṣadduḳ eyleyüp Ḳur'ān oḳuyup gideler

Mālı olmayan iki rekʿat namāz ḳıla dimiş
Ol namāzuñ müzdüni aña ʿaṭā ḳıla dimiş

Āyete'l-kürsī oḳuyup Fātiḥa ile bile
Hem Tekāṣür sūresin on kez oḳuya bile

1895 Bir kişi ḳabre irişe diñle daḫı neyleye
Anlara virüp selām işbu kelāmı söyleye

عَلَيْكُمْ اَلّلاَمْ عَلىٰ اَهْلِ الدّيَار مِنَ اَلْمسْلِمين الْمؤمِنينَ رْحمُ اللّٰهُ اَلْمسْتَقْدِمينَ مِنْكُمْ وَاَلْمُسْتَاْخِرِينَ مِنّا اَنْتُمْ لَنا سَلَف وَنَحْنُ لَكُمْ تَبَع وَاِنّااِنْ شَاءَ اللّٰهُ بِكُمْ لاَ حِقُونَ[500]

[499] Hadîs, bk. Ş.İ., s.557.
[500] Hadîs, bk. E., s.205.

80a

Müsteḥabdur ḳabr içinde yalın ayaḳ yürüye
Yaʿnī ayaḳ ḳabıla ḳabr üzerine başmaya

Hem ḳubūr ehli içün dāyim duʿā eyleyeler
Hem ḳubūr ehli añılsa ḫayrıla söyleyeler

Hem oruç ayınuñ onında tamām oldı kitāb[501]
İtmeyeler luṭf idüp bize ḫaṭāsıçun ḫiṭāb

Hem Demürḥiṣār bu dürrüñ naẓmına menzil idi
[Hem][502] Resūlüñ hicreti ṭoḳuz yüz on beş yıl idi

1900 Ger ṣorarlarsa bunuñ ebyāt-ı ʿaddinden ḥisāb
Biñ ṭoḳuz yüz elli beyt oldı ʿadetde bu kitāb[503]

Ḥaḳ Taʿālā ol kişinüñ işini iflāḥ ide
Her kişi bunuñ ḫaṭāsın görüben ıṣlāḥ ide

Nāẓımı her kim duʿā-yı ḫayrıla yād eyleye
Ḥaḳ Taʿālā ḳorḳduġından anı āzād eyleye

Anlara Ḥaḳ raḥmet ide kim bunı oḳuyalar
ʿĀbidīye raḥmetu'llāhi ʿaleyhi diyeler

Oḳuyanı diñleyeni yazanı
Raḥmetüñle yarlıġaġıl yā Ġanī

1905 Yā nāẓıren sel bi'llāhi merḥameten
ʿAle'l-muṣannifi vestaġfiri'ṣ-ṣāḥibihi

Temmete'l-varaḳa
Biʿavni'l-meliki'r-Rezzāḳ[504]

Fi-şehr-i Ẕi'l-ḳaʿde
-984-

---

[501] Mânâ gereği B.56b.1896'dan alınmıştır; kelime, A'da: "beyāt" şeklinde.
[502] A'da olmayan bu kelime vezin gereği B.56a.1897'den alınmıştır.
[503] Mânâ gereği B.56b.1898'den alınmıştır; kelime, A'da: "beyāt" şeklinde.
[504] 1905 ve 1906. beyitler şu manayı içermektedir: " Ya Rabb! Sahibinin yardımıyla bu nüshayı tamamlayan musannifi affet, ona merhamet et."

B. NOTLAR

(2a.1) : "Allah'ın ismiyle ve Allah'a hamd ederek, salat ve selam Allah'ın Resulüne diyerek"

(13b.291) : "Evet sensin ya Rab"

(14a.299) : "De ki: O Allah birdir."

(14a.300) : "De ki: felakın Rabbine sığınırım."

(14a.301) : "De ki: nasın Rabbine sığınırım."

(29b..696) : "Dileyenin orucu, nafile oruç"

(36b.868) : "Her ne var olana onu yaratmakta ve varlıkta durdurmakla, yok olmaktan korumakla iyilik ve ihsan eden Allah'ın adı ile başlıyorum. Arifler O'nu ilah tanıdı, alemler O'nun rahmeti ile rızık buldu, günahkarlar O'nun rahmeti ile cehennemden kurtuldu." demektir, besmele."

(36b.869) : "Önünde ve sonunda bismillah"

(45b.1084) : "iyiliği emredip kötülükten men etme"

(46b.1111) : "Nasıl sabahladınız?"

(47b.1129) : "Önce arkadaş, sonra yol "

(105/B.5a.110) Haşr 59/7. : "...Peygamber ne verirse artık onu alınız ve sizi neden menettiyse hemen ona nihayet veriniz..."

(11b.255) İsrâ 17/110. : "...Namazında sesini pek ziyade kaldırma, ve onu büsbütün de kısma..."

(11b.261) Müzzemmil 73/04. : "...Kur'anı güzelce tane tane oku."

(13a.290) A'râf 07/97., Bakara 02/116., Meryem 19/92.- 93. : "Ya o ülkelerin halkı, geceleyin uyurlarken azâbımızın kendilerine gelmesinden emin mi oldular?" ; "Ve dediler ki Allah çocuk edindi etti -Haşa- Allah Teâlâ bundan uzaktır. Doğrusu göklerde ve yerde ne varsa onundur. Hepsi de ona itaat edicilerdir" ; "Halbuki, çocuk edinmek, rahman için lâyık olamaz.Göklerde ve yerde olan şeylerin hepsi de Rahmana kul olarak vücude gelmiş şeylerden başka değildir."

(13b.291) A'râf 07/185. : "...Artık bundan sonra hangi bir söze inanacaklardır?"

(13b.293) Vâkıa 56/58.-59. : "Rahimlere döktüğünüz meniyi gördünüz mü?, -haber veriniz!. Onu siz mi yaratıyorsunuz, yoksa yaratıcılar biz miyiz?"

(13b.294) Vâkıa 56/64.,69., Kıyâme 75/40., Tîn 95/8., Enbiyâ 21/56. : "...Yoksa bitirenler biz miyiz? ...Yoksa indiriciler bizler miyiz?" ; "Artık o -Yüce Yaratıcı- ölüleri diriltmeye kaadir değil midir?..." ; "Allah -Teâlâ- hâkimlerin en hâkimi değil midir?" ; "...ben ona şahitlik edenlerdenim."

(13b.295) Hadîd 57/16. : "İman edenler için hâlâ zamanı gelmedi mi ki, kalpleri Allah'ın zikri için ve Hak'tan inen için korku ve saygı içinde bulunsun."

(13b.297) Müzzemmil 73/12.-13. : "Şüphe yok ki: Bizim yanımızda ağır prangalar ve bir alevli ateş vardır. Ve boğaza tıkanıp duran bir yiyecek ve pek acıklı bir azap vardır."

(14a.304) Mü'minûn 23/29. : "Ve de ki: Yarabbi!, beni bir mübarek yere indir ve sen indirenlerin en hayırlısısın."

(14a.305) Bakara 02/156., Âl-i İmrân 03/26. : "Biz Allah içiniz ve biz sonunda ona döneceğiz; "De ki: Ey mülkün sahibi olan Allah'ım"

(16b.383) Hadîs : "Allah'dan başka ilah olmadığına, O'nun bir olduğuna ve şeriki olmadığına şehadet ederim. Muhammed (S.A.V.) in O'nun kulu ve resulü olduğuna şahitlik ederim. Allahım! Beni çok tevbe edenlerden eyle. Beni çok temizlerden eyle. Seni tenzih ederim Allahım! Ve sana hamd ederim. Senden başka ilah olmadığına şahitlik ederim.Affını isterim ve sana tevbe ederim."

(18a.412) Hadîs, Âl-i İmrân 3/194. : "Allahım! Ey bu tamamlanan davetin ve başlayan namazın Rabbı! Muhammed(S.A.V.) e vesile ve fazilet ver ve onu vaat ettiğin makama ulaştır" ; "Ey Rabbimiz!. Peygamberlerine karşı bizlere va'd ettiklerini bizlere ihsan buyur. Şüphe yok ki, sen verdiğin sözden dönmezsin."

(23b.550) Hadîs : "Allah'ın ismiyle, ey Allah'ım namazım ve kurbanım senin içindir. Hayatım ve ölümüm alemlerin Rabbi içindir."

(25a.593) Bakara 2/201. : "...Ey Rabbimiz! Bize dünyada bir iyilik ve âhirette de bir iyilik ver ve bizi ateş azabından koru der."

(26a.618) Hadîs : " Kendisinden başka ilah bulunmayan, diri ve gözetici olan Allah'a istiğfar ve tevbe ederim."

(28a.676) Hadîs : " (Hayır ve doğruluk hilali.) der, sonra şöyle söylerdi: Filanca ayı götüren ve filanca ayı getiren Allah'a Ham olsun. Allahım! Onu üzerimizde bereket, iman, selamet ve İslam hilali eyle.Benim Rabbım ve senin Rabbın Allah'dır."

(29a.687) Hadîs : " Hamd O Allah'a mahsustur ki; bana yardım etti de oruç tuttum. Bana rızık verdi de iftar ettim. Ey bağışı geniş olan (Rabbım) beni affet."

(33a.779) Hadîs : "Allahım! Onu rahmet rüzgarı eyle, azab rüzgarı eyleme.Allahım! Bizi gazabınla öldürme ve azabınla helak etme.Bunların yerine bize afiyet ver."

(33b.798) Hadîs : "Allah'dan başka ilah yokdur. O birdir ve ortağı mevcud değildir. Mülk O'nundur ve hamd O'nadır. O, her şeye muktedirdir."

(34b.816) Hadîs : "Allah'ım (alış-verişten) çarşıdan, başkalarını karalamaktan ve fısktan sana sığınırım."

(39b.947) Bakara 2/70. : "...Şüphe yok ki o sığır bize karışık geldi. Ve şüphesiz ki Allah Teâlâ dilerse biz elbette hidâyete ermişler oluruz."

(39b.948) Bakara 2/71. : "...Hemen onu -o sığırı bulup- boğazladılar. Halbuki -bunu- yapma"

(41a.980) Hadîs : "Bunu rahmetiyle pek tatlı bir su yapan, günahlarımın yüzünden apacı bir tuz haline getirmeyen Allah'a hamd olsun!"

(42a.1006) Hadîs : " Allahım! Sana hamd olsun. Bunu bana sen giydirdin. Senden onun hayrını ve gayesiyle yapıldığı şeyin hayrını isterim."

(42b.1014) Hadîs : " Allahım! Sana hamd olsun. Bunu bana sen giydirdin. Senden onun hayrını ve gayesiyle yapıldığı şeyin hayrını isterim.Onun şerrinden ve gayesiyle yapıldığı şeyin şerrinden sana sığınırım."

(44a.1052) Hadîs : " Vücuduma şekil veren, onu mütenasib kılan, yüzümün suretine kıymet verip onu güzelleştiren ve beni Müslümanlardan eyleyen Allah'a hamd olsun.* Allahım! Şeklimi güzelleştirdiğin gibi ahlakımı da güzelleştir."

(45a.1077) Hadîs : " Allah'ın ismiyle. Allah'a tevekkül ettim. Güç ve kudret ancak yüce ve büyük olan Allah'dandır."

(46b.1108) Hadîs : "Selam bize ve Allah'ın Salih kullarına olsun."

(46b.1110) Tâ-hâ 20/47. : " Esenlik hidayete uyanlaradır."

(47a.1123) Hadîs : "Allah'ın ismiyle. Allah'a iman ettim. Allah'a tevekkül ettim. Güç ve kudret ancak yüce ve büyük olan Allah'dandır."

(47a.1126) Zuhruf 43/13.-14. : "...Bunu bizim hizmetimize veren Rab'bimizin şânı pek yücedir. Halbuki, biz bunu zapt edebilenler değil idik. Ve şüphe yok ki, biz Rab'bimize elbette dönüp gidicileriz."

(48a.1145) Hadîs : "Allahım! Onların yakasını sana tuttururuz ve şerlerinden sana sığınırız."

(48a.1150) Mü'minûn 23/29. : " Ve de ki: Yarabbi!, beni bir mübarek yere indir ve sen indirenlerin en hayırlısısın."

(48b.1153) Hadîs : "Ey yer! Benim Rabbım ve senin Rabbın Allah'dır.Senin şerrinden, içindekilerin şerrinden, içinde yaratılanların şerrinden ve üzerinde yürüyenlerin şerrinden Allah'a sığınırım. (Allahım!) Arslandan, insandan, yılan ve akrepten, bu yerin sakinlerinden, doğuran ve doğandan sana sığınırım. "

(49a.1166) Hadîs : "Allahım! Senden bu yerin hayrını, ahalisinin hayrını ve içindeki her şeyin hayrını isterim.Ve onun şerrinden, halkının şerrinden ve içindeki şeylerin şerrinden sana sığınırım."

(49a.1171)Hadîs, Zümer 39/67. : "Geminin gidişin de duruşu da Allah'ın adıyladır. Gerçekten Rabbim çok bağışlayandır, çok merhamet edendir"; "Allah'ın büyüklüğünü gereği üzre bilemediler."

(50a.1193) Hadîs : "Allahım! Kendimi sana teslîm ettim. Allah'ım indirdiğin Kitab'ına inandım ve gönderdiğin Peygamber'ine îmân ettim"

(50b.1206) Hadîs : "Allah'dan başka ilah yoktur. O birdir ve ortağı yoktur. Mülk O'nun ve hamd O'nadır, O her şeye muktedirdir. Allah'a hamd ve tesbih ederim. Allah'tan başka ilah yoktur. Allah büyüktür. Güç ve kudret ancak yüce ve büyük olan Allah'dandır."

(51a.1214) Hadîs : "Allahım! Sabahladık, mülk de Allah'ın olarak sabahladı. Hamd Allah'a mahsustur. Yücelik ve büyüklük O'na hasdır. Yaratmak, emretmek, gece, gündüz ve onlarda barınanlar Allah Teala'nındır. İslam fıtratı, ihlas kelimesi, Peygamberimiz Muhammed (S.A.V.) in dini, peygamberlerin ve İbrahim'in inancı üzerinde. Allahım! Bugünün başlangıcını iyilik, ortasını başarı ve sonunu kurtuluş eyle, ey merhametlilerin en merhametlisi."

(57a.1370) Hadîs : "Seni tenzih ederim Allahım ve sana hamd ederim. Senden başka ilah olmadığına şahitlik ederim. Senden af dilerim ve sana tevbe ederim."

(58a.1388) Hadîs : " Güç ve kudret ancak yüce ve büyük olan Allah'tandır."

(61b.1477) Hadîs : " Allah sana mübarek etsin. Allah sana mübarek kılsın ve ikinizi hayırda birleştirsin."

(61b.1479) Hadîs : " Allah'ım beni ve ehlimi mübarek kıl. Beni ve ehlimi rızıklandır. Allah'ım bizim aramızı düzelt. Hayırları ayırdığın gibi (kötülükleri de) bizim aramızdan ayır."

(61b.1480) Hadîs : " Allah'ım senin adınla o kadınla birlikte oldum. Onu senin emanetinle aldım. Allah'ım onun rahmine bir şey takdir ettiysen onu iyi, takvalı kıl ve onu (çocuğu) düzgün Müslüman yap ve onu şeytanlara yem (içecek) yapma."

(62a.1481) Hadîs : " Allahım! Şeytanı bizden uzaklaştır ve şeytanı, bize rızk olarak verdiğin şeyden uzaklaştır."

(62a.1482) Duâ : "Allahım beni bu vakıadan ismi Muhammed olan bu çocukla mükafatlandır (rızıklandır)."

(63a.1505) Duâ : " Bu filan oğlu filanın kurbanıdır. Kanı onun kanıdır; eti onun etidir; kemiği onun kemiğidir, saçı onu saçıdır. Onu cehennemden kurtulanlardan eyle."

(65b.1571) Duâ : " Allah'ım (bunlar) arasında (adaletle) taksim ettim, bundan dolayı beni hesaba çekme."

(70b.1695) Duâ : " Allah'ım senden fani olmayan ilim, katı olmayan (yumuşak) hüküm vermeyi istiyorum. Ve (yine senden) adalet, fazilet ve razı olmanı istiyorum."

(74a.1781) Hadîs : "Allah'dan başka ilah yoktur. O birdir ve ortağı yoktur. Mülk O'nun ve hamd O'nadır, O her şeye muktedirdir. "

(74b.1790) Mülk 67/23. : "O, O -Zat- dır ki, sizi yarattı ve sizin için kulak ve gözler ve gönüller var kıldı, pek az şükrediverirsiniz."

(74b.1791) Hadîs : "Duyduğum ve korktuğum acının şerrinden Allah'ın izzet ve kudretine sığınırım."

(74b.1793) Haşr 59/18. : "Ey îman etmiş olanlar... Allah'tan korkunuz ve her nefs, yarın için ne takdim etmiş olduğuna baksın ve Allah'tan korkunuz. Şüphe yok ki: Allah, ne yapar olduğunuzdan haberdardır."

(75a.1798) Hadîs : "(Rabbım) bu hastanın acısını dindir, şifa ver. Zira senden başka şifa veren yok! Öyle bir şifa ihsan et ki, bunda hiçbir hastalık ve ıztırap bırakmasın!"

(75a.1801) Hadîs, Nâzi'ât 79/46., Ahkaf 46/35. : "Hakim ve Alim olan Allah'ın adıyla başlarım. Arşın Rabbini tesbih ederim. Alemlerin rabbine hamd ederim." ; "Onlar, o

kıyameti gördükleri gün sanki bir akşam veya bir kuşluk vaktinden başka kalmamış gibi olurlar." ; "...Onlar, vâ'd olunduklarını görecekleri gün, gündüzden bir saatten başka durmamışlar gibi olacaklardır..."

(75a.1802) Mü'minûn 23/115.-116. : "Ya siz zannetiniz mi ki, biz sizi ancak bir abes yere yarattık ve hakikaten siz bize döndürülmeyeceksiniz? Hakkıyla hükümdar olan Allah Teâlâ pek yücedir. O'ndan başka bir ilâh yoktur. -O- yüce arşın Rabbidir."

(75b.1803) A'râf 7/196., Zümer 39/67. : "Şüphe yok ki, benim koruyucum, o kitabı indirmiş olan Allah Teâlâ'dır. Ve o bütün salih kullarını gözetir. Ve -müşrikler- Allah'ı hakkıyla tanıyıp bilemediler."

(75b.1804) Tevbe 09/128. : "And olsun, size kendi cinsinizden bir Peygamber geldi ki, sizin sıkıntıya uğramanız onun üzerine pek güç gelir, üzerinize çok düşkündür. Mü'minler hakkında pek şefkatli ve pek merhametlidir."

(75b.1805) Âl-i İmrân 03/83. : "Artık Allah Teâlâ'nın dininden başkasını mı arıyorlar?. Halbuki ona göklerde olanlar da, yerde olanlar da isteyerek ve istemiyerek teslim olmuşlardır. Ve ona döndürüleceklerdir."

(75b.1808) Duâ : "Ey kaybedilmiş şeyleri bulduran kaybımı bana geri çevir."

(76a.1809) Nûr 24/40. : "Yahut -onların amelleri- bir derin denizdeki karanlıklar gibiydi."

(76a.1810) İsrâ 17/110. : "De ki: Allah diye dua edin, rahman diye dua edin."

(76a.1811) A'râf 07/54. : "Muhakkak Rabbiniz o Allah'tır ki gökleri ve yeri altı gün içinde yarattı. Âlemlerin Rabbi olan Allah Teâlâ pek yücedir."

(76b.1819) Hadîs : "Allah ne isterse olur. Kuvvet ancak Allah'dandır."

(77a.1835) Hadîs : "Büyük Arş'ın Rabbı yüce Allah'dan sana şifa vermesini dilerim Duyduğum ve korktuğum acının şerrinden Allah'ın izzet ve kudretine sığınırım."

(78b.1868) Bakara 02/156. : "Biz Allah içiniz ve biz sonunda ona döneceğiz."

(79a.1882) Ahzâb 33/22., Hadîs : "Bu, bize Allah'ın ve onun Resulunun vâd ettiğidir ve Allah ve Resûlu doğru buyurmuştur."; "Allah'ın öldürdüğüne ve dirilttiğine şahitlik ederim. O diridir ölü değil. kudretini ve bakiliğini yüce yapan, kullarını ölüm ve yok olmaya mahkum eden Allahı tenbih ederim."

(79a.1884) Hadîs : "Allah'ın adıyla ve Resulullah'ın ümmeti olarak."

(79b.1889) Hadîs : "Allah'ım senin isminle istiyorum. Senin ismin dinin direğidir. O senin kullarına rızık veren isminle istiyorum. Semavat ve arzın durması senin isminledir. (Onunla istiyorum) İsrafil'e, Azrail'e verdin. Cebrail'in ve Mikail'in duasını kabul ettin. Arzın sahibi Zü'l-celali ve'l-ikram ey Allah'ım dua Muhammed'in üzerine olsun. Bizi, onu ve babamızı affet."

(79b.1895) Hadîs : "Bu yerin mü'min ve Müslümanlarına selam olsun. Bizden ve sizden olarak önce gidenlere ve sonraya kalanlara Allah rahmet etsin. Allah dilerse biz de size ulaşacağız."

SÖZLÜK

Sözlük oluşturulurken uyulan esaslar:

1. Sözlükte, metnimizdeki vezin kusurlarını gidermek amacıyla diğer nüshalardan yaptığımız eklemeler ve değişiklikler sonucunda ortaya çıkan yeni kelimelere de yer verilmiştir.

2. Mânâ bütünlüğü için tarafımızdan eklenen kısımlar ile aynı kelimelerin farklı yazılışları [ ] içinde verilmiştir.

3. Sözlükte geçen yabancı kaynaklı kelimelerin kökenleri verilmiştir.

4. Metnimizde geçen kimi Arapça ve Farsça yapıları mânâlandırırken bunların söz dizimindeki kullanılış değerlerine mümkün mertebe dikkat edilmiştir.[503]

5. Kelimeler alfabetik olarak madde başı ve alt maddeler halinde sıralanmıştır.

6. Kelimelere gelen eklerde daima alfabetik sıralamaya riayet edilmiştir.

7. Madde başları ve alt maddelerin mânâları metin içindeki mânâları esas alınarak açıklanmaya gayret edilmiştir.

8. Kelimelerin birden fazla mânâsı varsa rakamlar halinde verilmiştir.

9. Metinde mânâsı bilinemeyen kelimeler ile konu bütünlüğü içerisinde yakın bir mânâ verilen kelimeler yanlarına (?) işareti konularak gösterilmiştir.

---

[503] Mustafa KOÇ, *"Bazı Arapça Yapıların Türkçe Söz Diziminde Kullanılış Değerleri"*, Arayışlar Dergisi -İnsan Bilimleri Araştırmaları-, Yıl:1, S.1, Isp.,1999, s.145-150.

-A-

ʿabeş (A.) : boş, saçma. 63b.1519
ʿābīd-i zāhid (F.) : kaba, sofu kul. 71b.1716
açla : aç iken. 41a.974
açuḳ : açık, kapalı olmayan. 18b.429
ʿādeti'l- ebrār (A.) : hayır sahiplerinin adeti. 17b.401
ʿadl iT- (A. + T.) : adil davranmak. 70a.1676
ʿadū (A.) : düşman. 48a.1145
adum : adım. 18b.424
ad vir- : adlandırmak, ad koymak. 63b.1513
āferīde (F.) : yaratılmış, mahluk, yaratık.7b.165
āfitāb (< F. āf-tāb) : güneş. 3b.38
ʿafv iT- (A. + T.) : bağışlamak, affetmek. 20b.478
ʿafv ol- (A. + T.) : bağışlanmak, affedilmek. 30b.720
ʿafv eyle- (A. + T.) : bağışlamak, affetmek. 57a.1365
aġ : ak, beyaz. 17a.393
āheng iT- (F. + T.) : düzeni sağlamak. 72b.1749
aḫi (A.) : kardeş. 17b.411
āḫir-zamān (A.) : son zaman; hlk. dünyanın son günleri, kıyametin kopmak üzere bulunduğu günler veya yıllar. 3b.40
aḥsen-i daʿvet ur- (F. + T.) : duayı güzel surette seslendirmek 25a.595
aḥsen-i ṣavt (F.) : ses güzelliği. 25b.606
aḫşır- : aksırmak. 54a.1290
aḫşam : akşam. 18b.422
aḫyār-ı ḥavādiş (F.) : iyi ve faziletli kişilerin haberleri. 3b.46
aḳ - : meyletmek, akın akın gitmek. 8a.170
ʿaḳiḳa (A.) : yeni doğan çocuk için kesilen kurban. 63a.1504
āl (A.) : aile, evlat, sülale. 25b.597
aʿlā (A.) : daha yüksek, en yüksek. 40b.969
a. dut- : üstün, yüce görmek. 52b.1254
a. ol- : yüce olmak. 66b.1588
ʿalāḳa-yı gerdūn (F) : dünya bağı. 35a.827
ʿālem-i fiṭrat (A.) : yaradılış alemi. 108 (B.5a.113)
Āl-i ʿİmrān (A.) : Kur'ân-ı Kerim'in 3. suresi. 57b.1376
āl iT- (A. + T.) : hile, düzen. 73a.1751
ʿAliyyü'l-murtażā (A.) : Hz. Ali'nin lakabı. 47a.1119
altun : altın. 14b.317
ʿamel ḳılmaḳ (A. + T.) : etmek, yapmak, işlemek. 5a.84
āmennā-bi'llāh (A.) : inandık, iman ettik. 13b.291
ʿām(m) (A.) : orta malı, umumi, genel. 46a.1107
ʿa. iT- : umumileştirmek, genelleştirmek. 46a.1107
ʿamū (A.) : amca. 67a.1608
aña : ona. 3a.30

ʿanber (A.) : güzel koku. 42b.1018
ancılayın : onun gibi, o kadar, öyle. 72b.1743
anda : 1. orada. 3a.29
2. onda. 3b.48
3. oraya. 18b.431
4. o zaman. 20b.483

andan : 1. ondan sonra. 7b.162
2. ondan. 8b.187
3. oradan. 17a.397
4. ondan başka. 71b.1720
5. onunla. 77b.1843
anı : onu. 48b.1161
anlar : onlar. 26a.616
anuñ : onun. 2a.4
anuñ(ı)çuñ : onun için. 32a.752
ʿār iT- (A. + T.) : utanmak. 66b.1598
ʿarabiyyet (A.) : Arapçayla ilgili olan; arap edebiyatıyla, sanatıyla diliyle ilgili bilgiler. 8a.180
arıd- : arıtmak. 17a.394
arışdur- : yarıştırmak.72a.1724
arḳın [bk. arḳun] : aheste, yavaş, ağır, sakin. 48a.1147
arḳun [bk. arḳın] : aheste, yavaş, ağır, sakin. 18b.427
ʿarş ü kürsī (A.) : göğün arş kısmı ile alt kısmındaki kürsü. 32a.753
artuġ [bk. artuḳ] : fazla, ziyade.
a. ol- : eklemek, artırmak, çoğaltmak. 35a.835
artuḲ+ [bk. artuġ] : 1. fazla, ziyade. 36b.872
a. ol- : eklemek, artırmak, çoğaltmak. 54b.1300
2. başka, gayrı. 44a.1057
3. kalan veya artan bölüm. 40b.966
artur- : artırmak. 34a.800
aru : arı. 68a.1636
aruḳ : zayıf, cılız. 10b.227
ʿarūs (A.) : gelin. 3b.50
ʿarż u vaḳār it- (A. + T.) : ağırbaşlı davranmak. 53b.1278
āsān ol- (F. + T.) : kolay olmak. 30b.717
aṣfiyā (A.) : samimi, saf, içi temiz, tuttuğu yol doğru olan kimseler. 15a.329
aṣḥāb-ı ṣafā (F.) : Hz. Peygamberin sohbetiyle şereflenen kişiler, sahipler. 21a.497
aṣl-ı Rūmī (F.) : Rum asıllı. 67a.1609
aṣl-ı zengī (F.) : zenci asıllı. 67a.1609
aṣṣı (A.) : yarar, kazanç, kar, çıkar. 34a.803
a. gözet- : çıkarını korumak. 34a.807
a. it- : menfaat sağlamak. 29b.695
a. ol- :yarar sağlamak. 33b.797

a. vir- : yarar sağlamak. 34b.815
aşaġa : aşağı. 10b.230
ʿaṭā kıl- (A. + T.) : bağışlamak, ihsan etmek. 79b.1893
aṭım : adım. 31b.745
ʿavn iT- (F.+ T.) : yardım etmek. 60b.1454
ʿavn-ı rıżā (F.) : gönüllü yardım. 46b.1112
avur : büyükanne, nine, ebe. 63a.1506
ʿayāl (A.) : çoluk, çocuk, aile. 27a.641
ʿayān eyle- (A. + T.) : ortaya koymak. 23a.539
Āyete'l-kürsī (A.) : Bakara suresinin 255. ayeti. 57b.1376
ayırtla- : seçmek, ayırıp çıkarmak. 27b.646
āyīne (F.) : ayna. 44a.1051
ayru : ayrı. 19b.449
ʿāyu : ayı. 73a.1753
az- : yolunu şaşırmak, sapmak. 9b.210
azacuḳ : azıcık. 51a.1217
azuḲ+ : azık,yiyecek, yol yiyeceği, erzak. 47b.1135

-B-

badlıcan : patlıcan. 39a.935
baġla- : hasıl etmek. 3a.36
bahā (F.) : kıymet, bedel, değer. 72b.1743
bāliġ (A.) : erişmiş, ergenlik yaşına ulaşmış.
b. ol- : yetişmek, ergenlik yaşına ulaşmak. 64a.1530
bāñ (F.) : ses, seda, haykırma. 18b.423
b. vir- : seslenmek, haykırmak (ezan okumak). 72b.1746
baraṣ (A.) : vücutta yer yer beyaz ve alaca lekeler meydana getiren ve tedavisi kabil olmayan bir hastalık. 43b.1044
Bārisī (F.) : İran dili, Farsça, Acemce. 52a. 1241
barmaḲ+ : parmak. 17b.404
Bārüñ-Allāh (A.) : Allah. 28b.676
Bā-ṣafā (A.) : Hz. Muhammed. 29b.690
başġun : baskın. 73a.1750
başlu : yaralı. 10a.225
bay : zengin. 54b.1308
bāzār (F) : Pazar, pazaryeri; çarşı; alışveriş. 17a.390
b. iT- : alışeriş yapmak. 72a.1730.
b. iT- : pazarlık yapmak. 34a.800
becīl (A.) : büyük, itibarlı, gösterişli, muhterem kimse. 58a.1393
bed-nām (F.) : kötü adlı, adı kötüye çıkmış. 52b.1249
bed oḳu- (F.+T.) : ilenmek, intizar etmek. 25a.594
becidd (F.) : ciddi, gerçek. 48a.1148

begāne : (?) . 4b.68
behişt (F.) : cennet, uçmak. 3a.28
beḳā (A.) : ahiret. 31a.729
belā (A.) : evet, hayhay, peki. 13b.295
bende (F.) : kul, köle, bağlı. 3a.29
benī (A.) : oğullar. 41b.995
beñzed- : benzetmek. 24a.559
berekāt (A.) : bereketler, bolluklar. 26a.614
berkit- : sağlamlaştırmak, pekiştirmek.60b.1450
beşāret eyle- (A. + T.) : muştılamak, müjdelemek. 43a.1026
bevl it- (A. + T.) : abdest bozmak. 76a.1810
bevl-i ġāyiṭ (F.) : insan dışkısı. 20a.466
beyʿ (A.) : satma, satış, satılma, satınalma. 33a.784
beyʿ-i muḫayyer (F.) : beğenerek, seçerek alışveriş yapma. 34b.817
beyne's-salāt (A.) : namaz arasında. 24b.579
beytü'l-māl (A.) : maliye hazinesi. 70a.1681
Beytü'l-muḳaddes (A.) : Kudüs-i Şerif'teki mabed-i mukaddes. 31b.747
beyża (F.) : yumurta. 59a.1411
bidʿat (A.) : peygamber zamanından sonra dinde meydana çıkan şey. 5b.118
bigi : gibi. 73a.1752
bī-gümān (F.) : şüphesiz. 6a.133
bildür- : bildirmek, anlatmak, duyurmak, haberdar etmek. 68a.1636
bilece : birlikte, beraber. 46b.1100
biliş : bildik, tanıdık, dost, aşina. 45b.1092
biñi : binme, biniş, binilme
b. ol : çiftleşmek. 65b.1569
bir-āẓar (F.) : birader. 8a.179
birle : ile. 37a.881
birṣadan : tıpta bir hastalık adı (?). 76b.1822
bismi'llāh (A.) : Allah'ın adı ve izni ile, besmele. 11b.251
biş- : pişmek. 65a.1556
bişür- : pişirmek. 79a.1885
biti : yazılmış şey, mektup; amel defteri. 67a.1607
bitür- : 1. bitirmek, tamamlamak, gidermek. 27b.642
2. ulaştırmak. 27b.643
biz: bez. 47a.1122
buḫūr (F.) : tütsü, güzel koku. 17a.394
bular : bunlar. 2a.6
bünyād (F.) : esas, temel; bina,yapı. 17a.392
b. eyle- : inşa etmek. 58b.1404

-C-

cām (F.) : şişe, cam, bardak, kadeh, şarap kadehi. 2b.19
cān u dil (F.) : canı gönülden, içtenlikle, çok isteyerek. 54a.1287
cehd iT- (A.) : çalışmak, çabalamak. 48a.1146
cehr (A) : yüksek sesle okumak. 13a.290
ceng [ü] cidāl (F. + A.) : savaş. 6a.124
ceng-i ḥarb (F.) : savaş. 72a.1731
ceng (F.) : çeng, kanuna benzer dik tutularak çalınan bir çeşit saz. 78b.187
cevr (A.) : haksızlık, eza, cefa, eziyet, zulüm. 65a.1560
cimāʿ (A.) : çiftleşmek. 61a.1453
c. eyle- : çiftleşmek. 27b.647
cism-ü türāb (F.) : toprak maddesi. 2b.21
cüdām (< A. cüzām) : insan vücudunda onulmayan çıbanlar ve yaralar meydana getiren hastalık. 76b.1822
cülleh (A.) : çul dokuyan. 33b.787
cüst ol- (A. + T.) : araştırmak. 73a.1755
cüst [ü] çābuk (A.) : çabuk, hareketli. 33b.796
cünūn (A.) : delirme, çıldırma, delilik. 43b.1044
cüvān (F.) : civan, genç, taze delikanlı.72a.1724

-Ç-

çap- : yağma etmek, saldırmak. 2b.16
Çār-yār (F.) : dört dost, Hulefa-yi Raşidin. 76a.1814
çerb (F.) : semiz, yağlı. 36b.863
çetük : kedi. 68b.1640
çeyne- : çiğnemek. 37b.889
çihār-şenbih (F.) : çarşamba. 24b.579
çirk (F) : kir, pas, pis. 27a.623
çoġ [bk. çoḳ] : çok, az olmayan, pek çok. 8b.182
çoḳ [bk. çoġ] : az olmayan, pek çok. 8b.187
çölmeK+ : çömlek. 65a.1561
çüri- : çürümek. 2b.22

-D-

dād iT- (F. + T.) : adaletli olmak. 29a.678
daḫı : dahi. 22b.526
dara- : taramak. 43b.1037
dār-ı fānī (F.) : dünya. 31a.729

dartu : tartı.35a.823
daş [bk. taş]: dış. 41b.992
datlu [bk. ṭatlu]: tatlı. 11a.246
daʿvat-u ġufrān eyle- (F. + T.) : Allah'tan merhamet dilemek. 29a.677
daʿvī (F.) : iddia. 69b.1673
dayaḳ : dayanılacak şey, mesnet. 2b.20
Deccāl (A.) : kıyametten az evvel çıkacak olan ve Hz. İsa tarafından öldürülecek olan yalancı ve zararlı şahıs, yalancı Mesih. 21b.501
dedür- : tedirgin etmek. 78b.1873
defter iT- (A. + T.) : deftere yazmak, defter tutmak. 44b.1057
degül : değil. 2a.10
degür- : eriştirmek, yetiştirmek, ulaştırmak, duyurmak. 46a.1099
demürcü : demirci. 33b.788
deñlü : denli 55b.1322
Dergāh-ı ʿĀlī (F.) : Kabe. 30b.721
Derencilbā : ? 3b.39
derūn (F.) : gönül, kalp, yürek. 4a.63
dest-gīr (F.) : elinden tutan yardımcı. 47b.1134
devlügeç : çaylak türünden bir alıcı kuş. 68b.1637
devşür- [bk. dişürmek] : devşirmek, derlemek, toplamak, bir araya getirmek. 26b.625
deyn iT- (A. + T.) : borçlanmak. 35a.828
dırnaḲ+ : tırnak. 23a.542
dike dike bak- : dik dik bakmak. 77a.1832
di- : demek, söylemek. 103 (B.5a.108)
dir- : dermek, toplamak. 4a.60
direm (< F. dirhem) : akça, para. 22b.529
dirid- : diriltmek, ihya etmek. 7b.165
diril- : toplanmak. 24a.559
dirten- [bk.dürtenmek] : sürünmek, vücuduna koku, yağ gibi şeyler sürmek. 42b.1020
dişür- [bk. devşürmek]: dirşürmek, derlemek, toplamak, bir araya getirmek. 15a.326
doġrı [bk. toġrı] : doğru. 10b.230
donad- : donatmak. 23a.541
dög- : 1. dövmek. 17a.395
2. topa tutmak, bombardıman etmek. 68b.1640
dördünci : dördüncü. 4. bab başlığı
Duḫān (A.) : Kur'ân'ın 44. suresi. 21b.500
dūr it- (F. + T.) : uzaklaşmak. 36b.863
dut- : 1.tutmak, gereğini yapmak, yerine getirmek. 9b.206
2. dönmek. 11b.253
dutul- : tutulmak. 32b.767
dülbend (< F. ter-bend) : tülbent. 41b.993

dün : gece. 51a.1218
dünye (< A. dünyā) : içinde yaşadığımız alem. 9b.205
dürli [bk. dürlü] : türlü. 33b.786
dürlü [bk. dürli] : türlü. 29b.691
dürr (A.) : inci. 4a.63
dürr-i baḥr (F) : denizin incisi. 4b.67
dürten- [bk.dirtenmek] : sürünmek, vücuduna koku, yağ gibi şeyler sürmek. 42b.1018
dü-şenbih (F.) : salı. 30a.705
düşmen (< F. düşmān) : düşman. 72b.1738
düşvār (F.) : güç, zor. 58a.1388
düz- : dizmek, sıralamak. 4b.75
düzen- : süslenmek. 61b.1476
düzül- :1. dizilmek, sıralanmak. 66a.1578
2. karşı cinsle ilişkide bulınmak. 66a.1578

-E-

ebrīşüm (F.) : ibrişim, bükülmüş ipek. 10b.231
ebter ol- (A.) : hayırsız olmak. 9b.204
Ebū'ż-żīfān (A.) : konuklar babası, Hz. İbrahim için söylenen bir söz. 59a.1407
edük : konçu kısa çizme, konçlu mest. 42a.1009
efḍal (A.) : daha faziletli, üstün. 25b.602
eg(i)n+ : sırt, arka.b4b.66
ehl-i beyt (F.) : Hz. Peygamber'in yakın akrabası. 27b.647
ehl-i ṣalāḥ (A.) : namuslu olan kimse. 17b.407
ekmel (A.) : mükemmel ve kusursuz olan, en uygun, en eksiksizs. 20b.479
eksük : eksik. 20b.476
elā ey : şimdi, bilmiş ol ki ! 5a.82
elfāẓ (A.) : kelimeler, sözler. 52a.1240
e'l-ḥamdüli'llāh (A.) : Allah (c.c.) a hamd olsun, Allah (c.c.) a şükür. 36b.870
e'l-Kehf (A.) : Kur'ân'ın 59. suresi. 21b.500
eñeK+ : çene, çene kemiği; gerdan. 76a.1816
endür- : indirmek. 10b.236
enük : et yiyen dört ayaklı hayvanların yavrusu. 42a.1009
epsem ṭur- : sükut etmek, susmak. 56b.1351
erḥām (A.) : hısımlar akrabalar. 67a.1603
e'ṣ-ṣalatü e'l-felāḥ (A.) : halkı namaza davet etmek için kullanılan Arapça bir söz. 17b.407
eşrāt-ı sāᶜat (A.) : kıyamet alametleri. 46a.1102
etḳıyā (A.) : Allah korkusuyla günah işlemekten çekinenler. 71b.1716
etmeK+ : ekmek. 36a.848
evecuḳ : ufacık. 49b.1184

ev- : ivmek, acele etmek. 13b.257
evṣaṭ (A.) : bir şeyin ortası, ortadaki. 24b.574
ey(i)T + : demek, söylemek. 19a.443
eyle : öyle. 98 (B.5a.103)
eymān (A.) : andlar, andiçmeler, büyük yeminler. 72b.1748
eyü : iyi. 2a.4
eylük : iyilik. 10b.229
e. eyle- : iyilik yapmak. 27b.644
eyyām (A.) : günler, gündüzler. 22b.534
eyyām-ı beyż (A.) : yumurta günleri. 22b.534
ezvāc (A.) : kocalar, eşler, kadının veya kocanın eşi. 24b.575

-F-

fācir (A.) : fücur sahibi, fena huylu, günahkar. 6a.123
faḳr (A.) : fakirlik, yoksulluk, muhtaçlık. 28a.658
fāsıḳ (A.) : Allah'ın emirlerini tanımayan, sapkın, fesatçı, kötülük eden. 55a.1312
fāriġ ol- (A.) : işini bitirmiş. 16b.383
farīża (A.) : farz, Allah'ın emri.25a.588
fāş it- (F. + T.) : meydana çıkarmak, açığa vurmak. 78b.1878
ferc (A.) : edep yeri. 62b.1490
ferişteh (< F. firişte) : melek. 46b.1109
fesād it- (A. + T.) : bozmak. 28b.668
feṯḥ iT- (A.) : açmak, oruç bozmak. 29b.690
feṯḥ-u bāb (F.) : kapının açılması. 3a.24
fevt it- (A.) : kaybetmek. 17a.398
firāset iT- (A. + T.) : anlayışlı olmak. 70b.1694
fisḳ it- (A.) : hak yolundan çıkma, Allah'a isyan etme. 55a.1312
fiṭr (A.) : oruç bozan. 23a.538
fiṭra (A.) : Ramazan bayramında bölünmeden verilmesi gereken, buğday, arpa, hurma cinsinden sadaka. 22b.527
fidā ol- (A. + T.) : feda olmak. 23b.551
fi'l-ḥāl (A.) : hemen, şimdi. 34a.807
fūṭa (F.) : peştamal. 43b.1035
fülān ibn fülān (A.) : filan oğlu filan. 23b.553

-G-

ġanīluḳ (< A. ġanī + T. +lik) : zenginlik. 2a.9
ġārat iT- (A. + T.) : yağmalamak. 72b.1747
ġaybet (A.) : gıybet. 54b.1303

ġāyet-i ḥürmet (F.) : hürmetin son derecesi. 31b.744
gedüK + : gedik. 40b.970
gerek- : caiz olmak, uygun düşmek, yakışmak. 42a.1003
getür- : getirmek. 33b.798
gey- : giymek. 2b.21
geyecek : giyecek. 42b.1014
geyesi : giysi. 70a.1679
ġılmān (A.) : cennetteki erkek hizmetçiler. 89 (B.4b.94)
gice : gece. 3a.35
gider- : yok etmek. 23a.542
giri [bk. girü] : geri. 8a.175
giriftār (F.) : tutkun, düşkün, uğramış. 52b.1251
girü [bk. giri] : geri. 31a.736
gökçek : güzel, sevimli, hoş. 11a.245
göndür- : göndermek. 10b.236
göñleK+ : gömlek. 42a.1000
göñli yık- : gönül kırmak. 32a.764
göñül : gönül. 11a.244
göreş- : görüşmek. 30b.726
görin- : görünmek. 2b.24
ġufrān (A.) : affetme, merhamet etme. 50b.1201
gūyende (F.) : söyleyen, söyleyici. 3a.35
gümiş : gümüş. 14b.317
gün : güneş. 45a.1072
güşād it- (F. + T.) : açmak, açılmak. 4b.64
güyegü : güvey, damat. 61b.1479
güzīn-i zümre-yi ā'yān-ı millet (F.) : milletin ileri gelenler ve seçkinler topluluğu. 3a.37

-H-

ḫāb-ı ġaflet (F.) : gaflet uykusu. 3a.31
ḫad(d) (A.) : yanak. 53b.1276
ḫadd ur- (A. + T.) : şeriatçe belirlenen bir ceza vermek. 70a.1680
ḫadd-i gāyet : sınır, son, uç. 8a.173
ḫāk [-i] rāh (F.) : yolun toprağı. 30b.717
ḫaḳḳ-ı naẓar (F.) : göz hakkı. 37b.895
ḫalāyıḳ (< A. halā'ik) : mahluklar, yaratıklar, insanlar. 22b.533
ḫāldaş (A. ḫāl + T. +daş) : birbirinin halinden anlayan. 55b.1325
ḫālī (A.) : boş, tehi, tenha.
ḫ. ol- : boş olmak, yoksun bulunmak. 2a.6
Ḫāliḳ [-i] Sübḥān (F.) : Allah (c.c). 23b.551
ḫalḳ eyle- (A.) : yaratma, yaratılma. 32a.754
ḫalvet mekān (A.) : mesken içinde hususi işlere ayrılan bölüm. 45a.1071

ḫalvet ol- (A. + T.) : yalnız kalmak. 65b.1570
ḥamā'il (A.) : kılıç kayışı; muska, tılsım. 15b.339
ḥamdele (A.) : elhamdülillah cümlesinin Arapça'da naht denilen kaideye göre mastar haline getirilip kısaltılması. 52a.1237
ḫamır : hamur. 36a.856
ḥammām (A.) : hamam. 22b.524
ḫār (F.) : diken. 2b.14
ḫarc iT- (A. + T.) : harcamak. 30b.715
ḥarīr (A.) : ipek. 42a.1002
ḥarīs ol- (A: + T.) : hırslı, tamahkar olmak. 34a.799
ḥasbete'n-li'llāh (A.) : Allah rızası için, Tanrı uğruna. 11a.248
ḫāṣ u ʿam (< A. ḫāṣṣ u ʿamm) : herkes. 25b.604
ḥasūd (A.) : hasetçi, kıskanç, çekemeyen. 58a.1394
ḫaṭar (A.) : tehlike. 23b.552
ḫatm-i nihāyet (A.) : Kur'ân-ı Kerim'i başından sonuna kadar okumak. 12b.275
ḥavāle (A.) : görmeyi önleyen, mani, hail, tahta perde, duvar gibi şeyler. 60b.1448
ḫavf it- (A. + T.) : korkmak. 48a.1145
ḥayāt-ı cāvidānī (F.) : daimi hayat. 2b.15
ḥaydar (A.) : arslan; cesur, kuvvetli insan. 3b.40
ḥaẓ iT- (< A. ḥaẓẓ + T.) : haz almak, hoşlanmak. 25b.606
ḥaẕer (A.) : sakınma, kaçınma, korunma, çekinme. 26b.622
ḥ. eyle- : sakınmak, kaçınmak, korunmak. 25a.594
ḥ. iT- : sakınmak, kaçınmak. B.13a.345
ḥ. ḳıl- : sakınmak, kaçınmak. 2b.13
hergiz (F.) : asla katiyen, hiçbir vakit, hiçbir suretle. 52b.1248
herse (< A. herīse) : keşkek yemeği. 38b.917
ḫıṣṣ (A.) : eksik, noksan. 13a.289
ḥicāmet (A.) : kan alma. 28b.670
ḥ. iT- : kan almak. 76b.1820
ḫidmet (A.) : iş, hizmet, vazife. 29a.679
ḫilāl iṭ- (A.) : hilallemek. 38a.905
ḫod (F.) : kendi. 30b.721
ḫorāta (F.) : alay, şaka. 53b.1278
ḫorūs (F.) : horoz. 62a.1485
ḫūd (A.) : bir ağaç türü. (?) 50a.1192
ḫulk (A.) : huy, tabiat. 36b.864
ḥūr (A.) : cennet mahluku. 68a.1629
ḥūr-i ʿayn (F.) : huri, cennet kızı. 3a.28
ḫuṣūl (A.) : üreme, üretme, çıkma. 25a.592
hüdhüd (A.) : çavuşkuşu, ibibik. 68b.1639
ḥüsn (A.) : güzel, iyi. 60b.1459

-I-

ılan : yılan. 68b.1637
ırla- : şarkı söylemek. 47b.1137
ırlayıcı : şarkı söyleyen, okuyan hanende. 35b.843

-İ-

ibrām eyle- (A. + T.) : ısrar etmek. 78a.1856
ibrām iT- (A. + T.) : ısrar etmek. 30a.713
ibrāz iT- (A. + T.) : meydana çıkarmak, göstermek. 7a.158
icmāʿ-ı ümmet (A.) : büyük fakihlerin dinle ilgili bir mevzuda birlik olmaları. 70b.1694
ictināb eyle- (A.) : sakınmak, çekinmek, uzaklaşmak. 25a.592
içerü : içeri. 22a.513
içün : için. 27b.651
iflāḥ iT- (A. + T.) : başarılı olmak, selamete çıkmak. 80a.1901
ifsād iT- (A. + T.) : bozmak. 54b.1300
iḫfā (A.) : gizleme, saklama. 32b.772
İḫlāṣ (A.) : Kur'ân'ın 112. suresi.
iḫtilāṭ eyle- (A. + T.) : karışmak, katışmak. 68a.1630
iḫtiṣār (A.) : kısaltma, sözü, yazıyı kısaltma. 52a.1239
iḫtirām (A.) : saygı, hürmet. 37b.899
iḫtiyār eyle (A.) : seçmek, seçilmek. 47b.1139
iḫyā it- (A.) : diriltmek, canlandırmak. 21b. 506
ʿiḳāb ol- (A. + T.) : cezalandırmak. 6b.147
iḳbāl-i ṣenā (F.) : şükrün ikbali. 6a.128
ikindü : ikindi. 18b.421
iḳrār iT- (A.+T.) : saklamayıp, söylemek, itiraf etmek. 24b.572
ilerü : ileri. 19a.444
ileri dur- : üstün saymak. 21b.502
imāmet it- (A. + T.) : imamlık etmek, önde bulunmak. 66b.1599
imdi : şimdi. 9a.196
inʿām (A.) : nimet verme, iyilik etme. 57b.1382
ʿi. iT- : nimet verme, iyilik etme.66b.1596
inbisāṭ iT- (A. + T.) : yayılmak, genişlemek, açılmak. 65b.1565
indür- : indirmek. 23b.548
inşa'allāh (A.) : Allah isterse, Allah nasib ettiyse. 53a.1258
intifā it- (A. + T.) : menfaatlenmek, faydalanmak. 35a.831
intihā (A.) : nihayet bulma, sona erme, bitme, tükenme. 2a.2
ir- : ermek, ulaşmak, varmak. 2b.14
iʿrāb iT- (A. + T.) : düzgün, doğru konuşmak. 12a.264

irken : erken. 19a.437
irkil- : birikmek, toplanmak. 73b.1771
irte : ertesi, gelecek sabah, yarın. 50b.1200
ʿitāb eyle- (A. + T.) : azarlama, tersleme, paylama. 14b.314
issi : 1. sıcak, sıcaklık, hararet. 23b.557
2. sahip, malik. 38a.910
issüz : ıssız, boş, tenha. 45a.1075
istiʿmāl iT- (A. + T.) : kullanmak. 29b.692
istisḳā (A.) : yağmur duasına çıkma. 32b.774
işbu : bu, işte bu.28b.676
iT- : 1. etmek. 68b.1640
2. demek, söylemek. 43a.1022
ʿitāb eyle- (A. + T.) : azarlama, tersleme, paylama. 14b.314
ʿivaż bul- (A. + T:) : karşılık bulmak. 10a.221
ʿivaż kıl- (A. + T:) : bedel olarak vermek. 56a.1344
ʿivaż vir- (A. + T:) : karşılığını vermek. 55a.1315
iy : ey. 5a.83
iʿzāz (A.) : aziz kılma saygı gösterme. 21b.505
i. iT- (A. + T) : saygı göstermek. 7a.158
iẓhār it- (A. + T.) : göstermek, meydana çıkarmak. 41b.997
iẓhār eyle- (A. + T.) : göstermek, meydana çıkarmak. 41b.997

-K-

kābin (A.) : güveğinin geline verdiği ağırlık, para, eşya. 35a.827
ḳaçan : ne zaman. 20a. 460
kāhil (A.) : hareketi ağır, gayretsiz, tembel. 62a.1488
ḳahr eyle- (A. + T.) : yok etmek. 29b.696
ḳaḳı- : öfkelenmek. 10b.234
ḳalʿa (A.) : kale, hisar. 26b.620
ḳāl u ḳīl (A.) : dedikodu, çok konuşma. 14a.302
ḳamu : bütün, herkes. 6a.123
ḳan iT- : cinayet işlemek. 51a.1210
ḳanda : nerede, nereye. 22b.526
ḳandan : nereden. 7b.162
ḳanġı : hangi. 18b.431
ḳaplubaġa : kaplumbağa. 68b.1639
ḳapu : kapı. 3a.29,
ḳaravaş : cariye, hizmetçi. 67a.1609
kār-bān (F.) : kervan. 47b.1134
ḳarn-ı evvel (F.) : ilk dönemki nesil. 5b.118
ḳarn-ı ṣānī (F.) : ikinci dönemki nesil. 5b.118
ḳarañu : karanlık. 18a.416

ḳaravaş : cariye, hizmetçi. 22b.533
ḳarşu : karşı. 19a.436
ḳaṣd it- (A.) : niyet etmek. 29a.685
ḳaṣr iT- (A. + T.) : kısaltmak, eksiltmek. 11b.258
ḳatı : çok fazla, pek şiddetli; sert. 5b.114
ḳavīluḳ (< A. ḳavī + T. +lik) : dayanıklılık, sağlamlık. 2a.9
ḳayġu : kaygı. 26a.613
ḳayır- [bk. ḳayur-] : hazırlamak. 28a.659
ḳayur- [bk. ḳayır-] : hazırlamak. 48a.1149
ḳebāyir (< A. kebā'ir) : büyük günahlar. 26a.616
kebg (F.) : keklik. 4a.61
kefāf (A.) : yaşayacak kadar rızık. 33a.780
keffāret (A.) : bir günaha karşı tutulmak üzere yapılan veya tutulan şey. 57a.1363
Kelām-ı Ḳadīm (F.) : Kur'ân-ı Kerim. 14b.313
Kelāmu'llāh (A.) : Allah'ın sözü. 3b.46
keltenkele : kertenkele. 68a.1636
kendü : kendi. 23a.545
kendüzi : kendisi, zatı, şahsı, nefsi. 9a.200
kengel : alay, şaka, latife, eğlence.53b.1278
kerefs (A.) : kereviz. 39a.937
kesb-i ḥıyānī (A.) : meşru olmayan kazanç. 35b.843
ketḫudā (F.) : büyük devlet adamlarıyla, zenginlerin işlerini gören adam hakkında kullanılır bir tabirdir. halk arasında kahya denilirdi. 35b.842
ḳıġır- : çağırmak, davet etmek. 59a.1415
ḳıllet (A.) : azlık, kıtlık. 74a.1779
ḳırġun : kıyım. 73a.1750
ḳırlaġuç : kırlangıç. 71b.1717
ḳışıraḳ ḳıl- : kısaltmak. 41b.989
ḳışşa : kısa. 41b.990
ḳız : pahalı, kıt, az bulunur. 48a.1146
kiçi : küçük. 14b.313
kiçirek : küçücük, küçükçe, ufacık. 36a.856
kilce : pişirilen çörek. 36a.856
kim (F.) [bk. ki]: ki (bağlama edatı). 2a.4
kimesne : kimse. 35a.825
Kitāb-ı Şir'at (F.) : İmâm-zâde eş-Şargî Muhammed b. Ebî Bekr (Ölüm. 573/1177) in Şir'atü'l-islâm adlı eseri. 3a.32
ḳo- : bırakmak.2a.3
ḳoḫu : koku. 40a.951
ḳon- : bir yere inip oturmak, konaklamak. 48b.1152
ḳoñşı : komşu. 26a.608
ḳonuġ : konuk. 58b.1404
ḳop-: ayağa kalkmak, haşrolmak. 7a.151
ḳovla- : gammazlık etmek, münafıklık etmek. 52b.1248

ḳoz : ceviz. 40a.949
köpri : köprü. 2b.16
ḳubūr (A.) : mezarlar, sinler. 79b.1890
ḳuç- : kucaklamak.28b.670
ḳulaġı ur- : kulak vermek, işitmeye çalışmak. 9a.199
ḳulaġuz : kılavuz. 45b.1087
ḳūlunç (A.) : bağırsak ağrısı, bağırsaklarda peyda olup omuz başlarına ve vücuda gelen bir ağrı. 40a.956
ḳur : mevki, derece, mertebe, paye. 44b.1061
ḳurda- : kurcalamak, karıştırmak. 38a.906
ḳurı [bk. kuru] : boş, eli boş, mahrum. 339b.920
ḳurrā (A.) : Kur'ân'ı Yedi Kıraet ve On Rivayet dahilinde okuyan üstad hafızlar. 12a.270
ḳuru [bk. kurı] : boş, eli boş, mahrum. 38b.921
kūt-i yevm (F.) : günlük yiyecek. 28a.656
ḳutlula- : tebrik etmek, kutlamak. 42b.1014
küffār (A.) : kafirler, hak dinini inkar edenler. 72b.1738
küfr-i niʿam (F.) : nimete küfr etme. 64b.1547
küfv (A.) : eş, benzer, denk, arkadaş. 61a.1464
künyet (A.) : künye, bir kimsenin adı, soyadı vb. gibi hususiyetlerini gösteren kayıt. 63b.1517
küy- : beklemek, sabretmek. 22b.524
küyle- : beklemek, sabretmek. 17b.410

-L-

lāġ (F.) : şaka, latife. 53b.1277
lāġv (A.) : faydasız, beyhude, boş. 53b.1277
lā'l-i yāḳut (A.) : kıymetli bir taş, grena taşı.
leşker-i İslām (F.) : İslam'ın askeri. 18a.415
leşker-i küfrī (F.) : dinsizlerin askeri. 18a.415
levḥ ü maḥfūẓ (A.) : Allah tarafından takdir edilen şeylerin yazılı bulunduğu manevi levha. 32a.753
libās (A.) : elbise. 41a.982
luṭf işle- (A. + T.) : iyilik yapmak. 11 b.255

-M-

maʿavin ol- (A. + T.) : yardımcı olmak. 39b.939
maġbūn (A.): alş-verişte aldanmış olan. 34a.806
mā-ḥazar (A.) : daha önceden hazır olan, hazır bulunan şey. 27a.636

maḫfī eyle- (A.+T.) : gizlemek, saklamak. 25b.602
māh-ı Şevvāl (A.) : arabi ayların onuncusu olup, ilk üç günü şeker bayramıdır. 61b.1471
maḥmil (A.) : deve üzerine konulan sepet. 31a.732
maḫrec (A.) : ağızdan harflerin çıktığı yer, çıkak, boğumlama yeri. 11b.259
maḥşer-i rūz-ı ḳıyāmet (F.) : kıyamet gününde toplanılacak yer. 31a.731
Maḳām-ı Muṣṭafā (A.) : mahşer günü Hz. Muhammed'in diğer nebilerle velilere melce olan şefaat-i Kübra makamı. 31a.729
maḳṣūd (A.) : kasdolunan, istenilen şey, istek. 30b.716
mālāyaʿnī (A.) : manasız, faydasız, boş. 52b.1246
Mālikü'l-emlāk (A.) : krallar kralı. 63b.1520
māl ü menāl (A.) : varı yoğu, bütün varlığı. 2a.11
marīż-i mübtelā (F.) : hastalığa tutulmuş. (Kırk dokuzuncu bab)
maṣlaḥat (A.) : önemli iş. 45b.1083
maṣrif (A.) : sarf, harcama mahalli. 26b.622
mebāḥiṣ (A.) : bir şeyin bahsolunduğu yerler.47b.1136
mehābbet (A.) : heybetli. 65a.1563
mekr it- (A. + T.) : hile yapmak. 73a.1758
melāmī (A.) : her türlü gösterişten uzak, dünya malından yüz çeviren, dervişliği, rintliği kendine ilke edinen kimse. 21a.49
melāyik (< A. melā'ik) : melekler. 44b.1064
melel (A.) : usanç, bıkma. 109(B.5a.114)
memāt (A.) : ölüm. 2b.19
menhī (A.) : haram olmuş, yapılması şer'an menedilmiş şey. 48b.1152
merḥabā eyle- (A. + T.) : selamlaşmak. 45b.1094
mesāvī eyle- (A.) : kötülük etmek. 52b.1248
meṣel (A.) : örnek, benzer, numune. 2b.12
meşāyiḥ (A.) : şeyhler. 71b.1716
meşhed (A.) : bir adamın şehit olduğu veya bir şehidin gömüldüğü yer. 24a.560
meşveret eyle- (A.) : müşaverede bulunmak, danışmak. 47b.1139
mevālī (A.) : mevleviyyet payesine ulaşmış olan sarıklı alimler. 2a.10
mevlā (A.) : efendi, sahip, malik. 68a.1628
meyyit (A.) : ölmüş. 79a.1881
minnet ṭut- (A. + T.) : yapılan iyiliği başa kakmak. 27a.640
miṣḳāl (A.) : yirmi dört kıratlık bir ağırlık ölçüsü. 61a.1467
mubāḥāt (A.) : günahı, sevabı olmayan, işlemesi ne haram ne de helal olmayan şeyler. 22b.532
Muḥarrem (A.) : kamer takviminin birinci ayı, aşure ayı. 30a.707
muḥkem iT- (A. + T.) : sağlamlaştırmak, kuvvetlendirmek. 76a.1811
muraḳḳaʿ (A.) : yamanmış, yamalı. 41b.994
muʿreb (A.) : Arapça kelimelerin sonlarındaki harf ve hareke değişikliklerine dikkat etme. 12a.268
muṣāḥib (A.) : biriyle sohbette bulunan, konuşan, arkadaş. 70a.1684
muṣallā (A.) : namaz kılmaya mahsus açık yer. 22b.530

muṣanna‘ (A.) : sanat eseri olarak meydana getirilmiş, usta elinden çıkmış. 3b.44
muṣavver (A.) : tasvirli, resimli. 41b.996
muṭī‘ ol- (A. + T.) : itaat etmek, boyun eymek. 70b.1697
muttaḳī (A.) : günahtan ve haramdan sakınan. 94 (B.4b.99)
mübāşir (A.) : bir işe başlayan. 34b.814
mübeyyen (F.) : meydana çıkarılmış, açıkça söylenmiş.3b.45
müd (A.) : müdd, mut, kara mut, batman nevinden bir ölçek. 16a.371
müdām (A.) : devam eden, süren, sürekli. 36b.862
müdārā (F.) : yüze gülme, dost görünme. 65a.1552
müdebbir (A.) : tedbir alan, tedbirli, düşünce ile hareket eden. 68a.1625
mühr (F.) : mühür, imza. 42a.1008
mülāzım ol- (A. + T.) : bağlanmak. 17a.398
mülemma‘ (A.) : alaca, renk renk; parlak. 3b.44
münādī (A.) : nida eden, tellal. 32b.769
münaḳḳaş (A.) : nakşedilmiş, nakışlı, resimli. 41b.996
mürāyi (< A. mürā’ī) : iki yüzlü, riyakar. 73a.1761
mürġ (F.) : kuş. 3b.41
müsāfir (A.) : misafir. 17b.411
Müsülmān (A.) : Müslüman. 5b.115
müsecca‘ (A.) : sonu kafiyeli olan seciyeli cümleler. 52a.1243
müste‘ān (A.) : kendisinden yardım beklenen, yardım istenen. 55a.1316
müstecāb (A.) : kabul olunmuş. 13a.286
müstecāb ol- (A. + T.) : kabul olunmak. 22a.514
müşg (F.) : misk. 42b.1018
müzd (F.) : mükafat. 71b.1715
müzd-i ṣevāb (F.) : sevabın mükafatı. 21b.499

-N-

nāfi‘ (A.) : menfaatli, faydalı, karlı. 38a.900
na‘lın (< A. na‘līn) : ağaçtan birtür takunya. 33b.788
narḫ-ı ḳız eyle- (F.) : pahalı, kıt olmak. 34b.812
naṣb iT- (A. + T.) : bir memurluğa tayin etmek, atamak. 26b.625
neccār (A.) : marangoz. 33b.789
necāt bul- (A.) : kurtulmak. 32a.752
necis (A.) : pis, murdar. 49a.1164
nefs-i emmāre (F.) : insanı kötülüğe sürükleyen nefis. 28a.663
nefy-i neseb (F.) : soyunu inkar etme. 66b.1598
nehy it- (A. + T.) : menetmek, yasaklamak. 13a.283
nevāl (A.) : bahşiş, bağış. 10a.224
neẕr it- (A. + T.) : adak adamak. 28a.662
nıṣf (A.) : yarım, yarı. 22b.522

nice : 1. nasıl. 77a.1834
2. çok kez. 51a.1218
3. birçok, hayli. 76b.1825
4. kaç, ne kadar. 12a.268
nidā (A.) : çağırma, bağırma, seslenme. 32b.769
nihān (F.) : gizli, saklı. 62b.1489
nişāb (A.) : bir malın zekatını vermek üzere verilmesi gereken miktar. 26b.621
nizā‘ it- (A.) : çekişmek, kavga etmek. 70b.1698
nüger (F.) : kul, köle. 31a.734
Nüşirevān (F.) : İran'da 531'den 579 yılına kadar hükümdarlık etmiş ve doğruluğuyla şöhret bulmuş olan Sasani şahı. 70b.1690

-O-

oda : mesken, yer. 29a.688
oḫşa- : okşamak. 32b.765
oḫı- [bk. oḳı-] : okumak. 48a.1151
oḳı- [bk. oḫı-]: okumak.7b.162
ol : 1. o (işaret zamiri)
2. o (işaret sıfatı) 3a.29
onuncı : onuncu. 10. bab başlığı

-Ö-

ög- : övmek.17a.395
öñ : önce, evvel. 10b.235
öñürdi : önce, ilk önce, daha önce. 51a.1217
örce gel- : dik dik olmak. 10b.226
örü ṭur- : ayağa kalkmak, ayakta durmak. 16b.381
övker eyle- : öfkelenmek, sinirlenmek. (?) 55a.1310
öyle : öğle. 18a.417
ögvet vir- : akıl vermek. 65a.1559

-P-

penc-şenbih (F.) : perşembe. 30a.705
perhīz (F.) : dince yasak edilen şeylerden tamamen uzak kalma. 57a.1361
perhīz-kār (F.) : mahrem olan şeylerden kaçınan, sofu.60b.1459
pervāz (F.) : uçma, uçuş.
p. ur- : kanat vurup uçmak. 3b.41

perveriş bul- (F. + T.) : beslenmek. 55a.1318
pes (F.) : şimdi, o halde, öyle ise. 5a.80
püser (F.) : oğul, erkek çocuk. 55b.1323

-R-

raḥm iT- (A. + T.) : acımak, esirgemek, korumak. 33a.777
raḥīm (A.) : merhametli, esirgeyen, koruyan, acıyan. 57b.1379
raḥmetu'llāh (A.) : Allah'ın rahmeti. 46a.1100
raḥmetu'llāhi ʿaleyh (A.) : Allah'ın rahmeti -onun- üzerine olsun. 80a.1903
raʿiyyet (A.) : bir hükümdar idaresi altında bulunan ve vergi veren halk. 69b.1669
rāvī (A.) : rivayet eden, söyleyen, hikaye eden, anlatan. 69b.1663
rāz (F.) : gizlenilen şey, sır. 48b.1160
refʿ eyle- (A.) : kaldırmak, hükümsüz bırakmak. 13a.290
refīḳ (A.) : arkadaş, yoldaş. 40a.956
remmāl (A.) : fal açan, kayıptan haber vermek iddiasında bulunarak dolandırıcılık eden. 35b.843
renc (F.) : zahmet, eziyet, sıkıntı. 39a.936
reʾş-i mecmaʿ-yı erkān-ı devlet (F.) : devlet erkanının başı. 3a.37
Rıḍvān (A.) : cennetin kapıcısı olan büyük melek. 89 (B.4b.94)
rıfḳ (A.) : yumuşaklık, yavaşlık, tatlılık. 27b.647
rızḳ-ı cāh (F.) : mevki, makam isteği. 10a.223
ridā (A.) : belden yukarı örtülen örtü. 41b.989
riyāżet it- (A. + T.) : nefsi kırma, dünya lezzetlerinden ve rahatından sakınma. 36b.864
rūḥ-ı revān (F.) : canlı ruh. 2b.22
Rūm-ı ḳabā (F.) : mec. Rum (Anadolu'da bulunan Türk velileri) kimliği. 4b.66
rūşen (F.) : belli, meydanda. 52a.1238
r. eyle- : belli etmek. 11b.260
ruṭab (A.) : hurma, olgun hurma. 38b.923
rüsvā-yı cihān (F.) : en bayağı, çok aşağılık adam. 52b.1250

-S-

ṣāʿ (A.) : bin dirhemlik bir hububat ölçeği. 22b.529
saçın- : sürünmek, tenine, giysisine sürmek. 22b.524
ṣadr (A.) : oturulacak en iyi yer. 56b.1356
ṣafāyir (< A. ṣafā'ir) : zevk, eğlence. 26a.615
ṣaġ eyle- : sagaltmak, hastayı iyi etmek. 17a.393
saġluḲ+ : sağlık. 21a.489
saḫāvet (A.) : cömertlik, elaçıklığı. 2a.7

s. iT- : cömert olmak. 2a.9
ṣāḥib-i mihmān (F.) : misafir sahibi. 59a.1407
sāḥir (A.) : büyücü. 48b.1162
saʿid (A.) : yukarı çıkan, yükselen. 94(B.4b)
ṣāʿiḳa (A.) : yıldırım. 13b.297
sāḳīlıḳ (< A. sāḳī + T +lik) : su dağıtma, su verme.
s. eyle- : su dağıtmak, su vermek. 41a.981
ṣal- : sallamak. 18b.427
sal- : koymak, bırakmak. 18b.428
ṣalābet (A.) : manevi kuvvet, sağlamlık. 73a.1752
sāmiʿ (A.) : işiten, dinleyen. 54a.1288
ṣanāyiʿ (< A. ṣanā'iʿ) : düzme, hileler, tuzaklar. 35b.841
ṣarmasaḳ : sarımsak. 18b.430
ṣavāb (A.) : doğruluk, dürüstlük. 48a.1142
saʿy iT- (A. + T.) : çalışmak, çabalamak. 30b.716
sāye-bān (F.): gölgelik, büyük çadır. 2b.20
sāyil (< A. sā'il) : dilenci. 27a.633
sebīlu'llāh (A.) : Allah yolunda, hayrat olarak. 27b.651
segird- : koşmak, yürümek, koşturmak. 22b.532
semʿi (A.) : işitme ile ilişkili. 54a.1287
semrit- : semirmek, şişmanlatmak. 36b.863
Server-i Şāhān-ı Sermed (F.) : ebedi şahların başı 3a.26
sevgüli [bk.sevgülü] : sevgili. 21b.498
sevgülü [bk. sevgüli] : sevgili. 17a.387
seyyid (A.) : Hz. Muhammed'in torunu Hz. Hasan'ın soyundan olan kimse. 26a.618
seyyīdi's-sādāt (A.) : Hz. Muhammed'in torunu Hz. Hasan'ın soyundan olan kimseler. 63b.1520
sīḥriyye al- (A. + T.) : maskaraya, alaya almak, dalga geçmek. 68b.1644
sīret (A.) : bir kimsenin hali, tavrı, ahlakı. 69b.1669
ṣıġa- : okşamak, sıvazlamak. 32b.765
ṣıla-yı ḳaṭʿ eyle- (F.) : ana, baba ve akrabasını ziyaret vazifesini yapma. 77a.1604
ṣıla-yı raḥm eyle- (F.) : ana, baba ve akrabasını ziyaret vazifesini terk etme. 77a.1603
ṣı- : gereğini yapmamak, bertaraf etmek, hiçe saymak.69a.1651
ṣınāʿat (A.) : sanat, zanaat, maharet, ustalık. 33a.785
ṣındı : makas. 43b.1037
ṣıy- : oruç bozmak. 29a.688
şikār it- (F. + T.) : avlanmak. 4a.63
sim (F.) : gümüş. 70b.1692
sin : mezar, kabir. 22b.523
sīnī (A.) : tepsi. 37a.875
sirişt ol- (F. + T.) : huyuna yerleşmek. 9b.208
ṣovuḳ : soğuk. 41a.975

ṣoyla- : tahkik etmek, araştırmak, aslını aramak. 41a.975
sög- : sövmek. 28b.667
söyündür- : söndürmek. 76b.1825
ṣubḥ (A.) : sabah, sabah vakti. 21b.502
ṣubḥ-ı şerʿ (F.) : şeriatın sabahı. 3b.38
ṣūf (A.) : sof, yün, yapağı, yün dokuma. 41b.994
ṣū'-i ẓan (F.) : kötü fikir besleme, kötü sanma. 57a.1360
sūre-yi Fetḥ (A.) : inna fetahna leke suresi. 42b.1013
sūre-yi İḫlāṣ (A.) : Kur'ân'ın 112. suresi.
sūre-yi Ḳadr (A.) : Kur'ân-ı Kerim'de kadir gecesinin yüceliğini bildiren sure. 57b.1377
sūre-yi Ḥaşr (A.) : Kur'ân'ın 59. suresi. 74b.1793
sūre-yi Yāsin (A.) : Kur'ân'ın 36. suresi. 75b.1808
ṣuvar- : sulamak, su vermek. 3a.31
Sübḥān (A.) : Allah. 27b.649
süci : şarap. 70a.1680
süfre (A.) : sofra. 37a.875
sünnetü'l-aḫyār (A.) : iyi ve faziletli kişilerin sünneti. 17b.401
sünnetü'l-ebrār (A.) : hayır sahiplerinin sünneti. 51a.1218
süñüK+ : kemik. 63a.1505
süst (F.) : gevşek, tembel. 62a.1488

-Ş-

Şām-ı ʿabā (F) : mec. Arap kimliği. 4b.66
şām-u ʿadl (F.) : mec. adaletin akşamı. 3b.38
şeb-ḫūn (F.) : gece baskını. 73a.1750
şecāʿat (A.) : yiğitlik, yüreklilik. 2a.7
ş. iT- : yürekli olmak. 2a.9
şefʿ-i evvel (F.): (?) 19a.445
şeh-bāz (F) : doğan. 4a.61
Şehenşāh-ı ʿĀdil (F.) : adaletli padişahların şahı. 3a.27
şek (< A. şekk) : şüphe. 29a.683
şerḥ (A) : açıklama, bir ibareyi veya eseri açımlama. 3a.33
ş. eyle- : açıklamak, açımlamak. 31b.751
şerīf iT- (A.+T.) : şereflendirmek. 22b.534
şirā (A.) : satın alma, satın alınma. 33b.784
Şirʿatü'l-islām (A.) : İmâm-zâde eş-Şargî Muhammed b. Ebî Bekr (Ölüm. 573/1177) in dinî eseri. 3b.42
şirk-i maḫfī (F.) : gizli şirk. 53a.1266
şol : şu. 19a.444
şorba : çorba. 38b.915
şükr-i vużū (F.) : abdest alındıktan sonra şükür için kılınan namaz. 21a.490

-T-

ta' allüm (A.) : öğrenme, okuyarak ders alarak öğrenme. (4.bab başlığı)
ṭa' ām (A.) : yemek, aş. 38a.908
ṭā' at (A.) : Allah'ın emirlerini yerine getirme. 17b.405
ṭ. iT- : Allah'ın emirlerini yerine getirmek, ibadet etmek. 6a.127
ṭ. ḳıl- : Allah'ın emirlerini yerine getirmek, ibadet etmek. 21a.494
ta' affüf (A.) : iffetli olma, ahlak dışı şeylerden kaçınma. 60b.1454
ta' avvüẕ (A.) : euzübillah deme, Allah'a sığınma. 11b.251
t. eyle- : Allah'a sığınmak. 12b.280
t. iT- : Allah'a sığınmak. 51b.1222
Ta' avvüẕ (A.) : metinde adı geçen sure Kur'ân-ı Kerim'de bulunmamaktadır. 50a.1196
ta' cīl eyle- (A. + T.) : acele ettirmek, çabuklaştırmak. 49a.1173
ṭaġıl- : dağılmak. 15b.336
ṭaġıt- : dağıtmak. 37b.893
ṭaġ ur- : yara vurmak. 68a.1635
taġyīr eyle- (A. + T.) : başkalaştırmak, değiştirmek. 69a.1659
taḫfīf it- (A. + T.) : hafifletmek. 10b.232
taḥmīd (A.) : hamd etme, elhamdülillah deme, şükretme. 25b.602
taḳṣīr (A.) : kısaltma, bir işi eksik yapmak. 20a.463
ṭalāḳ (A.) : boşama, nikahlı kadını bırakma. 64b.1549
t' alīm iT- (A. + T.) : öğrenmek, öğretmek. 27b.645
ṭama' eyle- (A. + T.) : çok istemek, açgözlülük. 74a.1782
ta' mīm (A.) : umumileştirme, umumileştirilme. 23a.540
ṭamu : cehennem. 24a.561
ṭan- : danışmak. 69a.1661
ṭa' n eyle- (A. + T.) : sövmek, yermek, ayıplamak. 7a.153
ṭa' n it- (A. + T.) : sövmek, yermek, ayıplamak. 27a.640
ṭanışın eyle-: istişare etmek.58a.1389
ṭañlacaḳ : sabahleyin erkenden, şafakla birlikte. 57b.1378
ṭār (F.) : karanlık. 46a.1105
ṭarīḳ (A.) : yol. 27a.630
ṭarīḳ -i enbiyā (F.) : peygamberler yolu. 3b.45
ṭartu [bk. dartu] : tatlı. 34b.882
taṣaddur iT- (A.) : baş sedire geçme, en başta oturma. 59a.1414
taṣadduḳ (A.) : sadaka verme. 26b.627
taṣadduḳ iT- : sadaka vermek. 26b.629
taṣliye (A.) : aleyh-is salavat veya sallallahü teala aleyhi ve sellem duasını okuma. 52a.1237
taṣnīf (A.) : sınıflama, bölümleme.
t. it-: kitap meydana getirmek. 3b.43
ṭaş : dış. 16a.375

ṭatlu [bk. datlu] : tatlı. 41a.976
ṭāʿūn (A.) : veba, salgın hastalık. 49a.1167
ṭavar : davar. 31a.730
ṭayda : teyze. 67a.1608
ṭayı : dayı. 67a.1608
ṭaylasān (A.) : başa ve boyna sarılan şal. 41b.993
tażarruʿ (A.) : kendini alçaltarak yalvarma. 78a.1855
tażarruʿ eyle- (A.+T.) : kendini alçaltarak yalvarmak. 24b.583
tażarruʿ iT- (A.+T.) : kendini alçaltarak yalvarmak. 24b.583
taʿẓīm (A.) : büyükleme, ululama, saygı gösterme. 22b.534
taʿẓīm eyle- : ululamak, saygı göstermek. 9a.194
taʿẓīm iT- : ululamak, saygı göstermek. 15a.323
teʿādül (A.) : beraberlik, denklik, birbirine denk gelme. 65b.1570
techīz [ü] tekfīn (A.) : ölünün yıkanıp kefenlenmesi işi. 78a.1865
tecribe (A.): tecrübe. 33b.797
teʾdīb it- (A.) : terbiye etmek. 64a.1527
teʾellüf eyle- (A) : adet haline getirmek. 4a.55
tefaḥḥuṣ (A.) : inceden inceye araştırma. 60b.1461
tefhīm (A.) : anlatma, anlatılma. 12a.272
t. iT- : anlatmak, anlatılmak. 35b.846
tefsīr-i eḥādīṣ (A) : hadislerin açıklanması. 3b.46
Tekāsür (A.) : Kur'ân'ın 102. suresi. 79b.1894
tekbīr ü tehlīl (A.) : Allahü ekber ve lailahe-ill-Allah sözlerini söyleme. 28b.675
tekebbürlük (A. tekebbür + T. +lük) : kibirlenmek, büyüklenmek. 45a.1079
teʾlīf it-: kitap meydana getirmek. 3b.43
telyīn (A.) : yumuşatma. 12a.272
temcīd (A.) : ululama. 25b.602
t. ol- ululamak. 63a.1512
temennā (F.) : temenni. 25a.592
tenaḥnuḥ (A.) : öksürme. 362 (B.13b.368)
teraḥḥum (A.) : merhamet etme, acıma. 25a.584
terḳīḳ (A.) : inceltme. 12a.272
ters : hayvan pisliği. 71b.1718
tertīl eyle- (A. + T.) : yoluyla, usulüyle okumak.11b.260
tesbīḥ ü tehlīl (A.) : sübhanallah ve lailahe-ill-Allah sözlerini söyleme. 79a.1880
teşebbüh iT+ (A.+T.) : kendini benzetmeye özenme. 23a.543
tetavvuʿ ḳıl- (A. + T.) : farz olmayan ibadette bulunmak. 21a.496
tevbe (A.) : tövbe. 6b.140
teveccüh eyle- (A. + T.) : çevrilmek, yönelmek, doğrulmak. 22a.513
tevehhüm iT- (A. + T.) : kurmak, kuruntuya düşmek. 73a.1759
teʾvīl eyle- (A.) : sözü çevirmek, söze ayrı mana vermeye çalışmak. 54a.1289
teybin iT- (A. + T.) : meydana çıkarmak, belli etmek.
tezvīc eyle- (A. + T.) : evlenmek, nikahlanmak, eş olmak. 61a.1466
tezvīc iT- (A. + T.) : evlenmek, nikahlanmak, eş olmak. 47a.1120

ṭīb (A.) : güzel koku, güzel kokulu nesne. 56a.1343
tīb-i gül-āb (F.) : güzel kokulu gülsuyu. 21b.505
ṭoġ- : doğmak.62b.1501
ṭoġra- : doğramak. 36b.872
ṭoġrı [bk. doġrı] : doğru. 55a.1317
ṭoġur- : doğurmak. 75a.1801
ṭoḳuz : dokuz 4b.74
ṭoḳuzuncı : dokuzuncu. 9. bab başlığı.
toldur- : doldurmak. 10a.215
ṭomalan : arap mantarı. 40a.957
ṭon : don. 15b.334
ṭonad- : giydirip, kuşatmak. 32a.762
ṭoyla- : ziyafet vermek, yedirip içirmek, ağırlamak. 6a.129
ṭoyur - : doyurmak. 7a.150
ṭoz it- : isim bırakmak. 73a.1754 (?)
tuç : tunç. 37a.876
ṭur- : ayağa kalkmak. 54b.1296
turup : turp. 40a.955
turvanda : turfanda. 40a.953
ṭurre ur- (A. + T.) : süslemek. 14b.314
ṭurġur- : durdurmak. 37a.886
ṭuy- : duymak. 25b.604
tütiẕ- : koku vermek için bir şey yakıp tüttürmek, tütsülemek. 44b.1066

-U-

uc : sebep. 46a.1096
uçmaḲ+ : cennet. 24a.561

ufat- : kırmak, parçalamak.65a.1561
uġrı : hırsız. 48b.1161
uġurla- : çalmak. 72b.1744
uġurlayın : hırsız gibi, gizlice, sessizce. 35b.838
ur- :
1. vurmak, çarpmak. 15b.337
2. sürmek, dayamak. 4a.55
3. yönelmek. 9a.199
4. işlemek. 14b.314
5. belli bir sesi yüksek olarak çıkarmak. 25a.595
6. koymak. 47a.1127

uruş- : çarpışma, vuruşma, savaş. 32a.761
uş : işte, şimdi. 4b.65
uş- : uçmak. 3b.41
uydur- : cinsel ilişkide bulunmak. 72a.1727

umsuñ- : ummak, canı çekmek. 5a.83
uyın- : uyumak. 36a.860

-Ü-

üçünci : üçüncü. 32a.758
ün it- : seslenmek. 48b.1158
ümīẕ (F.) : ümit. 34b.814
Ümmü'l-kitāb (A.) : Kur'ân'da Fatiha suresi. 57b.1376
üstüḫān (F.) : kemik. 2b.22

-V-

vaḳf eyle- (A. + T.) : durmak, duraklamak. 12a.265
vaḳt-ı evsaṭ (F.) : öğlen vakti. 18a.417
vālid (A.) : baba. 25a.595
vaṭan it- (A. + T.) : mesken tutmak, yurt edinmek. 45a.1076
vāz gel- : vazgeçmek, feragat etmek.62b.1498
vaż' -ı vaḳār (F.) : ağırbaşlılık. 18b.428
ve'l-Leyli : Kur'ân'ın 92. suresi. 50b.1204
velīkin (F.) : lakin, ama, fakat, ancak. 77a.1831
ve't-Tīn : Kur'ân'ın 95. suresi. 50b.1204
ve'ş-Şemsi: Kur'ân'ın 91. suresi. 50b.1204
vir- : vermek. 3a.36
vird (F.) : belli zamanlarda okunması adet olan Kur'ân cüzleri. 10b.227
viresiye : veresiye. 36a.850
vüs' at (A.) : genişlik, bolluk. 20a.463
v. bul- : rahatlamak, ferahlamak. 39b.943

-Y-

yaġlu : yağlı. 36b.862
yaġrın : sırt, sırtın yukarı kürek kısmı. 38b.914
yalın : çıplak. 32a.762
yalıncaḳ : çıplak, üryan. 23a.541
yaluñuz : yalnız. 48b.1154
yandur- : yakmak, tutuşturmak. 72b.1745
yār (F.) : dost, ahbap, (dört halife). 24b.575
yaraḲ+ : hazırlık, techizat. 73a.1761
y.ı ḳıl- : hazırlık yapmak, levazım düzmek. 32a.755
y.ın gör : işini görmek, hazırlığını yapmak, hazırlanmak. 21b.502

y.ın iT- : hazırlık yapmak, hazırlık görmek. 50 b.1199
yardum : yardım. 35a.828
yarın : ahiret günü. 30b.716
yarlıġa- : bagışlamak, afvetmek. 15a.323
yaru : yarı. 22b.528
yaşar : yaşında. 64a.1527
yatlı [bk. yatlu] : kötü, uğursuz, adi, fena. 37b.891
yatlu [bk. yatlı] : kötü, uğursuz, adi, fena. 54b.1304
yatsu : yatsı (namazı). 21a.485
yavıḳla- : kaybetmek. 45b.1087
yavu ḳul- : kaybetmek, yitirmek. 73a.1755
yay : yaz.18a.418
yayḳa- : yıkamak. 38a.905
yazlu : yazılmış, yazılı. 7a.157
yazu : yazı. 14b.308
yazuḲ+ : yazık, günah, cürüm, suç. 7a.148
yegreK+ : yigrek, daha iyi, üstün, baskın, tercih edilir. 6b.141
yehdiküma'llāh (A.) : Allah (c.c.) sizi doğru yola yöneltsin. 54a.1291
yek-şenbih (F.) : birinci gün, pazar günü. 76b.1820
yeñ : elbise kolunun el üzerine gelen kısmı. 41a.984
yerḥamüka'llāh (A.) : Allah (c.c.) sana merhamet etsin. 54a.1291
yerlü yerine : yerli yerine. 26b.625
yevme'l-kıyāme (A.) : kıyamet günü. 99 (B.5a.104)
yeyecek : yiyecek. 16b.379
yi- : yemek. 29a.687
yid- : çekmek, yedekte götürmek. 9a.202
yidür- : yedirmek. 27a.641
yigirmi : yirmi. 63a.1511
yil : yel. 39a.929
yir : yer.18b.424
yir üzre : yer üstüne. 37b.893
yir yüzi : yer yüzü. 24a.563
yit- : yetmek, kafi gelmek. 30b.722
yoġ : yok. 8b.185
yoġun : kalın, kaba. 42a.998
yoḫsa: yoksa.53b.1281
yoḫsıl :yoksul. 69b.1670
yu- : yıkamak. 15b.330
yun- : yıkanmak. 21b.503
yuḳaru : yukarı. 71a.1704
Yūsuf (A.) : Kur'ân'ın 12. suresi.68a.1626
yüklü : gebe, hamile. 39a.925
yüri- : yürümek. 31a.730
yüz ur- : yüz sürmek, secdeye kapanmak, yere kapanmak. 4a.58

-Z-

zānī (A.) : zina eden erkek. 60b.1462
zāniye (A.) : zina eden kadın. 60b.1461
zārlıḲ+ (A. zār + T. +lık) : ağlama, inleme. 73b.1767
zebūn it- (F. + T.) : zayıf olmak, güçsüz olmak, aciz olmak. 28a.663
zebūn ol- (F. + T.) : zayıf olmak, güçsüz olmak, aciz olmak. 28a.663
zecr (A.) : eziyet. 60b.1461
zehī (F.) : ne hoş, ne güzel. 3b.43
ẕelīl (A.) : hor, alçak, aşağı tutulan, aşağılanan. 108(B.5a)
zelle (A.) : sürçüp kayma.59b.1432
zemm (A.) : yerme, kınama, ayıplama. 58a.1383
zer (F.) : altın. 70b.1692
zevāl (A.) : sona erme.4a.51
z. e var - : sona ermek. 21b.500
zeyn eyle- (A. + T.) : süslemek. 42a.1005
zeyn iT- (A. + T.) : süslemek. 42a.1005
zeyrek (F.) : anlayışlı, uyanık, zeki. 39a.937
Ẕi'l-ḥicce (A.) : arabi ayların on ikincisi olup, onuncu günü kurban bayramına rastlar. 30a.707
Ẕi'l-ḳaʿde (A.) : arabi ayların on birincisi. 80a.1906
ẕillet (A.) : hakirlik, alçaklık. 74a.1779
zimmī (A.) : İslam Devleti tebaasından olan ve haraç veren Hıristiyanlar, Yahudiler. 46a.1106
ẕirāʿ (A.) : dirsekten orta parmak ucuna kadar olan bir uzunluk ölçüsü birimi. 44a.1055
zişt (F.) : çirkin. 60b.1460
zükām (A.) : nezle.54a.1292
zü'l-erḥām (A.) : akraba sahibi. (43. bab)
zūr-bāz (F.) : kuvvetle, zorla, cebirle oynayan, kuvvet oyunları gösteren sanatkar. 35b.843

ŞAHIS, KABİLE, ESER VE YER ADLARI DİZİNİ

ʿAbdu'llāh : 63b.1521
ʿĀbidī : 5a.82, 29b.697, 80a.1903
ʿAcem : 37a.875
Ādem : 41a.983
Aḥmed : 24b.574, 26a.612
ʿAli : 61a.1466, 74b.1792
ʿAliyyü'l-murtażā : 45a.1073, 47a.1119, 74b.1794
ʿArab : 37a.875
Bā-ṣafā : 13a.285, 29b.690, 37a.882
Beytü'l-muḳaddes : 31b.747
Bilāl-i İbn-i Saʿd : 69a.1653
Bū Hüreyre : 40a.958, 66b.1589
Cebrāyil : 23b.548, 32a.754, 38b.917
Cennet-i Rıḍvān : 5b.111
Cibrīl : 33b.792
Çār-yār : 76a.1814
Deccāl : 21b.501
Demürḥiṣār : 4b.73, 80a.1889
Dergāh-ı ʿĀlī : 30b.721
Ebā Bekir : 53b.1281
Ebu Bekr : 51b.1226
Ebū'ż-żīfān : 59a.1407
Fāṭıma : 61a.1466
Firʿavn : 43a.1027
Ḥabeşī : 70b.1698
Ḫalīl : 44b.1062, 59a.1407
Ḫalīlu'llāh : 25a.591, 33b.790, 41b.987, 44b.1061, 58b.1404
Ḥasan : 41b.988
Ḫayber : 72b.1740
Ḥażret-i Ādem : 33b.787
Ḥażret-i Dāvūd : 29b.701, 33b.788
Ḥażret-i ʿĪsā : 33b.789
Ḥażret-i Mūsā : 33b.791
Ḥażret-i ʿOṣmān : 67b.1619
Ḥażret-i ʿÖmer : 70b.1686
Ḥażret-i Ṣāliḥ : 33b.791
Ḥażret-i Ṣıddīḳ : 52a.1236
Ḫıżr : 39a.937
Ḥüseyn : 32a.755
İbn-i ʿAbbās : 40b.972
İbn-i ʿÖmer : 13b.295, 53b.1275

İbrāhīm : 31b.742, 33b.790, 43a.1028, 63a.1510
İdrīs : 33b.788
İlyās : 39a.937
ʿĪsā : 5a.86
İsmaʿil : 23b.548, 44b.1062
İsrāfīl : 32a.754
Kāʿbe : 19a.436, 25a.590/591, 30b.717, 31b.744, 33b.792, 53a.1267, 66b.1588
Kelām-ı Ḳadīm : 14b.313
Kitāb-ı Şirʿat : 3a.32
Ḳoṣṭanṭin : 4b.67
Ḳur'ān : 5a.79, 7a.149/157, 7b.160/161/162, 8a.175, 8b.190/191, 9a.192/194/196/197/202/203, 9b.204/207(2)/208, 10a.215/226, 10b.236, 11a.238/239/240(2)/244, 11b.261, 12b.273/279/281, 14b.317, 19a.443, 48a.1143, 50a.1194, 65b.1566, 74b.1788, 79b.1892
Ḳureyş : 45a.1081
Maḳām-ı Muṣṭafā : 31a.729
Mecūsī : 62b.1493
Medīne : 90 (B.4b), 31b.744/745, 49b.1185
Mikāyil : 32a.754
Muḥammed : 3a.26, 5a.86, 17a.392, 24b.574, 26a.609, 63b.1516
Mūsā : 33b.791
Muṣṭafā : 3b.45, 7a.156, 10b.236, 13a.285, 26a.607/608/609/617, 27b.665, 29b.690, 37a.882, 49b.1185, 55a.1320, 76a.1814
Müsülmān : 5b.115, 6a.131, 7a.150, 7b.163, 16b.386, 45b.1090, 46a.1107, 53b.1721, 72b.1748, 76b.1827
Naṣrānī : 46a.1103
Nūḥ : 33b.789
Nūşirevān : 70b.1690
ʿÖmer : 14b.311/312, 51b.1226
Rıḍvān : 89 (B.4b.94)
Şıddīḳ : 43a.1028
Siṭanbul : 4b.73
Süleymān : 41b.995
Şirʿatü'l-islām : 3b.42 8a.176, 19b.455, 29b.691, 36a.849, 39a.930, 43b.1043, 48a.1141, 59b.1426, 66b.1592, 73b.1770
Ümm-i Seleme : 12a.262
Yaʿḳūp : 3b.40
Zamān-ı Bāyezīd İbn-i Muḥammed (F.) : 3a.26

3 Mayıs 19

768

(غایه)

ترجمة الاسلام برهمی (رضی الله عنهم)

تاریخ سو تحریر خانه صدر اعظمی یعقوب قادری

ایضاً ترجمه ۱۰۱۰ هجریه در حصار ده الکه

۹۸۵ تألیف تاریخی

۹۸۴ استماع تاریخی (۹۵۰)

1b

فی نهی باب ۶۰

فی زینی باب ۶۵

فی واکنجی باب ۶۶

فی وفنجی باب ۶۷

فی دوردنجی باب ۶۸

فی تشنجی باب ۶۹

فی اکنجی باب ۷۰

فی بدنجی باب ۷۱

فی سکرنجی باب ۷۲

فی طهورنجی باب ۷۳

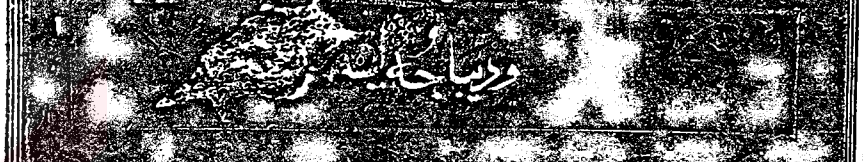
فی النجی باب ۷۴

642/1923
488.

Paris 3 Mayıs 19..

2a

Abdullah Öztemiz



مديباجه يسير

بسم الله والحمد لله والصلوة والسلام على رسول الله

چون بسم الله اولدي ابتدا يسيه نيه حمد يله اولسون انتها

جهانده قلمدي كتدي كلنلر يرينه برسمز قودي ربنا للر

انوك كيم ايوادي قالمشدر صناسين بوجهانه كلمشدر

دمشلر دور بوسوزي اتقانيله كشينك ديدي عالمده باقي يله

كشيده اوح هنر اولسه روادر بولردن حيالي اولمقه روادر

يرى علم و برى داغى سخاوت برسيني داغى اولدوركيم شجاعت

بولردن برسيسي هيچ وارمى سنده اكلماغه سبباولمه جهانده

غنيلق يوقسخاوتسز يده سن سن قويلق يوقشجاعتسز يده سين سن

علمله اولقدر ماهر دكلسن موالى صفته قادر دكلسن

الوكده يوغسه مالومنالك دلوكده وارسه سويله بحالك

مثلده بوسوزي اونمو اولمز قرى يله وارسه بوسوزي كتمز اولمز

حد دن قيل اسماديني موتك يلندن قوتمز بوجانه عمر ولقه خاصيلندك

حزان ايروب صولر عمرك بهاري نه كول قالور بوديناده نه خاري

اولورسن عاقبت موتيله فاني سكا اولدي حياتي جاودانى

بويولي عاقل اولان چلديچاپدي ممكن اتيي كيمسه كوتري يابدي

بيمده بويني حقدن مراد وم دعا ايله اكيله ديردم ادم

قضا ايتدقچه موته اوقون بشانه سيتر اولان اودر اول وقتي جانه

قدر جامينى صوندقچه مماتك تريه اولدوردوران حياتك

حراب اولماغه يوزدوته چوجانه دنيا اولنا ودوراول شايانه

نفس كيدوكدن كوجسم تراب اولمه حذار حمت صونيدوكه اي تن

چريوب خاك اولجاق استخوانم انوكله شاد اولهروح روانم

بودر ديله جهانى دلكزدى عنيله بغزنك يا غمزه زدى

يومعنيدن وارديغى صطر لابم نه صورتلدكورينه فتح و باب

25 بقين أولمشدر ستينه ياشم — إقرئي آيما ذر ديله ياشم
26 زماني بايزيد ابن محمد — كه اولدور سرورى شاهان مدد
27 قاملكنده شهنشاه عادل — يقادار بنده فردوس اوله منزل
28 اولوردوم شر سلطنتين اچنده — بهشتا ولدكه حور عين اچنده
29 مريد اولمشدم بر پير اندة — كه جمله عالم اول قاپويه بنده
30 إكاده سويلدوم واردم بوسوزي — عنايت پرده سندن اچدي رازي
31 قولوغي خاب غفلتدن اويردي — دل اني حيا تله صوارديم
32 ديدي قدرت وارسه سويله درمه — بنا بي شرعه نظم ايله درمه
33 بنجه اوستادانى شرح ايلمشدر — انوك وصفنده چوق سوز سويلمشدر
34 وارايلت حضرت پاشايه اني — بيم اولدور غازيلارك كامراني
35 هم انوك قاپوسنه بنديسي اول — بنجه كوندور دعا ئوينه سي اول
36 ويرن هر حسنيه اولدر جوابي — هم انوك آدينه بغله كتابي
37 كبرنى زمرة اعيان ملت — رئيس مجمع اركان دولت

38 فلكده صبح سر عشقه آفتابنى — فلك قدر شاهم وعالك ماهتابنى
39 درنجل بانك اول باشن كسيدر — غرا شمشير بى عريشه اصويدر
40 إدى يعقوب غازيدرهم انوك — ئوه اولدور خيدرى اخر زمانك
41 همان دل مرغ پروازاوردى اوسنه — سرورندن عجب سودايه دوشدى
42 ارادى شرعة الاسلام بولدى — هوسله جانوه دلدن طالبا اولدى
43 ئوه براوستادانى تصنيف ايتمش — زهى عالم كه خوش تاليف عثمش
44 صحابه سنيى ايله مجتمع — موافى صنعتى ايله مصنع
45 حديثى مصطفى اندة مبين — طريقى انبيا اندة معين
46 كلام الله تفسيرى احاديث — انى ضمنا كه اخبارى حوادث
47 خذا بانك بورغى علم وشريعت — طريقت سنيدن بولور حقيقت
48 نه حاجت سيرليسك الله موجود — دله اندة بولاسن هرنه مقصود
49 ولى كز هر كسنى بلمزدى اينى — كه لفظندن آكليمازدى معانى
50 عرب لفظيله بكزردى عروسه — ئوه دكمه كشيه ويرمزدى بوسه

51 خدا فرصت ویرسنه کرکدر کمالک — وجود دوم شمسل ارامرسنه زوالک

52 دیدیلر بوکوهریی نظم ایدیم بن — یوب بوشکری خطم ایلیم بن

53 ولی بو عیدی قلدت نظمه بنک — ضروری وشدی بو دلمرغ بنک

54 دیدیلر قیل بو یولده استخاره — دیدم واری عجب بو درده چاره

55 مکرر بر کیجه دون ایچنده درد دوم — تألف ایلیوب یوزیره اوردوم

56 تواضع برله طور مشدوم نماز ده — نمازدن صکره بنه لادوم نیازده

57 عنایت ایسه یتور کامه حقدن — دلالت ایسه یاول رامه حقدن

58 یوزاورویوب خالقه قلدقده سجده — تضرع ایلیوب وارد قده وجده

59 ارشدی جانب حقدن بشارت — بودرکه نظمنه اولدی بشارت

60 فه صالدوم اکا فکروم بلبلنی — بیروب کلزارینه دیدی کلونی

61 کوکلی شهبازنی صالدوم بعینه — معانی کیکن الی فیتغنه

62 الوب پاشنده انول معجزنی — تقاین قلدوروب اچلی سینه

63 شکارا ایدیدونلک وریمی — صدف قرین دلوب دکدی دریمی

64 کیم اسیر ایکان السون تماشن — کشاد ایتدی انوک تیملوطاشن

65 صغینوب خالقه نظم ایلدم اوش — عرب شاحینه بوتر کی اشلدوم حوش

66 چقاروب یکدیوکی شامی عبایی — یورودوم اکنه رومی قبایی

67 بودریی یمن دلمکه بحریمی — مقام اولمشدی قسطنطینیه ری

68 اومیتدم واری کم دراوله یکانه — دراول وقتی اولورکه اوله بکانه

69 یه لطفی انلروک خاکی زرایلر — قبولی کیمیا دریی کوهر ایلر

70 نظر قیلورسه اولمایه مستور — کنش کیسی اوله عالمده مشهور

71 ایدرسه جانبودلدن اکامیلی — اکا رغبت ایدیسر خلق خیلی

72 بشارت کوزله کربا قه اولمادی — نه دیلرسه دلاکن ویره انده

73 سطنبول اچره اولوپ ابتدایی — دمور حصار ده اولدی انتهایی

74 بودل لوحینه بقش ایدوکه قدرت — طقوز یوز اون یدی اولمشدی هجرت

75 دیدی قرصیله ابیاتی یازدی — عده له الی یاباورده دوزدی

76 تمامی نظم بدوب دین ومشدی — ادینه روضة الاسلام دمشدی

77 دل أورادوب يايدلرنه خطايي — سوزم چوق مختصر قيلدوم كتابي

78 بودكلوسويليوبلدوم دلومدن — كه يازدوم كلدوكي مقدار الومدن

79 شيخكيم علم وقرآنا هلدا اول — آني وتوركه ايمان أهلدر اول

80 أوتومايان أوقودوب كليا لر — زباني توركيدر ديس أكليا لر

81 أكرچه أولدي هانغ چوق اراده — بحمد الله كه خوش ابردوم مراده

82 مرادين تولدي رزن خنادور — مرادي عابديندوك خود دعادر

83 الاي رحمت أومانلر حسادن — أوتومايكوز أومسكيني دعادن

أولكيان ايمان بيله ثابت أولور أي يان ايدر

84 أولا ايمان تدوريلمك كرك — بسرا كاكوره عمل قيلمق كرك

85 اول ايمان بيله لرحق وار لغين — هم داغي بوحيدا الزيز لكين

86 هم محمد حق رسوليدر انوك — عيسي پيغمبريدر وليدر انوك

87 داغي كوكدن هر بيكيم أندي كتاب — جمله حقدر خطا وهم صواب

88 حقدور رجنت جهنم هم عذاب — هم ترازو هم صراط وهم حساب

111 بن شفاعت أيديم رحمت ايدهرحمان كما — شويله بلكيم واجبا أولور جنت رضوانا

112 بر سنه ترك ايدوبن ضايع أيده سنتم — أومضون بندن شفاعتا أولكه مدار أمتم

113 سنتم احيا ايدلر بابن احيا أيدرلر — أكري يوله كتمديلر دوغري يوله ايدرلر

114 سنتم احيا ايدلر فاني سوء مشدد بني — پس قياميده بنوملكه قويسر لر بل آپني

115 أولا سنت تدبر يلك كركدر هر كشي — پس مسلمان أولمه واجبدر أول أولا أيشي

116 سنتا ولدركيم رسول الله اني امتي أولمه — هم رمانمه أولكدم اي دوستلر أولكه

117 انك امر ديجه كلمز داغي ايشي ايمك لر — صكره كالر قوتم انلر ول يولنه كيمك لر

118 قرز أول قرن تابعي در لر ايمتي انلر — هر نكم أشلادلر سنت دمشلر بولمز

119 يا خليفه راشدا أولكه اشليه أول ايرعمل — سنتا ولدركيم أولكه رحمت ايدر لر محتمل

وقال النبي عليه السلام

120 مؤمن أولمز نماز قيلماق كرك — فرض سنت هر بندن بلمك كرك

121 اهل اسلام أولكه هر كيم ميله لر — أولجك انون غازيني قتله لر

122 هم جماعتبر امامه اويه لر — وقف أوليجاق غيري ايشي مويه لر

123	فاجر اولنسه كرامام اولان شي	اويلر اكا قوا ارمك دلشي
124	ايوتسلوهرنه ايسه اويلر	اول اراده جك حالي قويلر
125	اويلان كشي اولوسيده الوك	پس امام اولان وليسيده ايلوك
126	هم امام اولان غزا اعدكرك	اكا اويلر يله كمك كرك
127	سنن اولدر خير طاعاتيدالر	هم امامه كي اطاعتايده لر
128	هم اكا خير يله قيله لرنا	حق تعالى ويره اقبال سنا
129	اولد اخي خلقه دعا لرايليه	خير احسان ايله خلقي طوتليه
130	بركيسن ايلا سيا لرفضدنه	وارميا قليجيله اوسنتنه
131	برامر ليوتحمي اكميا لر	يعني مسلمانه قيلج حكميا لر
132	نيتي الله ايجون اعدكرك	خير اللهدن طلبا عدكرك
133	حقيحون كر خير نيتايده سن	بي كمان حقدن رضا سين بوله سن
134	خيره نيتا يسه دايم بركشي	حج ثوابين بولور اخر اول كشي
135	خيره نيتا عشر اوله بركشي	اولسه كيسه اسلما دين اولماز

136	خير تبه واصل اولور جانا نينه	اخر تبه واصل اولور جانا نينه
137	اولسه اني اسلما دين اول اشي	شرنيتا عشر اولسه بركشي
138	توبه كلديسه اولور بخشلو	اخي لاقنا اولور بوسوزده اي اولو
139	يازميا لرحق يوله كندي ايسه	يعني اول اشدن رجوع ايتدي ايسه
140	مسئله بلمزقاني مشكلدر ايشي	توبه سوز اولديسه بركشي
141	بكركي اولدور يوله كيده لر	غايبا شدور بوني بخيه بيله لر
142	تكبير عرض ايتله يه يوزك قاره سين	مم مناجات ايتله كسه اره سن
143	قورقمر كسناح اولمجون سويليم	يوزقرا سي چوق بخيه عرض ايليم
144	دايما بونك مجلسينك اوتوروب دركيلر	بركشي كيم بركناه ايسه رضا ويرميلر
145	يارضا ويرمادن اول بلا يه ترك اولماز	يا برسي اشلديكي اولبرسي بلما زمش

وقال النبي عليه السلام

146	كافرا ولمازبلايا ي بخشلوا	بركشي كيم بركناه ايسه اولو
147	اول كناه ايجون عقابا اولورا كا	اول خطا قلديكي خطابا اولورا كا

148 کمسه بلمز حق تجه لطفا شامله — دیلرسه یا رسول غن باعث شامله

149 داخی برکافره احسان ایلیه — چونکه اعمال تمدی قرآنله

150 اول مسلمان اولمیا احسانله — اوج طیور وب داخی قربان ایلیه

151 ایولاردن بله برکیشی مصاحب اولسه یا — حشر ده انلرکله اول بله توب اوله قایم

152 وکرسوجور املن سورسه برایوصالح — اولورا عمال امیب باطل اوصالحلق اولور طالح

وقال النبی علیه السلام

153 برکیشی صحابه طعن ایلامیه — سوء ظن الله وپاکاسوله امه

154 یعنی انلردن اشه برزلل — انله قصد امتیا لرمیچ خلل

155 حق تعالی انله لطفا شاملدی — اکنکن انلروک باعث شاملدی

156 مصطفای سوزیکیون انله — ویردی فردوسی اوچماغنی انله

وقال النبی صلعم بحر آخر

157 هرملک اوندن یازلوبرورق قرآن اوله — روز محشرده انوک اوله ردنه درمان اوله

158 یعنی اوده کیم صحابی اوله اعزازایله لر — خضرت حقه آنی محشرده ابرازایده لر

159 بکزرا اولکیشی کیم اوله الندن حجتی — وارحق قاضی اوکنده بیترانوک حاجتی

160 شاهدی سترلرسله مضمونته یا تمکرک — شاهدی قرآن اوقوبیلا خود اوقمو کرک

161 هرملک اوندن کیم ایات قرآن اوقنه — یدی قات کوکدن یوقاری نورعرشه دوقنه

162 کورمیمک نوری لایتدن دینه لرقندن کلور — دینه لرقرآن اوقیونورندن کلور

163 بیله لرکیم نورا ولن اولرمسلما اولدی — دیلرکیم اسبوا اولرا هل ایمان اولدی

وفی الحدیث الشریف

164 بولردن ارتق بدعت دمشلر — صحابه یهیچ انی اشلامش لر

165 کیم یعنی برکشی برایش دریده — انی اشلامش هیچ آفریده

166 نه پیغامبر اشیدرنه صحابه — انی اشلامیش کیم رضوانه

167 نه قرن اول اشیدرنه ثانی — همان بدعت بیلندی بیلانی

وفی نقل الحدیث

168 هل بدعت دن اراق اولمقده ستدندر — سنت اهلینه یقین اولموعیادتدندر

169 هل بدعته اوتورمه سکا بخی بولشه — بنیکم اوتورکیدیه یعنی بدعتا اولشه

170 بدعتا هلینی کو ربخا مخلقه بقمیالر — أشلد وکن اشلیوب هر فعلنه فتیالر

171 اهل بدعت برلوله کسنه اکا کیمیالر — حرمتخرت تصدق انلره کیمیالر

اوچنجی باب عملک فضلن بیان ایدر

172 کیرو قالن علم ایچنده علم ودین اشرفدر — جمله عالم ارا سنده بو کلام اعن قدردر

173 حد غایت یوق کیم انک فضلنی تقریر ایدم — هیچ نهایت یوق کیم انک وصفینی توقیف ایدم

174 هیچ شیئی یوقدر کیم انی تشبیه ایده لر — هیچ نظری یوقدر کیم انی ترجیح ایده لر

175 کیرو قالن کلام اوزره صدر رسک فضلدر — خذ انولک فضلک کیدر قل اوزره شویله کلدی

176 فضلنه عالمل مروک اولحق رسولی سویلمش — شرعه الاله لم اچنده شویله تقریر ایلمش

177 عالمک فضلن صورانه عامل مراد اولسنه — دیمک نیم فضلم کیدر امت فرد اولسنه

178 شیطان اوزره قدر دیر فقهیدن قوتی — شویله یکلم الف عابده أشد در هیبتی

179 جنک ایچنده ای برادر زهم سلاحی حوقا ولن — شویله یکلم بر دکلدر انوکیله یوغ اولن

180 هر عبادتک اولوسی علمله حرمتدر دیمش — هم عربیا و فوقاق دایی سنت کردیمش

وفی بیان الحدیث

181 ئیشنک علم اچوقا ولسه دایی اولدکلوا عملی — یا رین درکاه اعلم اده بولورا ولجنت عالی

182 ئیشنک علم اولماسه عمل چوغ اولسه ای عامل — توابی ازا ولورانک علمدن اولمکر غافل

183 عمل علیله اولیچون بولر ایلر ای بنده — علم مسئولدر اولن اعماله سؤال ایلر غنی الله

184 ای فقیه ازاولله کر علمکده ناعمالک سندک — هیچ بلورمیسن فیامنده نوله حالک سندک

185 ازعملکیم علمله انولک توابی چوغ اولور — چوق عملدن کیم انولک ایچنده علمی اوغ اولور

وفی الحدیث الشریف

186 ئیشنک علم چوغ اولسه عمل ازاولسه دایی عالم — عذابی وارد رکرانک ده اولورا ولنفسنه ظالم

187 عملدن زاید ای علمک حسابیا اولورنوله تالک — زکوة استرلر اندن نیایم چوق اوله مالک

188 نصابا یتجک مالک کا یتجون حسابی وار — زکوتی جفتیا نه مالک بیل ای جوجه عذابی وار

189 زکوتی ایلدرد علمک اوفاد قلمه ایللر — أشتماد وکی واعظلدن که یانمز اوقیادللر

درود دیجی باب تعلیمک وتعلمک فضلی بلدرر

190 حق رضاسین کوزدوبن هر کشی قرآن اوقور — أنی جنت باغنه هر کز ایما سبحان اوقور

191 وان الله ایشدورانی دوسته برکیشی — أول خطایا اوغرمازدیم توابا اولورایشی

192 نقد رأيت وارديسه قرآن اجره اى غنى — جنتا يجنده درجات اولقد در ربلاني

193 اولقد رأيت وقيا انجنته ولوسه كوك — جنتا يجنده وروپا اولنمزله ايرسه كوك

وفي نقل الحديث

194 بركشى قرآن تعظيم ايليه — بلميا نزداخى تعليم ايليه

195 اوقدوغى علمنه حرمت قله — حق تعالى يدن اى رحمت بليه

196 دكله امدى كاقرآن نيليه — روز محشرده شفاعت ايليه

197 بركشى قرآن اوقويه دومتا — اوقيانه داخى غرتا متيه

198 انلروك بويروغنى دومتيه — يعنى سوزنى اشمتيه

199 اشيدوپا كاقلاغى اورميه — اسما عيدن صفا لرسورميه

200 اوتوره كايورى دوندرميه — كندوزينه انى غمتورميه

201 يارياايچون اولا انك اشى — حق رضا يچون اوقومايه كشى

202 دكله امدى عافيت قرآن يده — يدوبن آنى طاموير ايلده

203 بركشى قرآن اوقويوپا وندە — حق تعالى انى داخى وندە

204 قرآن اوقويوپا ونسنه بركشى — حق قتنده اجر اولور هر اشى

205 اوقويوپا ونمقلى اى بختلو — دينده يوقدر كناه اندن اولو

206 اونوذ بالله دومتا ساحكمن اى پسر — حشر اولياق اينه كوزسوز قوپسر

207 اكر كنجكن اى عاقل اوقوسه هركز قرآنى — بتر قرانله انوك ايتله قانله جانى

208 يلكده اوقويانلر اونمز علم وقرآنى — سن شتا اولور دماغنده بلهم ايتله جانى

ونقل الحديث

209 دين يولنده بلدكوى سوز يلكل — بلميا نزداخى تعليم ايلكل

210 حق يولنه بر معلم اولدن — بولده از مشكلارى يوله كدن

211 دين يولنى يعنى تعليم ايليه — تكرى بويروغنى يسنه سويله

212 شرعه ايچنده دمشر انى عيان — بو جهان ايچره نكم وار انسان

213 حق يولنه خير طاعتى يدلر — حشر اولنجه هپ عبادتا يدلر

214 اول معلم خيرى دكلى اولميا — جملسى انوك ثوابى بولميا

215	برمعلم یلمیانی یلدوره	قلبنیه هم علم قرآنطولدوره
216	قولی کیبیدور همان صکسولان	دیلرسیه یا آرادانسون ان
217	قابل ایسه علم تعلیم ایلیه	سامعك فرضینه کوره سویلیه
218	هم اراولنلرك ازسویلیه	اولمیه نفرة ایده ترك ایلیه
219	جاهله رحمت کلامزدیمیه	حق تعالی طاعتینده قلمیه
220	برعمل کسیه تاثیر ایلمیه	داخی حوق ایده ان ترك امیه
22	آخرانده فایده اولسه کرك	اول عملدن حوق عوض بولسه کرك
22	اقلا کندی حوشنا عمالی ایلیه	اخی اسلك دیو خلقه سویلمه
22	امیه یقلیم زنی جاهیجون	بنیتی آخلاق اوله الله ایچون
221	المیاهیم کسدن مال ومنال	حق تعالی ویرلیسر اکا نوال

باب قرآن اوقوملرنده ستر ایلمك

22	اهل علمك بکری صراینه کولمك ایلوکرك	حق تعالی قورقسندن یورکی باشلوکرك
22	نفس اولمش قلبنی یامش جانی اویامش اولمه	قرآن اوازی ایشیدیجك توی اوزجه کلمه

227	هم آرق اوله تی دایم خشوع اوله آیتی	یملمه قایم اولوب ویردیرا وقورعالم کیشی
228	اولنده اوقوردی ویردنی لیلك حسن	آخرنده اوقوریدی یکجنك ویردی خسن
229	خلقه ایلك ایلیا لرحسنله وخلقه	سویلیشوب دنیا آیچون اندیمیالر خلقه
230	باشلیرلر آشاغه دونوپ دونری اوله کیدر	یونلری حلوا اوریجك اغزاکرامزده لر
231	زینتی سومیالر هیچ ابریشیم کیمیا لر	ازپه بغدای دیمیا یجك آزییا لر
232	خلق ایجنده قاتی تخفیف ایمیا دیرکدوی	چاشبوت جاهللر بکرنمیه دیرکدوی
233	خلق فرح اولسه بولر کیمیا جوله غایر دیر	صایم اولوب دایما نوکل خفا یغلایر دیر
234	اکر علم اهلنه جاهل فرسنه قاموس ومز	فیمما قایله ای حوجه یلورسز اوقوس ومز

وفی الحدیث الشریف

235	سنتا ولدوقدا برزاده کوندن بش ایتکشی	هم یلالر بوندن اولك بونش اصحابك ایشی
236	حق تعالی کوندوریجك مصطفایه قرآنی	بش آیاندن مشرجبرئیل کوکدن ایکی

وفی الحدیث الشریف

237	حق رسولی دیمادن نقل ایدجك	یعنی اولدقدا ری بقایه کیدجك

238 هب صحابه برار آیه کلدیلر — ایکیرمی بیك اهل قرآن بولدیلر

239 بوغدی برکشی قرآن بلمش — الیکی کشی داخی زبر قلمش

240 بر کشی کیم قرآنی ازبر ایله — داخی قرآن ایله اعمال ایله

241 بو تیله کلکز اولمه حساب — قاف فراسه داخی ازاولمه عذاب

وفی الحدیث الحبیب

242 ولی ازبر اوقمدن بزویو زندن اوکه در — ثم زبر اخطی اوارکوزك اتوکیجون مضحف اعلی در

243 بزویه باقوپ اوقاقوثانی انوك اعظمدر — داخی فضل عبادتدر اتوکیجون مضحف اکرمدر

244 توزك کوکل ذلك اوعلبله اورتسه قرآنی — دیله قرایخنده اتانوك اتانوك جانی

245 توکجك الفاظیله یکدر اقیماق مضحفی — عزت ایدوپ بریوجه یرده قویالر مضحفی

246 مجلس محفلده پس قرآنی کملر اوقیه — هرکمك وازیده انلر اولمه انلر اوقیه

247 دکلیا نلردا خی دوقوصفا لربوللر — اکلیا نلردا خی شوقوصفا بوللر

248 اوقدوغندن مرادی حسبة لله اولمه — دکلیا نکیشی کرکم اول نور الله اولمه

249 کرمرادی بودکلسه اوقیالرایی — عزتی اولمادوغی یرده قویالرایی

250 سنشا ولدرکیم طهارتلواولمه — اوقیرکیم یعنی ابدستلواولمه

251 حق تعالی یه تعوذ سوبلیمه — دیلیجه بسم الله ایلمه فتح ایلیمه

252 هرایشنی شنشا اوزره ایلمه — دیمم ایچی بسم الله ایلمه بشلیمه

253 داینوب یاتوپ اوقومایه دره — یوزینی قیلیمه دوغوب اوقوره

254 نرقاتی لحق اوقویه نربوجه — اورته منزلك اوقویرای جوجه

255 حق تعالی کوریجه لطفا شلمش — قوللریته بوکلامی سوی لمش

قوله تعالی ولا تجهر بصلاتك ولا تخافت بها

256 احسن صوتیله تزیین ایدرلر — داخی الفاظنی تبیین ایدرلر

257 اوکیلمه قاتی یازاوقومیا — اطلیوبزاده حرف قومیا

258 قصر ایدوزن حرفنی اکستمیا — یا اوازایدوپ حرف زیاده ایتمیا

259 مجرخنیه یرلو یرینه قویما — هم داخی الفاظ اوزره اوقیا

260 آیت آیتا یی ترتیل ایلیا — اریا اریی یعنی دوشرایلیا

261 حق کلامندن هم انی ایلیه دیر — اوقویوپ قرآنی ترتیل ایلیه دیر

قوله تعالى ورتل القرآن ترتيلا

262 بوسوزى ام سلمه سويلمش — حق رسولندن روايت ايلمش
263 حرف بحرفا وقومش اول ايتى — هيرايتك دورومش غايتى
264 هم كلام الله اعرابايله لر — اول صحابر يولنى انيه كيده لر
265 هم برايتده دوروب وقف ايليه — هم كلامى يعنى دوشن سويليه
266 هر كلمك اراسنا يرالر — ايكى ايتا راسنده دورالر
267 يعنى تيرتيرا وقومياليرانى — اوقويوب مهمقومياليرانى

وفى الحديث المبارك

268 كلام الله اوقويرنجه دركوتوابا اولور — ولكن اوقومياناوبرحرفينه اونا اولور
269 بربرحرفينه بكيرمى اولور معوبا اوقويانلر — انوك يضعفين اجر اولور يعنى اوبوبا اوقيانلر
270 يعنى قرانلدن بريسين اختيار ايتمك كرك — اشبو قرآن سوريدورسنده ايشتمك كرك
271 يعنى دمشق قرآتيدين حالى هركل — اشبو پيغمبر سوريدن كسنك فالمه كل
272 يعنى تخمينى بريزقويرسى تليين ايمش — مدمالله قصير همزه اشبو كرتعين ايمش

وفى الحديث الشريف ايكوا فى القرآن وان لم تكوا قباكوا

273 كاه اوقويرقرآن كاه اغليه — كاه اوقودوب يعنى كندو دكليه
274 اوقورتيكن كاه تكرار انيله — كاه اوقوب يعنى سين فكرانيله
275 معنى فكرايدرك هركه برايتا وقفا — برشى فكرامدين ختم نهايتا وقفا
276 اوقويوب فكرايميانوله فايده اولمز — اول برايتا وقفانه كلونوب يولمز ايمش

وفى الحديث الشريف

277 وارديى اصحابك اول برانسيشى — تونده اون ايتا وقوريى هركسيشى
278 هيريى اوزايتا قورلاردى — معنيسيله عامل اولورلاردى

وفى الحديث الشريف

279 ايله ادى كلسه قرانده اكا سيح ايده — پس انوك اسمى اولورهم انى برسح ايده
280 ايتدحمكلورنسه رحمتا لله ديليه — ترعذابايت كلسه پس تعوذ انيله

وفى الحديث النبى

281 قرفكاردختم ايده لرقرانى — هم صحابر ايله ايدمشرانى

282 بعضلر برایدہ اوقورلا رمش — بعضلر هر جمعا ختم ایدرلر مش

283 بعضلر بر هفته ختم ایدرلر — اوچ کوندہ اشاغه سنه ده ایدرلر

284 یعنی اوچ کوندہ بتیرلر اوقومیلر — ختم ایدن باشلیوب اوقومیلر

285 یلده بر ختمه ایدرمش مصطفا — فیض اولور اوقورسه اول با صفا

286 ختم ایدیجک هم دعاسن قیللر — مستجاب اولور دعاسنه بیللر

287 برکتی ختم دعاسنه اوقوزکن بولنه — قیمه ایدرکن ایرشدی اول غنیمتمالنه

288 فاتحه ایرشنلر اوکینه بکزر اشی — بکزر اول غاریه کم فتحه ایرشدی اول کیشی

289 اول غنیمتمالنه کریلدی کیسه قصر سنین — بوده عایر ایرشنلر اوخاصلر اولور حضرتین

الیتی یا قرآن ده رعایتی مستحب اولنلری یازدر

290 مستحبدر جمعه ایله اوقیا بو اوج ایتی — صوتیله رفع ایلیوب اوقیلمکی وقتی

أفأمن أهل القرى أن يأتيهم بأسنا بياتا وهم نائمون

سبحان ربك له ما في السموات والأرض كل له قانتون وما كان لي

أن اتخذ ولدا إن كل من في السموات والأرض إلا آتي الرحمن عبدا

291 بو ایتی اوخرای مؤمن یورمزسه اشتی الله — اوقیوب کلیان کیشی دیا کرامنا بالله

فبأي حديث بعده يؤمنون

292 علیدن روایتدر اشبو بی اشتی — اشیدوب انک کیمی سنده اثبات

293 اوقودقده بو ایتی برکز اول — کیم آنت یا رب دمشلر اوچ کز اول

أفرأيتم ما تمنون ءأنتم تخلقونه أم نحن الخالقون بلى يا رب

294 حق تعالی اول کیشیه ویرمیه هرگز لا — اوقیوب بو دورت ایتده دیه بلا

أم نحن الزارعون بلى أم نحن المنزلون بلى النيرذلك بقادر على

أن يحيي الموتى بلى الله يا حكم الحاكمين بلى وأنا على ذلك من الشاهدين

295 بر روایتدر ابی وشا ابن عمر دن ایلمشلر — اول بو ایتده بلی دیوب اوقویا غلمشلر

ألم يأن للذين آمنوا أن تخشع قلوبهم لذكر الله الآية

296 بر حدیثی یخنده بونی سویلمشلر — حق سوله لندکرده ایا یلمشلر

297 حلوه تنده اوقوسه بو ایتی — ه ایله یوب بر صاعقه ایرمش قتی

إن لدينا أنكالا وجحيما وطعاما ذا غصة وعذابا أليما

298	مرکبه بواوچ سوره اقل هو	قل دیمادین بینه تکرار دیمه لر
299	اوقیان سن قل هو الله احد	دیمیسین بینه هو الله احد
300	اوبی قل اعوذ برب الفلق	دیاسن بینه اعوذ برب الفلق
301	اوبی قل اعوذ برب الناس	بینه دیاعوذ برب الناس

وفی الحدیث

302	دانیجه بلیملکم دعا ایسته کیشی	قالوقیل دیمسه یکدی ایشی
303	قل دیمیجک اولدعا اولمن خطا	امر اولور حوجا بیندن مطلقا
304	قال دیرسک بر حکمات کیدر	جانبی حقدن روایت کیدر

وقل رب انزلنی منزلا مبارکا وانت خیر المنزلین کبی

305	وقالوا انا لله وانا الیه راجعون کبی	وقل اللهم مالک الملک کبی

اللهم مالک الملک دیم

306	قل دیمش امر امتمش الله قولنه	سنده قولمش قوللوغینه بولنه
307	قل دیمه سن قوللوایله ای کیشی	قول اولابلورسک قوللوق امتکدر ایشی

ایبنی یا بامصحفی یا زمعشر سنبلر نوادر یلر یلدر

308	قاچی ایخه یازوایله یزمیالر مصحفی	قاچی کوجک قطعه اوزره دزمیالر مصحفی
309	حرفنی ایکنده اوقومیالرهم انوک	بربرین ساطرین صیقدوکمیالرهم انک
310	ایری خطیله یازوب حرفی رعایت ایدرلر	وصفنی بیوک ایدوب لعظیم غایت ایدرلر

وفی الروایت

311	بینه دیکله برسوز حکمات ایدر	محضر تندن روایت ایدر
312	نیر مصحفا لمشر الیه براءر	ای کوررندده یر صورر
313	کلای قدیمی مکریا دمشر اول	کی قطعه اوزره ای دوزمش اول
314	انما طن اور وب عیبا ایلمشر	انی یازدوعیجون خطا ایلمش
315	اولودور انک قدری اولوکرک	اولونک وصفی اولوکرک
316	اولولک ایی ایدم اولواولاسز	هم اولیادستاهل قولی اولاسز

وفی الروایت

317	البتون ایله کومشایله یزمیالر قرانی	زیرا عظیله اولورکیا اوعورلر ایانی

318 حق تعالا منده زیاده قیمتیا لر مصحفه — یعنی الله غیری سوز خلط ایتیا لر مصحفه

319 عشر آیتی زمستی بعضلر رای ایکمش — حاشه یزمق مصحفا یخنده دیو یزمش

320 اوده نقش ایچون کلام الله یازمغه دائی — توکر وکیله الله ادین یزمیا لر ای اخی

321 مصحفک ورد وغیره تعظیم دائی ایده لر — اول دائی مسجد کبی دقته تعلیم ایده لر

322 هر کر بسم الله کچک خطله یزر ایسه — لوح محفوظ اولنا سمی تطیر ایده

323 یعنی تعظیم ایده انی غیری اسمادن سنجه — حق انی یر لغیوب یحمله کناهنده کچه

324 الله ادی یازیلو اولن کاغذی رفع ایلیه — والدینک عذابن حذا دفع ایلیه

325 ثور لر بر مصحفی اسکیوب یوزلمش اولله — یازسی اوقمنا زاولمش هر عملدن قلمش اوله

326 ایی بر یاله بر ایچنده دیشی وب وتیا لر — ایلده وب بر یاله ایرده انی کومه وتیا لر

سکزنجی باب طهارتک شنبلرن بلدرر

327 سنتا ولدرکچی دایم طهارتله اوله — هم نمازی وقتی اولیجا قبر دائی ابدتا له

328 هر عبادتک باشی اولطهارتدر دیمش — قشی ابدتی اوله عین عبادتدر دیمش

329 اولیا نول ابتدا نک صفیا نک یولدر — هم نمازقا یوسنک کلیدینک دیلدر

330 بل طهارتله اولنا یکی جهان ده ارزدر — هم یدنده یوز کلک کناهی پان ایلر ارزدر

331 دائی ابدتا لمشا اولسه برکشی — اولسه ابدتی وارکن اولکشی

332 اولکشی مطلق شهیدا ولهدیمش — هم ثوابن انلر اولله یوله دیمش

333 برکشی یلر طهارتایده اول — یعنی دیرستا ونده کیده اول

334 دیر بسم الله یرینه طهور — چیقره اوسطونی ویره

335 ورمدین ذائی طهارت یرینه — اولا ورخلا یره ارینه

336 حق تعالا یر یوزنا یده دیر — واریه شیطان طغیلوب کیدیر

337 وه برحلوه مکانه اولدقده — صاغ ایاغیله یره یرکزاوده

338 اوتوکیجون انی ایلیه ایده دیر — جانور جقلر واریه کیده دیر

وفی الحدیث

339 الله ادی واریسه کر یازولو — یاخمایلیا یرتوکده قازولو

340 چقاروبا نلری طشره قویالر — سنتا شلایان بوسون اویالر

341 صوده کرکنا یاق اوزره طورمیا — هم داخی عریان اولوبا ولورمیه

367	داخی اویقودن اویانسه کوزده	انده ده مسواک استعمال ایده
368	مستحبدر صباح یاتدن یوقلر	صوده وکرکن اوچ اوچر قویلر
369	ممسه یارد میله ابدست المیا	عورتی اورتر هم یاخلیه
370	سوچوقچوق دوکر اسوه ایمنیه	وسوسه شیطاندن اولو نعمتیه
371	یعنی مسویله ابدست اله	غسل ایدیجک دوکرکی صباح اوله
372	نیله یویه دیرسکز طوپوقلرین	هم داخی خیلا لیا یارمقلرین

وفی الحدیث

373	هم خلال ایده صقالنی داخی	هم طرایاباش ایکر دیرای انی
374	هرکه ابدست اله صاقل طرمز	هیچ فقیر لوکومیه دیرار ایه
375	قلیوسح ایده دیرلر باشنه	هم وله غسل ایچنه طاشنه

وفی الحدیث

376	کوندده قرمش صودن ابدست المیه	هم داخی توچ یا بغرقا یاولمیه
377	بسمله ایدیکی قرمش یوندلر	قوقتی جوشکلمز ایمش یندلر

378	دوردتحلک برکتی ایتاله	مستحبدر هرکه اشاریه یله
379	یرسیی اویقودنا اویانمس اوله	اوده ده یشمش یچک یمش اوله

وفی الحدیث

380	کرعقبنجه طهارتایدلر	حورسولیندیولیه کیدلر
381	هم اوروطورکزاولصودن یچه	هم ازاری اوستنه اندن صچه
382	انوکیچون صوصچار ازارنه	وسوسه شیطان دنقلمارنه
383	فارغ اولوپ ایرغیز یره قویه	قوکابا قوپ بودعایی اوقیه

سبحانک اللهم وبحمدک اشهد ان لا الٰه الا انت
وحدک لا شریک لک استغفرک واتوب الیک

384	اوچ یحله برکتی کم غسل ایده	سنتاهیکنک یولنه اولکیده
385	برعرفه ایکی بیرام کونلری	حوش رعایت انبیالرانلری
386	هم حجامت یاسلمانی اولدر	غسل ایدلر مستحبدر بیلدر

طهور حجی باب بحر یا بغل فضل وادیکر بلدر

387 مسجدی ایمش حوقیده یولوق سوکولسی — قلدلر یانی ایمش هم داخی اندن اولسی

388 چونکم مسجدی یاپدولر ای عاقل بو سوزدن کم — بیرسه ری یاپلدی جنته یقوکیمون اکلمز

389 لعل یاقوتیله یاپمشلر دردیوارینی — ممسه کورمش انون بیاسن معماریی

390 طیر غی لعله دکنمک اولدی چوزکارک — اصلودور سویله بلای حوجه یازارک

391 زینجه وصفایلیم قابل اوله نقیرا کما — زینت ایدوب یازمیالر نقشله تصویر اکما

392 قانی بحکم ایده لر یاپوسنی بنیادینی — یازسلر جایز درر الله محمد ادینی

393 مسجدی یاپانر شی دیوارلرینه ایلیه — مسجدی پاک ریادن قلبی ضایع انلیه

394 مسجد ایچنده اورنجک اونی ریدا لر — جمع کوتلری یجور یله قوقولر ایده لر

395 مسجده صوچلوکشی قاپورووب ویرمیلر — مسجد ایچنده تجارت ایده نی اوکمیلر

396 مسجدی اوایدوب انده یاتوپاوورمیه — اهل صنعت انده صنعت اشلیوپاتورمیه

397 مسجدی بول ایدینوب انده کچوپ کیمیالر — داخی اندن نسنه الوپاوه ایلیمیلر

398 مسجدی یاپانر کشی هم مسجده کله دیر — وقتنی فوت امیه دایم ملازم اوله دیر

399 مسجدی یاپانر کشی حال حاضر دوشلر — الایرده قلملغک چوقدر توابی بیللر

400 مسجدی یاپانر کشی یکدرکم تمدی یکملیا — اوله سنه زده مثلر اشو سوزی اکملیا

اوسنی بابا ازا زاوقوما غک سنلر بیان ایدر

401 ای مؤذنلر بلا زانی سنتا لاحیا زامش — بلمیا دیکل انی عادن الابرا زامش

402 بلا زانی اوقیانلار ثوابی چوغ اولور — هم قیامتده طمواوندن انلر فورتولور

403 سنت اولدرکم مؤذنلر بیر یوجه بیرمه چقه — یوزنی قیله دوتوبون ندا ایده حقه

404 صوتنی رفع ایلیوبون قانی یوکسلتا اوقیا — هم ایکی بار مغفرت ایکی قلاغینه قویا

405 حورضا سیچون اوقیا خیر بنیتا نلیا — یعنی حقک طاعتنه خلقی دعوتا ایلیا

406 هم ازانی بیرده اوتورلرسه دورا ایمیا — بیرمناره اولسه الا دوریا اونمیا

407 ثم ازان ایچنده دیرسه الصلوة والفلاح — بایشنی صاغه صوله دوندوره اهل الفلاح

408 هرکم اوتورسه کمسه انلر اذینله اوقیا — ثم اوتورسه کمسه انلر اذینله اوقیا

409 هم ازان اوقونورکن سویلمه کوملیا — هم ازانی اوقیانلر لسنه اوجرتا لمیا

410 هم مؤذنلر دیرسه خلوده انی سویلیا — داخی یمک یجک مقداری خلقه کویلیا

411 برمسافر کیدیکن یولدن ایرسه انی بخ — طاغ ایچنده فلسه هرگز یولسنه آدم انی

412 بو محللرده اذان عادتدر پس بیله لر — اوقیوب یاردیجی هم ایشوب دعای قیله لر

اللهم رب هذه الدعوة التامة والصلوة القائمة آت محمدا
الوسيلة والفضيلة والدرجة الرفيعة وابعثه مقاما
محمودا الذي وعدته وارزقنا شفاعته انك لا تخلف الميعاد

اولبدرکه نماز کمال فضلدن وستیلر بر بالدر

413 صوفیا ایشو نمازی بیجدور بیلورسن — حق یقال دیدیکی کیبی عجب قیلورسن
414 ای قیلیلر بولورحق قیندن عزیزی — اولدردیلر حیاتلرنی بیلیک قوتی
415 لشکری یا سلامک اولدکدکی سیخاغدر — لشکری کفرنی کاتابع اولدراغدر
416 اهل اسلامک قراکوبجه مصباحدر — نورمؤمندر مثل جنتک مفتاحدر
417 سنتا ولدر هر نمازی وقتاوسطن قیله — ایسه اویله نمازی وقتاخردن قیله
418 قنکوشنده صبح نمازینی قیتیر قیله لر — یاکوشنده هم انون تاخیر یکدیبیله لر
419 هم ذاخی بیسو نمازین مسجددر بیله لر — دونک اوچ بخشنده برخشکجودر قیله لر
420 اولجماعتده مکرکم حسنه یاخود بیراولمه — یاضعیفاولمه ایکیدن وقتاوکدن قیله

421 ذاخی کندو نمازنده سنت ندر دیله — یازکوشنده انی ذاخی کون صرمادین قیله
422 هم ذاخی خصام نمازین کون تیکجک قیلمز — لیل کوشنده هیچ اثر قلمادوغی بیلمز
423 بانک اوینی شیدیکجک مسجده کلمک کرک — هم جماعتدیر لیکه منتظر اولمق کرک
424 مسجده وران کشیلر اوزدن کلورانک ثوابی جوغ اولور — ذکر ایراد ایزدن کلورانک ثوابی جوغ اولور
425 ذاخی اول صفده امامک صاغ یانده درلر — ذاخی شونلرکم امام اردنده درلر ای اخی
426 انلرون چوقدر ثوابی اشلیوکورسز ذاخی — مسجده کلن کشیلر قاتی قاتی کلمیه
427 ارقون ارقون یوریه هم قوللرین صلمیه — مسجده کلن کشی وضع وقاریله کله
428 چیقار وپاياق قابین مسجدی قیوسنده له — مسجده کلن کشی سعی ایده سمکورمیه توکورمیه
429 توکورسه طیرانا قیله اورتلرچوقه مه — ذاخی هوفانه من مسق یوب قوقتی اولمیه
430 مسجده وران کشیلر اویمیا یه کولمیه — قیغی مسجده جماعت چقدراندن کیده لر
431 قیغی مسجده کرا اولدرانی ترجیح ایده لر — عمرده بی جوغ اشیانی اول کله اخر کیده
432 اخرده کرا ایلیوب یاکلامیه ترک ایده — خیرینا ایلیوب کندو قیوسنده چقا
433 ویمجون مسجد قیوسندن دعا ایده حقا

434 قا پودن اچره کرنجك دعله دا اخی نیله — هپ کناهنا کوپا استغفار توبه ایله

435 خاله لیله دیه کم یاد تیاذم بودور — شبله فکر ایله کیمسه اچره دوم بودور

436 کیسی فکر ایله قیله قرشودیجق — سبحك بیرنده اولا اوزی نماز طوریجق

437 دنیا اشفالن قویا حاضر اولله ایرکن — تکبیر فکر ایله الله اکبر دیرکن

438 شوبله وقر ایله کم کونه دور الهی — نور مزینه اولانی هوزه دور الله انی

439 الی الرینی بغلماین بربنه مرد نك — ایکی الرینی ایکی اموزینه ایله

440 ایکی باش یار مغز ایکی قوه غی یوم شاغنه — هم رکوع ایشه بقه ایا قلری یار مغنه

441 پس رکوع ده مین الله اکبر دیه لر — یر نفس الدونی مقداری تحمل ایده لر

442 صاغ الینی صول بلاکه اوزرنه قویلر — هم یلوکوز قلمیا لر بر امامه اویلر

443 هم امامه ستنی یکرن بلنلرایده لر — هم داخی قرایی یکرن اویقیا بلنلرایده لر

444 داخی هجرتده اول اولانلر وکلمنکرن — داخی شول یاشده اولی اولانلر امام اولمق کرک

445 شفع اولدقده اخرغزا قصدا ایلایلر — هم امام اولن نمازی اختصا ایلایلر

446 هم سلامی صاغ یانینه جمهره اویقیا دیر — صول یانینه صاغ یاندن داخی خفی دیر

447 چوده یا کا بقیه هیچ کسیه سویلیه — داخی کوزیله اشارت کسیه ایلمیه

448 هم نماز اچره یرندن بیره نقل امیه — هم تسخن ایلیوپا یقلیرن اوینیمیه

449 دوغری دوره باشی هیچ اشفاصر قیمیا — اناعینی یرینده فاتی ایرود ومیا

450 اول صینی دولدیرمیجه ارد صفا دیمیا — صکره خلقی باصه باصه ایلرو ورمیا

451 یالکوزده یرمیلر صف اراسینه کیره لر — صفا بیلرصفیلری داخی برابر دوره لر

452 ذکله ارکانی ندا ایدی ویرن حوشانی — ذی رعایتا ایلیوپ تعدیل ایده ارکانینی

453 پس رکوع اینجك دویدزاوله صرتلدیرك — هم رکوعده قالجاقده وغری دیره اعضالرك

454 دوشمایه قرینی داخی دیرندن اینن — دوشمایه قولرینی سجده قیلیجاق دیره

455 بدنی اعضا اوزره قیلالر نمازی سجده — شرعه الاسلام اینجده شوبله دیمشلری ده

456 ایکی الایکی ایاق اوبجی داخی دزی — بیری الینی سجده قیلوپ بیره قویلر یوزینی

457 صاغ ایاغینی رکوپ صول ایاغی اوزره اوتره — داخی باشن قلدیرجك سجده ذکر دیره

458 هم شهادتده شهادت برمغینی قلدوره — داخی بردن دوریجاق الن دیمیا یره

459 الا یا پیر وضیف حسته اوله برکشی — هیچ نماز طوریلوپ اوتوروپ قالقه معذوردر اشی

460 هر فقیان ویرسه سلامی جماعته وصولنه — ایکی موزینه توجه ایلیوب یوزون دونر

461 هم تمام اردنجه تسبیح دعالرن قیله لر — پس قبول اولورد عالی غنیمت بیله لر

462 هم دعاده الله ربنی کفتی قلدوریمیه — صول ایاق اوزره طوره صاغ اوسنه اوتورر

463 هیچ وسعیو قدرکه تارک تقصیر ایده لر — هیچ برقول یوقدرکه انی تاخیر ایده لر

464 الا یک حاضر وهم اثنتها غالبا اوله — اولا انی نیه ایده نماز ینی قیله

465 داخی ایکی سنه حاضر اوله تاخیر ایدر — سابع اولورسه نماز انی تاخیر ایده لر

466 بوله غایطدن برینی حاضر اوله کوره لر — اولا انی دفع ایده نماز طوره لر

467 هم داخی خانون کیشیلر مسجده ورمیلر — اولدرینده قیللر مسئله ایلری کورمیلر

468 دکله صحاده قیلورسه لر نمازی نیده لر — سنت اولدی قیلدی یا کابر اغی دیمکلر

469 اول اغایی صولکوزی قرشوسنه دیکرین — پس نماز طوره حاق اول اغایه قرشودر

470 اول اغا جلد برذراع اوله اوزنلغی — داخی بیر یارمو اوله انوک یوغنلغی

471 یعنی اوکندن کسنه کمسون دیو ایده — تمامک ایستیان وره اول اغاج اردنه کده

472 کر اغاج اولمزسه حاضر یر اوزره خطایار دیر — فیله قرشوری یعنی ایله هیچنه دیر

473 هم فریضه قیلیغی یردن یرینه اکشدره — نافله قیلورسه اندن غیریره ورمه

474 یا اکوز کوکلمه قیلنلر نمازی نیلیه — یا قاغین قوشنا یادکه سین ایکیلیه

اون ایکنجی باب نافله فضلن وادیلرین بلدرر

475 نافله قیلق کشیلک هیچ کناهی یوقدر — نقد زیمت وریه یورید ندارد

476 هم فریضه فوت ایدنلر یاخود اکسک قیلنلر — نافله انوک یرینه دورر ایمش نیللر

477 دون نمازی قیلغی نرکشی کم عاده ایده — بولدر صالحلروک هرکم دیلرا کا ایده

478 حق تعالی عفو ایده جمله کناهندن کجر — هم محبت قاپوسنک کیلدوینی اول اچر

479 هم داخی تسبیح نمازینی قیللر افضل درر — جمله نانوک ثوابی اعظم واکمل دورر

480 کوندیز یرنا ایده یرنا یلده یرنا هفته — یرجمیع عمرنده بر کز قیله انی دینه

481 کر اغلجلر یا پرغنجه برکشی عصیان ایده — اول قوله تسبیح نمازینی حق تعالی عفو ایده

482 هم داخی اشراق وشلقده قیلا لر نافله — هم داخی خشم نمازین قیلوپ اردنجه قیله

483 صبح نمازین قیلدوغنده صمکیرنده دیر — اوتوریا اشراق نمازین قیلوپ اندن کیده دیر

484 ایکی یاده اورت یاداخی ارتوه سکم قیلور — نه قدر قیلا یلورسه انی قیللر بلور

485 احشیمله یاتسونی قیلالر انلرن کیدلر — ارسنده ذکر تسمیله اخیا ایدالر

486 هم نمازی استحاره هم نمازی توبه رقیله — هم نمازی استغفار هم کناهه توبه رقیله

487 هم منافقلر نفاقدن امین اولمایه جقلر — ایکی شر رکعت دیللرهم انی قلمایه جقلر

488 هم سفر ایمک ایچون برکشی کم نیت ایده — اونده داخی ایکی رکعات نافله قیلوبکیده

489 هم سفرده صاغلغیله اولرینه کاللر — ایکی رکعات نافله هم اندهداخی قیله لر

490 سنت اولدر برکشی غسل ایده یا ابدالله — ایکی رکعات نافله شکری وضوده یوقله

491 والدین ایچون نماز قیلمایه ترک امیا لر — مستجابا اولور دعایی انلری اونمیالر

492 اندهایروا تایسجون دعا ایمیه دیلر — پسرانا ایکلمایه مستجابا اولمیادیلر

493 کم فرح اولورسه کشی قیلطاعت قیللر — کم فرح اولمارسه انک خیری یوقدر دیللر

494 کم رای وار یکرکشی طاعت قیله — اولکشنک بلکه خیرنده کناهی چوق اولور

495 نافله کندویه برسنه تعیین ایتمه — داخی شول نفسنه اغیر اولنلری یوکلتمه

496 هم تطوع قیلماق استیان اسجده بولمش — اولرنده قیلا مسجدن اول اولی ایمش

497 نافله بعضایکی سوره قیلورایصحابه صفا — بیری والشمس دیانک بیری داخی والضحا

اون اوچنجی جمعه فضیلتی واد یلرین بلدرر

498 جمعه کوندر کونلرون غایت عزیز اولسی — ایلی بیرام کوندر اندن داخی سوکولسی

499 جمعه کون خیر ایدن نک خرمنی یوقی چوغ اولور — هم کناه ایدرسه سایر کوندن ارتق اول اولور

500 جمعه یکجاسی اوقویالر دخان شوندن — کوندوالله ورماذنا اوقیا الکهف سورسن

501 بونلری هرکم اوقیا چوق ثواب بولهدیمش — هم داخی حجاب شترندن امین اولهدیمش

502 سنت اولدر صبح نمازین لاری ورلر — غسل ایدوپ الوپ مسجدیه غسل کوره لر

503 توبه قیلوپ هپکنا هندن یونوپ ارنه — جمعه طونلاری یوپ باشنه دلبند صارنه

504 هم نمازی کم واره مسجده دلبند یمز قیله — یتمش اولقدار اولور هرکم قیلور دلبند یله

505 ارکی دونلرکا یلر اغرازایله خوش کیده لر — عنبر وطیب کلابیله قوقولرایده لر

506 تا یکوز عادت ایدوپ اولکون اوردق ومتیله — انجه لخیا انکی هم اکا لحصیص امیه

507 جمعه وبیرام یکی طونی تخصیص ایده لر — مسجده کیدجک انلاری کیون کیده لر

508 هر برسویلرنه دلبند خیر طاعت سویله — هم جماع ایسترسه اول یجه یا اولکون ایله

509 جمعه غسلیله انک غسلی بیراولورسه نوله — هم داخی یونک ثوابی انوکیله بیراولنه

510 دانخی تکبر ازائمك استرسه جماعی بنلیه — سنتا ولده دررابنستاله یاغسل ایله

511 سنتا ولده مسجده اولدورون اوتورون — حقه استغفار ایدوبن چوق صلوات کتورن

512 خیره نیتا ایلیوب کندو قوشندن چقه — وارجق مسجدقوشندن دعا ایده حقه

513 حوفتایلی توجه ایلیالر صدقله — ایچروکیروب ایکی رکعات نمازانده قیله

514 منبر چقیه اندن دعالر قیللر — مستجاب اولور دعالر اول ساعتهم بیللر

515 دانخی خطبه اوقورکن هیچ کلام سویلیه — سویلیانرده اشارتیله هیچ بلمیه

516 درت یری قوپوب پیغمبرمکانه وارمیه — دیزلرین دیکوب آیاغی اوسنه اوتورمیه

517 الا اویقوغالب اولسه پس برزده طوره دیر — باشنك صاغ یانی اوچکزایله اوره دیر

518 ایکی کیشی اولورکن اره سینه کیرمیه — هم دانخی باصوب چوب خلقی ایلاری ودمیه

519 هم نمازدن اوکلکلرایاغن طورمیلر — مسجدانخی خلقه اولوپ خلوا اولورمیلر

520 طاعتی هرکمدیلرسه سنتاورره ایدر — اندن ایکیدی نمازین خلوپ اندکیدر

أورد دخی بیرام کولیلرندن سنتیلرن وأدیلرن بیلدر

521 دعله امدی یکی بیرام کونلرنده دیر — یکجسی دکربیچ ایله احیا ایده لر

522 دانخی شعبانك اینك یضی کیجسی نده لر — اولدانخی ستت دررا ینده احیا ایده لر

523 ذکر تسبیحله هرکم بونلری احیا ایده — تا اولوپ سینه کرنجه قلبنی احیا ایده

524 دانخی حمام وره لرازی طونلر کیللر — خوش قولر ساجیب مسجده ورنماز قیلر

525 یوکنکاوازیله مسجدلرده تکبر ایده لر — یکجسی بیرام کونلرنده دعله دانخی بنده لر

526 دانخی صوقلرده هرقنده اورسه کیدر — هم مصلی یوللرنده دانخی تکبر ایده لر

527 اولوبیرامده صباحدن هم یاجق بیالر — قلمادین بیرام نمازین فطرتی ودیالر

528 یعنی ادم باشنه برصاع ارپه ویره لر — یاخود انکه یاروسی مقدارنقدانی ویره لر

529 صاع دیدکری یکرمی قرق درهم درکوره لر — ارپه بغدای وخرمه انون بهاسن ویره لر

530 کیجی بیرامده مصلدن کلبخه کویلر — یعنی بیرام یجاکی بسته اندن بیالر

531 هم دانخی بیرام اوریجن صیه قربان ایتله — هم مصلی مسجدینه ورمیالر ایتله

532 اتسکرووب یاسلاح اویندرسه نوله — اول مباحاتدکدورسول سنته یم دعا اولور

533 سنت اولدرکر حلاوتوهب مصلایم حقه — اوکی کیجه تولقرواشهب نیازایده حقه

534 دانخی خاتون کشیلر حیقالر تعظیم ایچون — یعنی اولایام ستی یفلیلر تکبر ایچون

535 حایضه خاتون کشیلر جمیا لرخلقه ذکر ایده لر اولرنده ورمیا لر انلر بیله

536 هم مصلی یه چقیلر سنتا ایمش بیله لر ئیدوکی یولی قویوب بزغیری یولدن کله لر

537 دئمله امدی هم خطیبا اولامز کشیلر بیله اولکونه هرنه کرکسه خطبنک سویله

538 حمد ایده الله اول ایامی تفطیم ایله فطر بقربان ویرمکه خلقه تعلیم ایله

539 یعنی فطر بقربان ویرمکی خلقه بیان ایلایه لر یخه ویره داخی قربان عیان ایلایه لر

540 هم دعاده پادشاهی ایچون لرتعظیمله هم رسولک داخی ایمان اهلینی تعمیمله

541 سنتا اولدوکدن صوکره یتی یکشی قربان ایده ایچ طوروب یا لخاقه دونا دیا مسا ایده

542 قربان ایتمک استیان ای اولیدن صقله بیرمادک صچیلرن هم دیکنی ئیده مه

543 خاجی لر قربانه یعنی تشبه ایده لر حقدن امید وار درکه حاجیلر اولنه کیده لر

544 سنتا اولدوکه مصلی یه سحر دن وره لر داخی قوبانی مصلی یه چقیجاق وره لر

545 ئندی یفسی چون وره هم داخی اوغلان دیون هم داخی شول کدنلک مالی اولان قوله دیون

546 قربان ایده کلری قویون ارکک اولیه اغ اولیه بیوزی یقلری توزی قلانی صاغ اولیه

547 هم بیون اولیه تنی داخی سمیز اولیه دیمش بوشرایطکه اولیه قربان اولیه تمام دیمش

548 بویله ایمش کوکدن اندردکی بوچ جیزایلک بیتمی قربان ایلده وکی یولینه ایسمعلک

549 صاحب قربان ایلیه ایی بوغزلایه لر داخی بوغزلاریکن الله دیکرایلایه لر

550 یاخود انول ازیله برکشی بوغزلیه داخی کندو حاضر اولیه بودعاء اوقیه

بسم الله والله اکبر اللهم منک والیک ان صلوتی ونسکی ومحیای ومماتی لله رب العالمین الی آخره

551 بنی بحصیل دن اول خالق سبحان ایچون دیه یا ربنا وقدکا ولسویولوکه جان ایچون

552 یا الهی سرقبول ایله بنم قربانمی هم حیاتدن دینمی صقله خطردن جانمی

553 حاله ایله ایتدوکی قربان تبیین ایلیه هم فلان ابن فلانه دیو یعنی ایلیه

554 هم بجانغ کسکن ایده لر جفا ویرمیا لر هم ایاغله یاصوب یوزین یره سومیا لر

555 الا ایولک کوزینه قرشو بیچاق بیلامیه داخی بوغزلاریکن ایلیلرین بیلامیه

556 یا ایاغله دیپ یا ایله اورمیا لر هم دریسین یوزریکن اوفروپا ورمیلر

557 ئسمیه ایلیلر بجانغه چقیجاغه کویلر ایستی ایکن یوزمیا لر صوصوده صویولر

558 صاحب قربان اولنه داخی حصه ویرلر یاخود فقیر اولانه اولشدیرلر

559 خلوتده بر لذتی یا بر امنه مشغل برینه — بکر ذالر فکر له ای قیامتکونینه

560 یعنی آدم اوغلنی هپ مشغلدن دیر لور — محشره ورر لر و حوض حضرتنه دیر لور

561 خلوتده مصلی یه بدن دعا لوب ایکی رکعت نماز قیلوب بکرده — یعنی طاموبر کیمسه ایچمله کیدکلرای ده ده

اورتنجی باب دعانک مستجاب اولدیغی بیانندهدر

562 جمله طاعاتک دعا ایلکی و اولوزدر — هم عبادتدن اولا ان حق تعالی طلبدر

56 بعضلر شویله بیورمش طاعتک یورکدر — بر یورینک نوردر هم تو کلدر دیر اکدر

564 هم سنلاجیددر مشلر قومؤمنلر وک — یعنی شیطانیله دینی یولنده جنکایدنلرک

565 پس دعالرک مستجاب اولمق طریقی بویمش — هپ حلال اولا یدوکی کیدکاشیوا یمش

566 بو شرایط اولمیا هرکم دعا قیله دیمش — بینه قلدوغی دعا کندویه رد اولمه دیمش

567 غسل یا ابدست ایدوب پاک یره وارکلر — قبله دونوب یوزنی درحال اوتورکلر

568 اول الله اندن اتا انارا ضی اولکلر — هر نه حاجت وریسه اندن دعا لر قیلر

569 حمد ایدوب یا الله اخلاصله اکسورمه — هم رسولینه سلام ایله صلوات کتورمه

570 حاضر ایکن کوکلنی غیری یره داغیتمه — یعنی اولا الله دن ارتو تمسی فکر ایتمه

571 هم امور دینه برابر الذی قلدوره کر — بتکم مسائل غیلردن وورر احسانه کر

572 بر اوقیوب قومیا کر انی تکرار ایده کر — توبه قیلوب جمله عصیانیله اقرار ایده کر

573 یعنی اوح کر یا یدکز هر دعای قیله کر — اخرنده الذین یوزلرینه سیله کر

574 اولنده اخرنده اوسطنده احمدی — ذکر ایلکر اسمنی هرکم سور محمدی

575 هم دینی اصحابنی اولاد دینی ازواجنی — هم دینی اصحابنی اولاد دینی ازواجنی

576 جمعه کونلاری ندا وقتنده قیلا کر دیمش — مشقوا وارینه هم تکرار اوقونا کر دیمش

577 دا خی قامتا وقور کن هم قبولا اولور دیمش — هم ازان اوقور کن مستجابا اولور دیمش

578 هم ازانیله اقامتار اسنده قیله کر — هم دانی جمعه نمازینک اخرنده بیله کر

579 هم چهارشنبه کونی بین الصلاتین ایکی — مستجا اولور دعا اولدم دیشلر قیلحق

580 کون زواله وارینجاق هر دم دعا کر قیلر — هم سحرده هم دعا مقبول اولور دیشلر

581 هم رجا اینک اول کیجسنده بیله کر — دا خی اول جمعه کیجسی دعا کر قیله کر

582 هم دا خی شول بکیر امکلاری کونلری — مستجابا اولور دعا سیز قومیلر انلری

583 دونک اوح بحسنده یرینی قیلیجق دره کر — جو تعالیه تضرع ایلیوب یالواره کر

584 هم اورجن اجدادیغ وقتن دعا قلمق کرک — دانی قلبنده رحم اولیجاق بلمک کرک

585 هم دانی قلبی ضعیف اولورسه اول وقتن قله — یا مرض اولورسه دعا قیله اول مقبول اولر

586 هم دانی کوکل منور اولله الله نور ویله — دانی اهلندن برندن بر شی ایرو اولله

587 هم سفردن کلسه اهلینه قوشسه نیه کیر — مستجاب اولور دعاسنده دمشلر قیله کر

588 هم مریضه قلسه اردنجه دعا قیله دیر — سورهٔ اخلاص اردنجه قول اولله دیمش

589 هم غزاده ایکن لشکر اوغرسیجاق نیله — مستجاب اولور دمشلر اندن حاجت دیله

590 یعنی اول اولیجاق دیلیا کرجا حیتی — دانی مصحف ختم اولله فوت ایمیا کرفه حیتی

591 یعنک قیا یوسنه وارنجه دعا قیله دیر — هم خلیل الله مقامینه یورین تنوده دیر

592 هم تمنادن دوعاده اجتناب ایله یلکر — شول حصولی ممکن اولدن نسنه ی دیله یلکر

593 دونیویدن اوخرویدن نسنه یعنی ایمه — شول دعاده عام اولانی دیله اومیه

هم ربنا اتنا فی الدنیا حسنة وفی الاخرة حسنة وقنا عذاب النار

594 هم دعاده بدا اولو مقدمدن خدا ایله یلکر — بن عجایب هم غرایب سوزی سویله میلر

595 احسن کرعوتا اودرکه کیشی نفسنه قیله — دانی اهلی بیتنه هم والدینه قیله

596 والدینک دعاسی اولمله مقبول ایمش — دانی قرداشک دعاسی قردشه موصول ایمش

597 بدء دعا امیه کیشی اهلنه ونفسنه — هم دینی قرداشنه اولاد ذرواکینه

598 شاید اول ساعته حاجت قیا اولاری اجله — اول دعا لرکم قلورکندوزینه مقبول اوله

599 حق تعالی حضرتینه اول دعا حوشکله دیر — اول دعای جمله ایمان اهل ایچون قیله دیر

600 پرکیشی وردر قبول اولور دعای انلرک — بدء دعا سندسنکر قیلوکر کدر بولنلرون

601 صایمیله حسنک دانی ایمای عادلک — غازیلاروک هم مسافر کشیلارک بیلدر

اول التحیات باذکر وتسبیحلک سنتلرین بیلدر

602 هم کلامل افضل یتیکله یجید ایمش — دانی الله افضل توحیدله یحمید ایمش

603 ذکر یخفی ایدنلرایر دی عالی منزله — ذکر یجهر ایدنلرایمیا کرجهر له

604 الا شول توحید کلامن یجهر له سویلیلر — هپ اشیدو یحاص وعام بازار اهلو بیلر

605 سنتا ولدی حاضر اوله قلبی ایدر کشنه — دانی پاک اولا ریادن ارکلوک هم دینک

606 احسن صورتیله جامع لرایچنده ایده لر — هم کشینک ایشرو یا عضالری خطا ایلمز

اول ایدنی باصلوا انک سنتلرین بیلدر

607 بر داخی افضل کلام وارد ر کلام اخیر ته ویر صلواة ایشیدیک مصطفا نک جانبنه

608 قوکشی اولور لر وارو بر جنتا یخمد یکنه چو صلواة کاتور لر مصطفا نک یانه

609 هر خیرده سویلیکین کر محمد آیله یاکیا یاخچی یر کن مصطفا دیکله

610 سویلیلر ایشیدنلر ده صلواة ویر لر اول شفاعت مجلسنده حوض نه کور لر

611 هر کملر ایشیدیک بر صلوات کاتوره حق تعالی اول کشیه اون صلوة کاتوره

612 جمعه کون یر کن صلوات ویر ایمد جانبنه اول کشینک کمیه شیطان اوهقه یانمز

اون سکزنجی باب توبه و استغفار بیلدر در

613 هر کشی کم دایم استغفار توبه قیله دیر ایما اولوپ فرح قیعودن اراده اوله دیر

614 سنا اولدر کم دایم استغفار توبه قیلر پس قیلنلر ما للرنده حقوق یر کاة یوله لر

615 صیدقله هر کم استغفار ایدر سه نوله دیر نه قدر وارد رصفا یردن کناهی عفو اوله دیر

616 یاکیا یزاهلا استغفار ایدر سه نوله دیر انلرون داخی کبایری صفا یر اوله دیر

617 یولور استغفار ایدر کن ایکی عالمدن صفا یوزکر استغفار ایدر دی کچه کندز مصطفا

618 هر کشی کم اولمق دلر جهالدن بخیا سیدا استغفار نی اول کشی قیله اخیا

استغفر الله العظیم الذی لا الٰه الا هو الحی القیوم و اتوب الیه

619 بر کشی کم اول الله استغفار ایلیه توبه دانی بیله اوله ویر لر استغفار ایله

اون طقوزنجی باب زکاة وصدقه ویرمکی بیلدر در

620 قلبی مالک زکاة ایمش یا جواج ایشیت ار هلاک اولما منع ایتر سک ناکاه کوره ایشت

621 قرنصا بر ایرشسه انول کانن ویره سیز فقیما سیز مانعه هر کز انا ییه سیز

622 مصرفنه صرف ایدوب هیچ مالکه قیما سیز کی خدر ایله قبه مالی هلاک ایما سیز

623 یل باشنده ان تاخیر امیتوپ اوده یلر چر کیدر مالک انی بان ایلیا لر تویه لر

624 اول نمازول ایشلدیکی هر کم انی ویر مز ایمش حق تعالی حضرتنه نا لکوز وار مازایمش

625 هم داخی سلطان اولنلر بر کشی نصابیده لر دوشروب جمع ایلیوپ بر لویرینه قویلر

626 نر اتوا ولانی تتلوا ولانی هیا لله لر هم زکاة ایسینه خیریله دعا لر قیله لر

قوله النبی علیه السلام

627 هم تصدق هر قضا اوقلا رینه قلقان اولور کشی یتمش دور لو مور قوالندن قورتلور

628 رد ایدر دیمش بلای عمر نا وزون ایدر قلبنی ایدوب فرح هم غصه و غلر کیدر

62 هم تصدق ائلمك اسنايان محلينه ويره
63 هم تصدق ائلمك داخي طريقي بوايمش
63 صاغ ايكن تكرر كدر هم كشي داخي ولمدين
63 سنا ولدمالني كندو ايله ويره ديبر
63 الا سنايل كلسنه بويراني دعا ايتمه
63 ارچوق هرزه كم حاضر بولورانى كاويره ديبر
63 يعني واريسه عطاسي ويره احسان ايليه
63 ملخصردن هرزيولو تورسه انى كاويره ديبر
63 حمد ايده الله كم كندو داخي ولمدي
63 سايل اكا ديبرلر انمش كم هرزه ويررسك اله
63 فكر ايده كندو يره برسه لرا لور ميدي انى
64 انده كي احسان ايچون كمسه منت طوتمه
64 كشي نفسنه قونجيدن نفقه ويردوكي

حاصلي چون اله غني برينه دوشر
كشي كندو قومنه ويرمك انى اولي امش
هم دخي كندو ايله ويره حسنه اولمدين
اسمادين داخي ورد وظيفه كوندوزين
نسنه ويره خاطرين حوشايده محكم كهيه
نسنه يوغيسه ايوسوزيله انى كندوه ديبر
يوغيسه باري دليله سوزي شيرين سويليه
كندو قوسينه كلدوغي غنيمت بله ديبر
نسنك قابوسينه نسنه دكاني كلدي
المي يوزداخي ديلرسه انى كندو ديله
يا بكمنا يوب كيد ميدي ويرد كي
يا ويره يا ويرميه هيچ كمسه طعن ايميه
داخي اهل عيالينه ويروب بيدد كي

642 يولدن ازمش كشي يا خود يوليه كاتوره
643 يا خود اغير يوكلي حيوانك يوكندن كوتر
644 داخي برمومن كشيه لطفله سوز سويليه
645 يوللر صوقوبا لرياخود قيولر قاره لر
646 داخي مسجد يا پلر يا حيقيجون باكلايلر
647 يا خود اهل بيته رفيقله سوز سويلايلر
648 يا تطوع قيله نيتايده اول سبحانا يچون
649 حضرت پيغمبر يا خود صلواة كتوره
650 جمله ايمان اهلي يچون مغفرت ديلايلر
651 يا خود لج ويرن خرج اوله سبيل الله يچون
652 قورد قوشيون ديوب پيوزه نخم اكه
653 جمله سندن اوسكر منزليو قاريدن ديمش
654 كركوجول بيرسه درعا ايشليو كورسن دخي

655 سنتا ولدی مقبل هیچ رکعة الما یلر — کمسنه قا یوسینه احسانا یچون کمیالر

656 قوت یوسی اولان هیچ کمسنه یلوارمیه — کمسنه قا یوسینه سنه دلانوارمیه

657 حقی قویوب خلقه دایم امیالر مستحبی — جمله عالم خلقینه هپ ویرن اولدر نعمتی

658 برکمسنه فقرین هیچ کمسنه سویلامیه — تکرر عرض ایلیه کمسنه عرض ایلامیه

659 حق تعالی اولکسنه یه حلال ویردیر — بریلادن یجلنه هپ قاپره رزقنی دیر

660 الا سلطان یاغنیلر کوندوره کندلردیر — انلری کما فاکرن چون اسماذین ویره دیر

661 چیقجون برکشیه برسنه کلسه الله دیر — حق تعالی قوندورندا بنی حقدن بیله دیر

662 هم تصدق ویرینه کمسنه اورج نذر ایمیه — کرا اولورسه اوده مادین بوجلی اولویکمیه

یکرمیجی باب اورج وجوبی فضلی واکلیزین بیلدیر

663 بلا اورج دوتن کشیدن کبرله شهوت کیدر — نفسلماز زیون اولوردیمش اندن خبر

664 برلاورج دوتمق دشلر باندرهر طاعتک — مستجاب اولمق درسک اولدر هر حاجتک

665 هم طوا اودینه قلمان اوله دیمش مصطفا — هم ترازی اغیر بلردمشلردر ای صفا

666 سنتا ولدکم جهاد نخیر تیایه لر — یارمز فعلی ایدنلرهم ای ترک ایده لر

667 نفسه ایو یخلی دوکوب سوکوبا یخمیلر — طغری یولجه کیده لر اکری یوله کمیلر

668 دانی شولیره حرام اوله نظر ایمیلر — اول حرام ایلها ورجلرین فنا دایمیلر

669 ای صقین برکشنک حاطر خوغینه ایرمه دیر — دانی برکشنک ایخندوکی یره ورمه دیر

670 دانی عورتلر یوزینه باقوبا پوب پوشمه دیر — دانی حمامدن حجامتدن دانی اولیچمه دیر

فصل فی بیان الصوم شهر رمضان

671 دانی بومیش بلالرهم رمضان سنتی — شعبان ای اخرنده قیله خبر کیتی

672 نرقدر حصمی وارسه انلری راضی قیله — کمسه ایخندیسه انوک کوکلنی اله اله

673 هم کناهه توبه قیلوب خفیه استغفار ایله — خلقله بازاری قویوب حقله بازار ایله

674 هم الیله هم دیله هم قونغی هم کوزی — بونلر اورج دوتمیجه دوتمز اورج کندری

675 اخری سقبان اولیحق هم ای کوزه ده لر — ای کوزلرهم دانی تکبیر تهلیل ایده لر

676 سنتا ولدای کوزلر بارک الله دیرلر — هم مبارک اولملا یخیوب اسبوی اوتورلر

هلا لخیر ورشدا منت بالله الذی خلقک الحمد لله ذهب
شهرکذا مجا یشهرکذا اللهم اهله علینا بالامن والایمان والسلامة

677 نه قدر کوچی بنده سه خلقه احسان ایلیه — حق تعالی یه رد و توب دعواه غفران ایلیه

678 الذی لیتندغی تشیلره داد ایده لر — یوز جلویه مهلت ویروبن ظلملری آزاد ایده لر

679 طاموا و دین اکا لرحقه تضرع ایده لر — حذقتا یدن کیشلار ک حذقتن سئله لر

680 جمله سی بر پادشاهک قولرتیدی بیله لر — هر نه یوردینسه وارب کا مشغول اولور

681 هم اورج مقبول اوله دیان کسنی نلیه دیر — ذکر تسبیح دعای اندن جوغ ایلیا یه دیر

682 اورجه برایکی کون قلسه تطوع دمیه — الا عادتا اولسه اولدن انی ترک ایمیه

683 دانخی تک کونده اورج دومیا دیمش دیه لر — یا تطوع نیتایده لر یا خود ترک ایده لر

684 دانخی جمعه کون اورج دومیا لر دیر یا کون — الا بر کون دانخی یا اینجه دوتا لر بیلکون

685 ایکی بیرام کون اورجه کمسه قصدا میادیر — کیجی بیرام ارتسی اورج کون اورج دمیه دیر

686 هم دانخی اورج دتنلر وقتا و لیجا قیلر — سنتا اولدا حیضی قلمزدن اول بیلر

687 هیچ کمسه یا جکی اوکلرینه قویه لر — بیجک بیمزدن اوکدین ایشبونی اوویر لر

یا واسع المغفرة اغفر لی الحمد لله الذی اعانی فصمنا رمضان

688 هم دانخی سنتدر زنالو یا لر میحق — یا خود اوده ده یشمدک اوله انی بولیا یحق

689 بکرک اولدکدن اورجی جمعه مایله صیلر — اول بولنمازسه دشلر دصو ایله صیلر

690 دایم اورج جمعه مایله فتح ایدی مصطفا — یا خود اوده یشمدک سنه بیرمش یاصفا

691 بوکلامی بعضلر بردور لو دانخی سویلمش — شرعه لایلم ایجنده سئویله تقریر ایلمش

692 یزکوننده صوئی ایدرمش استعمال اولدقده — قیش کوننده حرماء افطار ایدرمش اول طب

693 سنتا اولدقده رد و لو یمک ایسترسه یمه — بیجه کوندزیلدوکی یمکدن الا ازیه

694 برلجه برکون یدوکی برا ویندیه یمسه — هم توابندن انوک کندوکی محروم قومیه

695 هم کیم اورج دوتدغنده هیچ مرادن بلمزسه — شویله بلکم اول اورجدن اکا اصلا نیه

696 نفسنه قهر ایلکدر کیشی مؤمنک مرادی — یوشوزی کی کلیا لر الصیام من اراد

697 عابدی لیخ یوردون لا مراد ون بلمدون — طوتکی برجه وان ایدک بغلی یجک یمدک

698 برشیجک برقوتا شی بردم اورج صیلر — هیچ سؤال اولمازایمش دراول یکدی بیلر

699 سنتا اولدقده دانخی سنت وریشه ویلر — اخرنده یکمنک ایچون بر یمامکت یلر

700 ابنیانک سنتی دراکی ترک امیه لر — هم توابی جوغ ایمش هیچ انی اونمیه لر

701 هم تطوع دتموا ستیاین دخی نقدک کرک — خصرده اودن اورجی بی قبول ایتمک کرک

70 برکشی اولده وترایمش داخی بیرکون پرمش — یم هیرایول اورنشنده اویخ کوفی دیرایمش
70 هم بزم پیمبرانی اختیارایمش ایمش — هم صحابه اولویخی انلری دوتمش ایمش
7 اونا وحی اوندوردی داخی اون بشنجی کونلرک — ادنی ایام بیض قومش صحابه انلروک
70 مستحبدر دوتلرد وشنبه کون پنجشنبه کون
70 داخی جمعه ایرتسی کون یا الکوزد وتمیلر — هم صحابه ایله دیمش انی اونتمیالر
70 داخی ذی الحجه اینک اولنده اوینتی — داخی محرم اینون دوتلر اون کونی
7 بونلاری دوتر کشی طاموا ودندر اورلا — داخی برتللو اویخ پیرینه کفارتاوکا
7 هم تطوع اویخ دوتمق مراد ایله رسول — شعبان ایکی کونلرنده چوق اویخ دوتاردی اول
7 الا برایوک کونی متصل دوتمازایمش — هیچ رمضان ایندک غیری تمام اتمازدی
7 برکشنک اویخی قلسه انی نیلیه دیر — شهر ذی الحجه اینون اینجنده قضایا یه بیر
7 داخی برکشی تطوع اویخ اینجنه قیله — یاضعیف اولمه ویاجود اوینه قوتوکله
7 یارزیارت ایتمکه بردوستاوینه کیدرلر — یاضیافتده یمک برام ایدرلر
7 بونلروک کیمی محلرده اویخی صیلر — یعنی بیالرای حکم قضا ایلیالر

بکری بنجی باب حج وزیارت غسل ستلر وادبلرین بیلدرر

715 فرض اولدقده حجی ستلرور ویخ ایدرکر — هم غیلرما للرینی اولیوله بنج ایدرکر
716 مالدک مقصود اودرکم اتوکله یارنه — سعی ایده دنیاچرکدن یوتوبن ارنه
717 کعبیه ورماغمش یوزقارایری یوتمسی — خالق راه اولکم انوک اسان اولور دیمیه
718 آب زمزم ایله یوتوکم ایده یوزی فارسی
719 حق بولینه کریکری کرغرایه کیده لر — یکلدرایدن کرکرنج زیارت ایده لر
720 هم آقاورنلروک جمله کناهی عفو اولور — هم طوافایدن کیشی لرطاموا ودندن تولور
721 حجی ستلر مجموعه واجبدر البته وره — وارویاول درکاه عالی ایلیرلغه یوزین سوره
722 ترکجی بیرسه مالنی یولک ایده لر — بیرینی اوده قویریرین حج ایدوبنکیده لر
723 سنا ولدکم حلال اولمه یوبنج ایدوکی — تاقبول اولمه انک بحجی زیارت ایدوکی
724 هم تجارتاتمیه اول حقله بازارایده — حرجنی کندی یولینه بیتک مقدارایده
725 مسیه بویخی وریسه اویریه اندن کیده — اندن ایکمش وریسه انلری راضی ایده
726 نقد حصه وریسه انلویله یارشه — مرحبا ایلایم هپ کندوکی وقفن تورشه

٧٢٨ توبه قيلوب پاكا هندك يونوبن اريته — طاهر اولكم ومقاسترك حبيبك دارنه
٧٢٩ دوستيلر يله اهل بيتيله وداع ايده دمشق — حق تعالى يه توكلا ايلوب كيده دمشق
٧٣٠ اكچوب بو ارفايده بقاى كونليه — ورمحق بيرى مقامى مصطفاى كونليه
٧٣١ طاقى بيرشه يوريه طواره بنمه — كيم بيان يوردسه اول اجرينى بولماز ضمنيه
٧٣٢ توزه باتوبلج صوسترير ورير كوشكوزه حق — محشر روز قيامنده عوضين ويره حق
٧٣٣ هم طوارا وزره دوزمه لر يايه — اول غسيلر طوارين قيوب قير لرنه كيه
٧٣٤ هم طوار دكلنمك ايچون كاه ايوب يورلر — هم كراجيه كراسين كسمه لر ويره لر
٧٣٥ تذويخده مايدنلاره ايوسويلايلر — خاطرين توكر لرنيك حمله حوشايليا لر
٧٣٦ هم غزا ايوليه كيدنلرده شويله كيده لر — يعنى بوبر تيبله وروب غزا لرايده لر
٧٣٧ فكر ايده لر نجه نى انوك قبول ايلرمى حق — ياكروكندويه رد ايلرسوال ايلرمى حق
٧٣٨ حق سولين هم بله اولنلرى ذكر ايده لر — اولمديكى ذاتى درياد جانلرى فكر ايده لر
٧٣٩ دونيه سنده بنج وارراسه ايله واره لر — حضرتنه وحق قابوسينه يورسوره لر
٧٤٠ اميتيك كلمه وكيفى حوجاق لحيتا ايده — اخرتده هم شفاعتا ايلوب درمان ايده

٧٤٠ هم سلاحيله حرام ايچنده كسه كرميه — ياجنابت ايلوب ياانده ياانوب دورميه
٧٤١ يكرك اولدركم حرمده اوتوروب چوق دورميه — اولكم حجا كليتك كاعزت امتيه
٧٤٢ دلنى ابراهيم مقامين قاتى تعظيم ايده لر — يوزسوروبا اندن نماز قلوبن انده كيده لر
٧٤٣ هم دانى سنت درزمزم صويندن ايچه لر — هم اوبوب توره لر هم اوستيلرنه صاچه لر
٧٤٤ سنتا ولدركم مدينه شهرنه عزتا يدن — نعنه كيبى كاداخى هايت حرمت قله
٧٤٥ هم مدينه شهرنى كورسه اراقدن اول جيب — اطمن قاتى سوروب كلمكده ايدى اول طيب
٧٤٦ هم رسول الله قودن قاتى سوردى انى — هم سفر انسه كلوب كورمكه ايوردى حاجى
٧٤٧ هم دلنى بيت المقدسده نماز قلمو كرك — هم كاكمحشر يرى ديرلر انى بلمك كرك
٧٤٨ هم قياسده خلايوق جمله انده ديرلور — هم صروصرمغا انده ترازو قورلور
٧٤٩ هركم ورمانده بر ركعت نماز قيله دمش — انى برليلق نمازن مزدنى بوله دمش
٧٥٠ سنتا ولدحاجيلركم ميجا ايلايه لر — اولرينه ورمدينى وروب دعا ايلايه لر

بكرمى كنجى باب شورنك فضلن ومنثلرن بيانيدر

٧٥١ فضلن عاشورنك ديارمغه دلش ايلمز — ريزه كم اولكوندمشل طغده حيوان اولمز

752	هم نجات بلدوغی کوندرهم بلادن اینیا	انو کیجون اول کون زغی تایدرلر اولیا
753	حق یقیا اهم دائی اولکون برتدی کوکلری	عرش کورسی لوح محفوظ قلم جنتلری
754	هم برتدی عرش کورنلری جبرائیل	هم دائی خلق ایلدی اسرافیل میکائیل
755	هم شهید اولدغی کونلرد رحمتک یللر	هم قیامت قوپسر اول کون برای قیللر
756	حضرت پیغمبر اول کوندهصبحی وغسللر	اغزی یاری یارییله حرمایدیدی آنلره
757	هر نوبر رسه پیغمبر آنی پرلاردی	احشامدک سنده یمز لردی یورلاردی
758	سنتاولدرکم طقوزنده محرم آیینک	دائی اون اوچنجی اون برنجی کون عاشورنک
759	مستحب در اوجه اول کونلرده یتایدلر	امتاولدن اول صحابه یولدرینه کیدلر
760	سنتاولدر اون کیشیه دلرحم ودمک	دائی قوی حصمی وروب واریسه کورمدک
761	بر برییله مسئله اورشدیسه بارمیشلر	مرحبا ایلایلر بربرییله کوروشلر
762	هم غفی اولان فقیر اولانلر نسنه وبر	بیدون ایچرو یالن طوندن اچ طوبورمه
763	اول کونی تعظیم ایلدوکن کبریتی وبلر	توبه استغفار ایدوب جمله گناهی یوملر
764	حسنه اولمش کیشی واریسه وبر لرکورلر	ایسنک کوکلی یقلدی یاسه خاطر صورکر

765	یولده طاش یاخود دکن وریسه ایزیلر	همیتیم اولانی اوخشایوب باشن صیغایلر
766	هم جانوار اریسه وارروب نمازین قیلهلر	ذکر طلبه مجلسینه یینه حاضر اولهلر
	بکری اوچنجی بابی کون نذر وبللر وغسل بللر	
767	ایکونشده وتیمسی خلوتراز ایرجمع اولهلر	برعیلا متدی انی حق جاینده بیلهلر
768	اول استغفار بوتون ایلیا لرخالقه	هم تصدقایلیا لرا ولویجی مطلقه
769	پس منادیلر چیخلقه ندا ایلهیلر	هم نمازایچون بخه قلمق کرک سویلهلر
770	یابراولو مسجداولهجمله اندن کالهلر	یابراولو منبرلر اولهاولیرجمع اولهلر
771	سنتاولدرکم امام اولهبرسی قیلهلر	هم ایکی رکعات نمازاولهقلنلر بیلهلر
772	قرائتاوزون ایدهم اوقیا اخفا ایلهلر	هم قیام رکوع هم سجود یینی بیلهلر
773	هم تضرع ایلوبا اولخالقه یلوارهلر	ظلمتی دفع ایتمک ایچون چوق عالر قیللر
	بکری دوردنجی نماز استسقا نماز یرتیللری	
774	دائی استسقا نمازی سنوبله اولوریللر	الاجهیله اقویوب چوق عالر قیلهلر
775	یعنی یغمور یغمسه یرییوزن پس بیلهلر	جمع اولوب بربرینه استسقا نمازین قیلهلر

776 دائخی صالح کشیلردن اندہ بیلہ اولہ لر — ذکر تسبیح ایلیوب حقہ دعا لرقیلہ لر

777 هم غیلر اول فقیرا اولنلردہ صوره — انلر دین حق تعالی رحم ایدوب صوره

778 هر قاچان کوکدہ بیر یغمور یغدی یا اول رسول — یا شیخی آچوب کوکہ دوتوب دعا قیلوردی اول

779 هر قاچانکم قاتی یل اسسہ اول رسول — بو دعاء دی تیز چکوب یاغور دی اوک

اللهم اجعلها رياحا ولا تجعلها ريحا اللهم لا تقتلنا بغضبك ولا تهلكنا بعذابك وعافنا قبل ذلك

780 فرض اولدر هر کشی نفسی کفافن قارنہ — واجب اولدر کم طلبا ایلا یلر بو دوزنہ

781 شول قدر اولمیا کم دنیایم مشغول اولہ لر — حق تعالی خضر یتنوک قولغندن قلہ لر

782 یعنی محتاج اولمیا یحاق دیکلی دمسہ الہ — حق تعالی الربا نی عمری صرف ایدہ یولنہ

783 یکرمی مالک غزا مالی دمشلرای اولوہ — بیر یشی یا اخی تجارت مالدہ ای بختلو

784 الا بیغمبر شراسندہ یالان اولمیا یدیر — هم تراو وحقاولہ کسہ حقی قلمیا دیر

785 دائخی اولدر کم اکوب زراعت ایدہ لر — دائخی اولدر کم صناعت ایلیوب کسب ایدہ لر

786 زیره هر پیغامبر مبرک بر دور لی کسب وارش — صفت ثابت ایوب اونکله دریلور لاریش

787 یتنی هر کشیه قلن سبب الله ایمش — صفیتی آدم اتا مزوک بیلور لاهیش

788 صفیتی ادریس صور زلرسه اول ترزیمش — حضرت داود صور زلرسه دموز جیش

789 دائخی نوح پیغامبر ی صور رسک اول نجار ایش — حضرت عیسی بلک لغلیغی اولیونار ایش

790 دائخی ابراهیم خلیل الله اکن اکادمش — حق تعالی انر و پیر دیسنه قونوغه دوکار مش

791 حضرت صالح دواکود رعا اشلار مش — حضرت موسی صور رسک قیونکود ار مش

792 هم دائخی بر وم پیغامبر حقدن وحی اولدین — نعبه سترندہ قیون کو دردی جبرائل کادین

793 یکرمی یکیلک اولدرکم اکا لزیجه لر — هم دخی قیون دوتوب صودین صفا لر ایکلر

794 خاصلدین حق یولنده هم تصدق ایده لر — هم دخی قیونون دوتوپ انلرای کوده لر

795 سنتا اولدر هر کشیه حلال کسب ایده لر — امتا اولاحن اینیانوک یولنه کیدن لر

796 هم دخی تاجر اولنلر جنت جابک اولنلر — قورقو اولنلر بو یولنه ایچی اتمن بیلنلر

797 هم متابعی اوم کز الوب تجربه ایلا یلر — اوم کز ادل ایچی اولمیا یان ترک ایلا یلر

798 یا مسافر کندو شهریته کلجک بیلیه — یولده چوق بکیر کوردوپا شیوکلا یی سویله

لا اله الا الله وحده لا شريك له الملك وله الحمد وهو على كل شيء قدير

799 برمتاغي ايچك غايت حريصدر اولما يلر — صتمغچون سنه قارشو روب اولما يلر
800 برکشي بازارايدركن اريه کيمه يلر — حاجتي اولمادغي سنه از تورمه يلر
801 اصلي اتيان متاعي الوب صمسار يلر — چونکي اصلي اميدي باري زيان ايتمه يلر
802 دوستلردن تاجر اولان فايده المايه در — ترالورسه مروتارده اولمايه در
803 برمتاعي ايچوحقه توکل قيله لر — هم زيان اسسيه اولورسه حذا دن يلير
804 هم متاعي صتماغچون هيچ اندايحمالر — ترنجان اولسون يلان اولمکلاري قوتيلر
805 هم دخي بازارايدركن کسبه سوکايلر — الوريکن يورمالر صاتغون اوکمه يلر
806 برمتاعدن عيبي اولسه ايچنه دورمه يلر — برکشي معتون اولايزد اکورمه يلر
807 برمتاعي ايچتوفي الحال اني صمسار يلر — الدوغي يرده صاتارسه اصلي کورتمه يلر
808 خلقله بازارايدرکن حرمتله ايدر لر — هم دخي بازارايچنده ذکر تسبيح ايدر لر
809 هم صفالي دارينلر يا سنکن طارايلر — هم الرنشرح لکن سوره سين اوقويلر
810 هم زي فوت ايدوب دينلم مشغول اولمايه — هم دخي بازاره اول وارروب اخر کلمه

811 زين هر پيغمبرک برديورکي کسبي وارمش — صنعتاتله اولوب اکله ديرلور لارمش
812 هم دخي امام اولنلر نيچي فرز ايلامايه — خلقه حاجت اولينلر هم دوشر بصفلامايه
813 دخي سنت درکه بازارايلميان مسکنلره — اورتو اولوبا لوين صاتوورمه لر ايلا
814 هرکه بازارينه اينلارک مباشر اولمه در — حقدن اميد ديرکه مالنده برکات بولمه در
815 يعني اينلارک معاشينه سبب اولنلره — حق تعالى رحمت ايدوبا ميي ويره اينلر
816 حق رضاسين کوزده کندو رضاسين ويره — دخي بازاره کدجک بوه اوقويه

اللهم اني اعوذ بک من الشوق ومن الکفر والفسوق

817 هم دخي سنت درربيع مختر ايمه لر — شنبه لي بازارايسه اني يخنه دوندوره لر
818 وعن ابله سنه السه اني اوتمه يلر — هم دخي بازارادرکن قاتلوا امتيه لر
819 برمتاعي ايچوق نقد اچه ايله اله لر — ويره سنيه صتمغوک چقدقدن ابي يله لر
820 دخي برجلوي زبون ايمامه مهلت ويره در — حق تعالى دن اميد قارکم الينه کيره در
821 ترحوا له ايليه اني قول ايله يلر — کرکويچي يسيه فقيراوه نرباغشيلايلر
822 برمتاعي الوبا کاسنه خلط ايمه يلر — اوچلو ايله الدوغي ظن ايتوايله صتمه يلر

823 یعنی ایرواللہ وغنی یہ ایریر صانہ کرر — دار تو یلہ اللہ وغنی در تو ایلہ صانلر

824 دانخی سنت درکم حاجتاً ولسہ اونج الکرر — الہ ای تیزاوہ دامک بیتدہ اولہ کرر

825 اول نجہ کیشی اولہ قرض امکہ لایق اولہ — وقت حاجت اولحق یرکسندہ اونج الہ

826 بریاولدرکم ضعیفاوہ کیجی یمہ دیر — بیریاولدرکم اولہ کفن ثمنا امیلہ یر

827 بریاولدر اولنوب شرعیلہ کابن ایکہ — ثردینہ علقہ ثردون طاوب یمکہ

828 یونلرون کیسی محللرہ الوب دیر ایدہ دیر — حق تعالی اوہ مکہ ای یرد مر ایدہ دیر

829 شی اوذبح ویردکی یردن ہدیہ المیہ — حق تعالی نوابندہ انون ازیلہ محروم قلمیہ

830 کی حذر ایلایلر ہم بوریجوق ایمایلر — ایلون اوش اوشلہ اسہنی ایخمیہ لر

831 یاویروب رہن الوب انتفاع المیہ لر — یاویروب پیتزا ستیون ای ایخمیہ لر

832 ہم دانخی سنت در بازارہ ذبح وره دیر — ہم ایلہ حاجت اوکہ ای الوب کوتوره دیر

833 یالکوز نیور متاغ اکون صتمایلر — ہم دانخی قاتی زیانلی بازاری المیہ لر

834 ہم دانخی تاجر اوہ دن دایم تصدق ویلہ دیر — حیلہ سوز یاحیلہ ایلہ ہیچ روا کورمیہ دیر

835 بیر زیاایدن کیشیلر کناہی چوق اولور — نقد خیر ایتہ خیر ندہ کناہی ارتوق اولور

836 ہیریسی یاز کناہلر جہ اولہ یمش قدر — ایکی ازی اولہ انا سیلہ زنا المش قدر

837 ہم ریاویرلن ایچہ طانق اولمیہ — ثی صقینہ بیلہ قاضی مجلسینہ کلمیہ

838 حقدہ استرسہ برکت ہیچ خیاتمیہ — ہم غزا مالن اوغرلا یدیہ الوب کتمیہ

839 ہم دانخی ظالم کیشیدن لسنہ صانون المیہ — ہم حرامندہ دانخی لا بکرکم یلمیہ

840 کر خیات یاخیاتیندہ دایم برکیشی — لسنہ صانون المغل اللہ ایا اولکوشی

841 دانخی شول کیسہ خیاتہ دنخدا یلیلر — انلرون کیسی صاتیمدہ کرز ایلایلر

842 ایت فوشہ ہاسی کیخدا لق رشوتیہ — فاحشہ عورتلرک ہم تورزلاوغا ایچرمیہ

843 زور باز وحقہ باز اولحی چاچی — ظاہر مال ساہر فالحی قاہ ایچی

844 برکیشی قوجن یا ایغرین ویرہ اوجرتلہ کلہ — یاشہادہ لکہ برکیشی اوجرتلہ کلہ

845 یونلر کسب خیاتیدر دمشلر ای دانخی — ثنبہ اجرتلہ المہ شفاعتای دانخی

یکرمی التنجی باب یالجکون ستلر بیلدردی

846 یمک ایچمک علمیہ اولکیشی تقدیم ایدہ — علم ایہ اتدردہ مشلرانی کی تفہیم ایدہ

847 فرض اولیدیکم کفایتایدیجکدہ کلیہ — ہر طلبہ ایزیوب چوقیہ اسراف المیہ

848 اشتهاسی واریکن داخی کشینك دوره دیر — داخی بغدای ایمکینه ارزم قارشدوره دیر
849 برحدیثی ایجنده راویلر روایتاً یازمش — شرعه الاسلام ایجنده داخی انی سویلمش
850 برکاة اوح نسنه وارد رد مشلدندر خبر — بری اولدیغی نسنه صاتوندن سنه وزر اکر
851 بری اولدیکم اوینج استیانه بولونلر — بری اولدیکم ارزیه یغدایه قارشدوره لر
852 برکون اوچ دونون برکون یرمش اولطیب — بیمك ایکی اوینده برییرمش اول طیب
853 داخی سنت درکم اوبی المادن بیلورلر — اومتاولان ایشدکلرینی سویلورلر
854 حضرة پیغامبر انی هیچ کیمسه یمش — داخی طیر یغدایك توزونی یومش
855 هم ابو کحون توزین انك یومدینا وکوده دیر — تودنی یودلرسه انون برکانی کیده دیر
856 داخی ممك حمیرین کی قیتی یوغوره لر — هم داخی کلجیرین انون کجیرك قیله لر
857 هم داخی بیعت مثلدر داونی لامکی — داخی جوق یغدای یمکی هم طویجه یمکی
858 سنت اولدیغم هیچ اوبی المایله الامیه — داخی اربه قیمیجه هم طویجه یمیه
859 حضرة پیغامبر ازیرامکینی یردی — کاه ارم اونده یغدانی اوزن قاتاردی
860 هم یمکی کیجه کوندز قدر یمیلر — یعنی کجه اوینده بیمك ازیسلر

861 کوندز ایکی کزنمك یمکی عادتا نمیه — الله طرتمطوار ایله اونی اوکتمیه
862 کجه کوندز اته یاغلو مدیام اولمیه — نفسه قسوه ویرر اولیکدر مرادین بلمیه
863 یعنی جن یلی نسنه ایله نفسه سیر یمیا — حق تعالی لحضرتندن قلبنی دوریا نمیه
864 فرق کوندز اتدن ویغدن ریاضتا نمیه — خلقنی ازیلر انسانکیانی اونتمیه
865 هم طعامه پیر اولنلر ابتدا ایله یلر — هم داخی صالح کشیلر متقیلر یه لر
866 یمك اوکنده ضوکندن اللرینی یویلر — هم یمکدن صوکنده حق ذکرایله یلر
867 سنت اولدیغم لقمه اوله بسم الله دیه — لقمه ثانیده بسم الله الرحمن اوقیه
868 هم برکاة ویرمش اولکیرم اول لحمدیه — دیه ثالثده بسم الله الرحمن الرحیم
869 اولندن اوندرسه اورتسندن اوقویه — داخی بسم الله فی اوله واخره دیه
870 دیمیه بسم الله اولکشی حرام نسنه یه — هم صوکنده حمد ایدوب الحمد لله دیمیه
871 هم داخی پیغمبر ادکی کشی بیله اوله دیر — هم داخی علم ایله کشی یندن اوله بیله دیر
872 صفیر امکی کشی یمك دکلی قوتیه — یعنی ارتوطغیر یوبن دکوب اسیر فالمیه
873 سنت اولدیغم اکی یمکی یاغله تسمیلر — هم زیاده تعظیم ایچون یاغله یصمیه لر

874 هم طعامی سنتاولدرکم پراوزره قویلر — دوکلوپسه اوقیمنی دوشرون پسه لر
875 سینی بکلر طوردرنسفره عربلر طوردر — داخی مندلدن یمک یکمکله طوردر
876 داخی التولدن کشیدن بیجک یمک حرام — داخی باقرقابه داخی توج مکروهدر والله اعلم
877 هم داخی طیراق چناقلرون توابی چوغش — الاستول اوقعلرده برکت یوغمش
878 هم طعامی بچک کشیه ایلمکلر — طوردغی بزم قاره لردیرلا لرسیلر
879 هم یمکدن کشی قاچی ترصفله طوره — چقره ایاق قوپی دیرچکوبن اوتوره
880 ایاق اوستنده اوتوردکن همدرکز سیاه — سوی یکوب یاتوپ یاخود بر یسیه دایما
881 سنتاولدر هر طعامی صاغ الکله یسه — حاجتاولیچون صول الی برله یردم الیه
882 ایمکی هم صاغ الندن طوترمش مصطفا — صولالندن قاوپی دوترامش اولیاصفا
883 سنتاولدر لقمه ایچ پرمغیله یسه کر — هم یدوکدن صکره یاسقلارنی یالایلر
884 هم داخی اچ اولمیجه یمک یمکلر — اشتهاباقی ایکن چوق یمکلر قویمکلر
885 برنجاغ بچک یرکن برنیترطورمسه — چوره یکا یقیه هم یاشی نی قالدرمسه
886 برنجه کشی یوب برکشی یاقوپطورمسا — حذر متجون کمسه هیچ ایاق طورغورسه

887 یمکی اودیاپر قوپوب غیر اشی قویلمز — سفره قالدی منجه داغلوب کیمسه لمز
888 لقمه یوکاپدوبن اغزنه چوق طقمیه — هم یمک یاندن داخی لقمه سینه یه قویه
889 چینیوب یحل ایمنجه لقمه یوطمیلر — چیندوکن یوطمینجه برداخی صوقیلر
890 هم یمک یاندن کشیئ اغزنه قیمی اچمایردیر — اوه اوه دیوبر یرزینه چمیادیر
891 ایوبالی هر طعامی یرمیالرسه لر — الاباطوزلی یرقومش اولله اتی قویلر
892 اسمی ایکن یمیالردا خی اوورمیلر — داخی شول سنده ضرار ایده انی یمیلر
893 ایمکی یراوزره اسراف ایلیوب طاغمیا — برکتاندن کیدر دیمشلر انی اونمیا
894 نه قدر کیملر اولورسه ادی ترک ایمیه — یمک یچون کمسنک خاطرچون اچمیا
895 هم طعام اوستنده ادم کلسه منع ایتمیلر — زیره کی حقی نظر وازانی اونمیلر
896 ایکی کشی یمکن ایکی کشیده منع ایتمیه — ایکی کشی یچاکن اوچ کشیده دمیه
897 اوچ کشی یاچکن دورت کشیه ویرمیلر — دورت کشی سکز کشی طوره دیلر
898 سنتاولدر دورلی جوتمک یمیلر — یعنی بردورلو یمکله اکتفا ایلیه لر
899 طوزیغنده صکره کشی یمک حرام — سنول حلال اولوانی یکرکدر قله لر حرام

900 سفرده لیکن تن لر یمیزاوومایه قمیلخ — عقله ناصده کرد تلو لر یمیلر هر صباخ
901 سنتاولدرکم طعام طوزله بیتیرلر — هم کاغرت قلالر فیاتی جورده یمیلر
902 دانخی اتمک اوستنده انطوبوب یمیه لر — هم بریکن اللرینی اتمکه سلمیه لر
903 هم دانخی سچمک اوستنی صوبوب یمیه — برکتاوستنده دردمشانی اونمیه
904 یعلو تنیه یمیه اغزن یومیخه اومیم — انوقیتی وارکن هم یاتوبن اویومیم
905 سنتاولدرکم تمکدن صکره اللرینی یویم — دانخی دشلارین خلال ایده هم اغزن تمیه
906 تارله الغوز اغاجی قوریوبخه هم قش — بوللرله دشلرینی قوردرمایلر دمش
907 هم دانخی سیز اغاجی هم سپورکجوبله — پیرجلال کلمیا دمشدیشلارین بوریله
908 هم طعامارد یخه قیلالر ایکی کفتمان — ذکروشکر ایلایرلر اول لحظه قیلالر اونا
909 قوتاولن کسنی اودن سنه دیلامیه دیر — الاطوز کیبی صوکیبی انلری دیلایر دیر
910 هم قوتاوسنی قونوغه لقمه تکلیفایدک — هم دانخی حاجاتلوی وره کوره کوره ده
911 هم طعامارد یخه اخلاص اقویه ایده دعا — هم دعاسنده طعام استی خیریله اکا

فصل فی فوایدبعض الطعام

912 ایتیمک قورتی قلاغک قوینینی ارتورر — هم دماغی تازه ایلر جسمه هم قوت ویرر
913 ایلروک یکیرکی ارقه ایتدرهم قولانی — هم قیون اوله سیمیز اوله اونمیلر انی
914 خضره پیغمبر انلرده قیلر ساوردی — هم دانخی باجا دخی یغرین ان یردی
915 دانخی مرجمک سوردی هم قوسقورباسینی — هم دانخی صوبورن اچردی صوغن دتلو غینی
916 وقتلی بسنه کوزسالر قوتلر دی رسول — دانخی دتلو لر کوزسالر یردی اول رسول
17 هم دانخی هر سیمک امرایلسه دجبرایل — انی یردی فرق ینک قوتین بولوردی اول
18 بللهم چورکاوتی بونلر دوادرحسنیه — بونلری اونمیاهر کم شفاسین استیه
19 برحدیثه یمک بیورمشانی اخی بللهه — اوچ صباح بللهیلایر اول لایدن قورتله
20 قوریاوزم ادی صاغ ایلروبلغم کسر — دانخی اغزی قوقسی یکرنی هم کوچکلنایدر
21 هم قوروباوزم یینلر دانرد انر سیله لر — هم چکردای ایله انی بللهه یمیه لر
2 هم دانخی ثامش یینلر انی تلک تلک یه لر — تاکه بینلر اول عشرینیانه امیه دیر
3 قاوده اوروم هم رطبهم بیریسی حومامش — حوش کوردی حضرت پیغمبر برج عمش
4 سوریاش غم کیدر قلبی فرح ایلر دمش — دانخی شول عمش یمکنا یون ایکی یوا یمش

92=	یوکو عورت اون بنیه اوغلی طغله اوله دیر	داخی قود قوکشیلر بنیه بها در اوله دیر
926	هم یمش وقتی اولنجی اولنده چوق یه	آخرنده اولنده یدی وکندی ازیه
92'	یاش قوتیمک دماغک قوتینی ارتودر	بنی هم سم دور اول عقله قوه ویرر
928	هم دماغی روح تنه وارجسمنی فرح ایلر بولاد	بیری یومشاطون بری سدیری کوچک قوه ایدر
92	یرکشی کل بیلیه اولدم صلواة ویره دیر	حوتقالی نک جیبنده شفاغت کوده دیر
930	برحدیث ایچنده پیغامبر حکایتا یلمش	شرعه الاسلام ایچنده حوش روایت ایلمش
93	یرکشی کول بیلیه یاکما صلواة ویرمیه	اول جفا آلمش در دریاکما آنی ایزکورمیه
932	مؤمن اولنلر رسول الله یدی وکنیه لر	هم آنک سودوکی یرده سوار اولمز یه لر
93:	سنا اولدکم یقرا یدی یملی یمیلر	داخی الون یاکمش یاپوچ قاپدوکمیلر
934	یرکشی برنیزه وارسه صوغنده یه دیر	ناکه اولیرون هواسندن ضرر اولمیه دیر
93	هم داخی اولرده یادیجان اشنیر یدی اولسه	هم دوا ایچون دیویه دوا در دیر دی اول
936	هم داخی بنجدده دیویرسا آنی بیخ اوله دیر	یعنی ایلهندن بیخه آسترسا ایله بوله دیر
937	حضر ایله الیاس طغامیدده مشرکر قراولی	هم آنی بیان کشیلر نیرنا وله کی یتی

938	هم داخی طیرا قیمک یکرنی ضرر در رأی آخی	هم داخی یورک شیشر در قلخان دنی
939	برکشی طیرا قیمک دایم عادت قیله دیر	کندی نفسنه لایکنه معاون اوله دیر
940	آنده اوچماقدن داخی برقطر صوور در دیمش	
941	هم انارا یچیده وارد در دانه جنته یمش	صافیه هم یرکن دوشوریه انده دیمش
942	داخی قاون یینک یکرنی مزاجی حوش اولور	بسم لشیله یرسه یمش در لور نجلده قورتولور
943	هم داخی باش اغرسه کیدر هم بلغم بولور	هم داخی قیرنی قوونی اریور وسعت بولور
944	هم طعامه اشتهاویرر صوسیزلوقدر در	هم قرن قوردن قرارده اخی خرارت سوندیر در
945	هم انی بیان کسنک اغرنی قوسی کیده در	هم بیان کشیلر وک قنزده اولن یتیمجا ایدر
946	داخی جنده نه کلوارسه انده یمش	هر یرنده انده قاون لذتلدن وارایمش
947	بیه لرقاون یمکده فایده چوقدر قی	اولاهاتون الورکن اوقیه بوایتی

بسم الله ان البقرة تشابه علینا واناان شاء الله لمهتدون

فایده چوقدر انی قاوون بیه لطویه لر	بسم لشیله کسرهم بوایتی اوقیه لر
فذبحوها وما کادوا یفعلون	

948

949 قوزله پیرینی یاپر یرساده اولمه دیمش — الا ایکسین قوپ یرسه دوادر دیمش

950 صرمسوصوغن سینلر پشوره لر پیلر — یاخود اوستینه کرفنه اوتی بولا لر پیلر

95 زیرا انلار فخوشندک ملک کلمز دیمش — اوستینه کرفن پچک قوفتی اولما زدیمش

952 سنتا ولدکم خیاری توزله ای معتبر — هم توزی جومرمائله پیه دیمش اندن خبر

953 برکشی بروندکورینه اوپه کوزینه سرم — هم دانی مقصوم اوغلا بخقلر اندن ورم

954 حمد ایدوب استخیر یله ثنا لر ایده لر — سنتا ولدکم صحابه یولدر ینه کیده لر

955 هم تربیمک دلر پیغامبری دکرایده دیر — تاکه اولیین کشیدن قوفتی پیرکیده دیر

956 هم دانی انجیرک قلبی ریق ایلر قی — هم بیان کشی دانی کورمیا قوانچه رحمتی

957 طوملان مانتر صوبی یعنی شفادر کیکم — الاحاجتا ولینجه هیچ کلمز عیبکه

958 بوهیر مخبرت اندن صوین صیقارمش — توزینه سومه یرینه اولصوی چکارمش

بکری یدیجی باب صوایچملرن سنتین بلدیر

959 سنتا ولدصوایچلر صاغ الیله ایچلر — ایچه جک قاپاولینجه هم الیله ایچلر

960 دانی سوایچان کیشلر سوزه سوزه ایچه لر — ایچ نفسده ایچمکی سنتدر مثلر ینچه لر

961 اولا الله امدنی ذکر ایلیوب بسمله — شر شیطاندن اکیندی تعوذ ایلیه

962 هم وضوجیدن شفا اولمغی حقدن دیلیه — هر ینک اخرنده خالقه حمد ایلیه

963 هم کروسنکری ایدوب رعایتله صوایچه — صوایچان کیشلر وک قارنده اول پیچ ایده

964 دانی صوایچان کیشلر صوم اوقرمیلر — اوتور رکز ایچه لرهم ایاغن طورمیلر

965 الا زمزم صوسنی اورطور رکز ایچلر — هم مبارک صوزمزمی اوستلرینه صچلر

966 دانی ابدست ایطغن ایچمک دادرستیه — هم دوالردینجه ایچلن صوعینی اکلمنه

967 سنتا ولدصوی اول اولکوله رویرلر — دانی اندن صکره صاغ یاندن اولندرلر

968 برکشی صودیلیه اول اکامصویرلر — دانی اندن مکن کندوقینی صویرلر

969 برکشنک ارتغن ایچمک دانی اولا ایمش — کندودن اولکشنک اولدغی غلا ایمش

970 ایچیه ایغزن اورویا قاردصوم دوردصودن — دانی چناق قاه وکندن ایچوقه رزصودن

971 کی صقینا بقرقایدن صوی ایچمایلر — دانی البوزن یاکسز یا بوح قاپاطوتمیلر

972 یکرکی قابک اغزدن دانی طپراقدیمش — ابن عباس اله صوی سرجدن ایچارمش

973 شیشه ایچندن انوکجون ایچرمش اولانی — زیره طاشندن کوردی هم ایچنک اولانی

974 سنسه نافع اولانی سناء اونتما یلر — هم صباحدن نبیه لر اچله صوا چیلر

975 قدره ایو صوورینه بولدرصویلا یلر — شول صوق دتلو صوله ری اختیا ایله یلر

976 زیره پیغمبر سوددی صولروك طتلو سینه — ایو بیلوردی هرصونلا ایو سنی طلوسی

977 صوقینی اوردیلر کیجه اچوق قوتیه لر — دانخی صوا وله ده تلومك اغزینی بغلیلر

978 هم قوئی یا یلر اودی دکلدوره لر — اوفاق اوغلنجقلری ایچرو دوشوره لر

979 قولونه کتوره لر الاقوقوله یه — دانخی نمرصوقنی ویریلر ایچه رذائله

980 شکرمت ایلدیحقله صوقاینی الدقیه — اجیدوکندی صوقی یودعا اوقیه

الحمد لله الذی جعل الماء عذابا وانا برحمته وجعل له ملحا اجاجا بقدرته

981 یرکشنك حق کاهی اولسه اولیلیه دیر — وره الله یولینه سا قلق ایلیه دیر

یکری یکرمی یاشنجه کیمسه سنتلیر بیان ایلدك

982 سنتا اولدقهرلیاسی صاغ یاندقه یا یلر — چیقیجاق الا انی صولدقه یاشلا یلر

983 اولا آدم اتامز ایمش کوکلکی — اینی کچون کوکلنا اولدی هرلیاسك یکرمی

984 طوغنی اوسنه اوله کوکلکسون اینکی — هم بکلادینه وربخه اوله کوکلکن یکمی

985 هم بزوم پیغمبرن ده ایله ایمش کوکلکی — الایر مقلری اوجنده یمش کوکلکن یکمی

986 هم داخی یاشجه طوتن کیمسه سنجه دای اتا — اولدقاخی یکرمی دمشلرهم اره هم عورتا

987 شویله یلا قلحلیل الله انی کیمسه ایمش — انی کورنلرا کا سنت دیوا ولمش ایمش

988 هم حسینله حسن اچوق طوتنی کا یرلرمش — صویم کیرمجك ایکمله بیله کیرورلرمش

989 هم یکی داخی بردای قیصیرق قلما قلرن — هم یکی داخی برد ای قیصیرق قلما قلرن

990 قصه کیمسه یاری کیمسه داخی سنتلدر — هم اری کیمسه کیشی یه قیوشنی کیدر

991 دنکلر ایچنده دمشلراق کیاسی جوشلو اولور — هم یشل طوتلاره تموکوزلرینی ازدورر

992 هم رسول الله یشل طوتلر کیردی داشنه — کم قارالرصاریوزکاه اقکیردی یاشنه

993 داخی سنت دارتلر یاشنه دولبندکیه — هم یکی یاغرنك اورتاسنه طاسلا سنقویه

994 سنتا اولدصف کیالرهم عیالرکا یلر — هم مرتفع کا یلر یعنی طوتی یا ما یلر

995 بلعباعی اوك سلیمان نبی کیمسه ایمش — کودکر اول سلطان مسکلن اوکیمسه ایمش

996 کوجی یتان کشی دروینا نطوتلر کیلر — هیچ مصور یا منقش طوتلری کیمیلر

997 نعمت اظهار ایلیجون ایوطوتلر کا یلر — فانی یوقانی کم مکروهلدکیمیلر

998 هم لباس کایسن کیشیلر دائی یوزن کایلز — قاتی ایخه کیمیا لر بوسیری دکلایلر

999 دونی ایخه اولنلر هم دینی ایخه اولمز — هر کشنک کیدیکی طونی دیخه اوله دیر

1000 هم دائی خاتون کیشیلر قاتی ایخه کیمیه — یعنی کوکلکلی اوزنده کودسی کوزلیه

1001 قیصه کیملر سنتا ایمش هم اتکی هم بلی — الا خاتون کشیلرک اوزن اوله ایکی

1002 سنتا ولدرکم جریر اولن طونی کیمیا لر — بوندن کایلر اودنیاده انی کیمیا لر

1003 سنتا ولدرکم کیرکن قولکی اوکیه — دائی صوکنده ایچ طونن کیون بغلیه

1004 ایچ طونن هم اده وکی دوزکن کیمایلز — چیقیجاق هم اتاسنی دوزلر صقلایلز

1005 سن بنی زین ایکلمکیچه اولجاق ای ایخی — هم بنی زین ایدین کوندز اولجاق بزدائی

1006 هم چقاروب کیدوکیچه بسم لیله یتلیه — الله ادین ذکر ایدن هم بودعا اوقیه

اللهم کسبوتنیه اسئلک من خیره وخیر ما صنع له

1007 زین ادم کایاکچیقریجاق ای خوجه — ایخیلر الورایمش کایرایمش هر کجا

1008 بسم لیله اولجاق انی قولوب الماز ایمش — الله دیو مهر اولورمش یانه کلمز ایمش

1009 هم دلنی اول ییلز سلکه اندن کیه دیر — تاکر لیه نده انون ییلیه جیان اولیا دیر

1010 برایاق قابن چقاروب بیریسین کیمیلز — دائی بیرسین چقاروب بیرسین قومیلز

1011 چیقریجاق انی قابن یاندن قوم دیر — سنتا ولدرکم یالن ایاق کاه کاه یورییرمیش

1012 ثیمکه ایاق قابنی دیلیدیلن دومتا — جوتیولینه ات ویرمش کیدلر اونمیا

1013 هر کیم یکی طون کیرسه جمعه کونی کیه لر — سوره فتح اوقیوب یا فاتحه اوقویلر

1014 بر کیشی یکی یاجق کیسه قلولا یلر — یعنی القش ایله لر اشبون اوقویلز

اللهم لک الحمد انت کسوتنی اسئلک من خیره وخیر ما صنع له ونعوذ بک من شره وشر ما صنع له

1015 سنتا ولدیکیچه کوندز بر کیجه کایه لر — یکی کیسه اسکیسین غیره یاغشلایه لر

1016 دائی اوده اوخ دسمله اکیقیا یلایلر — یراره بر عورته بیرین قونغه قویلر

1017 اورتر اوله اولد سکلر یوستا ولمیه قیتی — هم دائی حزن زیاده قالن اولمایم قیتی

1018 سنتا ولدرکم مسلمان عبرتن قویلر مایه — هم دائی یالن دورتنا لر صافلنه صاحبایه

1019 شول قویتی ظاهر اوکن قویلر دراک — قویتی خفی اوکن قویمش عورتلروک

1020 هر کیم یاغدر تمک استرسا قتلرندن یتلیه — جوتعالی اولیا قلی یاشاغرسندن صقلیه

1021 یاغی اول صولیایاسی اوستنه قیدی سول — دائی اندن قتلرنه کچنه سوردی اول

1025 سُرْمَهْ چِكَمَانْ بِچَهْ دَرَاوْشْ اَيْدَرْ يَزْدِكْلَمَهْ
1026 هَرْكَمْ عَاشُورَهْ كُونْدَهْ سُورْمَهْ چِكَهْ كُورْمَهْ
1027 يَخْ مَا قَالْ اِيزْ دِيَنْ كُورْبْ كِشِي اِيجْمَهْ
1028 دَاغِي سِنْتْ دَرْدْ مُشْلَرْ صَاقَلِي قِيَالَمَهْ
1029 هَمْ فِرِشْتَهْ لَرْ مِثَارْ تَاتْلَرْ اِيمِشْ اِبْلَرْ
1030 اَلْدِرْمَهْ صَاقِلْنِي قَازِيكَهْ بُويَامِيَهْ
1031 اَوْلْ اِبْرَاهِيمْ بُويَامِشْ صَاقِلِينْ قِيَانِلَهْ
1032 هَمْ قِيَامَهْ يَاقِينْمِي سِنْتْ دِمِشْ مَوْرْتْلَرْ
1033 سِنْتَا مَكْ دَاغِي سِنْتْ دَدْ مُشْلَرْ اَرْلَرْ
1034 اَرَادَمْ حِمَامَهْ وَرْمَقْ حَاجَتْ اِيجُونْ وَرْدِمِشْ
1035 هِيچْ جَانْوَنْ تُشْمَيَهْ حِمَامَهْ وَرْمَوْ يُقْدَرْ
1036 هَمْ اَكَاوَارَانْ تُشْمَيَهْ اِخْرَتْ فِكْرَايْدَهْ لَرْ
1037 قَايُودِنْ اِيجْرَهْ كِرْجَكْ لَرْ هَمْ هَوْدَهْ اَيْلَيَهْ

فَوْرْدُونَهْ بَلَنَهْ عِصْمَوِي اِيجُودُونَمَايَمْ دِيَرْ
چِچِقْ اِنْدَنْ اِيَاغَنَهْ صُوقْ صُوقْ يُولَرْ
سِنْتَا وَلْدِكْمْ كُونْ اِشْوْرِي صَقَلِي دَارَهْ بَكَرْ
هَمْ صَقَلِي دَرْيَا نَلَرْ قَشْلَرْ نَدَنْ بَشْلَيَهْ
دَاغِي دَرْنَاغَنْ بِيغِنْ هِفْتَهْ بِرْكَسَهْ لَرْ
حَوْرْسُولْلَهْمْ اَوْرُونْدَهْ اِنْدَنْ اِلْدِرْدِيرْ
دِشِلَهْ كِسْمَايَمْ دِيَمِشْ دَرْنَغَنْ هَرْكَمْ بِلُورْ
صَنْدِلَهْ كِلَرْ يَاحُودْ بِيجَاغِيلَهْ اِيَانِ
اِشْبُوسُوزِي شَرْعَ اَلْمَنْ لَمْ اِيجَنْدَنْ بِيلْمِشْ
لُهْ اَكْدُودَنْ كَرْ وَبِجَشْنَبَهْ كِنِي دَرْنَوْ كَرْ
صُولِي اِبْرَمَقْلَرِينْكْ يَجْسِنْدَنْ يَاشْلَيَهْ
هَمْ دَاغِي بِرْنَهْ لَاغَنْ دِشْلَرْ اِيرْتْلَيَهْ
هَمْ رَاغِي شَنْ بَاقَارِيجَاقْ وَجُمْلَهْ سِينِ قَارِيلَرْ
بَاشْنِي قُولْتُوغَنِي قَاسُوغَنِي يُولِيَهْ لَرْ

كِسْمَكْ اُوتَنْدِغِي بِيرَهْ نَظَرْ اَمْيَا دِيرْ
فَايْدَهْ بُودُرْ كَهْ بَاشْ لَغَرْ سِنِي كُورْمِيَلَرْ
قَاسِغِي قَارِيَاغِي فِرِقْ كُونْدَنْ اِشْوْرْمِيَلَرْ
شُوبْلَهْ دِيمِشْ حَقْ وَبَاشِنَرْ نَدَنْ اِي صَقَلِيَهْ
صَاقِلِي كِسْمَيَالَرْ اِلَّا اِي تَرْكَسَهْ لَرْ
اِيتُوكْجُونْ صَاقِلَنْ دُورْ نَلَرْ يُولْ اُولْدِي دِيرْ
زِيرَهْ دِيمِشْلَرْ بِرْ زَرْ بِنْجِي كِشِي اَنْدَنْ بِلُورْ
نَسْلَرْ بِجَشْنَبَهْ كِنِي يَاحُودْ كَسَهْ جُمْعَهْ كِنِي
حَوْرْسُولْلَهْ حَرْمَتِنْدَهْ رِوَايَتْ اِيلَمِشْ
بِلْجُونْ رِبِجِي بِرْ زَبَاشْ اَغْرِي يَكِيدْ
هَمْ دَاغِي بِرْنَهْ لَاغَنْ دِشْلَرْ اِيرْتْلَيَهْ
بِعَضِسِنْ قَازِيوبْ بِعَضِسِنِي قُومِيَلَرْ
حَاجِي بِرْنَاغَنِي طِرْاغَهْ هَبْ بِقْلَايِنْ لَرْ

1048 هیچ اره یا عود تر یقدرکه قاشن بولیه — هم دینی خاتون کشیلر ساجنه ساج اقلیه

1049 دانخی ارلر کندوی عود تلرکه بکرمیه — هم دینی عود تلر اوزون ان ستیه امیه

1050 یعنی خاتون کشیلر ارطونین کیمیلر — دانخی ارلر انلروک طوتیله طوتنمیلر

1051 سنت اولدرجاجا یجون اینی نیه بقلر — اینی نا اولرسه دیمش صافی صویه باقلر

1052 برکشی ایسینه باقه یاخود صافی صویه — خالقه حمد ایدوب یاشیو دعا اوقیه

الحمد لله الذی سوی خلقی فعدله وکرم صورتی فحسنها وجعلنی من المسلمین اللهم کما احسنت خلقی فحسن خلقی

یکرمی طهور بخی باب بیان سنتلرین بیلدرر

1053 سنت اولدر اویانلق قاچی بیوک یاپمیه — یعنی خرجوع ایدوب پهالی اسراف امیه

1054 خیره ینا یلموب قدقرالر نیرینی — حور رضا سیجون یارلر هم یانلر دارینی

1055 هم کفایا تایدجک دیکلی اولا انول اینی — هم دانخی الکی زراع اوله دمشلر اوزنی

1056 صویه طبراغه کیدن مالک ثوابی بوعمش — هم دینی یارین قیامتده حسابی چوغمش

1057 طاشی طبراغی هیچ جمله دفتر ایدرلر — کندو دینا ریوغنی لدقاسینه یوکلادرلر

1058 دانخی اویا یاپان کشیلر کسینی اینجیتمیلر — تیز حرابا اولور بنا سنی هیچ حرام قیلمیلر

1059 قاچی انلی اولمیه دیوارلرینک قالکی — یعنی کبر یوجنی نیرقات ایتیلا لرنا لکی

1060 هم ریاسین حقه طاعتا یکجون ایدرلر — تیز تیز یاپمیلر کریا لرکه طورا لر

1061 هم خلیل الله اول ایکه یاپمش دارینی — کنده بیر قوریا پرمش یاچاق دیوارینی

1062 عادتی بو امش اولدی بنا یاپانلروک — یعنی اسمعیل اوغلیدر خلیل پیغمبرک

1063 انی دیرلرالکی کوندیره رورا یمش اسقا — بر سیرای کربوج یاپرمش اولدانخی باشقا

1064 هیچ مصور یا منقش اولمیا دیوارلری — زیر کوریجک ملایک اورکرا یمش انلری

1065 دانخی اولرده منقش پرده لرا صمیلر — جانور لردارستده هیچ دوشک قومیلر

1066 هم اچینی طاشینی بویورلر پاک ایدرلر — هم بخور ایدوبن قوقولرنشتلر دوینرلر

1067 دانخی قابو اوکلرینه سیله سوپوره دیمش — اویا چیلدن کمسه وارسه بلام ویرمش

1068 کمسه یولسه اوده اوچ کراخلام اوقیه — دانخی کبر وحقد وغنجه خالقه ذکر ایلیه

1069 سنت اولدر هرکشی برقوتا اوی کوره دیر — حاجتا یجون بر خلا دانخی اول قایوده دیر

1070 زیر هیر بشنک یرذکوتی وارایمش — پسر ذکوانی اولرون سول قوتا یجون وارایمش

1071 حاجاتا چون بر دخی خلوة مکانا ولمز کرک — غسل ایدک استه اکی اولا وضو کلمز کرک

1072 همدانی اوقا یوسین کونه قارشو امیه — همدانی قایوسوز اویخیده کیرو یامیه

1073 ابن علی المرتضی بونی حکایتا بلمش — حور سولیمک حدیثنده روایتا ایلمش

1074 اولکه همکریوزین دوتمه ضرر اولماز دمش — اولکه شمه ارقاسین دوتمه شفا بولماز دمش

1075 دانی استوز اویخیده یمیلر پرده سیز — همدانی طام اورزیه یامیلر یا کوز

1076 مؤمن اولان کافر اویخیده وطر امیلز — حضرت پیغامبر انلردن بریدر طویلز

اوبوز بخ بابوره مک سنا بیرین بلدردر

1077 یوله کیدن کیشلر اودن جحیمی بلمزلر — ایتر الکرسی اوقیوم اوقیوبوه عائیله بله

بسم الله توکلت علی الله ولا حول ولا قوة الا بالله العلی العظیم

1078 بیلزین اتاغه دوتوب قاچی قاچی کیدرلر — دانی یوله زحمت ایدن لسنه اریدرلر

1079 یا بیشنی یوکسک طوتوبن قولرین صالمیلر — اول تکبرلک نتیجه دور انی قلمایلر

1080 کندودن اولو کیشیلرک اوکنجه کمتره — اول فقیر اینکتورور دیر انی اونتمه

1081 بوریکی همقرینک اصلنی تقیم ایدر — دانی اوبوز مقده انوک نسلنی تعظیم ایدر

1082 کیرکی صاغ یانه دانی اوکه توکرمیلر — یا آیاغ التنه یا خود صولینه توکورلر

1083 کندو نفسینه ضرر اولان یره ورمیلر — چارشوده مطحت بوغینه اوتورمیلر

1084 کر اوتورر لا رسه انوک حقنی اودایلر — امر معروف نهی منکر نیه سویلایلر

1085 دانی شول ظلومی بوقوا اولان تسلاره سیلیه — همدانی مظلوم اولان کیشیه یاردیم ایلیه

1086 همدانی خلقک سلامن المیجیون اوتوره — همدانی غیری کشنک حاجتنی بیتوره

1087 برکشی سنه بوقلنه انی جاغرده لر — یوله کیدک کشیلر قولاغوزلق ایدرلر

1088 همدانی کوزسوزلر یولده قولاغوزاللر — یعنی انوک صولی لینی صاغ الینه اله کر

1089 هرکمسه انوک الن الوبیرادم کیدیوله — هرادمده بر قولیاز ادا ایلمکده بک اوله

1090 اوغریجک همسلمانه سلام ویرمک کرک — همینه ایریجک ینه سلام ویرمک کرک

1091 کوزده قاچ کربلوسوزینه تکرار ایلیه — بینه براوطولسوزینه انی سویلیه

1092 بلشی اولسون یاداولسون همکشیه ویرلر — همدیلیه سویلیا لرخلقه اشتدوره لر

1093 دانی کوچوکر بیوکر اوتورانطوره نه — دانی همانا بیانم همیان بورونه

1094 بکرک اولدن خلوص سلام ویرمزدن اولویرلر — همینه سلامدن صکره طوروب مرحبا ایلیلر

1095 هر قنجکه ایکی کیشی برار ایسه قاوشه — سنتا اولدرکم ایکیسی برر یره کورشه

1096 حالنی هیبر یرینه صوره لرسویلایلر — دائما ایکی الله یره مرحبا ایلایلر

1097 بر یرینه الصوبخاق برری تر چمیه دیر — هم دائما یکی اوجیله مرحبا امیه دیر

1098 هم سفردن کالینی فوجاوبا اولمیا دیر — هم دائما قاتی اکلیمه دیر چوکمایه دیر

1099 هم غایب لاحق صاحبینه ویره لر — برامانت دائما یتیرانسانه داکوره لر

1100 یکرنا اولدرکم سلامی هم تمام ایلایلر — رحمة الله برکاتیله جمله سویلایلر

1101 هم وداع لرهم الانکریه دیمه لر — کرد یمز لرسه ثوابی اکسک اولور دویلر

1102 هم سلامی اشاکشیه تخصیص امیه — ایتا شراط ساعتده دائما ونمیا

1103 برمغیلانه یا الیله هیچ سلام ویرمیلر — اولیه ویلرسه لامیده دائما نصرانیلر

1104 هم دائما خاتون کشیلره سلام ویرمیلر — الاخاتونلر سلام ویرسلر انی اله لر

1105 یکرنا اولدرکم کتابیه سلام ویرمیلر — اوغیر یحاق تولده هر طاریده قضیده کر

1106 الاذمیلرسه سلام ویرسه انی اله لر — وعلیکم دیمه لر سه دائما سویلامیلر

1107 یا مسلما اراسنده کافر اولسه بنده لر — ویره لر مومن سلامن جمله عام ایده لر

1108 کیشی یاخود اوتوروسه دیشوره لر سلام — کیسه یولمرسه اوتده ویرجک یوقدر سلام

السلام علینا وعلی عباد الله الصالحین

1109 زینه اللهک سلامن استین بولور دیمشد — کیسه المرسه فرشته لر کلور الور دیمش

1110 دائما ذمیه سلام ویرمک ایدن بنبله — اولقد جائرد مشلر یوکلای سیله

السلام لمن اتبع الهدی

1111 دائما سنتدر بزجن کردشلرینی کوره لر — مرحبا یکم نیفا صیحتم دیا کرصوره لر

اولور بزیخی بانا سقا تمک سنتلر ینه دوردر

1112 برکیشی کم اول سفره ایکجوندیت قیلور — بلا اذن امر محفل عونی رضاسنه اولور

1113 حوش غیمیدر سفرا تمکا ونمیا یرایتمک — تشنه نصحت بلوردینی مشلرهم یتی

1114 دینه یرمیه مناسبلیان تمک کرکن — اول رضای حقجون ترک دیار ایتمک کرکن

1115 حق رضایچون اولیر دیخی بیرده وره — یا رین اول قوکشی اوله دیرخیره یقیمیر

1116 حمدکا اودنا یکی رکعاتنماز قیله دیمشر — هم سفردن کالیحاقده انی قیله دیمشر

1117 هم دائما اون کوتک سعیخی کوزه ده لر — یعنی ایون دائما کوتک اولنده کیده لر

1111	هر سفر ایله یاتمق کوتلر بیان ایتمش کون	چیقلرده دوشنبه کون یاتمق چقه یخنبه کون
1111	چقمز یدی ای آخرنده یعلمی الله تقصیر	دائمی عقرب بوجنه ویرمزدی ارسیدی یاسی
1112	ایوک اخرده دورت کوتمک هیچ سفر ایتمز	هر دائم چهارشنبه ایلر نکاح ایتمز
1112	یولداری اولان کشیلر یولیرا غن کوره کز	یعنی حاجاتاولنمیه الله کاموره کز
11	تاسنی تاریاغی هم اکنه سنی بزیمنی	ایپنی بلکی هم دائمی جوالدوزمنی
11	هم قلیچ یالین قوشانوب باشنه دلبکیه	طشره چقدیغی وقتی بودعاء اوقیه

بسم الله ومن الله واعتصمت بالله وتوکلت علی الله ولا حول ولا قوة الا بالله العلی العظیم

11	دوستلرایله اهل بیتیله وداع ایلمک	دائمی الله مکن بوبش سوره اوقمز

اولا قل یا ایها الکافرون وخاتمه الاخلاص ومعوذتین وفاتحة الکتاب

11	بسم لیله بشلیه هر کم کیتی اتابزر	بسم لیله بیمانون اردنه شیطان ینمز
11	بیجك اتا وستنه الحمد لله دیمك	یوریوب کیدیجك بوآیتی اوقومك

سبحان الذی سخر لنا هذا وما کنا له مقرنین وانا الی ربنا لمنقلبون

11	طاقتی اولمایجك یرطاوزه یول اورمه	هر دائمی اتا وستنه ایچ کیتمه بندوزمه

1128	دائمی اتا وستنه یتیوب شویله دیرلر	هر دائمی اتا اینجك یوله اویومیه لزم
1129	هم خبرده ستوله دیمش الرفیق ثم الطریق	یعضلر شویله دیمش رفیك یخیر الرفیق
1130	ستا ولد کم سفرده برنجیه ولد اتش اولمه	اره یرده یرا اولوسنی قالتنه باتش اولمه
1131	اول کشی عالم اولمه عاقل اولمه کامل اولمه	تاکه یولده دائمی انول امرینه عامل اولمه
1132	اولولاری هرزه کم بیوسنه اکا اویلر	هم طعامی مسجده برارادمیه لزم
1133	یولده شر اولد یر برینه یولده یردم ایدر	هم ضعیف یولداشر اولورسه اینجه یکدیکر
1134	کاه اولوردی کاریان ارمجه یکدیکه سوزل	یولده یورلمشلر هم دستکر اولوردی سوزل
1135	ارقوغی ارتوا اولوسه یولداشه ویره دیر	ارتوانی وارسه هم اتنه بندوره دیر
1136	اینجك وارا اولمه نی ویره کردو ممیلر	خاطر بحون هم مبلحشدن عناد ایتمیلر
1137	ستولکناهی اولیا حق سوزلری سیلیلر	کاه لطیفه کاه حکایتایده کرارایلر
1138	توکل اولمایغون هم کولکلر اویتایلر	کیدیلکن یرلرینك کولکنی کلایلر
1139	یولایکی اولورسه صاغ اخیا ایلایلر	یولایکی اولورسه صاغ اخیا ایلایلر
1140	اخی الحاقیسه ایسه ایسه ایسه لز	اخی الحاقیسه ایسه ایسه ایسه لز

1152 هم دخی منهی رسول اوستنه قیلمز — یر اراییه قونلرهم یالوکوز قیلمز

1153 هم دخی یولداشلرین قویوب یالوکوز یتمه — هم دخی کیجه اویلیجاق بو دعاء اوقیه

یا أرض ربي وربك الله أعوذ بالله من شرك وشر ما فيك وشر ما دب عليك
وشر كل أسد وأسود وحية وعقرب ومن ساكن البلد ومن شر والد وما ولد

1154 هم یالوکوز اوایچنده یاتمیلر ای اخی — هم اشك اوستونده یتوب اویومیلر دخی

1155 دخی شولاوازرنده یاتمیلر پرده سوز — یر لایه اوغیر دیمیش عشه کول بوسوز

1156 یا مسافر منزلنده کوچمك ایستر اولنده — اندن دخی ایکی رکعات نافله قیلوب کیده

1157 یا بنده یی یری سلامیله زیارت قیله دیر — زیره هیر یرده ملایك ورد در انی بیله دیر

1158 دون ایچنده هیچ سفر اهلیوکه کیمیا دیر — کرکدر سه یر برینه قاتی اون ایما دیر

1159 زیره جلر کجا لرده آدم یکی کلور — یا حرامیلر کشیه یلمدین یولداش اولور

1160 یوله هیر کیمسه کورسه آکا اول صورمه دیر — دخی کمسه یه سوزوی آقا خبر ویرمه دیر

1161 هم انی مرشد دینوب کیمسه یه لایوله — قیم بیله اوغری شیر یکی اولایا شیطان اوله

1162 دخی یولداشاولمیه ساحر لره شاعر لره — هم دخی جك کوتر اتمه هم دخی کاهنلره

هم دخی منهی رسول اوستنه قیلمز — حق سوینك جلیسنده روایات ایلمش

1152 هم دخی یولداشلرین قویوب یالوکوز یتمه — اول دکیز صویجغه آکا حق سواب تقدیر ایلمش

1153 هم دیمشلر اتا بین کشی قران اوقیه — هم دخی ایکی رکعات نماز قیله دیر

1154 اشی اولما یوب یاتوب تورتلر دعا لر قیله لر — یر فضل ولیاکم حق طاعتنده قالمز

1155 هم رسول الله سفر ده چوق دعا قیلمز اول — یا عدو دن خوف اتسا یوتی او قورقوسی یوق

اللهم انی نجعلك في نحورهم ونعوذ بك من شرورهم

1156 یم یملا وجوزا اولورسه ارقه ارقه یاتمیلر — یولده یوتلر قیلوا ولا یترکنها جحدا یده لر

1157 هم نماز وقتنی تاخیر ایتیا لر قیله لر — زیره یوز بیک درجه ثواب یوقدر یوتلر

1 قوبخاق وقتنده یرا اوتلو صولو یره وره لر — یوکلو اولنجا اوك یوکن بجا یندوره لر

1 کندولرینه زن اوکدین آتیمین قایوره لر — هم دخی محتاج اولان کیشیه یمك ویرلر

1 هم اوتر نماز دین ایکی رکعات نماز قیله دیمش — هم یوز دعا آنوك اربعه قیله بیله دیمش

اللهم أنزلنا منزلا مباركا وأنت خير المنزلين

1 هم ایکی اولیا یخچون منزلده دخی بیله — آیتا لکرسی بکرا ونجی اوندن اکی اخلاص سوره

1163 هم ملایك داخی یولداش اولمزمیدی انلر — طاورینه چك صوبحی اخیاتا ویدورلر

1164 هم مجمله دمشلر کمیا لر یر یولاکه — داخی شول مسفیر کیه یولدی ناجیه یتمز اوله

1165 هم رسول انك یمك دیمش سودیندی — یعنی انی یومیجه صغمیا لر ای اخی

1166 برکیشی برشهره یا خود کویه وارسه یله — صاغ سلامتا اولمیجون بودعا اوقیه

اللهم نا نسئلك من خیر هذه القریة وخیر اهلها ونعوذ بك من شرها وشر اهلها وشر ما فیها

1167 برشهره حاکم اولماسه اکاورمیلر — فتنه وطاعون اوده یره وروبه یره ورمیلر

1168 طاعون اولان یره خارجدن وروبکر میلر — الا اول مقیم اولسا جقوب کتمیلر

1169 برکیشی یا دیره ورسه صوغندیه یه یر — تلکه اولیروك هواسندن ضرر اولمیه در

1170 دنیا یحقیل ایتکجون قامیه کیرمیلر — الا بجه یا غزایه ورمیجون کیرلر

1171 داخی کامیه کیرجك کوزلرین یومیلر — جوره یاکه باقلر یوایتی اوقویالر

بسم الله مجریها ومرسیها ان ربی لغفور رحیم وما قدروا الله حق قدره الآیة

1172 داخی خاتونلر که اوچ کونلکه ایله یه جقله — یا اری یله کیره یا بحری یله اوله

1173 هم سفر اهل کیروده نمایکی یعجل ایله — الا اوده ارمغان استیرلر ای یله

1174 ثمتی انسان در امام کلمسی مستحلدر — هم سفر اولوده دمشلر اوده یانلر بلور

1175 پس هیلم سنا میش کوجیان اله دیر — قوری کلمیه دمشلر باری پر طاشاله دیر

1176 یامسافر کندو شهرینه کلجك نیله — یولده چوق تجربه لر تورو بکا جرکلاوی یله

1177 هم کلمجك کجه وقتنده اوه کیرمیه دیر — تاکه اوده برقونوق اولمیانی تورمیه دیر

1178 یا اوایجی سیروب یاخود سلمانی اولمه — یاخود اوده بولشوق قاپا اوله یوقسا اولمه

1179 زیرا پیغمبر زمانلرده ایکی ارکدیلر — هم سفردنه کلدیلر کوزاولرینه تدیلر

1180 ایکسیده اولرینه کچه ایله کلدیلر — هیریسی عورتلر یله بله براوبولدیلر

181 بنتا ولدرکم مسافر اوینه کوندرکله — یك اولدرکم زنه قبلق اوله یا احتلام اوله

1182 هم داخی اوه کلمجك مسجده اول کله — اوه ورمادین ایکی رکعت نماز اندن قله

1183 اهل بیته یك میله زیارت ایلیه — لطفله یومشتاقیله یونکره سوز سویله

184 حضرت پیغمبر اول اوه جوق اغلامکره — بولشوردی کورشوردی لطفایدردی انلره

1185 هم مدینه شهرنه وارمقده کسا مصطفا — اولوکیمی وارسه چیقردی قرشو دیه صفا

1186 کسنه قلمزدی قرشو کلوردی واری — دوه بوغزلیوب قبرتان ایدردی هیریسی

118	اُو یاغی اولمه تشبیه ایدلکرای حوجه	باب ۳۲ هم وصیت ایلیا لر اولدیکی حجه
118	هر کناهه توبه قلوب حالقه حمد ایلیه	کسبه کوریجی ورینه انلری فکر ایلیه
118	برکشی کم یا تحاق وقتن طمار اله اول	اول ایودوغی کا جمله عبادتا ولله اول
119	هر کشی نیله اویورسه انوکیله اویور	هر کشی نیله اولورسه انوکیله دیر لور
119	یا تحاق وقتن دشکی اوزرینه کله دیر	دوشکینلنا وسیتی برینه ایله دیر
119	هم داخی دوشکی قانی یومشق اولمایه دیمش	دوشکی پیغمبروک خودیر اغمش یانمش
119	سنتاوزره ایله تحاق وقتن دنا لر قبله	داخی سوال ایلیوب لودعاء اوقیه

اللهم لک اسلمت نفسی الیک ووجهت وجهی الیک اللهم امنت بکتابک الذی انزلت وبنبیک الذی ارسلت

119	اولاقران اویوب دوشک اوزره اوسن	ذکر تسبیح ایلیوحوق صلوات کوره
119	اوچ کز اخلاص اویوب اللریه اوکز	ایلکینی یوزته هم قولدسنه سوره کز
119	هم تفوذ سوره سینک ایکسنده اوقیه	باشنی قبله قوشویاصدوغی اوزره یوزه
11	ماع الیک اوستنه یاغی قویم دیر	هر دخی تسبیح تحمید ایدرک اویوم دیر
11	سنتاولدیاندوغندن صکره سوزیله	الا رسول الله ایچون اولان کلامی سویله

1199	یوتن مقصود اولدکم اولوی فکر ایله کر	اویقوا ولوم کیدر اولوم یر لخن ایله کر
1200	فکر ایله کیجه یوز کن اندوکی عصیانتی	فکر ایله ایرته یلوبی کوده سنک جانتی
1201	اولیدین فکر ایلیه عصیاتک عمرانتی	فکر ایله قنده یولورا وردنک درمانی
1202	رحم ایدوب رحمت قله اوتمانغل نماکی	صبح اولنجه یاتمغل ذکر ایلکل سبحانکی
1203	برکشنک حوق قتنه حاجتنی اولادیمش	یا تحق وقتن دشاکی اوستنه کله دیمش
1204	اوتوروب هم والليل والشمس والتینی اوقیه	هم طهارتله اولله مم بسمله اوقیه
1205	بیکیجه بر بری اردنجه کونی قیله دیر	هر نحاجت دیلرسه جمله مقبول اولله دیر
1206	اویقوسندن اویانجاق دکله دانی یله	حق دعا قیلوب حقا اشبو کا دی سویله

لا اله الا الله وحده لا شریک له له الملک وله الحمد وهو علی کل شیء قدیر سبحان الله والحمد لله ولا اله الا الله والله اکبر ولا حول ولا قوة الا بالله العلی العظیم

1207	هم ایکی رکعات نماز اول وقته هر کیقله	هر نحاجت دیلیه جمله مقبول اوله دیر
1208	دانی اویویان کشیلر صبحه یدک یاتمه	یاندوغی یر یقلمیه کندودن اعلمه
1209	زین دیر کم شکایت ایدیکش پیر حقا	اوستنه اوچ تسبیح واقع اولسنه ایدی مطلقا

1210 بیرینی قان ایده بیرمی زنا آیلامیلر — بیرمی اولده جمع اولمجه یاتلر اویومیلر

1211 هم صباح اویقوسی زرقی منع ایدر شکر شول — زرقی مسجده وبرلورمش ارکلوک همده شیدی

1212 خیرله فتح ایلیا الرا ولینی هرکونک — خیرله ختم ایلیا الرا اخرینی هم انوک

1213 سئیله فتح ایلیا الرکم اولدیلر دیرلدیلر — صوری صورماغه یعنی قیاچنده کلدیلر

1214 هم حرامی ترک ایدوب صحیح کسه ظلم ایمیه — هم حلال آستر صباحدن یوده عاء اوقیه

اللهم ان هذا واجب للملك والعظمة والكبرياء والخلق والامر والليل والنهار وما سكن فيهما لله تعالى وحده لا شريك له اصبحنا على فطرة الاسلام وكلمة الاخلاص ودين نبينا محمد صلعم وملة ابينا ابراهيم حنيفا اللهم اجعل اول هذا اليوم لنا اولا وصلاحا واوسطه نجاحا واخره فلاحا يا ارحم الراحمين

1215 کندو اویقوسنی اویوقوستن امش بونکره — دون ایچنده طورمن دونله نماز قیلامیلر

1216 اون زواله ورمغه ازقالمی اویوسه لر — هیچ اکنیمی قضا وکندی صکره اویومیلر

1217 درسکنی نیه یاشن الله وردی رسول — صبح نمازندن اوکوردی ایرتحه اویوردی اول

1218 سنتلاری ترارامش وحی هجده ییله لر — دون ایچنده طورلر برنجه کره قیام لره

1219 برکشی دوشه خیر ویرسه دیا الخیر اولا — حق تعالیدن امید کر اولا دوشه خیر اولایه

1220 دوشکور یلردوشنی عالم کشیه دیملر — اولما جاهل یاخود نعوذ بالله دیملر

1221 قوزقودوشکور یلر هیچ کسیه دیمیلر — یاید وغی یردن کلوب یاوچ کره دوتلر دورلر

1222 هم تعوذ یاید وب یاوچ کره صولیه کا کلورلر — هم ایکی رکعات نماز قیلوب صدقه ویرلر

1223 راحی دوشی خیره یورلر لسه خیر اولا دیمش — غافل اولمه شره یورلر لسه شره دوریمش

1224 زیرا پیغمبر زمانندن برعورت دوشکورر — کورمدکی دوشنی رسول الله وار یوردر

1225 دیرکه خیر اوله سکا بر کشی غایبدن کلور — دیدوکی کبی اکا بر کشی غایبدن کلور

1226 بنه وار ردوشنی عرله هم اوبکره صورر — انلر انوک دوشنی اولور دیو یوردر

1227 دوشکورتلر هرکشیه سویلیه سویلیا — سویلرنیه یاری عاقل کشیلره سویلیا

1228 طعنری دوشک سخره وقندیله کورون درر — بعضلر دیمش بخلک وقتاه کوریا درر

1229 برکشی پیغامبری دوشنه کورر لسه حقدر — زیرا کم شیطان اونک شکلنه کرمک یوقدر

اویورا وحی باشلرلر ستیلیرلر

1230 هم کلمک یکرکی اولدیکی انا زسویلیه — اولنده هرسوزن الله ادیندکرا ایلیه

1231 اقفل طاغلرلر اوندره شیلر یخلر — طوفری سویله یمک دیرخلقه فاچلر

1235 بر حدیث ایچنده دیمشدر هر بالا نوکده ایمز — اول بلای حق تعالی سوزله تقدیر ادر

1236 سنتا ولدر سولیمایه یاقین از سولیمان — سولیریه امر معروفی یهی منکر ایلیه

1237 هم کلای اول فکر ایده اندن سولیه — امینی اولمایه سولایمیه برل ایله

1238 هم رسول الله چان دیمك دلردی سوزی — برسعت فکر ادر اندن سولیردی اولیردی

1239 حضرت صدیق انوکیچون اغز تاش اولمز اول — چوق کلام ایتکیچون ای ایله قلمش اول

1240 هم کم سوزیاشیه اول لقمه ایله — بسم لیله حمد لیله بصلیله باشلایا

1241 سوزدوشن سولیه هیچ نسنه بهمهز قومیه — ارزوار سولایه دیرهم قاچی چوقسیلیه

1242 سوزی اونقیاس لر لیس اختصار ایلایلر — هم لفائك افضلنی اختیار ایلایلر

1243 سنتا ولدر کم عربیا الفاظنی سولایلر — هم دمشلر جنت اهل اولدیلی سولایلر

1244 تورکیله بارسیدن اجنبایلایلر — زیره طاموا هل یادین اولدیلی سولایلر

1245 سعی ایده شعر لیسولایمکی ترك ایلیه — الا سئول منظوم سوزی موزون کلای سیله

1246 دانخی کیچ کیچ سولیه دیرتر تر سولایمیه — دانخی منظوم مسجع سوزه قصد ایلامیه

1247 زیره کم سوزنی کیچ کیچ سولایرلر اول دیلر — برسوزی کلیتیجه برحی دیمزدی اول دیلر

1248 فاه اولوردی بر سوزی کم ارایدن حیوان — هم لام ورنسه دانخی وجزم یرردی طیون

1249 هم رنسوزکم اشیدنسه کمسنه سولایمیه — دانخی الا یعنی سوزنی کسنه نقل ایلامیه

1250 سنتا ولدر سولیرکن کسنه سوکیلر — کسنه طعن ایلیوب یوزین کوزین اکمایلر

1251 کسنك حقنده هرکز یارمز سولایمیه — یاسا وی ایلیوب یاخود انی قولامیه

1252 برکشنك عینی کوزیوزینه اورمیه — انی بدنام ایلیورن اولخرده سودمیه

1253 برکشنه برکشنك رازنی سولایمیه — خلوا یچنده انی سوای جهان ایلامیه

1254 کسنه طعن ایلیو بن عیبین اظهار ایتمه — تاکه انی تکری بردده کرفار ایتمه

1255 عیبی اولان کیسنه لارك هرکه کولمز اغردور — حق اینه انچه لایزیز لایم اوغردور

1256 کسنه یوزینه قرشو مدح ایدوبا وکیلر — حق رسولی ایتمز انی طویلر

1257 زیره پیغامبر قورتردی کدوی مدح ایدنلره — خلوا یچنده کندوزنی الردن کلامدیمه

1258 هم دانخی مدح ایلیورن اوکمایلر فاسقلر — عرش کورسه دیتر یمش مدح ایدیجك ایلری

1259 فاسقلك خصمی خدادر غیری خصمی اولمدی — هم غضب ایلر تعالی هرکه اوکوبمدح ایلیه

1260 کسنه سوزسولیریه اشکاره سولیه — قالنی الحافه قالنی یوکلك پرده سولیمیه

کمینه ایله وعده اتنه انشاء الله دیه دیر — 125
زیره یالنجی کیشیلردن قرشملر قچار — 12
داخی یالنجی کیشیلر هیچ رحمت بولمیه — 12
ذکر حکم دیر لر جهان ایچره ریا نچو قدر — 12
برکیشی کم اوغلا یچقزا و تمچون سویلیه — 12
الیو رمسه اولادم اکابر حلوقله دیر — 12
بعضلر دیمش که اوچ یرده یالان سویلایلر — 12
بری جنکه وارجاق بیری نکاح ایلا رکن — 12
اندایچنلر تکردن غیری یره اندایچملر — 12
ثم یه حیچقتون دینجا و علوم یا پیچقتون یمیه — 12
هم داخی یه کوته وصویم اندایچمیه — 12
برخیر لو نسنه اندایچه کرومیه لر — 12
تکری یا رتدیغنه هیچ کمسه لعنایمیه — 12

نعی ایدر هم وعده سنده هیچ یالان اولمیه در
دین بتون اولمازمش هرکم یالان اندایچه
یانه ایکری قوقسنه لایق کلمیه
الاد مثللر یالنجی دین برامن یوقدور
اعلمه یارین سکا نسنه الیوم دیمه
وعده سنده اول کشی داخی یالنجی اوله در
اول ارادة سویلیان سوزه یالان دیملر
برسی صلح ایتمکچون ارده سویلایرکن
شرل یخفی درد مثللر سوزی کملایملر
داخی یالنجی یمین برکیمک یمین اندایچمیه
طاپه دغم دین کافر اولسون دیو سویلمیه
دائمی کفارت ایدوب اول نسنه اتمایملر
داخی سوزی لغتا غرنمسه دوغجه

هیچ مسلمان اوسنه اوقیالر یعنی — 1271
کاه اولور لغت ینه دین کیشیه اولشور — 1272
لغت اتمه مالنه اولبرکاه بولمازمش — 1273
لغته کفارت ایتمک استین نکیر دیمش — 1274
ابن بر قوللحقنه لغت سویلمش — 1275
براولوصوح اشلسه کیشی کمایملر — 1276
برکشی لغو لطیفه ایتله چوقایمیه — 1277
خورتم کنملکشندرسی ایزایدر — 1278
پس لطیفه ایتمک وار درکشی اوزایله — 1279
برنجه دور لو لطیفه حق رسولی ایلمش — 1280
یا ابابکرایت سینمی اولوبن یوحنه بن — 1281
برقرحوغم دیمش کم قاری ترمزجنته — 1282
یعنی ایمک اولورجنته وارانقیرلر قزاولور — 1283

داخی زیق قمال اوزره دیمیالر یعنی
کاه اولور مالینه رزقینه اولاد اولنور
ایکه کفارت اولورمش لغته اولمازمش
لغته کفارت ایدوکنه اولجیره دعا ایلیه دیمش
ینه کفارت ایدوب اول قولی ازاد ایلمش
حدوده لزاکا امالغت اوقومیلر
کشی که وعزینی لغوله اکنلمیه
برکشی چوق سویلیه عرض وقار ایدر کدر
ذیره یقامیر لطیفه ایلمش یارانله
هم بتم ایدرک ایتو کلایی سویلمش
دیدیکم بنس اولوما اولویم یاشاه من
اولله ایکی ضدیکم هیچ قاری ترمزجنته
یعنی ایمز جنته قاری ترجمل قزاولور

128 دین یولنده شبهه‌سی وار ایسه آنی سویلیه ورده برعالم کشیه صوره تقیتی ایلیه

128 اولولر اوکیه وار یوخوایا غن طورلر یا ادیله دیر چوپ قارشوسنه اوتورلر

128 سویلیه‌جک دین صورمه‌دین اول سوزه دستور اوله اولمیه کمسوزی قاتی سویلیه یاخود کوله

128 هرسوزی کمسویلیه لرجانوز لله دیکلیه ایرشوب جان سمعنه فهم ایلیوب اکلیه

128 هم تنبیه تعلیم ایدنلرسوزی روشن سویلیه هرکلامی سامعک فهمینه کوره سویلیه

128 شبهه‌لو اولان کلامی دوزه تقریر ایلیه کرخطا ایدرسه سوزه دوزه تاویل ایله

129 ثنا اولدر اخصورن الحمدلله دیه دیر واجب اولدر اشدیلر رحمک الله دیه دیر

129 کرایکی کز اقصر رسه رحمک الله دیه دیر اقصر نلر هدیکم الله دیه دیر

129 اوچ کز اعتبر رسه اکا میچ جواب ویرلر یاجوابکدن دکامل وردوسوزه یلر

اوتوردوریجی باب خلقله صحبتنه دائر بیلدیردر

129 ثنا اولدر خوش کلای ایله لرخلقله هرکلامی سویلیه لر لطفله وخلقله

129 اراکادیر لرکه سوکه لردنوب سویلیه کمسیه هیچ انتقام ایله ماکه قصد ایلیه

129 داخی اراولدرکه کندونفسنه حاکم اوله اردکلدر اولکه یقشی کندیه حاکم اولکه

296 برکشی قاتی قفیه طوره ابکتاله دیر یا اوتوروب یا تمغیله اول غضبدن اوله دیر

1297 ایکی مومن برربنه کوبجک یارشلر اوچ کون قطع ایله لر بولشوب کوریشلر

1298 برکشی برکشنک عینی اورته اچمیه باشنه برحال کلیجک قویوب یاتمیه

1299 عزت اهل کلمه رعایت کنه عزت قیلاکلر اقسقللوک لاینه قاتی حرمت قیلاکلر

1300 هرکشیه مرتبه سنجه رعایت ایده دیر کندمقدارنده ارتوا اولسه افتاده دیر

1301 هم زیارت ایلیجک اولولردن بیلیا سنه ویرمک استرسه یکلردن بیلیا

1302 مسئول اردندن ایخذ وکی سوزی ملکه یوزنه داخی اوماندوغی کلامی ایلمک

1303 برکشوک عینی سویلایلر اوصرایده هم کناه ایلره وار مغیبت اسندیلکن

1304 هرلیاسی ایسکی یکی دیمیالرکایه لر هرطعامی ایو یا تلو دیمیالریه لر

1305 هم مروت اهلنه دایم شی لطف ایلیا هم داخی صوجلو اولدنک صوچنی بیلیا

1306 هم طعامی خدمت ایدنلره یله بیلر غایب اولدن کشیه هم داخی خصه اولیلر

1307 هم دخی مسکین لریله یله دوره اوتره هم یتیم اولانلری آله باینه کاتوره

1308 کلریله یانلریله اوتوروپ دورمیلر بایلرن حرمت ایدوب مسیکی خورکورمیلر

1309 مالی چوق کیشیه هرکم مالجون عزتی قیله — دینی یوق اوجون بری قالوب ایکی جهتی کیم

1310 مؤمن صالح کویه‌جک کوله کوله سیله — کافر و مشرک کویه‌جک یوزین اوکار ایله

1311 برکشی دیوکه ایکوکن کوریه انی سوه‌لیم دیر — یعنی اینی ایچون قیاس قیلیه ذکر ایله دیر

1312 کویه‌جک فاسقلری فساقیه دیوسوکیله — بنده دعا ایتمیه الا پیصحتا ایله

1313 کویه‌جک ظالملری کوچی یتسه قاتیه — یعنی ظلم امته دیه امناکه لعنا ایتیه

1314 هم دینی یکلر قوینیه یقین اولمایکلر — تاکه انلره جهنمک یاتمیه لزم

1315 دوستلریدن ارتقان کلیه انی المه کرک — الا ایکی اولقدر اکا عوض ویرمک کرک

اوچونجی بابدر دوستلو دشمنلو یزیلدیکدر

1316 دوستلو دیه وکلری خلقه محبت ایتمکان — جمله مؤمن قوللرینه ویرکلی دیمکان

1317 دوستیلو دشمانلو الله ایچون اتمک کرک — دعوتی انلره ایدن طوغری یوله کتمک کرک

1318 هم انو کلمه کامل اولوردین دینی ایمانی دینی — هم انو کلمه کامل اولوردین دینی ایمانی دینی

1319 ایکی مؤمن بریسنه چقیشوب وره کلمه — یعنی ایکیسی دوشمی ازاوله دوستی اوله

1320 بوحدیث مصطفادر دکلمه کم زبور — حق تعالی قولرینه حاجتی قادر اولور

1321 دوستی چوق قللرندن اولکیر ملدا اولور — یعنی انلره عذابلر مطاموندن قورتولور

1322 دوستی هرکشنک بوتدن تدکلو جوغ اوله — مرتبه‌ی حق قتنده اولقدر ارتوغ اوله

1323 قتنه عالملر واریسه یلدانسا اولغل ایدیر — هرکشی کیمی سوریسه انو کیله قوبسیر

1324 قتنه صالح کیشیلر واریسه قردانسا اولسن — تاکه انلرندن قیامتده شفاعت بولسن

1325 ننا اولده دایه‌جه‌ین یولنده درت یلدانسا اولسه — جملسی بریسنه حالدانسا اوله مرداسا اوله

1326 دنلری بردللری سوزلری یرانسا اوله دیر — دانشا حق سویلیه‌جک یرلری یرانسا اوله دیر

1327 دایه‌جه‌ی بندکی یولدانسا اوله تاکه اینی ایدین یله — دایه‌جه‌ی اولیولدانسا اوله تاکه اینی ایدین یله

1328 سوهمک اوصانمک حلدن زیاده ایمیه — یعنی اول سوه‌جک صانمک خرقیوبن کیمیه

1329 برکشونک یغمتنیسه انی فکر ایلیه — بدعا ایمیا انکا خیری له ذکر ایلیه

1330 ازجوق نسنه ایچون بریرین ایخمیلر — قاقیوب برکشونک خاطرجوغن یتیلر

1331 جونکه حقدر بوسیزی فلاخیا اکا کیلر — حقیتجون اولان کلامی اورتیه سوکیلر

1332 بیریسی حلتا دیمک بیری باقوب درسه — حلدن زیاده ایدوب اوتندرمیه

1333 خلقی بریسنه اشایچون ایکیلر — بن چوق اللدم سن ازاتدک دیوسوکیلر

الا دستور سورسه اویه کسنک ورمیلر
پس بیانی کلچک دکلی فتوه مطوره کلر
بعضلرده مشرکم دودت کعانه نماز قلمکشی
برزیارتی وارون کاه کاه زیارت ایلیه
ترا واسدک اجازت ایله اولوریه کیره کلر
دانی قایوده الوکندی ایچری بالمیلر
دانی اوایچی کلن کشیه خدمت ایلیه
ماحضردن بر یلوتورسه بحک ویره کلر
برکشی یه وارلر تسلیه بیماردن کیده کلر
دوست دوسته وارجق هم ایوه بلر قایکلر
طبیب لر ساجنلر هم طوتلر بی بولمیلر
الا ایکی اولقدر اکا عوض قلمز کرک
کسنک سوزینه کمسه خاطرینه ایرمیه
برکشی برکشیه حالک ندر دیو یه صورمه

سنی اولدره اولکشی واحاجتی قایوده
زیره صورماقدن مراد یی حالی بی بلمکدر
برکشی برمومنک کیر حاجتین بیتوره دیر
یا الیه قدره کلور قدره کیدرسن دیمیه

اوتورانی بتایر برپله اوتورو پدرمایی بلدیرر

ستا اولدکرکشی یه ایم طهارته قیله دیر
مجلسه وارانکشی حوش هیبتله اوتوره
ترا اکا کمسه خبر صورمه سه انی سویلیه
مجلسه وارانکشی کنه وقار بزکوزده
حاجت اولمایان سوزی سویلمه یه اسیم دوره
برکشی قالدوروبن بیرینه اوتورمیه
مجلسه وارانکشیلر صدری کوزمیلر
الا مجلسن اهل یا اواسی بزسه وارکر
حاجت یحون برکشی قالمسه برینه کیلر

حاجتی قایوره متحق بوتر کملدر
اولکشنک تکری بشمش حاجتی بیتوره دیر
یشی دوستله اولوشماق نکاح ایلیه

هم طهارته انکی ندویم عادت قیله دیر
خلق ایچنده سوزی چوق سویه یه اسیم طوره
هم سوزینی توکجک الفاظیله تعبیر ایلیه
اولمیه برکشیه سوز سویلیه دل اوزده
کندو اولوشملردن اشاغ اوتوره
ایکی کشی اوتورکن ارسنه کرمیه
برتوپلجاق اوتوروبن ایلری کچمیلر
یعنی انلر دستوریله واره کر اوتوره کلر
بیرینز کذ کمسه اوتورمه یلر

1351	بر برندن دوستلر قاچی ارق اولورمیه	اولکیله کوتش اورتاسندکمیه اولورته
1352	محلده ایچنده مخفی خبر سویلامیه	هرکیشی آنی اشیدوب سوء ظن ایلامیه
1353	ستا اولدیکم فقیر اولانلریله اولورک	دائمی برهیز اهل دنیا اهل علمیله دورک
1354	انلریله بیله اولورلرسه رحمتا اولور	انلرولکن یورنه باقمق کیشیلر شفقت بولور
1355	مجلس اولدقده ذکر تسبیح یضحتا اوله دیر	مجلس اهللوا خطاسیه کفارتا اوله دیر
1356	ایکی مؤمن برلرندن کوسیمک ایرلمیه	الا برسی مکرکمیرا اولوصوح اسئله نیه
1357	دوستا اولدقده اولکنا ایچنده دیوسویلیه	ترکا توبه قلورسه صوچنی عفو ایلیه
1358	برکیشی حسته اولیحاق انی وارق دیوسورلر	همیت اهلنک خاطرچون غنی سورلر
1359	هم جنازه وارسه وارق نمازین قیلهلر	همغرایه ورمادین اول دورانی بیلهلر
1360	محرمی اولدکیشی وارق صله ایدوب کده	غایبا اولان کیشیه کاغذ یازوبن کوندره
1361	کاغذی یازان کیشی اوستونه طیر وصمکله	یازاوستونه قویوب کوندوکدنصکره
1362	دائمی مجلسنده کدن کیشی اجازت دیلیه	دائمی مجلسنده کدیجک بوصعا اوقیه

سبحانک اللهم وبحمدک اشهد ان لا اله الا انت استغفرک واتوب الیک

1371	مؤمن اولان حاجتی حقه اظهار ایلیه	اولیاکم حاجتنی خلقه اظهار ایلیه
1372	ثم قاعت ایدرسه خلقه اولور غنی	جمله خلقی یاکا محتاج ایلیه دیر اولدغنی
1373	ثم ذکر یوقدر قاعت دائم انلراج اولور	اولقاعتا هلنیه انلریته محتاج اولور
1374	پس قاعت ایده مایین کشیلریا نیله	حاجتنی ورره اولحقه اظهار ایلیه
1375	ستا اولدکم طهارت ایدوبا بدت اللر	هم ایکی رکعات دخی حاجت نمازین قیللر
1376	الغمران سورسنک اخرینا وقویللر	آیة الکرسی دائم الکتابا وقویللر
1377	قل هو الله احد هم سورة قدری دائمی	حاجتنی برکریمه عرض ادرای دائمی
1378	ملکلیک یحسبنه کوتی نیت ایدوب دورلر	حقه حمد ایدوب رسولنه صلوة ورلر
1379	سرزنی برمتقیه محرض ایلیه	انی بولمزسه رحیم اولان کیشیه سویله
1380	یاکی کرپوز لوکیشیه ورره لرسویلیه لر	دائمی کوبجک یولوکیشیه سؤال ایلیه لر
1381	حاجتی مقبول اولورسه شکر منذایلیه	اولیرسه دونرنیه خالقه حمد ایلیه
1382	دائما بعلم اشتیقه قانی تواضع ایمیه	دینسل اوجقه برری قالوپاکسیکمیه

1383 كمسى احسان ايجون قاتى مدح ايليه — دائمى سنه وير مينك ذمى سويليه

1384 همزه دائمى احسان ايدنلر لطفله سويليلر — اول دائمى احسان ايمش لطفله رد ايليلر

1385 يعنى بر سنه وريجك كوله كوله وير ديمك — حاجت ايجون كندويه كلدوكى حوشكورده ديمك

1386 شكر ايده الله كم كنديدن ايكى اولديغى — تمسنك قاپوسنه بر سنه دائمى كوله لمك

1387 سنا ولدوقدر كشى الله عرض ايلمه يلر — حق تعالى دن خير لو سز طلب ايلمه يلر

1388 بر كشى نك شوار ايشى دوشسه اوله يا هديوده — بيك كره لا حول ديه اول ايشدن قورتوله

ولا حول ولا قوة الا بالله العلى العظيم

1389 بر كشى نك ايسه يتمش سنه اول ايليه ديمك — وره اول عاقل كشيه طاتلى ايلا ديمك

1390 زيره بيغامبر ايلديغى طاتلى صحابه سلم — بر كشيله ورو يا اولمز طاتلى ايلا يه بيله

1391 اى دائمى بولمز يسه عورتينه سويليه — هر نكم سويلرسه اول سوزلى لاقردى ايليه

1392 دائمى داشمادين اولك سبحان قيللر — هم ايكى كعا تمام زى سبحان قيله لر

1393 هيچ بخيل اولكيلر له طاتلى ايلا يه — هر تصدق ايدجك آلان سوزى سويليه

1394 جنك يوزنده قورقيله دائمى ايلا يه — هم نصحته حسودك سوزينه كولمه يه

395 فراشى كم اشليه يوم شغلى قيله اشليه — كيرا كى اشيى كورينه اول تلاين باشليه

396 هر اينه كم باشليه اول تعوذ ايليه — حق تعالى هر بلادن آنى امين ايليه

397 دائمى بسم الله هر ايشى اولنده كما آكا — شيله يلكم هر ايشى آسان ايده الله اكا

او تور سكر نجى ياضيا قوله شتر بزلدر

1398 بر كشى نك اوينه هيچ كسنه قونوق اولميه — اوكشنوك اوينه هر كز لا يك كلميه

1399 بر كشى الله ايجون كلان قونغه منع ايده — حق تعالى اول كشيدن رحمتى منع ايده

1400 قونوغك رزقى خدا دندر آنى بلمك كرك — قونوغك رزقى وير مه ديو منع ايلمك كرك

1401 بر اوه قونوق كلمك رزقنى دوتا كلور — ديمك اوشنوك جمله كناهى عفو اولور

1402 قونوغه مخرج ايدوكى مالى صدقه حسابه — چونكه مئتكوره انوك ثوابين بولميا

1403 بر كشى هيچ مالنى وير قونوغه مخرج ايده — اما اسراف ديمه وير قونوغه خرج ايده

1404 قونغى اول خليل الله بنيا ديلمش — يعنى قونوغ اوينى اول شاه بنيا ديلمش

1405 دوورت يلنده انوك دوورت قونى اوريلمش — اته بيتوب اولجه كونلر قونوغ ارا رقمش

1406 ديمك اوچ قونوق كلميخه اول ايمك بيا رديمش — اوقونوق كلميخه اول ايمك بيا رديمش

1407 همخليل اديءاول وقتين اوالضيفانديءي يعني شويله ديمك اولور صاحبمهمانديءي

1408 سنتاولدرقونوغك الن الوبن كاتوره ئوله كوله كتوره همريانينه بله اولتوره

1409 هرنكم حاضر اولورسه تيز يجك كاتوره هرطعامين قونوغك كنديءاليله كوره

1410 همقونوق اوكينه يماكولنه ايوسز قويلز همياكيده ايوقايانجغه قويلز

1411 بيضه ونورشي وآييه ملخضرده ورز داخي يوشوقطوز ورسه اينه كاتوره

1412 سنتاولدركم طعامءاولا وانيسه هرقوون قاريوزكسن اولكنديءچينه

1413 اولهاخي سنت دررگم قونوغه داشلر حاظري هرزمانه درسنه اوليكدده ويرلر

1414 قونغه ايشاشلدوبن سنه بيوميلر داخي علم اهلينه ياشلوي بصندايدلر

1415 يمي قرداشن قميرويا اولوسن قوميلر داخي اوغلني قميرويا تاسن قوميلر

1416 اوده قونوق وارکن هيچ كسنه دوكميلر قاقيونوبهيچ كسنه يوزين دخي اكميلر

1417 همدخي قونوق قاتنده ايسم اولوبطورسه ترصيت واقع اولسه قونوغه بلدرسه

1418 باجق وقتين نه حاجت وارسم قايودلر صويني سواكني اتوق قيني ويرلر

1419 همداخي قونوق اولان كيشي امين اولمزكن حذرت ايده كيشلر اكاكوره قلمك كبرك

1420 سنت مانع اولاجاق تسنه اتماياكلر قونوغي اوده قيوب غيري ايشه كتميلر

1421 ئرغيرباب اولا قونوق اوج كون يجك ويرلر ئديجك برگونلك ازقاله يله كوندورلر

1422 داخي اواشي قوديق اجر واقل كيسه همكنديجك قونوق اردنجه قويادلرده

1423 همداخي سنت دررد عوت اديجك ورهكر وروبا اولدعوة اذانك حاجتي بيتورلر

1424 دعوتي هركم اجابت ايتوب يوزدوندره عاصي اولورحضرت حقه دخي پيمان

1425 الاشول فيق فجورا اولكن يره ورميلر همبخيل اولكن كشول يمكن بيملر

1426 شرع الدكم اخيكن يينه برسوز بيلمز حق رسولينك حديثيدر روايت ايلمز

1427 ترخيلك يمكن يسه كيشي رنج اوله ديرر داخي جوجرد يمكن يمان شفا لركوله ديمز

428 دعوته اوقمايان يره كيشي وارميلر دعوته وران كيشي هيچ كسنه اويدرميلر

1429 الادعوة اسي دستور ويرجك اويدرلر انكي يردن دعوت ايتسه يافنه ورلر

430 اكراكسيك برايراولسه پس بايليسه اسكدن دوست اولنه ورب رعايت ايليه

431 اولدخي انتدخش بازيه ياچوبه دعوته كلان كيشيلر زله كوتورميلر

432 الادعوت استيول اذني يله كوتورلر

1433 اورتیه کلسه یمك قلمیا لرینه لر — هم یمان اسینه خیر یله دعا ایلر لر

1434 هم یکدن صکره خلقه یتردستور ویره دیر — صلح ایچون عوم قویادك یله کندو دیر

ام اولور طور رنجبانا قوکشلوقچقن یلدیر

1435 کیتیه یوکی کرك اولاد اخی اولمدین — کیتیه یوکی یوله هم داخی یولداش اولدین

1436 هم کشی نوك قوکشی امین اوله صالح اولسه — کانه قیغوجمان یخلقی قوطالح اولسه

1437 یرجماعت اکر یر صالح مؤمن اوله — یامسافر کیدیکن یولی اوغیر اویه کله

1438 اول عزیز اکرمتیه حق تعالی کورندی — اول جماعت اوزرندی یوزیلا دفع ایدر

1439 هم رستملر بوسوزی قوکشی حقی بکرمی حقی — هم کشیه اتا حقی کیدر قوکشی حقی

1440 سنت اولدر قوکشیه اکرام عزت قیلمر — قرداوه ورنجه قوکشی حقی یی کوزدلر

1441 اچ تقصیر وارسه انول صوده اخوانی — طوقوا وله ان کشی یه بلسون اچ اوله دلغ انی

1442 کیچه اچ قالمش وارسه قوکشلقه کورکر — طوق اولوب یاتمیلر اکا طعام کوندورکر

1443 حق رسولی قوکشی حقی کی قتی صقلر — مسنه اچ اولسه جوارنده انی کوزلاردی

1444 اوده پشین یکدن هم یتیدن ویره لر — قوکشلقدن حسته اولسه هم زیارت کورکر

1445 قوکشی اولدر قوکشی ایچدکی یمیه ودمیه — داخی قوکشنوك اتین یی طوارین اورمیه

1446 کافر اولسه داخی قوکشی ایچمیلر — قوکشلقده حقی وردرانی اونمیلر

1447 برکشی یاخود بیره قوکشی ایچدر — سؤیله یکم اول کشی حق حصرتی ایدر

1448 قوکشیه دانشمانیچه قوکشی اوی صقیه — هم اوستیه حواله ایلوبا ویکیه

1449 قوکشیه برسنه حاجات اولسه اوچ کون لر — قوکشی اوزکتسه اوین کوزدلر کورلر

1450 صوکبی طوزکی حاجات اولمز منع ایتیه — قوکشی کلدیکورچك قاپوی برکمیه

1451 قوکشیه اکرامدندر اوغلنی اوخشایلر — لطفله یاسویلیا یاباشن سیغایلر

قرداشیچه بانکار ولاد ستلرینه

1452 برکشی شرعله اولنمك دلر اول بیکیتیه — کوچی یمن سبه غنی لردن الوب حج ایلیه

1453 افضل ستلرك اول نکاح ایتمکدر — داخی اردنجه جماع ایدوب یله یتمکدر

1454 پس نکاح ایتمیجون لقمه الوب دیلنمه دیر — کر تعفف وله فقیدی حق اکا عون ایدر دیر

1455 کشنوك الدوغی عورت صالحه دندر اوله — اصل ایوا وله تاکم اری ایله یار اوله

1456 شرع الهامی ایچنده حاتولرکی کرایلمش — یکدیر صالحه دنیا متاعندن دیمش

1457 عزتہ مالہ یما لہ باقو یالدیمیلر — همدا خی اوغلی لہ سورۃ الویا ولیلر
1458 کینوں اولدکی دورت تانہ ارتوا ولیہ — یاشہ دیو یدیہ بندہ دا خی ما للوا ولیہ
1459 دا خی الدیغی دورت تانہ ارتوا ولہ — حسنہ خلق ادیہم دا خی بر همبر کار اولہ
1460 قصہ یو یلوز شت یوز لو سورۃ المایدہ — همدا زوا ولہ تی بوکی اوزون اولمایدر
1461 تی تفحص ایدہ دیر همدا زایہ اولمایدر — رحمتی از عورتا لہ رجزی چوق اولمایدر
1462 فاسقہ خبر کز اره همدوجیہ قیز ورمیہ — صاقہ عورتہ زانی اولان اره ورمیہ
1463 اراذم تا لخرم اولہ بن سویلیما عورتا — همدخی مهره سن الویہ نکاح ایلیما
1464 سنتا ولدالدوغن المازدن اوکره لور — برقری کفوی دیلاسہ دومتیلر ویرلر
1465 اولا کابن اذنلر دکلکل کوذ بنیلمش — شرعدہ اول حق رسولندہ روایت ایلمش
1466 حق رسولی فاطمہ انا موزی اوریجک — پس علیہ انی ترویج ایلیو بن ویرجک
1467 دورت یوز مثقال کومش اوزره کابن ایدیلر — همصحابہ دیرلر بن الدیلر ایلہ دیلره
1468 الا بیغامبر الیحاق الدوغی خاتونلری — بشیوز ایچادن یوقاری بیمامثللر اندری
1469 یکرک اولدیکم بنکا خی کلمادین ویرلر — الا کوچی یتمیہ یولدینی وقتی ویرلر

1470 سنتا ولدقیز لری اره ویرجک یاسن کر — همبارک وقتدہ انلاره نکاح ایلیلر
1471 ماه شوال ایچره بیغامبر نکاح ایمشدی — همکا اونیلر انوں یولنہ کمشدی
1472 سنتا ولدیکم نکاحی اشکاره ایدلر — ایکی شاهدا ولا ایکسی یتی عهد ایدلر
1473 دا خی ستدیکون ایدہ کشی اشریشور — انجو ودا خی اولورسہ ورہ خلقی دوشر
1474 همکون ایدہ دکون استن غنیمت کورلر — فا تی خیر لو یکدر بشیور پی یدوره کر
1475 دوکون انمک اسیر یسک اشریشور کل ای اخی — بیلکہ جنت بیحکدن ورد ایدہ ای اخی
1476 سنتا ولدیکم کملن اولان ایو طونلر کیہ — دوزخ قوشنہ همایکی طونلا ریزکیہ
1477 دا خی اولان کشیہ خلق دعا ایدہ لر — اوقیو یا شبو دعاء طاغلوتن کیدہ کر

بارک اللہ لک وبارک اللہ علیک وجمع بینکما

1478 کره کہ کیردوکی وقتن دکلہ نا قیلہ دیمش — ایکی رکعات نماز قیلہ دیمش
1479 تویکو کا لیبنوک الی صاحبہ الیا یتا — بشلیا شبو دعاء اوقیہ باشدہ بشا

اللهم بارک لی فیہ وبارک لہ فیما اللهم ارزقنی منہ
وارزقہ منی اللهم اجمع بیننا ما جمعت بخیر وفرق بیننا اذا فرقت الی خیر

1480	دونکه کیرو وکی وقتن دکله دلخی نیلیه	چونکه جمع اولمق دلر ایشبو دعاء اوقیه
	اللهم یا جامع بین المتفرقات و یا مانا بین المتباعدات اجمع بیننا اللهم ما فرقت بیننا من ذنب فاجمعها فاجعله بارا تقیا واجعله مسلما سویا ولا تجعله شقیا ولا للشیطان	
1481	پس جماع ایدکچیلر بونی اوتمایه دیلر	حتی اکا اوغل ویرورسه شیطان الحمله دیر
	اللهم جنبنا الشیطان وجنب الشیطان ما رزقتنا	
1482	هم جماع ایمزدن اوکدن دکله دلخی نیلیه	سوره اخلاص اوقیه بو دعا نیله یله
	اللهم ان تزرقنی من هذه الواقعة فلا تجعل فیه نسمة محمد صلی الله علیه وسلم	
1483	یله یاتمق دیلیه حقه صیلغینوب یاتلر	هر بیشی الدن ابرو بر بر دن دوتار
1484	هم جماع ایمزدن اوکدن بیلدلخی یاتلر	اول مرادی دلخی کورمادن بر زاوی یاتلر
1485	اوینمادن کولمدن فی الحال دوتوب یاتلر	سوللحروسا ویرکی تنجلک بنوبا یاتلر
1486	بو جماع حفظ دکله برحمایت ایدیلر	هم رسول الله دن اول سوزی روایت ایدلر
1487	ارمرادی کوردکدن صکره رجلک امیه	یعنی عورت دلخی لذت المنجه دوتمه
1488	ارمرادی کوررجلک کردکده عورت قاله دیو	لذت المنجه اولسته کامل اولمایه

1489	هم جماعک اصلی بودرکه نهانا اولمکدر	یعنی انوک یبری برحلوه مکان اولمکدر
1490	هیچ معصوم اوغلان حیوان دلخی اولیا	هم جماع ایدکچی وجه نظر قلیا
1491	هم جماع اوسندکچی هیچ کلام سلیمه	شول منی کم دوکولورکا نظر الامیه
1492	هم جماع ایدکن خاتونلری اوپیا یلر	عورته حیض کوردکی وقتن جماع ایتیلر
1493	الا سنت دربله یبوپا چوپا یاتمکدر	شول بحوسیلرخلافی ایتمک کرکدور
1494	هر دلخی ای اولندن هیچ جماع ایتیلر	اورتاسندن اخرندن دلخی اوتمیلر
1495	لذت الامه اولسه کچی غسل ایلیه الدن ایده	دلخی نکرار ایلین ایدسه اله دیر ای دده
1496	هم جماع جوع اعکله دلخی فخر الامیه	دلخی خاتونینه کوکجه دیوسوی الامیه
1497	هم جماع اندن صکره برپاره یاتوپا اویلر	هم جماع اندن صکره یاتوپا اویلر
1498	هم جماع اتاکه کچی قاتی شغول اولمیه	هم جماع اتاکی دایم اوندب وار کلمیه
1499	هم جماع ایدنجه صودمکه کرک غسل ایلیا	شرعدن نقل ایدر ایشبو سوزی تعلل ایدر
1500	کسنوک اوغلان خنثی اولمه غیتمکورلر	قیزی اولسه شکر ایدوبن دلخی منت کورلر
1501	هم دوغورن عورته اول حرمه بیدمکدر	هم دوغورن عورته اول حرمه بیدمکدر

1502 إمزوريحك أوغلني أول انا لرامزورده — يا املو مالحه خاتون كشيلر امزورده
1503 صاغ قولاغينه إزان صولنه قاماوبه — همدخي عادتدر انى طوزلينه دلخي يويه
1504 همديخي كون عقيقه درقونقلوا بيله — دشيه برارکدهایکی قیون بغازلیه
1505 اول بغازلاتن قونك سوكون يميلر — همدخي بغازلر لكن اشيوني اوقويلر

همدن عقيقه قيلان بزقلمزدنيمايديمه وكخمها يلحمه وعظمها بعظمه وشعرها بشعره اللهم اجعلها فداء لابني من النار

1506 بشيرالراول قيونى دلخي اولسدوه لر — همقيونك بوينى اورسينه وبرلر
1507 همديخي كونده عادتدر اي الرسيتي — همقولك زماني اول بويوبويمش عادتي
1508 اناسيدي سنتيله طوغديغ حمله انبيا — كسبه يلمزسترني انا دمشقراوليا
1509 بيري بوذر انلرك سترني كسه كورميه — سترني كسه كروبن عضو نرالاورميه
1510 الا ابراهيم اون ني غستلدي — يعني سايرخلقه اني سنتاولق دبلدي
1511 همكيرمي كون اولياق باشني قازيلر — صاغ اخي غرنجه كوشن صدقه ايلايلر
1512 اوغلوك اغلادوكي برحي كشيه كوج كلور — انلرون اغلادوكي بسيحلايه بمجيك اولور

1513 همدقيامتده دخي اول ديله فيغبر لر — همدقيامتده دخي اول ديله فيغبر لر
1514 همدخي اوغلانه بيغامبر ادين ويرلر — يارمذويرلرنه مكرم داكشيدورلر
1515 صاقلرالا اكالعنتاوقومايلر — همدانخي بيغمبر ادلي كشيه سوكمايلر
1516 همدخي بيغامبر ادلي كشيه حرمت قيله — همدمحمد ادلي كشيه قاتي عزت قيله
1517 كونيتيله ادني بيغامبرك ادي قوميه — ادني اوقورسه انوك كونيتيله ديميه
1518 همدخي قتلخ بركت كميه ادرميه — بونلراودايي ديوبركميه جاغرميه
1519 شايدانلرغايباولهاولكشي بيليه — ورهبرفال عبث كندويم بعبير ايليه
1520 سنيالتيادات ادياحود لعب قيميلر — مالك الملك دخي كسيه ديمايلر
1521 يكرمي ادل قوادا جره عبدالله ديمر — عبدالرحمان عبدالسبحان بونلرولي كيقوميه
1522 خوفيقالي دل ويروب اولكي اوغلان بيليه — اسم توحيد اكاباشلايه تلقين ايليه
1523 اوغلوك اولورسه كركدر كلمه كوسيدخي — همدانخي بوايتله ايه الكرسي دانخي
1524 صاغدن صولي سيحمك ايوعادتاوكردر — خيري شري انلره بلدريكمون سيغايلر
1525 بريمدر اوغلنه اول اديا وكردالر — عاقل اولنجه حرام ميدر ميوب كوزدالر

1524 هم دائی کاکا اوقوتمق یازی یازمق اوکردہ — دائی کاکا اوقاتمق صودہ یورمک اوکردہ

1525 یدی یاشر اولیجاق اکا نماز قلدورمق لر — اتمش یاشہ اولنجہ دیبا یتکچون اورمق لر

1526 رمضان کیم خضر اولیجاق حق خضر تنہ وارلر — اوغلنوں اول صوردوسہ اولا تا دنصورلر

1527 اون بشندہ صیکہ انوک دوشکن ایورلر — دائی ارکک اوغلنی هم دیشدہ ایدرلر

1530 هم دخی بالغ اولیجاق اوغلنی اوآن لر — اتا انا اولدیغن حقن الینہ ویرن لر

1531 کشی اوغلا یخلرینہ لطفلہ سوزینیلا — هم نظر ایدوکی وقتن حرمتلہ ایلہ

1532 هر برینہ کیا جکی برابر کیدوده — هم هدیہ ویرجک اول دیشلاین ویرہ

1533 کتنوک اوغلنجون شوخ اولنہ ایجملر — عاقل اولماغہ دلالت ایدر مشرطویلر

1534 ایرتسم اولنہ براوده یا رمضان دیمایلر — ندیما اوغلا یخلرندن ایی فرقا تمایلر

1535 برتسم کوزجک تسنہ ویرو یاوجنلر — لطفلہ سویلایلر یا یاشی صیغایلر

1536 هم تیمک کوزی باشندہ اراغ اولمقدر — دائی مطلوملک دعا سندہ حد قلمق کرک

1537 دائی کدی اهل بیتیہ کشی خلق ایلہ — رفقلہ یومشاق لغیلہ بونکر سوزسویلہ

1538 هم تیملر حقنہ انہ ایجون سوز سویلہ — دائی طول حاتون لرک حقنک ایلہ

1539 قرداشی اوغلنجقلرینہ یا رمضر صندلیہ — هم دخی حسانلیجک ایلری اوینمیہ

1540 هم دائی بر قردشک سوندوکینہ یاونہ — لندویر هر نہ صنورسہ خلقدہ انی صنہ

1541 اوغلی قیزی اولوبا اولورسہ ملول اولمیلر — هر بر یسی بر شفعتجیہ دانوک صایلر

1542 دائی خاتون کیشیلر بش وقت نماز ینی قیلہ — دائی فرجن صفلیہ هم حذمتن ارزیلہ

1543 اری دستور سورا ودن طشر چقوب کیمیہ — هم دخی ارد شکندن چقوب یلرو یا تمیہ

1544 دخی عورت دیلنہ لغت سوزینی المیہ — دائی عورتا وستنہ نامحرم اولکلمیہ

1545 کیمیہ سویلامیہ دیر هیچ اریتوک رازنی — اراوازیا وستنہ یوخلمیہ اوازنی

1546 هم اریتوک مالنی غیری یرہ طاغمیہ — طوتنی کندیا اوندن غیری یرہ دوزمیہ

1547 کفریغہ اولیہ هم اریتہ دل اوزمیہ — کندیا یرین قویوب غیری اریکوزمیہ

1548 دوزنوب طیب دورتوب طشر چقمایر دیر — هم دخی اوازیا ودن طشر چقمایر دیر

1549 هر نہ کورسہ اتی باکا الیور دیمیہ — ارتہ دل اوزدوب بکا طلاق ویر دیمیہ

1550 اری چاغرہ اجابت ایتکیمیہ — طاوراوستنہ دخی اولسہ بهانہ ایتمیہ

1551 امکویجی یمدوکی تسنہ تکلیف ایتمیہ — ارفقیر اولسہ اکا مالیلہ منت ایتمیہ

1552 دائی خاتون کیشلر حمامه هیچ ورمیلر — ما قالزار لر بیلک خاطرین ایرمیلر

1553 اری دستور سوزروب عورة قومن کورمیه — قومی حیضمی اولسه دائی اولوسنه ورمیه

1554 اره قرشو سویلیوب دلخی یالان سویلمیه — نوکلنه قابغوکورن تسنه بی کلامیه

1555 حذمتنده ارنوك اکسوکلکی دیلیه — آیا چون دورزنه هم الذین قانیه

1556 هم بنجاشن یشورمطون یورانمك ایلیه — هم سوزی سویلیر ثرار قین ارقین سویلیه

1557 عورتوکدی حیفنی اراوزرنده قومیه — دوکیه سوکیه هم دائی اودن قومیه

1558 حرجن اکیك ایمه کذویدوکذن وین — هم یالکذ ومیه کذی کیدوکذن کیدور

1559 عورته کوح ایمیه ازلزمدارا ایلیه — خیرله اوکون وین دایم یضحت سویلیه

1560 عورتك جورینه صبر ایتکه امی چدور — اوکلمن قوتنی قولماسدن قورتلر

1561 چوملکی اوفامدین دائی جنای قرمدین — دائی اوغلا جقلری دوکلدین سوکلدین

1562 هم بنی هرسنه عورتلن دانشمیه — دانیشق هرنه سویلرسه خلافنا لیه

1563 اراولادن کشی وقاریله مهابتله اوله — تاکه اهل بیتی انی کورجك هیبتاله

1564 خلق ایچنده عورتلجون پریشانجمیه — اشکاره صوچی اولسه بصدور یه فکلیه

1565 اذن شرعیله دوکرسه یانه تیزورمیه — یعنی کما ابنیاط ایدروب کیروبالورمیه

1566 صالحه خاتون کیشیلر اوزن خاتون الیه — عورته قرآن اوقوده قاچی جاهل اولمیه

1567 عورتك اری اولیجاق ارتوان ورمیه — ثیروا ولکی ایرین جنتا جرن کورمیه

1568 عورتك صوك اربدا ول دینده بله اولان — ارتوانك کورمزمش بوندہ ایکن ایرلان

1569 برکیشی کم عورتی اوستنه اول عورة الا — باکره اولسه انوکله یدی کون یکی اولا

1570 پاکین اولمزسه اوح کون بله حلوق اولا لر — باقی قلان کونلری اودتاق تعادل کودلر

1571 یوبجه خاتونلر ایچنه عدل ایدردی رسول — هم بنا زایدروب خلایه اشبوبی اوقودول

اللهم هذه قسمتی فیما املك فلا تؤاخذنی فیما تملك ولا املك

1572 ایکی عورتاله برکیشی عدالتامسه — بیرنه میل ایتسه ایکسنی برابر دوتسه

1573 اول کیشی محشرده یرینه ورجاق یاریم کور — نافذ یاعمال وارسه یارویسی باطل اولور

قم فرخی باب یاپ لر ایله مصاحبت ایتکی بلدرکه

1574 اراذم کوزین یومایخانلری کوریجك — دائی یولدن کمایمیکن قاشوینه ورجك

1575 الا اولکی نظرده نسنه یوقدر یاقجاق — شول حرام اولور کیشی تکراردوتوبا قجاق

1574 دایی کوجك قوملی خاتون قتنه کلمیه — هم اکا سور سویلیوب الی الینه کلمیه

1575 عورتیله سویلشان الرکناهی چوق اولور — شویله بلهیرسوزه بیلیلمز مجلس اولور

1576 برکشی نامحرم اولان عورتیله دوزله — یارن اول شیطانله زنجیر دوزوله

1577 هم بنی خاتون کشیلریه ایتدم کوزیجك — یوزلرینی اورتلر ارقاتنه وارجك

1578 برکشی برعورتی کورنجی کشیك کله — واره اولجه لایله بیله جمع اولله

1579 ارکشی خاتون کشیله خلوت جمع اولمیه — قوی دایی اولوریه اوزرنه کلمیه

1580 هم ارلر دنی عورت دوزینه کیرمیه — دنی عورتلر ارطوتونیله طوتمیه

1581 بلکیه پیغامبرده لعنت ایلمشدر ایتلر — عورت ارطوتونی ارعورته طوتونی قایتلر

قرق ایکنجی باب الرجلك حقوقی بیلدرر

1582 ایتا انا چقی اوغل اوزرینه چوق قدر — لیکن اتا لردن انا لرحقی ارتقدر

1583 ایتا انا اوزرینه قاتی سوز سویلمیه — خاطرینه دوقونمیه کوکلی ملول ایلمیه

1584 هم اتا انا رضاسی حق رضاسیدر همان — تکرینك خشمی بولور خشمندن اولور امان

1585 هم اوغل اتاسنی اناسنی ترك ایتمیه — ایلری کیتمیه دایی جکه غیرتله کیتمیه

1586 لقبیه ودمق توایی اندن اویلی اولمیه — اتا انا حذمتندن دایی ایلاولمیه

1587 بوهیرسوزه انا سنوك قتندن کیدی — اولمیجه وروب کیه زیارت ایدی

1588 انا سنول یحذمتنه هر صباح وارردی اولی — هم زیارت ایلیوب کاملام ویردی اول

1589 هر صباح وارروب زیارت ایدردی کیدوب — انکا دعا ایدردی هم ایچلرین اوپوب

1590 هم کابردن بخارلیوب وایت ایلمش — شرعه لایم ایچنن اشیوسوزی سویلمش

1591 اتا انا اولمیجه برکشی اویمیه — خدمت ایدن ایتلر غیری اشه کلمیه

1592 اتا انا سوزینه رعایت ایدن کر — اولدوکی وقتن دایی قرین زیارت ایدن کر

1593 اتا سینه انا سینه ادله چاغرمیه — مجلسلرده اوزرینه قاچیوب اوتورمیه

1594 کندیسی الندن اوغلانلر افقا ایلمیه — هم اتا انا اوغولله حرمتله سویله

1595 هم اتا انا دلندن یارمز سوز کلمیه — تاکه اتا یه انایه اوغلی عاصی اولمیه

1596 اتا سیندن عار ایدوب نفی سبا یلامیه — لعنتله لایق اولور اشیوسوزی سویلامیه

1597 هم اتا سنی اغزلایه اویجه کتمه — دایی تعظیم ایدن اوکنده امانت ایتمه

1598 اتا انا اوکنده ایرك غازین دله لر — جمعه کونلرنده هم قبرین زیارت قیلر

1599

1600

160	آتا آنا جایچون اوغول صدقه ویرمك	کروه بیت ایدیلر نه یرینه کاوره دیر
160	ویرجك تسنه یوغینه فاتحه ایقام ایدن	همانا بنی دوستلرینه دایما اکرام ایدن
	قره اوجینجی بازو الارحامك حقوقی بابنده	
160	برکشی ارحامین کرمکله رحم ایلیه	حق تعالی اولکشی یه صله رحم ایلیه
160	برکشی ارحامدن کرمکله قطع ایلیه	حق تعالی اولکشی دن صله قطع ایلیه
160	هم حیات ایکنده بوسوریرجکی کمشدر	صله رحم ایلمك کشیلرك عمرینی ازاتور
16	برکشی قادر اولا دیکر صله یه ورمیه	اول کشینك اوینه هرکز ملایکه کیرمیه
16	صله ایلمك کیمسه یه واجب دکلدر لکن	یاخود ملایکه بنی یا ارمغان کوتورلر
16	عمو طایی اولور قره اشات ایبیرینه دور	حاله ایله طایه بوتلرانا یبرینه دور
	قره دور دیکی باب قلوان قره اتك حقوقی بابنده	
160	قول قره اشك اینه کیمسه کلمیه	اصلی روی اوله دینرهم اصلی زنکی اولمیه
161	برکشی قول یا قره اشك اینه اول کلمیه	ناجنه یا پشه خیریله دعا کر ایلیه
16	هم دیکی الدوکی وقتی دیلوسنه یدیرمه	هم دیکی اولکشی یه ویرمکله دینر

1612	کندویدکی یمکدن اکاداخی یدیرمه	کندی یدوکی یمکدن اکاده یدورمه
1613	قول قره اشك الحق ناحق یره دوکملر	پر قیامتده قصاص اولوب کچون طولیلر
1614	حور سویلی متنه ایکی ننه سویلمش	دیمدن نقل ایدرلکه انی ویرمیه یلمش
1615	بری اولدکم نماز هیچ ترک امتیه لر	بری اولدقول قره اشك حقنی ویرملر
1616	دوکیه اول یضحی سوزلرندن ایله	اوچم اشه بویورمشه ویه بیله یردم ایله
1617	قاچوق قولمیا لر قولی ازاد ایدملر	هم دینی ظلم ایتمایلر انلره دایه لر
1618	اراشن عورتاشن بر کشی یه بویورمیه	قول لری ناحق یره دوکوب قلاغن یورمیه
1619	بر قولنك حضرت عثمان قلاغن بوردیدی دیر	اندن صکره قلاغن اول قوله بوردیدی دیر
1620	بعضیلر بعض صحابیدن روایت ایدیلر	قول لرین دوکن کشیلر دونوب ازاد ایدیلر
1621	قول لریه برکشی قولم دیو سلمایه	حقله معلوم اولنی خلقه عیان ایلمایه
1622	کندی اتابنه اینه اتابندن دیر	یه کی پیله یه دیر یا اکاده ویره دیر
1623	حذیفه دن اکوکن عفو ایلوب کر ایلیه	حذیفه دن کندونك کتمکلکین ذکر ایلیه
1624	نوجاه قولنی ایدوب قولنی دومیالر	صاتلر غیری ایلرا کاکوح ایمیالر

162	بر قلی ایزاد ایدیجک دایی قللمیا لر	کرمندیر ایدیلر لر اندن کیری دولمیا لر
162	کیشی اول قولرینه دین لولیسی اوکرده کیر	دایی یوسف سورسه سن لاره تعلیم ایله
162	هم زنادن خوف ایدنلر قولی اورمق کرک	بر قولاده لازم اولسا صاجی اورمق کرک
162	قول اولانلر قوللغی حقدن غنیمت کورمه لر	ایکی ولاحذ ایدیرنه قاتوره لر
162	حور اولنلر ایدوکی طاعت بیرنه اونا اولور	قول اولنلار یکیرمی اولور شرح بولور
	قرق بشنجی باب سایر محلوقات حقوقنده در	
163	سنتا اولدوجوق کیشیله اخی کبا ایمه	کوچی یرسه کیشی هیچ کمسیه سویلیمه
163	یکرک اولدوجوق کیشیله اشنا اولمیا لر	دایی یکدرکم عوامک حالنی بلمیا لر
163	برکیشی بر بره لاحق ایمیله تقدیر اولنه	ناقدرکم اشنا سی وار اکا بیله کلنه
163	کیشیه حاجت کلدر خلقک احوالن بیله	الا سئول مسکین اولان کیشیلر کاحوالن بیله
163	ایاق التیدنی جوابنه قلری بصمیا لر	هم دخی انولنه یلمن دیو رغن کسمیلر
163	هم زنانی اولمیان جوانلری اولدرمیه	هم دخی انولنه طوارلق یوزنه طاغ اورمیه
163	مار و اژدی بیله کلنک کلانی اولدوره	هم دخی بش سنلنک قلی خلا لدبیلدوره

1637	بری عقرب بری ایلان اجله قرغه بری	دولک کج یاوزانی قومیه دیمش دیری
1638	بالله اویسی سرجه قاریجه اولدرمیه	نفسه بیوب طاوری دکوب یوزی اودمیه
1639	قوربغای هدهدی قاپلوبغای کورمیه	دونا یجنده قوشلری هم یوادن اوچورمیه
1640	اودیله هیچ بر کمسیه عذابا ایمیا لر	قوشلره دایی عذابا ایدوب اوقه دکیلر
1641	اللری التیدنی حیوانی اج دومیلر	کوندیه یمش کز اجارسه صویه مغ ایلر
1642	ئشنلک ایدن یوب غیری لعب قومیلر	بر بریله یاکی حیوانی صواشدرمایلر
1643	هم جنک اولنه برادوه لقمه ویرن دوکیه	هم بورایه لعنا ایدوب انجروحه سوکیه
1644	برکیشی کمسزکن اولنه سیحربه المیه	برکیشی معصیتا نسه اکا یاپ اولمیه
1645	کمسنک عینن کورجک یورنه اورمیلر	معصیتا ایلی اولانک یانه ورمیلر
1646	دایما عالملری مسکین لری ترک ایمیه	ظالم اولانکیشی ایله برادم بیرکمیه
1647	مالله برکسیه اولکیشی اولولمیا	یاهمزله کمسنه یه کمسنه تکبر ایلمیا
1648	اولجک مومنلری خوش خلقله سوریله	کافره یوزویرمیه هم دینه دعوا ایله
	قرق التنجی باب امر معروف حقنده در	

سوزی کاجرکیشی خلقه امر معروفایلیه — یعنی حقوق بویرغی نسنه خلقه سویلیه
امر معروف ایلیانلرک سوزینی دوتمرلرک — هم صحابه یولی اولدر اول یولده کیمسه کرک
زیرا قول عاص اولور امرونی دوتمایحق — خلق ملاذ اولورلر بویرغینی صحیح
خیر اولماز دنیده حق امرنی دوتمایانک — مستجاب اولمز دعاسی حق یوله کیمسه نک
هم حدیثی ایچنده بوسوزی کایدیلمش — هم بالی ابن سعد آنی روایت ایلمش
معصیتایده کیشیلر اشکاره ایمیلر — اشکاره اولان کناهی اختیار ایمیلر
محنی اشلرسه کناهی صاحبنه درهمان — اشکاره اولنلرک خلقه بلادر الامان
خلق دیدکی قرنیا الرحق سوزی سویلیلر — دوکلوب سوکلمکی اختیار ایلامیلر
ظالم اولان پادشاهه امر معروفایلیه — کوچی یتمز سه آکا باری دلیله سویلیه
امر معروف اشلمیلرکندی اوزلرینه — تاکه ایشدن کیشیه دانی تاثیر ایلیه
یارمز فعلی کوریجک انی تغییر ایلیه — اولدانجا اولوغ اولدقجه انلر سوریلیه
واعظ اولان کیشیلر اول ایشی ایتمیلر — دانی اندن صکره غیری کیشیه سویلیلر
اتا سینه انا سینه تکیری بویروغندیه — لرقبول ایدرسه حوش ایتمز ایسه اولمیه

قره دیکیجی باقا قاصیلمق و مقتدلرک دربار تللرینه

پادشاهلق مملکت دوتماق قتی مشکلدر — خلق ایچنده قاصیلمق انمک دنی مشکلدر
بر حدیثی ایچنده راویلر روایت ایلمش — حاکم اولان کیشیلر حقنده بر سوز سویلمش
حاکم اولان کیشیلر محشر یرینه وارجق — قاضی اولان کیشیلر انده سؤال اولورجق
بتی لریز الرینه ویرمه لر اوقویالر — چوقمنا ایلیوبن بوسوزی سویلیلر
شکه برکیسه سویله میدوک دنیده — هیچ برزمان حکم ایله میدوک دنیده
کسنک حقنده کسنه برسوزی سویلیه — ایکی کیشی ارسنده نسنه حکم ایلامیه
تیکلکی قاضی لغی استیانه ویرمه لر — برایو کیشی قویوب خلق اوزرینه بوله کلر
ریجحکم اوله سوزی طوغریدر اوله بیرتی — هم رعیت حالنی کوزتمک اوله عادتی
یوخسولی کوزده ایروب بایلری کوزتمه — یاسیرمیان اولنلرک صمیمیتی
ایکی خصمک ارسنده کی عدالتایلیه — حکم اندیجک هم ایکی خصمه برابر سویله
ایکی خصمک بیرسی دوروب بیری اوتورسه — بیری داخی اولمیجه بیرینه بویورمیه
ایکی کشی سوزلمادین بیرینه حکم ایمیه — فیصله ایرشمیجه دعوی فصل ایتمیه

167	هم دخی بکلر رعایا یله اورتو اولمیه	یا زراعت ایله اوب یا سنه صاتوب المیه
167	قاضیلر حکم ایمیه اوج سنه موجود ایکن	اوچ اولوب صوسوز اولنجق هم دخی قاچنجق
167	هیچ هدایا الماییلر دعوتو رمایلر	عدل ایدر ایسه الزیاده الماییلر
167	هم عنبلردن صداقه الارد وشورلر	هم فقیر اولان کشیه یاردم ایدوب ویرلر
167	هم حرانجی دوشوب غاز یلره اولشدی	هم دانجی بوغدای تشنه لوجنه اندی ویرمز
167	دانجی مظلوم اولانی ظالم الندن قورتارمز	دانجی یالنجاق اولنلر کیا سی کیدوب
1680	هم زنا ایدوب سنجی ایچلرن حذرین اورمز	هم حرامینک قصاصی بیریه کاتورمز
168	بکلروک قاضیلروک یخن یخجرندن اله	یعنی بیت المال مالندن بولرمالن الله
1682	بیحک اولانجق یا بحق مقدار اولمه	هم دخی بیرات الابرد نجه متکار اولمه
168	پیرحزنه بکلر اوستنده اما ندر دیمش	قبر بولردن ارتو اولسه خیانتدر دیمش
1681	سنت اولدر بکلره قاضیلره لیس بیلیر	اهل علم اهل عقل ایله مصاحب اولمز
168	دلنجی الجاق کشیلر له اوتورب دود بیلمز	یارمز کشیه خلق اوزره عمل ویرمیلر
1686	حضرت عمر کیه عامل کندو خلقی اوستنه	شرط ایدوب دی اولا دوده تشنه کوکسی کوپمه

1687	ایتمه دوشی کیمسه ایریکه اتمک بیمیه	ایته نمیا قاپوسنده پوسیجی قومیه
1688	دانجی بکلر قاضیلر عاقل اولمه عادل اولمه	دلنجی بغیری خلقدن ایلر عیلمه فاضل اولمه
1689	بر کشی کم اولمه کشی بلدویکی یلمیه	اول کشی قاضی بلغه بکملکه لایق اولمیه
1690	هم دخی نوشی روانلر تحتی اوزن بلدیلر	راویلر انولر کلامندن روایت قلدیلر
1691	بکلر اولمز دیمشلر الکه عسکر ایله اولور	عسکر اولمز بیش الایسیم وزر له اولور
1692	سیم وزر اولمز الا ایل ولا یتله اولور	ایل ولایت اولمز الا الکه عدالتله اولور
1693	حاکم اولان کشیلر حق بویرو غن ترک ایتمه	قاضی اولان کشی بیغامبر یولن اوتمه
1694	هم دخی ایماع امت یولرینه کیدلر	یا خود انلر فکرله بکر فراستی ایدلر
1695	دانشا جق سوزی وارسه اهل عیلمه یتمیه	قاضیلیغه اوتورجاق بودعا اوقمه

اللهم انی اسئلک افتی بعلم واقض بحلم واتسئلک العدل فی الغضب والرضاء

1696	هم رعیت اوزرینه حقی یوقدر انلرولمه	سوزنی دوتماق کرک حاکم اولان کشیلره
1697	مثل مباح اولان فعلدن مطیع اولمق کرک	انلره اردندن هم دخی نماز قلمق کرکمه
1698	بر امیر اولمز فاجر اولسون دونیالر اولیر	بر حبشی قول اولورسه هیچ نزاع ایتمیلر

جمعه ده بیر امده ازدنده نماز ده دورکعت — هم یخی اویوب یاخسنجه غازیم وارکدر
خلقه حاجتاولنی عرض ایلیالر نه کرک — پادشاه اولان کشیلر خلقه درد بسه کرک
پادشاهه لازم اولدیکم غرالر ایله — هم غنیمتمالله نوکرلری ظن اولنیله
بیرسی جمعه نمازی یویورالر چونکه — بیرسی حکم حکومتدر نظام خلقون
اول کشی جاهل دورکم دعوا ایدرلر — اصیلنی بلمایکی سوزی ورن ایدی ویرن
پادشاه قاپوسنه قاضی اوله نخوت ایله — زیرکه براوده دوه یقار وواریجوده ایله
پادشاه اولان کشیلر کوکله یدرکن — دلخی بوخلق اوستنه تعظیمی واجب درانک
زیرکه مظلوم اوله بلرصیغه نزوردرکا — رحمت حشم حدا نکدصلحا راولهیرکا
پادشاهک ظلمنی جوریتی جمله حقدن بیلدر — هرکشی کندی کناهندن توبه حق قیلدر
حق تعالی قولرینک یاننده عزفضلن کوردر — انلرولک فعلینه کوره پادشاهزکوندوردر
بیلمزولک خلق اوزره ظلمی اولسه انکوره کر — یارماز اشلرینه ایواسه دوندوره کر
بوخسه اول ظلمک زیانین بنه عاقل بولور — یامش اغاجلری قوروسه خود قلق اولور
برکشی کم خیرواحسان اشلیه بودنیه — خیری انولر پادشاهیله بیلدیرانولر دنیه

عدلک پادشاهی اولمیجه خیرادامز بر کشی — ایاق التنده هلاک اولور قولرکمدیشی
یوخلک راویلردن بر روایت ایدیلر — حق رسولنک حدیثندن روایت ایدیلر
دین اولیجاق پادشاهلر دینده باقی قالور — پادشاه اولدیغی یرده دینی قوت بولور

قرق سکز بیجی بنا غازانک سلطانیلر یرلمدر

برحدیثاچنده راویلر روایت ایلمش — من بنی غازیلر اولدیکه حکایت ایلمش
عالم اچره نقدر وارپیغمبر واولیا — عابدی داهد مشایخ اصفیا واتقیا
غازیلر قاتنده یوقدر خیری شو مقدار اوله — بزدکیزدن قیلاغوج کم طرفنیله صواله
انلر یولده یمی یرسی سیدیکی غازیلرک — هپ قیامتده ترازویه کرر شلرون
برکشی کم کعبه کوندرتکیری بیرو غندوره — اولدانخی اولوغزادرکهم اره هم عوره
اول غزا ایکدوه مثلرهم بودنیا دنده دنخی — هم بودنیانوک بیجنده نکه وارانده دنخی
کشی یه اول کرک کفنی غزادن سویله — دانخی اندن صکره وده کافره جنک ایله
هم اوق اتمه انه نمکدان سکره تمدن یله دیر — بلمیان غازیلره اولوده یاردم قیله دیر
برادوقله اوم کشی اوچماقبولوردی سیلیان — بیری یونان بیری انان بیری یاردم ایلیان

1724 سنه‌ی ارشد رما کرالم اوح نسنه‌ها — بری اندد یبری دوه بری اقدیای جوان

1725 زنره پیغامبر قوشاردی آتلری دوه لری — الی یللك یولدیمیدانلری اوایلری

1726 هم غزایه کیدیجك بخشیه کون کتمه کرك — کتمیلر کیدنلك اوکی توزتمك کرك

1727 هم کیدنلر قادرنیه عورتن اویدوده دیر — یولداشنك یاراسینی بغلیا یاصوه دیر

1728 برکشی غازیلر اولوده یاردیم ایلیه — یاره لی کیشیلروك یاخود براز بغلیا

1729 یاوه مغازیلروك اتردوته یاوه ویره — یاآکا یولداشاوله یاآنوك اتصوره

1730 یابله کمتایه اوده قاله اوین کوزده — یاوروپ نسنه صتوك الیوده یازاده

1731 غازلرله اولغزایه بیله وارمش کیدر — انلر بله جنك حرمتی بیله کرمش کیدر

1732 غازیلر بولدوغنی مزی اولدیغنی بولسه کرك — غازلاره اولان احسان اکاده اولسه کرك

1733 پهلوان اولان کیشیلر اولنه صفه وردتوکرك — الی اتوده وغازکن جنك اتیوب دوه توکرك

1734 هم دنی جنك ایتمالرکون رقاله کالجك — هم دنی صبر ایدالردیمش کندیلی ولجك

1735 جنك دن کیشیلرله کوکنه قارشودن یه — هم ملحنی اولیان میدان اچنه کرمیه

1736 هم دنی جنك ایلیان ایوا تانیمك کرك — صدیقی حکم ایدوب الله رضا کرك

1737 جنك یوزنده حق تعالی ذکرینی اونتمیه — هم صواشدقده یرینه یله قاچی غوغا ایتمیه

1738 پهلوان اولان کیشی کفار قارشو کتمیه — دشمنه بولشمغی حقدن یتی ایتمیه

1739 غازیلر یولدشلرینی بولدن یقوین کتمیه — هم غنیمت مالنه کسنه خیانت ایتمیه

1740 دکله پیغامبر زمانندن غنیمت بخش اولور — برکشی حیرکوندن بریدی یوخ اولور

1741 هم غنیمت مالی اولدکوی اوریه کمش ایمش — دانی قسمتا اولدین اولدیوخی المش ایمش

1742 حسنه اولدیکینی پیغامبرا کا کمدی — اخر اولوپ کندی هیچ وار وپ نمازین قلمدی

1743 برکشی انجاق اولدیوخ دیه بوخ دنخصا تریمش — انجاق اولدیوخ بهایی یکی درهم وارمش

1744 برکشی دنخی غنیمت مالنی المش ایمش — پیغمبر مالندن اولده مالا وغولی المش ایمش

1745 انی اینی یولدیلرکا تووپ جذا وردیلر — دوشوروپ جمله متاعن هپسا وده یاندیلر

1746 غازلر بر شهره وارندکیم مسجد اولسه — یاازان اوازین ایشده موذن یاکی وین

1747 اول بری غارت ایدوپ یقمایلر یقمایلر — هم دنخی مالن طوارین الوپ اچتمیلر

1748 کافرات اصلامدین ایمانه دعوت ایلیلر — کرمسلمان اولمیه اکا خراج عرض ایلیلر

1749 کمتر [illegible] تاریغته اهنك ایدرلر — راضی اولمزسه اولنجه وردجك ایدرلر

175	کوره لر کم دوشمنی چوغنه بخشون ایدر لر	یعنی دون بصغوغن ایدوب قاچی قرغون ایدر
175	احتمن قوندوغی یرده ارتاد یا بیه	دوشمنه ایلایه الاکه تواضع ایمیه
17.	غازی ارصلان کبی بیدانه صلایله ون	کسیده قوتام برندن قاچیکی دون
175	جلسی طوکوز کبی اوله ویجاق دونیه	هم عابو یکی بهادر اولاهیچ الدنیه
175.	هم وفاده آیت کبی اوله اولیخه کمیه	اولوسندن ایریلوب طوز لیکی اونمه
1755	سول صبی اوغلان کبی هر اشده جوت اولور	یولدشن یاووقلنلرارده یوب یولکورک
175	هم تکبر اوله قبلان کبی حربه ویرجق	هم اشک کبی جفاکش اوله چوق اورجق
1757	ترا وکدن چاره اولمزسه یاندن اوغیر	فاه قوردیکی صولندن کاه صاغندن قورق
175.	کاه طوندم کبی اوله کندوی کورمک	دلخی دلکو کبی اوله دوشمنه مکر ایتمک
175	الجه قرغا کبی دایم توهم ایده لر	دلخی تمر کبی فرصت وقتی کوزاده کر
1760	برامامه پیچه اویرلر نمازه طورجق	پادشاهه شوله اویالر غیرایه وارجق
1761	هم قرنجه کبی یوکی یرانچ جوق کورده	شول مرایلر کبی ازیرانچ جوق کوسترمه
17.	هم کلن بکی براغیالندن دونمق کرک	هم کویلیکیکه میدان اچر ضیلم ایتمه

1763	برکشی جنك ایلیوب بالله ایچون اولمك کرکر	یعنی صدیقیله غازا ایدوب شهید اولمق دیلر
1764	اول کشی کم دوشمنك اوستونده دلخی اوله دیمش	اول شهید اولاجق کشیلر مندن بوله دیمش
1765	هم شهید کشیلرولک جانی قاچانه مقلوز	یلکی بخت قوشلر مولک قورساغنه بنلور
	قرق طقوز یخی یاپرمق مثلی لنك جمعوقن دیلدر	
1766	برکشیه بر یاکاسه تحمل قیله دیر	چون بلاحقدن کلورانی غنیمت بیله دیر
1767	حق تعالی سوکلو قول لازمی جسته قلور	انلرولک زاز یلغی حق حضرتنه خوش کلور
1768	هم صبر ایتمك بلایه کرامتدر دیمش	حق تعالی خضرتندن اولطمادندیمش
1769	زین کم نجمت شنوك یوزکناهن اردر	پسر کناهی اولیان لرحق قتنه اریدر
1770	نزعة الاب لم ایچنه بر عجب سوز سویلمش	حق رسولینك حدیثندن روایت ایلمش
1771	بر کشی جسته اولیجاق کوسنه اکسلور	بونده اکنیله اوارورجنت ایچنه ارکلور
1772	حشر اولیجاق بوده وروب جنته کرمکرک	چون اکسی بریدندیریرن وارسه کرک
1773	سوکه بکرز بر قولکم یاروسی ازاد اولور	یاروسی دیانی صتلمن جملسی ازاد اولور
1774	کوزه کوزمز اولسه بر کشی کناهی عفو اولور	کم اسلمه دوشسه اول طاموا ودندن قورتلور

حسنه لیغن کیزلیه یرکشی خلقه دیمه — سنی ایده هم کوجی یتدوکجه نمازین قومه
هم دخی اوچ سنه وردیای خلقه دکرلیه — جنتک برکنجی اخی اولدیای اوزلیه
بیرسی انوک تصدق بیریای بلوک ایلمک — بیرسی حسنه اولیجا فای خلقدن ترلمک
بر حدیثی یخشی یه برحکایتا یلمش — حق رسولیلیک کلامندن روایتا یلمش
مومن اولنلرده اوچ سنه علامتدر دیمش — بری قلت بری علت بری ذلتدر دیمش
هم کناهه حسنه اولان یشی یوبر قیله دیر — هم سلامت یورودکن کی غنیمت بلده دیر
هم دعاده ذکرده کذویه صحت دیلیه — هم دخی حسنه اولنلر بوکا بی سویلیه

لا اله الا الله وحده لا شریک له له الملک وله الحمد یحیی ویمیت وهو علی کل شیء قدیر

حسنه اولان کیشی سنی ایده یلان سویلمیه — کسبنوک حلالنه رزقنه طمع ایلامیه
یوخیه کوندیو غرمدن سنه کچدکزومه اوقیورمزدیه — یوخیه کچدکزومه اوقیورمزدیه
تاکه اول کیشی یورکن غفلته ورمش اوله — یاخود ابوک اغیرنه یرطله صورمش اوله
توره کالن کیشنک حسنه الینه بقیه — هم اویورکیی اولوبادم کوزیجک یتیه
یمک ایچمک عرفایدکیلن ایخیه — سوره اخلاصله هم فاتحه اوقویه

یارمزیمک یشورمش سن دیو ایخمیه — کوسنینه اوروپاندن شفا دیلیه
دلخی فران اوقاق عین شفادر حسبه — ذکر تسبیح ایلمک اخی دوادر حسبه
بر حدیثی یخشی یه راویلر روایت ایلمش — دیمش اغیریانلرانده دواسن سویلمش
اول شهادت برمغین دیمش اوستونه قویه — بیکیکر بوایتی اول بیتیجون اوقیه

هو الذی انشأکم وجعل لکم السمع والابصار والافئدة قلیلا ما تشکرون

صلغ ایله حسنه اغیریان یرینی صیغیه — بیکیکز اخلاصله اشبو دعا اوقیه

اعوذ بعزة الله وقدرته من شر ما اجد

هم علیله حق رسولینه برسورسویلمش — یاشی اغیرانلر ایچون بروجیتا یلمش
باسولی اغیرنه الوکی باشنک اوزده قویلمش — سوره حشر لمشکم اخیرین اوقیان

یا ایها الذین امنوا اتقوا الله ولتنظر نفس ما قدمت لغد

هم علی المرتضی دن دریوسوزده یللر — یمرولنصوبن الوب کوکدن یفارکن اله لر
داخی تمش کزاوصوبنه فاتحه اوقیلر — ایة الکرسیی داخی اولقدر اوقویالر
هم رسول الله تمش کز صلواة ویرلر — بیکیکوز اولصوی حسنه اولنه ایچورلر

1794 دانخی اصحابہ دعا الراوکر دردی اولدرسول — سملو حسنہ کشی یہ بوینی اوقوق اوزرہ دیدی اول

1796 حسنہ صیغہ میش اول مبارک لیلہ — بو دعای اوقیرمش اولمبارک دیللہ

أذهب الباس رب الناس واشف انت الشافی لا شافی الا انت شفاء لا یغادر سقما

1799 برکشی کراکسوزین بر سندہ قور قتل اولہ — یا نور کن یا کدکن شیطان انجمس اولہ

1800 بو دعاء نی یتیلہ اوقیہ دیمش — اول کشی شیطان شر ندن امین اولہ دیمش

اعوذ بکلمات اللہ التامات کلها التی لا یجاوزهن بر ولا فاجر من شر ما خلق

وذرء من شر ما ینزل من السماء وما یعرج ومن شر ما ذرء فی الارض وما یخرج

منها ومن شر کل طارق الا طارقا یطرق بخیر یا رحمان

1801 بو کلوجا تونلر طوغرمق استر کورہ لر — بوینی بر سرچپہ چناغہ یازالر ایچورلر

بسم اللہ الرحمن الرحیم

بسم اللہ الذی لا الہ الا هو العلیم الحکیم الحلیم سبحان اللہ

رب العرش العظیم الحمد للہ رب العالمین کانهم یوم یرونها لم یلبثوا الا

عشیة او ضحیها کانهم یوم یوعدون لم یلبثوا الا

برکشی بخنوق اولہ حقدن شفا دیلر — اوزریہ ورلر بو آیتی اوقیہ لر

افحسبتم انما خلقناکم عبثا وانکم الینا لا ترجعون فتعالی اللہ الملک الحق لا الہ الا هو رب العرش الکریم

صوم غرق اولمق یلان دیدکو رمیدر — هم اوده یامیہ هم کشی بوغی اوقیہ در

أرونی الذی الحق بہ الذین نزل الکتاب وهو یتولی الصالحین وما

قدروا اللہ حق قدره والارض جمیعا قبضته الی آخره

نفس اوزره امل اوزره اوقیہ بوغی در — بر بتی حیوان شر ندن امین اولہ دیمش

لقد جاءکم رسول من انفسکم عزیز علیہ ما عنتم حریص علیکم بالمؤمنین رؤف رحیم

بر طورکم اولمق ایلہ یتاکلیم در — صاغ قولاغنہ دولوب بوایتی اوقیہ در

أفغیر دین اللہ یبغون ولہ اسلم من فی السموات والارض طوعا وکرها والیہ یرجعون

هرکہ استسقا رنجنہ یتاکم کورہ لر — ایتہ الکرسی یازوب چناغہ اینجورہ لر

برکشی بسنہ یاوق لسنہ نرقیلہ دیمش — وره اول کشی ایکی رکعات نماز قیلہ دیمش

سورہ یس ایکی رکعتدہ بخش ایلیہ — دانخی ردنجہ نماز اولہ بوکلانی سویلیہ

یا هادی الضالۃ ردنجی یاغنا یلی

1800 برکشنگ قولی یوقریا آغانی یلمز — اسینه رد اینکیچون اشیوبی اوقیلمز

او کظلمات فی بحر لجی یغشیه موج

1801 اوغریلیدن قورقن کیشی بوایتی اوقیه دیر — دوشکه یول ایمکیچون داخی اوقیه دیر

قل ادعوا الله او ادعوا الرحمن ایا ما تدعوا فله الاسماء

1801 داخی یاندن اسیرلغده قلان بیلیه دیر — صدیقی محکم ایدوب بوایتی اوقیه دیر

ان ربکم الله الذی خلق السموات والارض فی ستة ایام وربکه

1801 سحر حقدن ورد دیکوک معنیسی اولدر ایدی دده — یعنی انوک اثری ورد دیمکدر دونده

1801 داخی کوزدکمان جماندن ورد دیلمکدر — غافل اولیوب شی الله جدن قلمکدر

1801 بو مجلده دعا اویلکز بر خوش رویا یلمش — چار یاری مصطفی دن بر حکایت ایلمش

1801 حضرت عثمان مکرر بوجنا وعلان تورد — صاحبین اول اوغلنک بولوریانه قورد

1801 طاقک بوا وغلی نه کوزدکمک تورلی دیمش — اکلیوب چوقرینه قاچه سورلی دیمش

1801 برکشنگ برکشیه کوزی دکسه نه قله — کوزی دکن ایدسه لا یاحول غله ایدر

1801 اول سویله کوزدکن کیشی بویا لردیمش — چون صحابه قولدر بو سوزنه اویلر دیمش

1819 همدینی کوزدکمیان دیمیان کیشی نه لایدر — برجنسنه کوزیجک اشیوبی اوقیلدیر

ما شاء الله لا قوة الا بالله

1820 کوزی اغریان کیشی مصحف یوزین کوزدیلر — داخی بکشنه کوبی یاشدن حجامت ایدلر

1821 اچ قرنله برکشی باشدن حجامت قیلدیر — الیتی دورلو رنج الیدن اولکشی قورتله دیر

1822 پس حیله جدا میله یرمدن قورتله — دیسله باش اغرسندن کوز قاره مقدن

1823 الا شول کاسه چقورندن حجامت ایمه — اول اوتسا قلق کور مشربی اوتمیه

1824 هر نکه حقدن کلورسه یارمز کورسلر — یرین اوت دوشنه تکبیر ایدلر طورسلر

1825 زیر بخه تینه ورد اوقیا یازدر — حقه تکبیر ایدجک یانار اوقیا سویلیدر

1826 برکشنول اوغلی اولمه نا قیله میش — حقه حمد ایدوب یاکی رکعات نماز قیله دیمش

الذی بالحسنة صور معک شتلر بلدرر

1827 برمسلمان حسنه اوپجاق ورب کورمک کرک — یاکورن کشتلردن خیر صورمق کرک

1828 ایکی کون بر یره دیکه ورب کورسلر — وارجق باشی وجنه کچوبا اوتورسلر

1829 حسنول دیری یاندی دوشکن اوتورلر

1830 الا تسئول اوم نجمت یکون یا نه دمیلر — برسی کور اغر سید دیر سی بو شبهه یلدر

1831 برسی دلخی جاندرکم اولور دین اغرسی یلدر — صور لر خالن ولیکن وار دین کور میلر

1832 خسته یا قه وار ان کشیلر جور یا کا یا نه — خسته یا قه ولیکن دیکه دیکه بهبه

183_ خسته وار ان کشیلر یکی طونلر کیمیه — انکی طونلر کیه الا قاتی کمر لی کیمیه

1834 سنتا اولدر جستون الن دوتوب سویلیلر — پنجه درحال دیوماندن سوئال ایلمیلر

1835 دلخی ستندر الن الینی وستنه قویه — خسته اوستونه یدی کز بوغدا اوقیه

استملک الله العظیم رب العرش العظیم ان یشفیک اعوذ بعزة الله وقدرته من شر ما اجد

1836 جستون قاتنه چوق اوتور میالر کیه لر — خسته اوزره یاتیلر هم بنا تابان لر

183_ خاطرینه جوش کلاجک سوز لری سویلیلر — صاغ سلامت اولمغه خیر دعا لر ایدر لر

183_ خسته اولان کشیدن خیر دعا یی ایلمیلر — هم دعا یی جمله ایمان اهلینه ایلمیلر

183_ خسته اولان خلقله بیله دعا ایلمیلر — هم ملائک خلقله بیله دعا ایلمیلر

184_ برکشی خسته اولجاق سنتا یمش کلمک — دوشنا وستنه یاتوب هم دعی یاتین یعلق

184_ سنتا اولدر خسته اول اولمز دکر ایلیه — پنجه یکرمی دیسه دین غنمت بوده لر

1842 اولوم ایله کلور کشیه از یعنی چوق وسر زر — دنیه طار لغین ایراغ ایلر کوکلدین کیدر در

1843 اولوم جوق اکه کشی چوق بلا از کور لور — دنیه سوکوسی کیدر اللهدن قالمیه محو اولور

1844 هم سعادتلو کشیلر باشی اوزره اولمه دیر — اخرتده حقه دوکمکان سیز اولمه دیر

1845 سنتا اولدر کشی خسته اولجاق خیر ایلیه — مالکلون اوجدیر یاخود وصیت ایلیه

1846 هم ترحات وارسه اوم کوندک خلقدیر — یا وصیت نامه یا روب باشی التنده قویم

1847 هم دخی بوزجی وارسه ایدی خسومی وارسه اکی راضی ایلیه

1848 ثم وصیت ایده برکشی یرینه قویه لر — اورجوک دلخی وریسنه نمازن قیدرسن اوقیلر

1849 برکشی اولمه وصیت ایده دیالر امیه — اول کشی اول دنیه دلسوز قرا اوتیه

1850 حشر اولیجاق اولولر هپ بر یره سویلیه — اما دستور اولیاکم انلره سویلیه

1851 خسته اولان کشی الله دکری ترک ایمیه — هم کنامه توبه قیله هپ انی اوتیه

1852 صوردلر پیغامبر قیغی عبادتیکا ولله — دینی بر کشی اولمه دلنده ذکر الله اولله

1853 کیمسینه خسته اولانلره طار لوب بر سنه یا چون اولومن دیلیه

1854 جستون یاتنه صالح ایتلر قیغیر لر

حق تعالیدن تضرع له دعا ایلامیلر 1855
اسم توحیدکا تلقین ایدوب تهلیل ایلر 1860
ختنک اوستونه یاتوب سنت اولور 1865
زینهار خستوک ملکلر یانه کلمه کرک 1865
خیر اوزره اولکر یقظه اوموکرک 1865
خیر اوزره اولکر خیر یله قوپمه کرک 1866
خسته خیرک نیانین تورجک تاداولکر 1866
خسته خیرک نیانی اولدرانی ترلمک 1870
راویلر یونه یرجوشردوایت ایدیلر 1866
برکیشی طاموتدن اولسه اول شهید اولماز 1866
لغزنی کوزنی اولکشنک تیز یومالر 1870
کرهبام اولورسه انی قوشلوغه قومالر 1870
سنتاولدیا اولوی قومی اولکر یومالر 1866

حاجتی یاپیله تسلیم اولمایه دیلکر 1855
الا ایرام ایلیوب سندیکدی دیماسکر 1860
همدلخی یاندکوجک قوقولرایلامکر 1865
اولیجا ویله تمازی انوک قلمه کرک 1865
ستراوزره اولکر حقدن یکادوعا کرک 1865
ستراوزره اولکر ستر له قوپسه کرک 1866
خسته شرک نیانین اولسه عیب اللر 1866
شرنیانی یکری قارارمیوبغاز خورلمق 1870
حق رسولینک حدیثندن حکایت ایدیلر 1866
چمایوب طورانلر انوک مردی بوله دیمش 1866
هردنی بجمیز تکفین ایلیالر کومکر 1870
اخشم اولسه دفن ادالرارته قومیلمز 1870
دلخی صالم کیشلر قوپیلمصوبکر 1866

1868 اسندکشیلر اشتوایتی اوقتویلر
دلخی اولکشی اوتوزایجنه قویه لر
انا لله وانا الیه راجعون
1869 مرحبا ایلایلر یا دیلله سویلیلر
همزاد اولسی اولنی وارویه غزا ایلایلر
1870 چول کوپسا جن کنوپ یاخود یغاسیر
اولسی اولانصغولر صغدوپ اغلمیه
1871 انی دکلیان ینجه لفت ایجنک یولنور
ماغوصلغن جنک چلان ایشی کولغه اولور
1872 قوزیاشن دوکوپ یاشریاشن اکلمه دیر
یامصیبتاودیله صبر ایمیان یلایه دیر
1873 قبرایجنه دودلر انی ایجمیلر
هم اولکشی اکوپ عیبتین سویلیلر
1874 ایوکشدوردیوکا شهادتایدلر
ایکیاوله اولکشی مرحمله ایلمز
1875 اولکشی ما تلقینله صوجنی باغشلیه
حق تعالی اولکشیه اولکم لطف ایتله
1876 اولوی یویان کشنول اجرن بیلدیرنیه
حق رسولیمز حدیثنده بیان ایلرنیه
1877 همازین قلوبانی قبرنه قویا دیمش
برکشی الله ایچون بر اولوی یویا دیمش
1878 اناده دوعسی کی جمله کناهکیه دیر
هرنه کوردیسه انی فاش ایمیه سترایه دیر
1879 همجنان کوبجک انوکله بیله ورن
همجنان کوبجک انوکله یورییر

1880 هم جنازه کوتورلرایوی ایوکسیلر — هم جنازه ورقن تسبیح و تهلیل ایدرلر

1881 بر کیشی میت کورجك غیری شی ترك ایدر — هم نمازدنه دعاء منتی تخصیص ایدر

1882 هم جنازه وارن کیشیلر اردیخه یورور — هم جنازه کورجك اسبو دعاء اوقیه

ما وعدنا الله ورسوله وصدق الله ورسوله اللهم زدنا ایمانا وتسلیما اشهد ان الله یحی ویمیت وهو حی لا یموت سبحان من تفرد بالقدره والبقاء وقهر العباد بالموت والفناء

1883 سنتا ولدیمیتی قبرینه دکلایلاده لر — هم جماعت دیریلوب دفن ایدوب اندن کیدرلر

1884 مستحبدر یوزی قبله قبرسوقویه لر — قبرنه قویان کیشیلر اسبو دعاء اوقویلر

بسم الله وعلی ملة رسول الله

1885 کیجه کمادین اولوبجون صلقه ویرمه لر — تایمك بیشوروب اول جایجون یدورلر

1886 برکیشیله بالجمله قبرینی یاماتمایلر — دلخی قبراوستنه جادر سایان دوتمایلر

1887 قبرلری اوستونه یارولر یاردوب دکمیلر — مقبره اوستنده هم مسجد دخی یاپمیلر

1888 سوره اوقویالم دیمش قبراوستنه — دلخی یدی سوره اوقومه میت مصدقه

سورة فاتحة وقل یا ایها الکافرون واذا جاء نصر الله واذا انزلناه وسورة الجن ومعوذتین

1889 هم دلخی بوایتیله ایة الکرسی دلخی — اوقیه قبراوستنه اسبو دعاء ایی اخی

اللهم انا نسئلك باسمك العظیم الذی قامت به السموات والارض ونسئلك باسمك الذی اذا سئلت به اعطیت واذا دعیت به اجبت ربنا جبرائیل ومیکائیل واسرافیل یدیع النهوات والارض والجلال والاکرام اللهم صل علی محمد وعلی آل محمد واغفر لنا وله وارحمنا وایاه

1890 هرکیمه قبرآوغریه اوون برکز لاخلص اقیه — اول قبورا هلی مزاونوب ثوابن باغشلیه

1891 دکله امدی اول کیشیه حق تعالی مزد ویره — اول قبورا هلی صاغشیجه اونون ایچون دعا

1892 مستحبدر یدی کون قبرین زیارت ایدلر — هر یصدق ایلیوب قرآن اوقویوب ایدلر

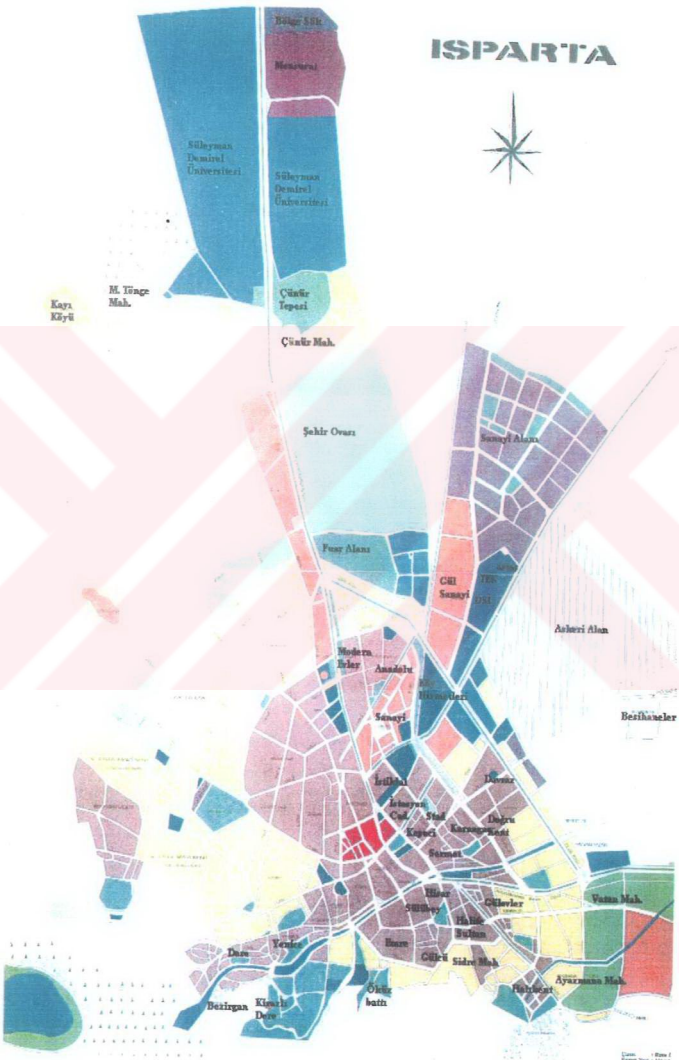
1893 مال ولیان ایچون رکعات نماز قیله دیمش — اول نمازون مزدینی کا عطا قیله دیمش

1894 آیة الکرسی اوقویوب فاتحه ایله بیله — هم تکاثر سوره سین اوکزاوقویه بیله

1895 برکیشی قبرایرشه دکله دلخی تیلیه — انلره ویروب یرلرینی اسبو کلامی سویلیه

علیکم السلام یا اهل الدیار من المسلمین والمؤمنین رحم الله المستقدمین منکم والمستاخرین وانا ان شاء الله بکم لاحقون

Isparta Mahalle Haritası



T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ